

วารสารสังคมศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีที่ 50 ฉบับที่ 1 (ม.ค.-มิ.ย. 2563)

Journal of Social Sciences
Faculty of Political Science
Chulalongkorn University
Vol.50 No.1 (Jan-Jun 2020)

สังคมศาสตร์

วารสารสังคมศาสตร์ (Journal of Social Sciences)

เป็นวารสารราย 6 เดือน ของคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตีพิมพ์เผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ (ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม - มิถุนายน และ ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม - ธันวาคม) มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งตีพิมพ์และเผยแพร่ความรู้ด้านรัฐศาสตร์และสาขาที่เกี่ยวข้อง

กองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิ

ศ.ดร.สุจิต	บุญบงการ
ศ.ดร.ผาสุก	พงษ์ไพจิตร
ศ.ดร.จรัส	สุวรรณมาลา
ศ.ดร.สุภาวศ์	จันทวานิช
ศ.ดร.ไชยวัฒน์	คำชู
ศ.ดร.อนุสรณ์	ลิ้มมณี
ศ.ดร.ธีรภัทร์	เสรีรังสรรค์
ศ.สุริชัย	หวั่นแก้ว

Prof. Dr. Chris Baker

Dr. Michael H. Nelson

คณะกรรมการประเมินคุณภาพวารสาร

รศ.ดร.พิชาย	รัตนดิกล ญ เกื้อ
ศ.ดร.วรพิตย์	มีมาก
รศ.ดร.สิริพรรณ	นกสวน สวัสดิ์
รศ.ดร.ปิยากร	ห้วงมหพร

ผู้ตรวจภาษาอังกฤษ

รศ.ม.ร.ว.พฤทธิสาณ ชุมพล

ผู้ประสานงาน

นางสาวอัมพร	เพ็ชรรัตนตานนท์
นางสาวอนงค์	กาญจนประภากุล

สำนักงาน

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนอังรีดูนังต์ แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน
กรุงเทพฯ 10330
โทร. 0-2218-7333
E-mail: cusocscij@gmail.com

ที่ปรึกษา

คณบดีคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

ผศ.ดร.บัณฑิต จันทโรจวงศ์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณาธิการบริหาร

นางนฤมล กิจไพศาลรัตน์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

ศ.ดร.อัมพร อารังลักษณ์	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รศ.ดร.อัชกรณีย์ วงศ์ปรีดี	คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รศ.ดร.นาเรณู สังข์รักษ์ ธีระฐิติ	คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ.ดร.อรอร ภูเจริญ	คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.จิตติภัทร พูนขำ	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผศ.ดร.ภัทรพรรณ ทำดี	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
อ.ดร.กิริติ ชื่นพิทยาธร	คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อ.ดร.กัลยา เจริญยิ่ง	คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ออกแบบปก

นายเทวัญ จารุรัตนารักษ์

ออกแบบและพิมพ์

บริษัท จามจุรีโปรดักส์ จำกัด
26 ถนนพระรามที่ 2 ซอย 83 แขวงสามตำ
เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ 10150
โทร./โทรสาร 0-2415-8320-1

เจ้าของและผู้จัดพิมพ์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ความเห็นและข้อความที่ปรากฏในวารสารฉบับนี้เป็นของผู้เขียนไม่ใช่ของคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- บทความทุกเรื่องที่ตีพิมพ์ในวารสารจะผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ (peer reviewer) ในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 - 3 คน ตามกระบวนการที่กองบรรณาธิการกำหนด

บทบรรณาธิการ

ในวารสารสังคมศาสตร์เล่มนี้ประกอบด้วยบทความ 8 บทความและบทวิจารณ์หนังสือ 1 บทความ ดังนี้

บทความ “Financialization and Everyday International Political Economy: Financial Inclusion” ของ Kalaya Chareonying (กัลยา เจริญยิ่ง) กล่าวถึงนโยบายการเข้าถึงการเงินของคนจนผ่านนโยบายของรัฐว่าด้านหนึ่งสร้างภาพของความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันทางโอกาสเพื่อเปลี่ยนคนจนให้เป็นนักธุรกิจ ซึ่งสนับสนุนโดยบริษัทเงินทุนข้ามชาติและองค์กรระหว่างประเทศ แต่ผลในด้านหนึ่งเป็นการเบี่ยงเบนความสนใจไปจากความไม่เท่าเทียมอันเกิดจากโครงสร้างตลาด ทั้งยังเพิ่มบทบาทและอำนาจของบริษัทข้ามชาติและทุนนิยมโลก

บทความ “ผลกระทบของการสอดส่องผ่านเทคโนโลยีและสื่อสังคมที่มีต่อครูและผู้ดูแลเด็กปฐมวัย” ของ ภัทรพรรณ ทาดี และวัชร บุญวิทยา มาจากการวิจัยเพื่อทำความเข้าใจสภาพการทำงานของครูและผู้ดูแลเด็กปฐมวัยภายใต้การถูกสอดส่องทางเทคโนโลยี ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้ปฏิบัติงานรู้สึกกระแฉะ มีความตึงเครียดในการทำงาน และการแยกเวลาส่วนตัวกับเวลาทำงาน ขณะเดียวกันก็ส่งผลทางอ้อมต่อพัฒนาการของเด็ก รวมทั้งการละเมิดสิทธิและความปลอดภัย อีกทั้งยังเกิดความขัดแย้งไม่ไว้วางใจระหว่างผู้ปกครองและครู ผู้วิจัยจึงเสนอให้มีกติกาการใช้เทคโนโลยีและสื่อทางสังคมร่วมกัน

ในบทความของ ศิริพงศ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา เรื่อง “การพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดเมืองรอง: การทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางสังคมภายในระบบการท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญ” มาจากงานวิจัยเพื่อศึกษาการรับรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางสังคมทำให้เห็นผลในทางปฏิบัติของนโยบายการท่องเที่ยวในเมืองระดับรอง หรือเมืองที่ไม่อยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวหลักและชี้ให้เห็นว่าบทบาทของหน่วยงานด้านปกครองและภาครัฐยังมีบทบาทสูงกว่าภาคเอกชน

บทความของ นันทพัฑฒ ไชยอัศวพงศ์ เรื่อง “อาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมกับการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทย” ได้ทำความเข้าใจการลักลอบค้าสัตว์ป่าในประเทศไทยผ่านกรอบคิดเรื่องอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลการศึกษพบว่า การลักลอบค้าสัตว์ป่าสร้างความเสียหายทั้งต่อมนุษย์และสังคม กับสัตว์ป่าไปพร้อม ๆ กัน

กฤษฎา ธีระโกศลพงศ์ นำเสนอบทความเรื่อง “การคุ้มครองทางสังคมถ้วนหน้า: แนวทางการวิเคราะห์เน้นสิทธิมนุษยชนสู่การสนับสนุนรายได้พื้นฐาน” ศึกษาการนำนโยบายการสนับสนุนรายได้พื้นฐาน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดเรื่องการคุ้มครองทางสังคมไปปฏิบัติ ตลอดจนข้อถกเถียงในแนวทางดังกล่าวภายใต้อิทธิพลของแนวคิดเสรีนิยมใหม่

ส่วนในบทความของ กิตติพิศ พุทธิวนิช เรื่อง “การปฏิรูปกองทัพปลดแอกประชาชน: นัยต่อความเป็นผู้นำของสีจิ้นผิง” อธิบายผลของการปฏิรูปกองทัพปลดแอกประชาชนโดยผ่านการปฏิรูปนโยบายกองทัพ การบูรณาการระหว่างพลเรือนกับทหาร ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการสถาปนาการเข้าสู่อำนาจของสีจิ้นผิงในฐานะผู้นำสูงสุดต่างจากยุคก่อนหน้าที่มีความขัดแย้งระหว่างกองทัพกับพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งพยายามยึดหลักการพรรคคอมมิวนิสต์มาตั้งแต่ยุคเหมาเจ๋อตง

นรินทร์ คำรังชัย ศึกษาและอธิบาย “แนวทางการดำเนินชีวิตของชนชั้นกลางขึ้นไปในชุมชนเมืองที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความมั่นคงของมนุษย์ที่ยั่งยืน” เป็นการศึกษาแนวคิดเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับชีวิตประจำวันของชนชั้นกลาง

อภิรัฐ คำวัง มองความเคลื่อนไหวทางการเมืองระหว่างการเลือกตั้งโลกสภาในอินเดียใน “เทศกาลแห่งประชาธิปไตยในการเลือกตั้งสมาชิก ‘โลกสภา’ อินเดีย ค.ศ. 2019” ซึ่งมีผู้มีสิทธิกว่า 900 ล้านคนโดยมีความเคลื่อนไหวของพรรคการเมืองและฐานเสียงในรัฐต่าง ๆ ทำให้เห็นภาพรวมของการเลือกตั้งได้ชัดเจน

ส่วน นฤตม์ เจริญศรี ได้เสนอบทวิจารณ์หนังสือ เรื่อง At Home Abroad: A Memoir of the Ford Foundation in Indonesia, 1953 - 1973 ชวนให้ขบคิดถึงบทบาทของมูลนิธิฟอร์ดในช่วงสงครามเย็นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งด้านหนึ่งสะท้อนบทบาทของสหรัฐอเมริกาผ่านการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการและมีอิทธิพลทางการเมืองที่ถูกร้อยรัดเอาไว้ด้วยกัน

บัณฑิต จันทรโรจนกิจ

สารบัญ

Articles / บทความวิชาการ

- Financialization and Everyday International Political Economy: Financial Inclusion 7
ทุนนิยมธุรกรรมการเงินและเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศของชีวิตประจำวัน: การเข้าถึงการเงินของคนจน
Kalaya Chareonying / กัลยา เจริญยิ่ง
- Impacts of Technological and Social Media Surveillance on Early Childhood Teachers 27
and Caregivers
ผลกระทบของการสอดส่องผ่านเทคโนโลยีและสื่อสังคมที่มีต่อครูและผู้ดูแลเด็กปฐมวัย
Patrapan Tamdee and Watcharee Boonwittaya / ภัทรพรรณ ทำดี และ วชิรี บุญวิทยา
- Tourism Development in a Secondary Province: Understanding the Inter-relations 53
between Social Institutions within the Tourism System of Amnat Charoen
การพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดเมืองรอง: การทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางสังคม
ภายในระบบการท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญ
Siripong Palakawong-na-ayudhya / ศิริพงศ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา
- Green Criminology and Wildlife Trafficking in Thailand 81
อาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมกับการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทย
Nanrapat Chaikaraphong / นันทพรพัช ไชยอัศวพงศ์
- Universal Social Protection: A Rights-Based Approach to Basic Income Support 103
การคุ้มครองทางสังคมถ้วนหน้า: แนวทางการวิเคราะห์เน้นสิทธิมนุษยชนสู่การสนับสนุนรายได้พื้นฐาน
Kritsada Theerakosonphong / กฤษฏาธีระโกศลพงศ์

People's Liberation Army Reforms: Implications for Xi's Leadership 139

การปฏิรูปกองทัพปลดแอกประชาชน: นัยต่อความเป็นผู้นำของสีจิ้นผิง

Kittipos Phuttivanich / กิตติพงศ์ พุทธิวนิช

Toward on Application of Sufficiency Economy Philosophy to Members of the Thai Urban Middle 163
Classes and Above for Sustainable Human Security

แนวทางการดำเนินชีวิตของชนชั้นกลางขึ้นไปในชุมชนเมืองที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
สู่ความมั่นคงของมนุษย์ที่ยั่งยืน

Nareenoot Damrongchai / นเร็นนุช ดำรงชัย

Democratic Festivities during the Elections of “Lok Sabha” Members of Parliament, India 2019 189

เทศกาลแห่งประชาธิปไตยในการเลือกตั้งสมาชิก “โลกสภา” อินเดีย ค.ศ. 2019

Aphirat Kamwang / อภิรัฐ คำวัง

Book Review / บทวิจารณ์หนังสือ 217

John Bresnan. 2006. *At Home Abroad: A Memoir of the Ford Foundation in Indonesia, 1953 - 1973.*

Jakarta: Equinox Publishing.

Reviewed by Narut Charoensri / วิจารณ์โดย นรุตม์ เจริญศรี

Financialization and Everyday International Political Economy: Financial Inclusion**

Kalaya Chareonying*

Abstract

This paper focuses on how financialization has permeated the everyday lives of ordinary people, particularly poor people in the global South through 'financial inclusion'. The conceptual framework of this paper bridges the concept of financialization with Everyday International Political Economy to study financial inclusion. It argues that financial inclusion is an economic development project where the state is an active agent in facilitating and mobilizing global financial corporations and international organizations, so that the poor embrace and adopt financialization and its financial logic. The financial inclusion project shapes and constructs the identities of the poor to become financial subjects or entrepreneurs who follow financial scripts in their everyday lives. It also argues that the financial inclusion project directs attention away from seeing how markets create inequality, and thereby expands and empowers global finance corporations and global capitalism.

Keywords: *financialization, everyday international political economy, financial inclusion*

*Lecturer, Department of International Relations, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Henri Dunant Rd., Pathumwan, Bangkok 10330. Email: chareonyingk@yahoo.com

**Received November 1, 2019; Revised January 22, 2020; Accepted May 5, 2020.

ทุนนิยมธุรกรรมการเงินและเศรษฐกิจการเมือง ระหว่างประเทศของชีวิตประจำวัน: การเข้าถึงการเงินของคนจน**

กัลยา เจริญยิ่ง*

บทคัดย่อ

บทความศึกษาการขยายบทบาทของทุนนิยมธุรกรรมการเงินในชีวิตประจำวันของคนทั่วไป โดยเฉพาะชีวิตของคนจนในซีกโลกใต้ โดยผ่านนโยบายการเข้าถึงการเงินของคนจน ซึ่งการศึกษามีกรอบความคิดในเรื่องของทุนนิยมธุรกรรมการเงินที่มีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศของชีวิตประจำวัน จากการศึกษาพบว่า การเข้าถึงการเงินของคนจนนั้นเป็นนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจที่รัฐมีบทบาทสำคัญในการอำนวยความสะดวกและขับเคลื่อนโดยบรรษัททุนข้ามชาติและองค์กรระหว่างประเทศ นโยบายการเข้าถึงการเงินของคนจนได้ปรับและสร้างอัตลักษณ์ให้คนจนเป็นนักการเงินหรือนักธุรกิจที่มีแนวคิดในการวางแผนทางด้านธุรกิจการเงินในชีวิตประจำวัน แต่การเข้าถึงนี้เบี่ยงเบนความสนใจไปจากประเด็นที่ว่าตลาดสร้างความไม่เท่าเทียม ดังนั้นนโยบายการเข้าถึงการเงินของคนจนดังกล่าวกลับขยายอำนาจของบรรษัททุนข้ามชาติและทุนนิยมโลก

คำสำคัญ: ทุนนิยมธุรกรรมการเงิน, เศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศของชีวิตประจำวัน, การเข้าถึงการเงินของคนจน

*อาจารย์ประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนอังรีดูนังต์ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 อีเมล chareonyingk@yahoo.com

**ได้รับบทความ 1 พฤศจิกายน 2562; แก้ไขปรับปรุง 22 มกราคม 2563; อนุมัติให้จัดพิมพ์ 5 พฤษภาคม 2563

Recent decades have witnessed the expansion and growth of financial markets, financial innovations and products in the global economy, and how the growth of finance and financial logic have influences on national economic and development policies, the management and strategy of large international corporations and domestic firms, and on the lives of ordinary people (Lai 2018). Scholars have used the term financialization to conceptualize the increasing role and power of finance in contemporary global capitalism (Martin 2002; Epstein 2005; Krippner 2005; Van der Zwan 2014). The concept of financialization emerged with the economic downturn that took place in the advanced economies in the 1970s, when rising energy prices, stagflation, deindustrialization, and unemployment, had led to a shift from Fordist production regime of mass production and consumption to a financial-led capitalism, where accumulation of profit and wealth now derives more from the financial sector, involving investing in assets and trading in stocks, bonds, commodities, and other financial instruments, for instance (Boyer 2000; Harvey 2011). Coupled with the spread of economic neoliberalism, which has anti-welfare state rhetoric, the financial transformation in the advanced economies has pushed ordinary lives to rely on the market instead of public provision of goods and services. Relying on the market means ordinary lives have been turned into investors through financial narratives

and practices which emphasize responsible and calculative beings who learn financial management strategies and then invest in savings, pension funds, stock market shares, private health insurance, and assets such as homes in order hedge against the uncertain future (Martin 2002; Langley 2008; Hillig 2019). In short, neoliberal transformation of the welfare state in the advanced economies “led to the emergence of individualized, asset-based welfare” (Gabor and Brooks 2017, 424).

But that was the story of financialization in the advanced economies, which begs the question whether in developing countries and emerging markets, financialization has similarly shaped the states, institutions, and, particularly, ordinary lives in the same way. The answer is no, because it is context-dependent: we need to look at the context within which financialization develops. “Financialization is therefore not a linear process and assumes different forms in developing countries vis-à-vis advanced economies, as well as country-specific forms” (Bonizzi 2013, 85). However, there is no doubt that the Structural Adjustment Programs promoted by the World Bank and International Monetary Fund, and the Washington Consensus have shaped countries in the global South to adopt neoliberal economic liberalization and financial deregulation. But this is an uneven process; different states set up institutions and enact legislations to accommodate the neoliberal

development project at different times and in various ways. In the post-Washington Consensus era, neoliberalism continues to shape the development paradigm, and it is now about “inclusive market” (Mendoza and Thelen 2008).

As for the ‘financialization of daily lives’ in the global South, we hear about how new financial innovations and mobile technology have led the development of the M-Pesa, a mobile money service in which Kenya cooperated with MasterCard to allow the ‘financially excluded,’ or the poor, to have access to financial payment and services (Hughes and Lonie 2007; Cobbett 2015). Financial inclusion and financial technology (fintech) make up the current trend and debates on development in the global South (Mader 2017; Bernards 2019a, Bernards 2019b; Bonizzi 2013). Financial inclusion of the “unbanked” is the “new financial systems targeting the poor” that have been promoted as a major development agenda along the paradigm of “inclusive market” by the World Bank (Gabor and Brooks 2017, 423; Mader 2017, 464), Alliance for Financial Inclusion (AFI), the Bill and Melinda Gates Foundation (BMGF), G20 and the Maya Declaration, and the United Nations Development Program (UNDP) (Gabor and Brooks 2017, 423; Soederbeg 2013, 598). What we are witnessing in the fintech era is that financial inclusion as a development project requires cooperation among “state institutions, international development organizations,

philanthropic investment, and fintech companies” (Gabor and Brooks 2017, 423). This becomes known as the “fintech-philanthropy-development nexus” (Mader 2017, 462).

This paper focuses on how financialization has encroached and permeated the everyday lives of ordinary people, particularly poor people, in the global South through the financial inclusion project. The paper is interested in looking at how the everyday lives of poor people in the global South are connected to global finance and global capitalism. In answering the question, the conceptual framework of this paper bridges the approach of financialization with that of Everyday International Political Economy (EIPE) to study the financial inclusion project of the poor. Both financialization as a concept and EIPE approach borrow from the Everyday Life literature. Social theorists who wrote about *everyday life* include Henri Lefebvre (Lefebvre 1971; Lefebvre 1991) and Michel Foucault (1980). The *everyday life* is associated with Foucault’s concept of governmentality and the logic of discipline. EIPE also draws on the concept of *everyday politics* from scholars who work in anthropology and politics, such as James Scott (1985). *Everyday politics* is linked to *logic of actions* within which resistance (by the weak, non-elite, or the poor) is located. While *everyday politics* is the site for *action*, change, resistance, rupture, and emancipation, the *everyday life/logic of discipline*

is where non-elites conform to the norm and financial scripts and becomes financial subjects who drive the economy (Hobson and Seabrooke 2009, 295-306). EIPE approach asks how everyday decisions and actions on spending, buying, investing, borrowing and saving by the ordinary people of all walks of life transform the global economy (Hobson and Seabrooke 2007, 1).

Financial inclusion, I argue, is viewed as an economic development project where the state is an active agent in facilitating and mobilizing global financial corporations, domestic institutions, and the poor to enact and embrace financialization and its financial logic. The state works together with a network of international organizations, financial technology (fintech), and philanthropy in developing a financial system and services for the poor in the name of development as ‘inclusion.’ The financial inclusion project shapes and constructs the identities of the everyday poor to become financial subjects who follow financial logic and its scripts, but the financial subjects in the global South are imagined differently from those in the global North, and, thus, financial literacy becomes imperative in the construction of financial subjects among the poor in the global South. I also argue that the financial inclusion project directs attention away from seeing how markets create inequality, and FI extends the neoliberal development project and expands as well as empowers global finance corporations and global capitalism.

The outline for this paper is as follows: the first part discusses how scholars define the concept of financialization. For this paper, financialization is about the “new arena for financial accumulation” (Clapp and Isakson 2018, 438); new business strategy for firm – shareholder value; and the impact on the everyday life (Van der Zwan 2014). Financialization of the everyday life is also about embracing financial logics – credit, risk management, and speculation (Davies 2014, 387). The second part is on the Everyday International Political Economy approach. EIPE is divided into two tracks: the *everyday life* which follows the *logic of discipline*, and the *everyday politics* which emphasizes the *logic of action*. EIPE is included because it focuses on everyday poor and the financial markets, particularly financial inclusion. In the third part, I trace the development of financial inclusion: how it was rebranded from microcredit, and how FI is different from microcredit. In this part, I also show cooperation among state, international organizations, the Alliance of Financial Inclusion (AFI), Bill and Melinda Gates Foundation, financial technology (fintech), expand the “inclusive markets” and construct a new identity of the poor as financial subject. I also show how AFI obscures from financial inclusion the debate on how markets generate inequality. The last part is the conclusion where I discuss the implication of financial inclusion and fintech in turning the poor into new

financial assets from which the financial market can make more profit from the digital footprints and big data that the poor generated.

What is financialization?

Scholars have conceptualized and defined financialization in various ways. For Gerald Epstein, financialization is “the increasing role of financial motives, financial markets, financial actors and financial institutions in the operation of domestic and international economies” (Epstein 2005, 3). Greta Krippner defines financialization as a “pattern of accumulation in which profits accrue primarily through financial channels” (Krippner 2005, 174). But these definitions are descriptive. Natascha van der Zwan summarizes the concept of financialization into three distinct forms: along the transformation at the macro-level where the new regime for accumulation shifts to the financial sector; the meso-level of firms’ strategy and management where the new concept of share-holder value becomes prominent; and the micro-level of social daily life. I will summarize the three concepts but focus especially on the last one on the financialization of the everyday life.

Scholars have conceptualized financialization as a new arena for accumulation. Accumulation scholars think that when the hegemony of the U.S. was in crisis in the 1970s, there was a shift to finance as a new area for

accumulation. Since the 1970s it was more profitable to invest in the financial market than in the productive market. Due to increased international competition, and high energy prices, non-financial firms of the advanced economies moved production overseas to save costs. Non-financial corporations did not reinvest their profits in the production sector as before, and instead they “distributed to shareholders or used for the purchase of financial products” (Van der Zwan 2014, 104). This marked a shift from Fordist production regimes to a new accumulation regime in financial sector. Non-financial corporations were gaining more profits from investing in the financial sector than investing in the productive sector through dividends and capital gains (Arrighi 1994; Krippner 2005).

The second form of financialization is the concept of shareholder value which has been prioritized by firms over other forms of management (Lazonick and O’Sullivan 2000). During the 1970s, U.S. firms confronted slow economic growth, high inflation and international competition, and consequently firms were not making a lot of profits. Company owners thought that managers were not doing enough to improve the company’s profit. Since the 1980s the shareholder value has become the dominant “conception of control” among corporate managers and owners (Fligstein and Shin 2007). “This idea suggested that managers

needed to pay more attention to increasing the returns on the assets of the firm in order to increase the value of those assets to shareholders and less attention to other constituencies, such as employees and communities” (Fligstein and Shin 2007, 399-400). Put simply, the primary function of firms now is to generate profits for shareholders and not benefits to stakeholders such as employees, thus making corporate managers focus on financial returns on investment. To create incentives for corporate managers/CEOs to maximize the value of the shares in the stock market, their remuneration is tied to stock and not to salaries. Their incomes and bonuses, taken together, has risen exponentially. Executives are “earning several hundred times more than the average workers” (Van der Zwan 2014, 109.)

The third concept of financialization concerns “the encroachment of finance into the realms of everyday life” (Van der Zwan 2014, 111). Financial services and products are made more available to people who previously did not have access to them, such as the poor and the ‘unbank’ through the concept of democratization of finance. Financialization of the everyday life involves “making financial capitalism through specific narratives and discourses that emphasize individual responsibility alongside risk-taking and calculative assessment in the management” (Van der Zwan 2014, 111). With cutbacks in welfare provisions in the advanced

economies, people have to rely on themselves, and be responsible for their well-being and their future. It is not hard to imagine that situation: cuts in public provisions mean that one cannot get free education or health care anymore, and as a result, one either has to save money or borrow money for one’s own education and health insurance. Should one delay going to school now and work or should one just borrow money and invest in human capital in order to acquire knowledge and skills to increase one’s value for future employment? One has to become more calculative about one’s well-being and future.

Financialization refers to the insert of ‘financial logic’ into more and more areas of social and economic life. Financial logic involves “extending of credit, distributing risk, and making money from money” (Davies 2014, 386). Extension of credit is about borrowing; distribution of risk is about hedging against future uncertainty and hard times by buying insurance; and making money from money is about speculation or investing in propriety assets. It is not that hard to imagine life under neoliberal policy where social welfare has been attacked and rolled back. Neoliberal policy that led to the retrenchment of the welfare state is also a factor in the expansion of finance into the areas of economic and social life. Shelter, education, and health have become more dependent on the financial market. With cuts in social provisions, it means

individuals have to become more responsible for their future financial security through demand for more financial services and credit to replace the social provisions. As people in the U.S. and Europe wanted to maintain their living standards, they borrowed even more, leading to debt-financed consumption (Hyman 2012). They have to rely on credit access to invest in housing, education, health, and consumption, and financial innovations and services expanded even more as a result.

Neoliberal policy of financial liberalization and deregulation fuels the growth of financial industries and “reified financialization as the ideal technique of governance” (Lai 2018, 611). Financialization of the everyday focuses on the “discourses of risk-taking and self-management” and the formation of “financial subject” or “investor” subject” (Langley 2008; Van der Zwan 2014, 112; Lai 2018). Scholars draw from “Foucault’s notion of governmentality – how states regulate behavior ‘at a distance’ through discursive productions of knowledge and techniques of self-government that motivate subjects to ascribe voluntarily to self-disciplinary ways in order to achieve ‘rationality’ ” (Lai 2018, 616). “Financial planning becomes a form of biopower whereby investor subjects are mobilized to plan, calculate, and invest wisely to fulfill and secure their future well-being” (Lai 2018, 616). In short, neoliberal policy, discourses on risk taking and self-management

frame people to be responsible subjects who are expected to take care of themselves, their own financial security and welfare.

As lives and their futures are more engaged with the financial markets, individuals become vulnerable to fluctuations in the financial market and financial instability. Financial education is then imperative for individuals’ financial decision-making, management, and responsibility for one’s own future in the neoliberal financial capital era. “Through the discourse of ‘personal responsibility’ and ‘self-sufficiency’ produced by the state-sponsored financial literacy programs, individuals are normalized as responsible for their own financial well-being” (Lai 2018, 616). The idea of financial literacy puts the responsibility on the individuals to manage their own risks and their financial futures, and it “sideline[s] socio-economic causes and the system factors that underpin financial market instability” (Santos 2017, 418). Put simply, if one fails to take care of one’s own financial investment, then the blame is on one for not educating oneself and not knowing how to manage risk. The blame is never on the structure of financial capitalism; the blame is always on the individual for not knowing how to spread risk and make prudent investment. To understand how individuals internalize financial ideas and become “savvy financial actors, judiciously managing [their] material and immaterial assets in a world without guarantees,” we have to

understand how financialization influences and transforms culture and social life (Haiven 2014, 4). One of the approaches to understand how finance permeates everyday life is through the lenses of the cultural political economy approach, which is not discussed in this paper, and the financialization of everyday life approach.

In short, the financialization of everyday life approach draws on the concept of governmentality, which emphasizes that power is exercised by establishing the environment, conditions and discourse leading individuals to discipline themselves. Individuals conform to the constructed norms. For example, discourses (e.g. policy discourses) and calculative tools (e.g. private pension) construct individuals as entrepreneurs who absorb investor identities. Foucault's governmentality also inspired EIPE, particularly through the *logic of discipline* in the *everyday life*. This is where financialization of everyday life overlaps with EIPE, which is discussed in the next section.

Everyday International Political Economy (EIPE)

International Political Economy (IPE) has turned to the everyday life to analyze how ordinary people, particularly non-elites, can transform the global economy. EIPE is a bottom-up approach to study IPE, and its governing question is "who acts and how their

actions enable change" in the global economy (Hobson and Seabrooke 2009, 291). EIPE has two variants: *everyday life* and *everyday politics*. The *everyday life* is about the *logic of discipline* while *everyday politics* is about the *logic of action*. To understand the everyday life approaches is to "understand how our world is constructed, who holds power, and who transforms political and economic environments, common assumptions must be challenged and de-naturalized" (Hobson and Seabrooke 2009, 295). EIPE "breaks away from the theoretical assumptions about social behavior and interactions" (Silva 2018). Hobson and Seabrooke concentrate more on *everyday politics* because they think that the *logic of action* is where resistance and change are located. In other words, "everyday politics confronts the global in the guises of the 'weapons of the weak' in trade unions, peasant organizations, and the like" (Davies 2016, 25). They think that the bottom-up approach to change in the global economy is located in "defiance," "mimetic challenge and hybridized mimicry," and "axiorationality" (Hobson and Seabrooke 2009, 301-303). Before I explain *everyday politics/the logic of action* and its conception of change, I will first explain *everyday life/the logic of discipline*.

The logic of discipline is based on the concept of governmentality, similarly to the aforementioned financialization of everyday life. Employing a governmentality approach is

helpful for showing how individuals adapt their behaviors according to constructed norms. For Foucault, there are “two mechanisms operating as power technologies: a disciplinary mechanism (normation) and a regulatory mechanism (normalization)” (Hillig 2019, 1462). The disciplinary mechanism operates on the individual while regulatory mechanism concentrates on the population. Starting from norm, the disciplinary mechanism defines what is normal and abnormal, and it tries “to get people to conform to the norm with the help of individual measures such as surveillance and punishment” (Hillig 2019, 1462). This is normation for Foucault. The “disciplinary technology of labor” is about assigning workers some tasks and about making sure that workers work on it productively by monitoring and supervision (Hillig 2019, 1462). The regulatory mechanism is the “massifying effects” that involves the population and not just individuals. “This is not a binary distinction between normal and abnormal: there are different levels of ‘normalities’ where ‘the operation of normalization consists in establishing an interplay between these different distributions or normality and [in] acting to bring the most unfavorable in line with the more favorable” (Foucault 2004, 91). This is what Foucault refers to as normalization. “Normation with a focus on individualizing effects (e.g. disciplinary technology of labor) and normalization with focus on massifying effects (e.g. saving norms) construct an overall norm

– for example, the norm of asset ownership” (Hillig 2019, 1462). The asset ownership norm in the U.S. and the U.K. is internalized by individuals, leading them to disciplining themselves. But not everyone in society will follow the norms, and Foucault emphasizes resistances being “present everywhere in the power network” (Foucault 1978, 95). Aspects of resistance by the non-elites is discussed next in relation to *everyday politics/the logic of action*.

Hobson and Seabrook define “everyday actions as acts by those who are subordinate within a broader power relationship but, whether through negotiation, resistance or non-resistance – either incrementally or suddenly – shape, constitute, and transform the political and economic environments around and beyond them” (Hobson and Seabrook 2009, 301). EIPE looks at the interactions between non-elites and elites to see how incremental changes take place. EIPE looks at “defiance,” “mimetic challenge and hybridized mimicry,” and “axiorationality” as a source of “‘bottom-up’ change” (Davies 2016, 25).

Defiance can be in many forms. Overt defiance is how the non-elites resist the elites’ coercion. Strikes and walkouts can be examples of overt defiance. However, subtle forms of defiance according to the everyday politics literature include “form of verbal taunts, subversive stories, rumors, sly civility, and so on” (Hobson and Seabrooke 2009, 300). The second

concept, mimetic challenge, comes close to James Scott's 'weapons of the weak'. This is when the non-elites adopt the elites' discourse or characteristics, and use it for their own "subversive agenda, such as "the strategies of colonial resistance movements during decolonization" (Hobson and Seabrooke 2009, 302). The third category of bottom-up change is 'axiorationality,' which they define as:

"...a habit informed, reason-guided behavior within which an actor still retains a concept of interest. Axiorational behavior is aimed neither at purely instrumental goals nor purely value-oriented goals. Rather, it refers to a situation where an actor uses reason to reflect upon conventions and norms, as well as the interests they inform, and then choose to act in ways which are in accordance with broader intersubjective understandings of what is socially legitimate" (Hobson and Seabrooke 2009, 302).

Axiorationality allows the agency of the non-elites to be informed by reason and habit, and not be a purely rational actor, as assumed by mainstream IPE. But "axiorationality is not a form of resistance" (Hobson and Seabrook 2009, 304). Thus, this third category of bottom-up change reflects closely the everyday life experiences of the non-elites. Some of them followed the norms, behaving according the logic of discipline, and become investor subjects. But some have resisted and "opted out of

individualized retirement schemes or have shown a general preference for risk-averse behavior in ways that goes beyond just fear" (Van der Zwan 2014, 113).

Most case studies on the financialization approach and EIPe are from advanced economies (Martin 2002; Langley 2008; Hillig 2019). However, we are seeing more studies of financialization of the everyday life in developing economics and emerging markets as the concept of financial inclusion becomes prominent in global development. Financial inclusion has been embraced by international development organizations and the G20 since 2008. I will discuss financial inclusion as a global development trend in the next section.

What is Financial Inclusion?

Financial inclusion (FI) is a rebranding of microfinance that took center stage in the global development agenda since 2008. The World Bank, the G20, the Bill & Melinda Gates Foundation, Citibank, MasterCard, and many others, led the way in pushing financial inclusion in the global development agenda. FI becomes a "policy tool that promotes growth and stability while reducing poverty" (Soederberg 2013, 593). FI strategies are the extension of microfinance but involve more private sectors and the loans can be used for production as well as consumption. Microfinance, having gained popularity in the 1990s, involves small, short-term loans granted

mainly to women. Microfinance was a neoliberal market-based solution to solve the poverty problem by providing small loans to the poor to produce goods and sell them in the market. But microfinance failed at turning the poor into entrepreneurs. Now microfinance has been rebranded with a new name, financial inclusion, this being the current neoliberal development project for the financially excluded and the ‘unbank’ of the global South. FI is how the everyday poor in the global South is connected to global finance.

In this section, I trace the development of financial inclusion: how it was rebranded from microcredit, and how it is different from microcredit. Then I will discuss the fintech-philanthropy-development nexus to show how the poor in the global South are connected to the global economy. I will also point out the role of the state in cooperating with international development organizations, fintech companies and philanthropic organizations to motivate the poor to embrace the financial inclusion project. In the last part, I will discuss how the financial inclusion project is a continuation of the neoliberal development agenda that expands and empowers financial markets. I also emphasize that we need to know about finance and financialization in order to understand financial narratives and argue against them.

Financial inclusion provides the analytical lens to understand the connection and relations between financialization and the poor. In advance economies, the concept of democratization of finance means expanding financial services and credit access to the previously financial excluded group. Financial exclusion was studied to explore how bank and financial institutions discriminate against the poor or minority groups and refuse to provide loans or even to allow them to open bank accounts, hence unbanking them. It required state action, legislation, and public-private partnerships to persuade banks to allow the poor have access to financial services. Financial inclusion of the poor in the U.S. did not happen until the 1970s. “By the late 2000s, FI had travelled across borders to anchor a new, finance-based, development paradigm” (Gabor and Brooks 2017, 426). It is not surprising that financial inclusion has been promoted globally at the time when there was a financial crisis in the U.S. with the subprime mortgage meltdown. This is how the financial sector goes after wealth accumulation in the untapped markets of the global South.

Financial inclusion is a rebranded-microfinance project, but it has “a far broader range of financial products and providers” (Gabor and Brooks 2017, 423; Soederberg 2013). In other words, FI involves more than microfinance institutions. Microfinance and

microfinancial institutions (MFIs) came under attacks for mismanagement and even corruption (Hickel 2016). Microfinance came under scrutinies and attacks for charging high interest rates, on average around 35 per cent in 2011 according to The *Economist* (The Economist 2014). The high interest rates on microloans had led to over-indebtedness (Guérin et al. 2015), making the impact of financial access on development doubtful. Moreover, microfinance has been criticized for not empowering women as it had been planned to do (Fraser 2009). Microloans were used in consumption instead of starting a business as intended. (Guérin et al. 2015). Consequently, the poor struggled to make repayments. Defaults on loans were high too as borrowers thought that MFIs were “unjust or exploitative” (Hickel 2016). Microfinance’s reputation worsened when poor people with a lot of debt and could not pay back loans decided to commit suicide (AP 2012).

However, microfinance was renamed as financial inclusion, which combines finance with the discourse of social inclusion to address previous injustices:

“The program of financial inclusion represents a proposal to address the immense social, political and economic injustices suffered over several decades of unmitigated debt accumulation. However, the idea of financial inclusion is “paradoxical” because “it addresses

the social costs of financialization by facilitating even more extensive debt relationships and a further commodification of livelihoods in the global South” (Mader 2017, 462).

And yet, the way financial inclusion has been embraced and mobilized by international development organizations, fintech companies, and philanthropic organizations indicates a willingness to overlook the ‘paradoxical’ aspect of how markets create inequality. New financial innovations and technology allow the poor who have never opened a bank account or had access to formal financial services to have access to credit and financial services. Financial technology and the use of mobile phones have been promoted by government and global credit card companies, such as MasterCard, in the case of M-Pesa in Kenya.

By 2011, the FI agenda in international development has led to the formation of the Alliance for Financial Inclusion (AFI), “a network of policy-makers and regulators from 90 developing countries...with the funding from the Bill and Melinda Gates Foundation (BMGF) and endorsement from the G20” (Gabor and Brooks 2017, 423). The Maya Declaration, based on G20 Principles for Innovative Financial Inclusion, was signed in 2011. It is a set of voluntary guidelines aimed at expanding financial inclusion. “Around 80 countries, which represent over 75% of the world’s unbanked population”

signed the Maya Declaration (Soederberg 2013, 599). AFI claims, “the critical importance of financial inclusion to empowering and transforming the lives of all our people, especially the poor, its role in improving national and global financial stability and integrity and its essential contribution to strong and inclusive growth” (Alliance for Financial Inclusion 2015, 37). The World Bank promotes ‘inclusive growth,’ because, it claims, “lack of access to finance can be critical for generating persistent income inequality or poverty traps, as well as low growth (World Bank 2014, 3). When AFI and the World Bank frames inclusion as a way out of ‘poverty’ for the poor and ‘low growth’, they give much legitimacy to financial inclusion as a development project, and refrain from discussing how financial markets creates instability and inequality.

There are two reasons for the rapid rise of FI as a development cooperation model. The first one is the extension of the neoliberal project through the spread of financial-led capitalism to accumulate more profits in the global South. “Poverty is understood as a new frontier for profit-making and accumulation” (Gabor and Brooks 2017, 424). The second one is that the convergence of philanthropic development and fintech or the philanthropy-fintech-development nexus could reap even more profits from the digital footprints and the big data that financial inclusion of the ‘unbank’ would generate.

Working closely with the fintech-philanthropy-development nexus, state institutions are “making governable subjects more legible to the state” (Gabor and Brooks 2017, 430), and the new data and digital footprint becomes the new frontier for accumulation. The ‘unbank’ and the poor in the global South are “constructed more likely to make mistakes, either because they are irrational or because they suffer from cognitive limitations” (Gabor and Brooks 2017, 431). The state, then, has to provide them with financial literacy to direct them to behave according to the logics of finance. The state can “channel individual behavior” through the use of financial education and surveillance (Gabor and Brooks 2017, 431). Thus, FI can be thought of as a new form of governmentality.

According to Soederberg, there are several problems with the G20 Principles and the Maya Declaration. The first problem is that “aspect in the G20 Principles is a historical and apolitical represent of financial inclusion” (Soederberg 2013, 599). It is “ahistorical” and “apolitical” in the sense that financial inclusion agenda ignores the history of indebtedness caused by microfinance programs, and the voices of the poor who have been exploited by microcredit schemes. In other words, FI agenda hides the power relations between the financial elites and those impoverished poor borrowers. FI is the continuation of the neoliberal development policy that only enriches the elites at the expense

of the poor. The second problem is that there is no transnational regulation on financial inclusion: that is, there is no framework that governs relations between the power of creditor and debtor. (Soederberg 2013, 599). FI, thus, shifts the risks to the poor themselves and to the global South. In addition, financial inclusion misleadingly frames the problem of poverty as the result of lacking credit access, ignoring the intersections of poverty with the social and economic transformations under capitalism.

Conclusion

In conclusion, the paper asks the question how the everyday life of poor people in the global South is related to global finance. We do not usually think about poor people when it comes to global finance. We think about states, international organizations, international corporations, the finance and banking industry, and sometimes global NGOs on development issues. We need to consider more than just elite actors in the global economy because ordinary lives of non-elite actors play a crucial role in the transformation of the global economy as well. The conceptual frameworks used to study the poor, non-elites, and the unbanked and their relations to the global economy are the financialization and EIPE approaches. Everyday literature has inspired both financialization and EIPE. Financialization has transformed the everyday practices and lives of ordinary people

to embrace the logic of finance; restructured firms to respond to shareholders; transformed the global economy and opened up a new area for accumulation. EIPE uses the concept of *everyday life* and *everyday politics* to analyze how non-elites' actions and their interactions with elites can transform the global economy. EIPE puts more emphasis on *everyday politics* because it is where acts of resistance, such as defiance, mimetic challenge, and axiorationality, can bring about change and open up space for emancipation by the non-elites.

Financial markets have expanded to include the poor and the 'unbank' of the global South. The poor in the global South are now connected to global finance through the financial inclusion project which becomes a model of development embraced by international development organizations, philanthropic organizations and fintech companies. The poor are also connected to global capitalism via their mobile phones and fintech. They might have access to financial services and credit now, but that comes with the price, too, of being under surveillance, and being susceptible to excessive debt and to financial market volatility. The way AFI and international development organizations promote and frame financial inclusion as a path to economic growth through the inclusive market agenda obscures the debate on how the financial market itself creates instability and inequality. The poor are not the ones who gain

the most value from being in the FI project. Instead, global financial companies, fintech companies, and philanthropic foundations will enrich themselves from FI. Note well also that without the state cooperating with international development organizations and the fintech-philanthropy-development nexus in the first place, FI would not have taken place. I agree with Soederberg that “G20 financial inclusion agenda is not a neutral project, but one that is part of longer, neoliberal-led development strategies aimed at promoting increased integration and constructing the dependence of the poor in the global South on private capital flows” (Soederberg 2013, 609). Through mobile phones and fintech, and the public-private cooperation, the state has made the ‘unbank’ become ‘legible’ in the FI project (Scott 1998, 2-3, 183-184). The digital footprints of the ‘unbank’ and the poor and the big data that they generate will be the new arena for accumulation. The state provides financial education to the poor for them to act and conform to the financial logic. When the poor fail at financial and risk management, the blame is on themselves and not on the structure of the financial system where the fintech companies, philanthropists, banks and global credit card companies enrich themselves.

Studying the concept of financialization is important not only to know the impact of finance on the structure of the global economy, the national economy and development, firm strategy and organization as well as the lives of ordinary people, but also to examine the financial narratives or explanations in order to understand the biases in their stories and in turn be able to argue back at them. In order to avoid the situation where we are made silent by their narratives and say ‘it’s the natural force of the market,’ or ‘price fluctuations due to supply and demand in the commodities market,’ we need to shorten the “distance” between the financial narratives and our knowledge on finance (Clapp 2014, 799 - 800). We need to know about finance and financialization in order to resist the power of finance. Even though financial inclusion has been embraced by the international development organizations, one must realize that inclusion does not translate into equality.

References

- Alliance for Financial Inclusion. 2012. "AFI Maya Declaration on Financial Inclusion." In *The 2011 AFI Global Policy Forum Report: Taking Stock, Setting Goals, Forward Moving*. Kuala Lumpur: Alliance for Financial Inclusion. Accessed October 28, 2019. https://www.afi-global.org/sites/default/files/publications/AFI_2011GPFReport_HighRes_Updated15Aug2012_pg44.pdf.
- AP. 2012. "Hundreds of Suicides in India Linked to Microfinance Organizations." *Business Insider*, February 24. Accessed October 7, 2019. <https://www.businessinsider.com/hundreds-of-suicides-in-india-linked-to-microfinance-organizations-2012-2>.
- Arrighi, Giovanni. 1994. *The Long Twentieth Century: Money, Power, and the Origins of Our Time*. New York: Verso.
- Bernards, Nick. 2019a. "'Fintech' and Financial Inclusion." In *The Palgrave Handbook of Contemporary International Political Economy*, edited by Timothy M. Shaw, Laura C. Mahrenbach, Renu Modi, Xu Yi-chong, 317-329. London: Palgrave Macmillan.
- , 2019b. "The Poverty of Fintech? Psychometrics, Credit Infrastructures, and the Limits of Financialization." *Review of International Political Economy* 26(5): 815-838.
- Bonizzi, Bruno. 2013. "Financialization in Developing and Emerging Countries." *International Journal of Political Economy* 42(4): 83-107.
- Boyer, Robert. 2000. "Is a Finance-led Growth Regime a Viable Alternative to Fordism?: A Preliminary Analysis." *Economy and Society* 29(1): 111-145.
- Clapp, Jennifer. 2014. "Financialization, Distance and Global Food Politics." *The Journal of Peasant Studies* 41(5): 797-814.
- Clapp, Jennifer, and S. Ryan Isakson. 2018. "Risky Returns: The Implications of Financialization in the Food System." *Development and Change* 49(2): 437-460.
- Cobbett, Elizabeth. 2015. "Biometric MasterCard." In *Making Things International 1: Circuits and Motion*, edited by Mark B. Salter, 311-325. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Davies, Matt. 2016. "Everyday Life as Critique: Revisiting the Everyday in IPE with Henri Lefebvre and Postcolonialism." *International Political Sociology* 10(1): 22-38.

- , 2014. "Is the Financial Crisis Part of Everyday Life?" In *Global Politics: A New Introduction*, edited by Jenny Edkins and Maja Zehfuss, 385-404. 2nd ed. London: Routledge.
- The Economist. 2014. "Poor Service: Tiny Loans Are Getting More Expensive." February 1. Accessed September 3, 2019. <https://www.economist.com/finance-and-economics/2014/02/01/poor-service>.
- Epstein, Gerald A. 2005. "Introduction: Financialization and the World Economy." In *Financialization and the World Economy*, edited by Gerald A. Epstein, 3-16. Cheltenham and Northampton, MA: Edward.
- Fligstein, Neil, and Taekjin Shin. 2007. "Shareholder Value and the Transformation of the U.S. Economy, 1984-2000." *Sociological Forum* 22(4): 399-424.
- Foucault, Michel. 1978. *The History of Sexuality Volume I: An Introduction*. New York: Pantheon Books.
- , 1980. *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972-1977*, edited by Colin Gordon. Brighton: Harvest Press.
- , 2004. *Security, Territory, Population*. New York: Palgrave Macmillan.
- Fraser, Nancy. 2009. "Feminism, Capitalism, and the Cunning History." *New Left Review* 56 (March-April): 97-117.
- Gabor, Daniela, and Sally Brooks. 2017. "The Digital Revolution in Financial Inclusion: International Development in the Fintech Era." *New Political Economy* 22(4): 423-436.
- Guérin, Isabelle, Marc Labie, and Jean-Michel Servet. 2015. *The Crisis of Microcredit*. London: Zed Books.
- Harvey, David. 2011. *The Enigma of Capital and the Crises of Capitalism*. Oxford: Oxford University Press.
- Haiven, Max. 2014. *Cultures of Financialization: Fictitious Capital in Popular Culture and Everyday Life*. New York: Palgrave Macmillan.

- Hickel, Jason. 2016. "Book Review: The Crises of Microcredit, Edited by Isabelle Guérin, Marc Labie and Jean-Michel Servet." *LSE Review of Book* (blog), The London School of Economics and Political Science. Accessed October 7, 2019. <https://blogs.lse.ac.uk/lsereviewofbooks/2016/02/04/book-review-the-crises-of-microcredit-edited-by-isabelle-guerin-marc-labie-and-jean-michel-servet>.
- Hillig, Ariane. 2019. "Everyday Financialization: The Case of UK Households." *Environment and Planning A: Economy and Space* 51(7): 1460-1478.
- Hobson, John M., and Leonard Seabrooke. 2007. "Everyday IPE: Revealing Everyday Forms of Change in the World Economy." In *Everyday Politics of the World Economy*, edited by John M. Hobson and Leonard Seabrooke, 1-23. Cambridge: Cambridge University Press.
- , 2009. "Everyday International Political Economy." In *Routledge Handbook of International Political Economy (IPE): IPE as a Global Conversation*, edited by Mark Blyth, 290-306. London: Routledge.
- Hughes, Nick. and Susie Lonie. 2007. "M-PESA: Mobile Money for the 'Unbanked' Turning Cellphones into 24-Hour Tellers in Kenya." *Innovations: Technology, Governance, Globalization* 2(1-2): 63-81.
- Hyman, Louis. 2012. *Borrow: The American Way of Debt*. New York: Vintage.
- Krippner, Greta. 2005. "The Financialization of the American Economy." *Socio-Economic Review* 3(2): 173-208.
- Lai, Karen. 2018. "Financialization of Everyday Life." In *The New Oxford Handbook of Economic Geography*, edited by Gordon L. Clark, Maryann P. Feldman, Meric S. Gertler and Dariusz Wojcik. Oxford: Oxford University Press. <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780198755609.001.0001/oxfordhb-9780198755609-e-29>.
- Langley, Paul. 2008. *The Everyday Life of Global Finance: Saving and Borrowing in Anglo-America*. Oxford: Oxford University Press.
- Lazonick, William, and Mary O'Sullivan. 2000. "Maximizing Shareholder Value: A New Ideology for Corporate Governance." *Economy and Society* 29(1): 13-35.
- Lefebvre, Henri. 1971. *Everyday Life in the Modern World*. New York: Harper and Row.
- , 1991. *Critique of Everyday Life*. London: Verso.

- Mader, Philip. 2017. "Contesting Financial Inclusion." *Development and Change* 49(2): 461-483.
- Martin, R. 2002. *Financialization of Daily Life*. Philadelphia, PA: Temple University Press.
- Mendoza, Ronald U., and Nina Thelen. 2008. "Innovations to Make Makers More Inclusive for the Poor." *Development Policy Review* 26(4): 427-458.
- Santos, Ana C. 2017. "Cultivating the Self-Reliant and Responsible Individual: The Material Culture of Financial Literacy." *New Political Economy* 22(4): 410-422.
- Scott, James C. 1998. *Seeing Like a State: How Certain Schemes to Improve the Human Condition Have Failed*. New Haven, CT: Yale University Press.
- , 1985. *Weapons of the Weak*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Silva, Frederico Rafael. 2018. "How Do Everyday Objects and Practices Relate to IPE?" E-International Relations Students. Accessed October 7, 2019. <https://www.e-ir.info/2018/06/21/how-do-everyday-objects-and-practices-relate-to-ipe>.
- Soederberg, Susanne. 2013. "Universalizing Financial Inclusion and the Securitization of Development." *Third World Quarterly* 34(4): 593-612.
- Van der Zwan, Natascha. 2014. "State of the Art: Making Sense of Financialization." *Socio-Economic Review* 12: 99-129.
- World Bank. 2014. *Global Financial Development Report 2014: Financial Inclusion*. Washington, DC: World Bank. Accessed October 7, 2019. http://siteresources.worldbank.org/EXTGLOBALFINREPORT/Resources/8816096-1361888425203/90620801364927957721/GFDR_2014_Concept_Note_Final.pdf.

Impacts of Technological and Social Media Surveillance on Early Childhood Teachers and Caregivers***

Patrapan Tamdee*
Watcharee Boonwittaya**

Abstract

This qualitative case study research aims to explore the work context under technological and social media control and also the impacts on early childhood teachers and caregivers. The data was collected from 41 early childhood teachers and caregivers in Bangkok and Chiang Mai province by using purposive sampling technique. In-depth interview and non-participant observation methods were used. The study reveals that early childhood teachers and caregivers had to work under the control of instruction media technology, work monitoring equipments, communication technology via applications on smart phones and communication via online social media. This work context leads to indistinguishability between working hours and private time for teachers or caregivers, who felt threatened by suspicion. Moreover, this technological and social media control also has indirect impacts on the children under their care in terms of safety, children rights transgressions, and obstruction of learning experiences. Furthermore, conflicts and suspiciousness among the teachers or caregivers, the schools and the parents could ensue. Accordingly, rules governing technology and social media use need to be collectively enacted in the early childhood development system.

Keywords: *technology, social media, surveillance, early childhood, teachers*

*Corresponding author: Assistant Professor, Ph.D., Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University, Ladyao, Chatuchak, Bangkok 10900. E-mail: fsocppl@ku.ac.th

**Lecturer, Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University, Ladyao, Chatuchak, Bangkok 10900. E-mail: fsocwrb@ku.ac.th

***This article is a part of the research project "Child Care Practices in Surveillance Society and Impact on Teacher and Caregiver" funded by Faculty of Social Sciences, Kasetsart University.

Received January 30, 2019; Revised May 15, 2019; Accepted November 12, 2019.

ผลกระทบของการสอดส่องผ่านเทคโนโลยีและสื่อสังคมที่มี ต่อครูและผู้ดูแลเด็กปฐมวัย***

ภัทรพรรณ ทำดี*

วัชรวิ บุญวิทยา**

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการศึกษาแบบรายกรณีในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทการทำงานภายใต้การถูกสอดส่องจากเทคโนโลยีและสื่อสังคม ตลอดจนผลกระทบต่อครูและผู้ดูแลเด็กปฐมวัย โดยเก็บข้อมูลจากครูและผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดเชียงใหม่ รวม 41 คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะจง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ร่วมกับการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษาพบว่าครูและผู้ดูแลเด็กปฐมวัยต้องทำงานโดยถูกควบคุมผ่านทางเทคโนโลยีสื่อการเรียนการสอน เครื่องมือเพื่อควบคุมการปฏิบัติงาน เทคโนโลยีการสื่อสารผ่านทางแอปพลิเคชันในโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบสมาร์ทโฟนและการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งทำให้ครูไม่สามารถแยกเวลางานออกจากเวลาส่วนตัว และต้องทำงานด้วยความรู้สึกกระวนกระวาย อีกทั้งส่งผลกระทบทางอ้อมต่อเด็กในแง่ความปลอดภัย การละเมิดสิทธิและถูกปิดกั้นประสบการณ์และโอกาสในการเรียนรู้ ตลอดจนทำให้เกิดความขัดแย้งและความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างครู โรงเรียน และผู้ปกครอง ดังนั้นจึงควรมีการสร้างกติกากำหนดการใช้เทคโนโลยีและสื่อสังคมเหล่านี้ร่วมกัน

คำสำคัญ: เทคโนโลยี, สื่อสังคม, การสอดส่อง, ปฐมวัย, ครู

*ผู้รับผิดชอบบทความ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 อีเมล fsocppl@ku.ac.th

**อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 อีเมล fsocwrb@ku.ac.th

***บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “งานการดูแลเด็กในสังคมแห่งการสอดส่องกับผลกระทบต่อครูและผู้ดูแล” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2560

ได้รับบทความ 30 มกราคม 2562; แก้ไขปรับปรุง 15 พฤษภาคม 2562; อนุมัติให้จัดพิมพ์ 12 พฤศจิกายน 2562

บทนำ

เนื่องจากการศึกษาระดับปฐมวัยคือหัวใจในการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์โดยครอบคลุมเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่ 1 ไม่ว่าจะเป็นเด็กทั่วไป เด็กด้อยโอกาส เด็กพิการ และเด็กต่างด้าวที่อยู่ในประเทศไทย (Thailand. Ministry of Education. Office of the Education Council 2013, 1) โดยเฉพาะในยุคที่สังคมไทยมีแนวโน้มการเกิดที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยจำนวนเด็กเกิดใหม่ในแต่ละปีเริ่มลดลงมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 โดยจะลดจำนวนลงไปอีกอย่างรวดเร็ว (United Nations Population Fund Country Office in Thailand 2011, 3) ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนว่าคนไทยมีลูกกันน้อยลงและมีแนวโน้มว่าจะยิ่งมีลูกน้อยลงไปอีกในอนาคต เนื่องจากอัตราเจริญพันธุ์รวมหรือจำนวนบุตรเฉลี่ยต่อสตรีหนึ่งคนลดลงจนเหลือเพียง 1.5 คนซึ่งต่ำกว่าระดับทดแทนในปัจจุบัน (Pramote Prasartkul and Patama Vapattanawong 2011, 15) ดังนั้นยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศและยุทธศาสตร์การวิจัยชาติในปัจจุบันจึงมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาคุณภาพคน โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเยาวชน (National Research Council of Thailand 2017, 13)

ครูและผู้ดูแลเด็กเล็กจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการจัดประสบการณ์และการดูแลที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของเด็กอย่างรอบด้านซึ่งไม่ใช่เฉพาะการดูแลในด้านสุขภาพอนามัย โภชนาการ และการเจริญเติบโตเท่านั้น แต่ต้องกระทำทั้งบทบาทในด้านการจัดการเรียนการสอน การจัดหาสื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็ก อีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญในด้านการดูแลความปลอดภัยของเด็กอีกด้วย (Kriengsak Sueluerm and et al. 2008, 41) ในขณะที่สังคมให้ความสำคัญกับ

คุณภาพการดูแลเด็กและความพึงพอใจของผู้ปกครองเป็นหลัก จึงส่งผลให้ครูและผู้ดูแลเหล่านี้จะต้องทำงานภายใต้ความคาดหวังของผู้รับบริการและการถูกควบคุมตรวจสอบอย่างเคร่งครัดจากหน่วยงาน ซึ่งรูปแบบการควบคุมในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงเป็นวิธี “การสอดส่อง” จับตามองอย่างใกล้ชิด ด้วยเครื่องมือสมัยใหม่ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ซึ่งทำให้คนทำงานในองค์กรต่าง ๆ รู้สึกว่าตนเองถูกควบคุมอยู่ตลอดเวลาผ่านเครื่องมือการใช้อินเทอร์เน็ต

การศึกษารั้วนี้จึงมุ่งศึกษารูปแบบของการสอดส่องการปฏิบัติงานการดูแลเด็กเล็กและผลกระทบจากการทำงานภายใต้บรรยากาศของการถูกสอดส่องอย่างเข้มงวดทั้งจากองค์กรและสังคมภายนอกในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นเขตเมืองใหญ่ที่ชีวิตผู้คนส่วนใหญ่ผูกติดอยู่กับเทคโนโลยีและการสื่อสารสมัยใหม่ การศึกษาดังกล่าวจึงมุ่งตอบคำถามการวิจัยที่ว่าทั้งครูและผู้ดูแลเด็กเล็กเหล่านี้ต้องเผชิญกับบรรยากาศในการทำงานแบบใดภายใต้บริบทของการถูกตรวจตราอย่างเข้มงวดจากเทคโนโลยีและการสื่อสารรูปแบบใหม่ที่กลายเป็นเครื่องมือควบคุมการให้บริการงานดูแลเด็กเล็กและบรรยากาศการทำงานดังกล่าวส่งผลกระทบต่อครูและผู้ดูแลเด็กในองค์กรอย่างไร โดยพยายามชี้ให้เห็นถึงบทบาทของการควบคุมรูปแบบใหม่ในสังคมปัจจุบันที่แฝงมากับการสอดส่องโดยผ่านเทคโนโลยีและการสื่อสารสมัยใหม่ (technological surveillance) เช่น การใช้กล้องวงจรปิด สมาร์ทโฟน และเทคโนโลยีการสื่อสารในรูปแบบสื่อสังคมออนไลน์ (social media surveillance) ทั้งนี้เพื่อชี้ให้เห็นได้ว่ากลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนเหล่านี้ ต้องเผชิญกับเงื่อนไขที่ส่งผลต่อ

คุณภาพชีวิตในระยะยาวอย่างไรและตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งในแง่ของการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารสมัยใหม่

การใช้ชีวิตในสังคมแห่งการสอดส่อง

แนวคิดเรื่องการสอดส่อง (surveillance) ที่นำมาใช้ในการอธิบายรูปแบบการควบคุมในสังคมร่วมสมัยในปัจจุบัน มีฐานคิดมาจากวิธีคิดของ Michel Foucault ที่พูดถึงการควบคุมโดยผ่านเครื่องมือทางสถาปัตยกรรมอย่าง panopticon หรือการควบคุมโดยผ่านการจับจ้อง (gazed) ซึ่งต่อมานักวิชาการในสาขาต่างๆ ได้นำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวคิดในเรื่องการสอดส่อง (surveillance) เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการควบคุมรูปแบบใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม นั่นคือการควบคุมโดยผ่านการใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ เพื่อตามสอดส่องและตรวจตราผู้ที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมโดยรัฐหรือหัวหน้าหน่วยงานในองค์กรซึ่งปัจจุบันได้แพร่กระจายไปในองค์กรรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนการใช้ชีวิตประจำวันที่ต้องพึ่งพาการใช้ข้อมูลและการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีมากขึ้นซึ่งมีรูปแบบแตกต่างไปจากการควบคุมด้วยเครื่องมือแบบเดิมโดยการใช้ระเบียบวินัยเป็นหลัก (Green 1999, 26) ซึ่งปรากฏในการควบคุมทั้งในระดับองค์กรและระดับสังคม ดังนี้

1) การสอดส่องจากองค์กร (workplace surveillance)

การสอดส่องหรือตรวจตราพนักงานในองค์กรสมัยใหม่ได้กระทำผ่านทางฐานข้อมูลส่วนตัวของพนักงาน เช่น การใช้อินเทอร์เน็ตหรืออีเมลในการตรวจสอบ เป็นต้น ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ได้สร้างผลกระทบต่องานในองค์กรทั้งในแง่ของชีวิตการทำงานผ่านทาง

บรรยากาศของงานที่ถูกตรวจสอบอย่างเคร่งครัดมากขึ้น การสร้างวัฒนธรรมการทำงานในองค์กรรูปแบบใหม่ที่ต้องตั้งอยู่บนฐานของข้อมูลที่ตรวจสอบได้ ในทางกลับกันได้ลดความคิดสร้างสรรค์และแรงจูงใจของบุคลากรลงโดยไม่รู้ตัว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบในแง่ของความเป็นส่วนตัว ประเด็นด้านจริยธรรมและสิทธิความเป็นมนุษย์ (Ball 2010, 87) ซึ่งนอกจากพนักงานจะถูกสอดส่องโดยผ่านตัวข้อมูลแล้ว ยังถูกควบคุมผ่านเทคโนโลยีอื่น ๆ ที่เอื้อให้เกิดการสอดส่องอีกด้วย เช่น การติดตั้งกล้องวงจรปิด (Closed Circuit TV systems: CCTVs) ในสถานที่ทำงาน และการติดตั้ง VDO surveillance โดยอ้างเหตุผลเรื่องความปลอดภัยและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการเป็นหลักหรือการใช้กระจกสองด้านซึ่งผู้บังคับบัญชาจะมองเห็นการทำงานของพนักงานได้ตลอดเวลา ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมของการสอดส่องในสังคมสมัยใหม่ที่ถูกออกแบบขึ้นเพื่อตอบสนองการใช้อำนาจโดยเฉพาะ ถึงแม้ว่ากระบวนการสอดส่องดังกล่าวจะมีทั้งด้านดีและเป็นความเสี่ยงรูปแบบใหม่ก็ตาม (Jones 1999, 1-3) ซึ่งจริง ๆ แล้วแอบแฝงไปด้วยการถูกตรวจสอบอย่างใกล้ชิด (close observation) จากผู้มีอำนาจในสังคมนั่นเอง (Marx 2002, 9)

รูปแบบการสอดส่องดังกล่าวปรากฏให้เห็นเช่นกันในบริบทของงานการดูแลเด็กที่นำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ปกครองให้สามารถติดตามการดูแลเด็กของครูได้อย่างสะดวกและเป็นเครื่องมือในการโฆษณาแข่งขันกันของภาคธุรกิจการศึกษา จนถูกทำให้เห็นว่าการสอดส่องโดยผ่านเทคโนโลยีได้กลายเป็นเรื่องปกติของสังคมที่พึงกระทำได้ (normalization of surveillance) โดยไม่ได้คำนึงถึงเรื่องสิทธิของผู้ที่ถูกบันทึกภาพหรือผลกระทบที่จะเกิดขึ้น

ไม่ว่าจะประเด็นเรื่องบรรยากาศการทำงาน ความเป็นส่วนตัว หรือความปลอดภัยก็ตาม (Wood and Webster 2009, 262) ซึ่งเป็นการใช้อำนาจโดยผ่านทาง การปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันแทนที่จะเป็นการใช้อำนาจตามสายการบังคับบัญชาในรูปแบบเดิมที่เคยใช้ในอดีต (Marwick 2012, 378)

2) การสอดส่องจากสังคม (social surveillance)

นอกจากการสอดส่องในระดับองค์กรแล้ว การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบันซึ่งมีการใช้งานอย่างแพร่หลาย เฟซบุ๊ก (Facebook) ซึ่งหลายคนตั้งคำถามถึงความเป็นส่วนตัวและเป็นสาธารณะในการใช้งาน เนื่องจากมีผู้คนมากมายที่รับรู้และจ้องมองมา โดยไม่สามารถคาดเดาได้ว่าจะเกิดขึ้นตามมาได้เพราะไม่สามารถเข้าถึงหรือค้นหาที่มาของภัยร้ายต่าง ๆ ได้ง่ายนัก เนื่องจากไม่อาจยืนยันตัวตนที่แท้จริงของผู้ใช้งานได้ (Allen 2000, 1199-1200) การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์จึงนำไปสู่กระบวนการตรวจสอบตนเอง (self-monitoring) หรือสอดส่องตนเอง (auto surveillance) ไปในตัวและส่งผลอย่างยิ่งต่อกระบวนการนำเสนอตัวตนของบุคคล (Altheide 2004, 223) จะเห็นได้ว่าเฟซบุ๊กและสื่อสังคมออนไลน์รูปแบบอื่น ๆ มีแนวโน้มที่จะเข้ามากำกับชีวิตทางสังคมของบุคคลได้มากขึ้น เนื่องจากการออกแบบการใช้งานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสร้างเครือข่าย แต่ในขณะเดียวกันก็เพิ่มประสิทธิภาพในการสอดส่องอีกด้วย เนื่องจากเนื้อหาทุกอย่างที่เผยแพร่ลงไป ไม่เพียงแต่บุคคลที่เราต้องการให้รับรู้เท่านั้นที่จะเข้าถึงได้ แต่รวมถึงบุคคลอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ดูแลระบบซึ่งสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นได้ทั้งหมด แต่ดูเหมือนกลายเป็นความรับผิดชอบของผู้ใช้

เองที่จะต้องคอยระมัดระวังการเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวเหล่านี้ซึ่งมีโอกาสที่ข้อมูลส่วนตัวจะถูกเผยแพร่อย่างกว้างขวาง ทั้งโดยกลุ่มเพื่อน ครอบครัว และแม้กระทั่งนายจ้าง อันส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคมและความปลอดภัย เนื่องจากสื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่สำหรับสร้างความเป็นตัวตนและก่อให้เกิดโอกาสในการสร้างเนื้อหาที่อาจถูกตีตราจากสังคมได้เช่นกัน จึงนำไปสู่การควบคุมอัตลักษณ์ของบุคคลที่เพิ่มขึ้นไม่ต่างไปจากการมีบัตรประจำตัวประชาชน ถึงแม้ว่าการสื่อสารสมัยใหม่ เช่น การใช้สมาร์ทโฟนในการติดต่อสื่อสารทั้งในเรื่องส่วนตัวและเรื่องงานไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนและเมื่อไหร่ก็ได้จะสร้างความสะดวกสบายอย่างมากก็ตาม แต่ในทางกลับกันสิ่งเหล่านี้ได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือสำหรับหน่วยงานในการควบคุมการทำงานของพนักงานทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัวซึ่งในที่สุดจะนำไปสู่ชีวิตที่ไร้อิสระและผลกระทบอื่น ๆ ที่ตามมา

ในงานการดูแลเด็กเล็กซึ่งต้องอาศัยความละเอียดรอบคอบและความรับผิดชอบเป็นอย่างมาก เนื่องจากเด็กวัยนี้ต้องการการดูแลอย่างใกล้ชิดทั้งในแง่ความปลอดภัยและการส่งเสริมพัฒนาการ ดังนั้นนอกจากความคาดหวังขององค์กรที่มีต่อพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่ขาดตกบกพร่องแล้ว ยังมีความคาดหวังของผู้ให้บริการคือผู้ปกครองที่ฝากบุตรหลานให้อยู่ในความรับผิดชอบไว้อีกด้วย โดยผู้ปกครองเหล่านี้ล้วนมาพร้อมกับความคาดหวังและความต้องการให้หน่วยงานดูแลบุตรหลานของตนเองอย่างใกล้ชิดซึ่งปัจจุบันสามารถใช้การสื่อสารสมัยใหม่ในการติดต่อกับครูและผู้ดูแลเด็กได้สะดวกยิ่งขึ้น จึงยิ่งเป็นการสอดส่องการทำงานของครูไปในตัว เช่น การใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE) และสื่อสังคมออนไลน์อย่างเฟซบุ๊ก เนื่องจากผู้ปกครองคาดหวังจะได้เห็นบุตรของตนเองได้อยู่สุขสบาย

ในโรงเรียน ในขณะเดียวกันเพื่อความสามารถในการแข่งขัน บางโรงเรียนถึงกับมีการติดกล้องวงจรปิด เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถเห็นบุตรหลานของตนเองตลอดเวลาผ่านทางระบบเครือข่าย อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าความร่วมมือและกระบวนการสื่อสารระหว่างครูและผู้ปกครองจะเป็นสิ่งจำเป็น แต่ก็ควรเกิดขึ้นในระดับความถี่และระยะเวลาที่เหมาะสมและคาดเดาได้อย่างสม่ำเสมอในแต่ละวัน (Drugli and Undheim 2012, 64) ไม่ใช่การติดต่อตามความต้องการของแต่ละฝ่ายอยู่ตลอดเวลา ปรัชญาการณเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า นอกจากการสอดส่องในโรงเรียนซึ่งมีเป้าหมายที่ครูและคุณดูแลเด็กจะเกิดขึ้นในระดับองค์กร (workplace surveillance) และระดับสังคม (social surveillance) แล้ว การสอดส่องในยุคนี้ยังเกิดขึ้นทั้งในระดับแนวดิ่ง (vertical surveillance) เช่น การเดินตรวจสอบโดยหัวหน้าครูหรือผู้บริหารของโรงเรียน นักเรียนแอบอัดเสียงครูผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ รวมทั้งการสอดส่องในแนวราบ (horizontal surveillance) เช่น การสอดส่องโดยเพื่อนร่วมงานภายในโรงเรียนเดียวกันผ่านการปฏิสัมพันธ์และทำงานร่วมกัน และจากผู้ปกครองโดยผ่านทั้งการติดต่อสื่อสารแบบซึ่งหน้าและการสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายออนไลน์ดังที่กล่าวมา และการสอดส่อง ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล (intrapersonal surveillance) หรือการตรวจสอบตนเองของครูและคุณดูแลเด็กโดยผ่านการทำรายงานและการประเมินรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งมีผลให้ครูต้องคอยปฏิบัติหน้าที่และรายงานผลการปฏิบัติงาน ของตนเองให้เป็นไปตามเกณฑ์ ทำให้ต้องคอยสอดส่องและควบคุมตัวเองโดยไม่รู้ตัวอีกด้วย แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการสอดส่องในปัจจุบันไม่เพียงแต่ยังคงใช้รูปแบบการสอดส่องเพื่อการควบคุมครูในรูปแบบเดิมเท่านั้น แต่ที่เพิ่มเติมคือการนำ

เทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการสอดส่องเพิ่มขึ้น ซึ่งยังคงเป็นการสอดส่องที่ซ้อนทับกันอยู่ (Page 2017, 1003 - 1004) และครูต้องคอยเผชิญกับการควบคุมผ่านการสอดส่องเหล่านี้อย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าในขณะที่ต้องการและความคาดหวังทั้งจากองค์กรและสังคมภายนอกที่มีต่อบทบาทและคุณภาพของงานการดูแลเด็กได้เพิ่มขึ้นอย่างมาก แต่คุณภาพชีวิตของครูและคุณดูแลเด็กกลับมีความสัมพันธ์ในเชิงผกผัน เนื่องจากผลกระทบจากการถูกควบคุมรอบด้านซึ่งคุณภาพชีวิตที่ว่าประกอบไปด้วยคุณภาพชีวิตทั้งทางด้านสุขภาพร่างกาย ด้านสัมพันธ์ภาพทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตในด้านจิตใจอีกด้วย (Natchanan Charatcharungkiat and Alisa Wacharasindhu 2013, 242) วิธีการควบคุมเหล่านี้อาจส่งผลดีต่อองค์กรในแง่การสร้างมาตรฐานและความน่าเชื่อถือ แต่ในทางกลับกันอาจสร้างบรรยากาศการทำงานที่เต็มไปด้วยความกดดัน เข้มงวด โดยพนักงานรู้สึกที่ตนเองถูกสอดส่องตรวจตราอยู่ตลอดเวลา จนสิ่งเหล่านี้ซึมซับกลายเป็นการควบคุมภายในตนเองและอาจส่งผลกระทบต่อพื้นที่ความเป็นส่วนตัวและการรักษาภาพลักษณ์ เนื่องจากอาจมีการเผยแพร่ภาพและการกระทำออกไปสู่สังคมภายนอกโดยไม่รู้ตัว รวมทั้งความไม่ปลอดภัยอันเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์ที่เกิดขึ้นได้ทั้งกับครูและเด็กเล็กในความดูแลและผลกระทบต่อการใช้ชีวิตในด้านอื่น ๆ ทั้งในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน ครอบครัว และการใช้ชีวิตส่วนตัวของครูและคุณดูแลเด็กในด้านอื่น ๆ เป็นต้น

วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการศึกษาแบบรายกรณี (case study) เพื่อให้เข้าถึงประสบการณ์ของครูและคุณดูแลเด็กที่รับผิดชอบงานด้านการดูแลเด็กเล็กอย่างลึกซึ้ง มีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการศึกษา ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรสำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือครูหรือคุณดูแลเด็กเล็กที่รับผิดชอบงานการดูแลเด็กเล็กในระดับก่อนประถมศึกษาโดยเลือกศึกษาครูและคุณดูแลเด็กที่ปฏิบัติงานในองค์กรทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากเป็นเมืองใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของประเทศในภาคกลางและภาคเหนือ และมีสัดส่วนของแรงงานหญิงที่เข้าสู่ตลาดแรงงานในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับชาย (Thailand. Ministry of Information and Communication Technology. National Statistical Office 2014) จึงมีแนวโน้มที่จะเป็นพื้นที่ซึ่งผู้ปกครองโดยเฉพาะแม่ต้องออกมาทำงานนอกบ้าน จึงจำเป็นต้องมอบภาระในการดูแลเด็กให้กับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อให้เห็นบริบทการควบคุมผ่านกระบวนการสอดส่องที่ชัดเจนและสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างหลากหลายตามบริบทของการบริหารจัดการองค์กร การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงเลือกศึกษาทั้งครูและคุณดูแลเด็กที่ปฏิบัติงานในสังกัดโรงเรียนทั้งภาครัฐและเอกชน เนื่องจากระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศซึ่งมีผลต่อบริบทการปฏิบัติงานของครูในระดับปฐมวัยที่มีแนวโน้มจะถูกกำหนดจากกรอบมาตรฐานเดียวกันโดยทั้งโรงเรียนรัฐบาลและเอกชนต่างจำเป็นต้องรักษามาตรฐานในด้านคุณภาพและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

อีกทั้งการขยายตัวของโรงเรียนนานาชาติจากต่างประเทศทำให้ผู้ปกครองมีทางเลือกมากขึ้น ทำให้เกิดการแข่งขันในธุรกิจการศึกษาในเมืองใหญ่อย่างกว้างขวาง (Kessiri Kamol and Chayapim Usaho 2014, 86-87) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) เริ่มต้นจากเครือข่ายความสัมพันธ์ของครูและคุณดูแลเด็กที่รับหน้าที่ดูแลเด็กในระดับปฐมวัยและให้แนะนำกลุ่มตัวอย่างที่เข้าข่ายต่อ ๆ กันไป โดยอาศัยการสุ่มตัวอย่างแบบอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปาก (snowball technique) โดยมีครูและคุณดูแลเด็กที่ได้รับคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จำนวนทั้งสิ้น 41 ราย โดยเป็นผู้ปฏิบัติงานในเขตกรุงเทพฯ 20 ราย (จำแนกเป็นสถานศึกษาสังกัดภาครัฐ 4 ราย และภาคเอกชน 16 ราย) และปฏิบัติงานในสถานศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ อีก 21 ราย (จำแนกเป็นสถานศึกษาสังกัดภาครัฐ 11 ราย และภาคเอกชน 10 ราย) รวมทั้งสองพื้นที่เป็นผู้ที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาสังกัดภาครัฐ 15 ราย และเอกชน 26 ราย

การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือในการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้นำวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ร่วมกับการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบและลักษณะการทำงานในปัจจุบัน ตลอดจนความรู้สึกและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทำงานภายใต้การถูกสอดส่องและถูกติดตามทั้งในระดับองค์กรและระดับสังคมผ่านทางเทคโนโลยีและการสื่อสารสมัยใหม่รูปแบบต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย 1) ข้อมูลพื้นฐานส่วนตัวและการทำงานของครูและคุณดูแล ได้แก่

ประวัติชีวิต ประสบการณ์การทำงานในอดีตและปัจจุบัน เป็นต้น 2) ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะและรูปแบบการทำงานในปัจจุบัน เช่น ลักษณะหรือรูปแบบขององค์กรงานที่รับผิดชอบ การใช้เวลาสำหรับการทำงาน รูปแบบของกฎระเบียบและสวัสดิการต่างๆ ที่ได้รับจากที่ทำงาน การทำงานเพื่อตอบสนองต่อความต้องการขององค์กร ผู้ปกครอง และสังคมภายนอก เป็นต้น และ 3) ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทำงานที่มีต่อการใช้ชีวิตในปัจจุบันซึ่งประกอบด้วย การแบ่งแยกระหว่างชีวิตการทำงานกับชีวิตส่วนตัว ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในการทำงาน ผลของการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ที่มีต่อการทำงาน ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว เพื่อนร่วมงานในองค์กร และผู้ปกครอง เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูลและประเด็น ด้านจริยธรรม

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เนื่องจากเป็นการศึกษาเกี่ยวกับปรากฏการณ์ชีวิตของบุคคลซึ่งมีความจำเป็นที่ผู้วิจัยจะต้องสอบถามพูดคุยถึงเรื่องราวและข้อมูลส่วนตัวที่อาจจะไปถึงในระดับที่เป็นส่วนตัว เช่น ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับครอบครัว การอยู่อาศัย การทำงาน องค์กร สถานภาพทางสังคม ความสัมพันธ์กับผู้คนรอบตัว และเครือข่ายทางสังคม ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจำเป็นจะต้องใช้เป็นส่วนหนึ่งในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ ทั้งนี้ชื่อและข้อมูลสำคัญที่จะสามารถสืบเนื่องไปจนถึงตัวผู้ให้ข้อมูลได้จะถูกเก็บเป็นความลับและเป็นการนำเสนอโดยเน้นที่ประเด็นในการศึกษามากกว่าการเปิดเผยหรือรายงานประวัติชีวิตของบุคคล อีกทั้งได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูลทุกรายได้รับข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนและรายละเอียดของการวิจัยครั้งนี้ก่อนการตัดสินใจเข้าร่วม

การวิจัย มีสิทธิถามคำถาม ตั้งข้อสังเกตหากไม่เข้าใจ และมีสิทธิที่จะยุติการให้ข้อมูลทันทีที่ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกอึดอัดหรือไม่สบายใจที่จะให้ข้อมูลต่อ

ผลการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าเก็บข้อมูลจากประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติหน้าที่ในงานดูแลเด็กปฐมวัย จำนวน 41 คน เป็นผู้ปฏิบัติงานในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 20 คน และจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 21 คน ครูและผู้ดูแลเด็กกลุ่มนี้จัดได้ว่าเป็น “ครูรุ่นใหม่” ซึ่งมีอายุไม่เกิน 30 ปี และมีประสบการณ์ทำงานในสายวิชาชีพครูไม่เกิน 10 ปี จำนวน 11 คน เป็น “ครูรุ่นกลาง” ที่มีอายุไม่เกิน 50 ปี และมีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 10 ปี จำนวน 24 คน และเป็น “ครูอาวุโส” เนื่องจากมีอายุมากกว่า 50 ปี และมีประสบการณ์ทำงานในสายวิชาชีพครูมากกว่า 30 ปี จำนวน 6 คน โดยเป็นผู้รับผิดชอบดูแลเด็กในระดับชั้นอนุบาล 29 คน และเด็กระดับก่อนวัยเรียน หรือ เนิร์สเซอรี่ จำนวน 12 คน

ลักษณะงานของครูและผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในปัจจุบันเป็นงานที่ต้องทำต่อเนื่องยาวนานไม่มีการกำหนดช่วงเวลาปฏิบัติงาน (office hours) ที่แน่นอน อีกทั้งเป็นงานที่ต้องปฏิบัติภายใต้ความคาดหวังและความรับผิดชอบอย่างสูง บางรายต้องทำงานในหลายตำแหน่งงานโดยมีผู้บังคับบัญชาหลายระดับทั้งภายในโรงเรียน ชุมชน และท้องถิ่น ตลอดจนหน่วยงานต้นสังกัดจากส่วนกลาง นอกจากนั้นยังเป็นการที่จำเป็นต้องรักษาภาพลักษณ์ที่ดีทั้งของตนเองและองค์กรอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่ต้องยอมรับการปฏิบัติงานภายใต้สวัสดิการที่มีอยู่อย่างจำกัดให้ได้โดยมีบรรยากาศการทำงานภายใต้การควบคุมผ่านการสอดส่องโดยเทคโนโลยีและสื่อสังคม ตลอดจนผลกระทบที่ได้รับ ดังนี้

1. การ “ควบคุม” ที่กระทำผ่าน “การสอดส่อง” ด้วยเทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์

ปัจจุบันเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งในแง่เครื่องมือและสื่อการเรียนการสอนที่ครูระดับปฐมวัยในยุคนี้นจำเป็นต้องใช้เป็นสื่อกลางในการจัดประสบการณ์เรียนรู้สำหรับเด็กซึ่งในอีกมิติหนึ่งก็คือการควบคุมให้ครูปฏิบัติงานตามกรอบของการจัดประสบการณ์ตามมาตรฐานที่องค์กรกำหนดและในอีกด้านหนึ่งคือองค์กรได้อาศัยเทคโนโลยีในการควบคุมการปฏิบัติงานของครูเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่าตามที่องค์กรต้องการด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ถึงแม้ครูจะตระหนักถึงบทบาทในการควบคุมของเทคโนโลยีเป็นอย่างดี แต่ก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงจากการถูกควบคุมโดยเทคโนโลยีเหล่านี้ได้

1) เทคโนโลยีสื่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ในปัจจุบันที่ได้รับการออกแบบมาให้พึ่งพาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ซึ่งเป็นที่ยอมรับ เช่น สื่อการเรียนรู้ในรูปแบบภาพเคลื่อนไหวและเสียงที่กระตุ้นความสนใจของเด็กซึ่งปัจจุบันสามารถค้นหาได้จากระบบเครือข่าย เช่น ยูทูบ (YouTube) ไม่ว่าจะเป็นเด็กในเมืองหรือเด็กเล็กที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลก็ตาม ดังเช่นกรณีของครูที่ทำงานในสังกัดโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งนอกจากจะใช้สื่อการเรียนรู้ในรูปแบบเดิมแล้ว ปัจจุบันยังยอมรับว่าจำเป็นต้องอาศัยสื่อสมัยใหม่เหล่านี้เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็กด้วย แต่ด้วยสภาพของพื้นที่ที่ยังไม่สามารถเข้าถึงระบบเครือข่ายได้เหมือนโรงเรียนในเมือง ทำให้เป็นภาระหน้าที่ของครูที่ต้องพยายามค้นหาสื่อเหล่านี้จากในเมืองเพื่อนำขึ้นไปให้

เด็กในพื้นที่ห่างไกลได้เรียนรู้เช่นเดียวกับเด็กในเมือง นอกจากนี้เทคโนโลยีเหล่านี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ครูต้องปรับเปลี่ยนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้และพยายามค้นหาสื่อมาใช้ในการจัดประสบการณ์เรียนรู้สำหรับเด็กเล็กแล้ว ยังเป็นภาระหน้าที่ของครูปฐมวัยในยุคนี้นั่นเองที่ต้องพยายามฝึกฝนให้เด็กปฐมวัยมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีโดยเฉพาะคอมพิวเตอร์เพื่อเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นไปด้วย ปัจจุบันทุกโรงเรียนจึงมีคาบเรียนคอมพิวเตอร์สำหรับเด็กปฐมวัย โดยคาดหวังว่าครูจะต้องส่งเสริมทักษะในด้านนี้ให้กับเด็กได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการใช้คอมพิวเตอร์ถือเป็นทักษะพื้นฐานที่เด็กทุกคนต้องทำได้ เทคโนโลยีจึงมีบทบาทในการควบคุมการปฏิบัติงานครูผ่านการส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้โดยอาศัยสื่อการเรียนรู้สมัยใหม่และการส่งเสริมทักษะด้านคอมพิวเตอร์สำหรับเด็กซึ่งครูไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

2) เทคโนโลยีควบคุมการปฏิบัติงาน

เทคโนโลยีได้ถูกนำมาใช้สำหรับการควบคุมการทำงานของครูโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นเครื่องสแกนลายนิ้วมือที่ใช้สำหรับการควบคุมเวลาปฏิบัติงานของครู ซึ่งในอดีตอาจเคยใช้เพียงวิธีการลงลายมือชื่อเข้า - ออกในการปฏิบัติงานหรือการตอบบัตรเพื่อระบุเวลาเข้า - ออกงาน แต่ปัจจุบันมีโรงเรียนหลายแห่งใช้เทคโนโลยีในรูปแบบเดียวกับที่สำนักงานสมัยใหม่ใช้ในการตรวจสอบเวลาทำงานของพนักงานเพื่อสามารถระบุตัวตนที่แท้จริงของผู้มาปฏิบัติงานและไม่สามารถให้ผู้อื่นระบุเวลาปฏิบัติงานแทนได้โดยผ่านการสแกนลายนิ้วมือซึ่งปรากฏการใช้เทคโนโลยีลักษณะนี้ทั้งโรงเรียนในกรุงเทพฯ และจังหวัดเชียงใหม่หลายแห่ง

เทคโนโลยีอีกรูปแบบหนึ่งที่ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายคือการติดตั้งกล้องวงจรปิดซึ่งหลายโรงเรียนนิยมนำมาใช้ด้วยเหตุผลด้านความปลอดภัยของเด็ก โดยเฉพาะการตรวจตราอุบัติเหตุภายในโรงเรียนที่อาจเกิดขึ้นกับเด็ก แต่ในขณะเดียวกันก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ากล้องวงจรปิดเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการควบคุมการปฏิบัติงานของครูด้วยเพราะในโรงเรียนหลายแห่งไม่เพียงมีกล้องวงจรปิดติดตั้งภายในบริเวณโรงเรียนซึ่งเป็นจุดเสี่ยงต่าง ๆ เช่น บริเวณทางเดินหรือพื้นที่ใช้สอยซึ่งอาจเกิดอุบัติเหตุกับเด็กเท่านั้น แต่มีการติดตั้งกล้องวงจรปิดไว้ภายในห้องเรียนด้วย ซึ่งแน่นอนว่าในอีกแง่มุมหนึ่งกล้องวงจรปิดสามารถเป็นตัวช่วยสำหรับผู้บริหารในการสอดส่องการทำงานของครูภายในห้องเรียนได้ตลอดเวลา นอกเหนือจากการเดินตรวจตราของผู้บริหารที่ดำเนินการอยู่เป็นประจำและคอยจับตามองว่าครูได้ใช้เวลาในห้องเรียนกับการดูแลเด็กอย่างเต็มที่หรือไม่ อีกทั้งในโรงเรียนบางแห่งยังใช้เป็นส่วนหนึ่งในการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูอีกด้วยซึ่งปรากฏทั้งโรงเรียนในกรุงเทพฯ และจังหวัดเชียงใหม่

นอกจากนี้กล้องวงจรปิดยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างความไว้วางใจให้กับผู้ปกครองเพราะเป็นเครื่องยืนยันว่าผู้ปกครองทุกคนสามารถขอตรวจสอบการดูแลเด็กของครูได้ซึ่งสะท้อนถึง “การให้บริการที่ดี” โดยเฉพาะโรงเรียนเอกชนซึ่งต้องการดึงดูดให้ผู้ปกครองส่งบุตรหลานเข้ามาเรียน ทั้งนี้หากเกิดเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ใดขึ้นกับบุตรหลาน เช่น เกิดแผล อุบัติเหตุ หรือแม้แต่เด็กให้ข้อมูลกับผู้ปกครองว่าถูกเพื่อนรังแกหรือถูกครูลงโทษในห้องเรียน ผู้ปกครองสามารถขอข้อมูลหลักฐานดังกล่าวผ่านทางกล้องวงจรปิดของโรงเรียนได้ เทคโนโลยีดังกล่าวสามารถทำให้ทั้งผู้บริหารและผู้ปกครองสามารถติดตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ขึ้นในห้องเรียนได้ผ่านอุปกรณ์หลากหลายรูปแบบ ทั้งโทรทัศน์วงจรปิดในโรงเรียน ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และการติดตามผ่านโทรศัพท์มือถือ

อีกทั้งด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบัน ทำให้ไม่ใช่เพียงเครื่องมือนันทนาการการปฏิบัติงานภายในห้องเรียนของครูผ่านทางกล้องวงจรปิดได้เท่านั้น แต่ยังปรากฏเครื่องมือนันทนาการที่มากพร้อมกับเครื่องมือสื่อสารประเภทอื่น ๆ ที่สามารถบันทึกเสียงการสนทนาในห้องเรียนได้อีกด้วย ซึ่งมีผู้ปกครองบางส่วนให้บุตรหลานพกพาติดตัวมาโรงเรียนในรูปแบบของนาฬิกาข้อมือซึ่งสามารถใช้เป็นโทรศัพท์และบันทึกเสียงได้ โดยที่ทางโรงเรียนหรือครูในห้องไม่สามารถตรวจสอบได้ ทำให้เกิดกรณีที่ผู้ปกครองกำชับให้บุตรหลานของตนกดบันทึกเสียงการสนทนาในห้องเรียนเพื่อนำกลับไปให้ผู้ปกครองเปิดฟังได้ เหตุการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้ปกครองบางส่วนยังมีความต้องการในการรับรู้และตรวจสอบว่าบุตรหลานของตนเองได้รับการดูแลจากครูในลักษณะใดอย่างไรบ้าง ในขณะเดียวกันย่อมส่งผลกระทบต่อความรู้สึกและบรรยากาศในการทำงานของครูเป็นอย่างยิ่ง

3) เทคโนโลยีการสื่อสารผ่านสมาร์ทโฟน

ความปรารถนาอย่างยิ่งของผู้ปกครองในยุคนี้คือการเห็นบุตรหลานอยู่ในสายตาตลอดเวลาหรือต้องการรับรู้ว่าเมื่อบุตรหลานอยู่ที่โรงเรียนมีการใช้ชีวิต มีพฤติกรรม หรือทำกิจกรรมลักษณะใดบ้าง ครูในยุคนี้จึงต้องยอมรับให้ได้กับการปฏิบัติงานภายใต้สายตาของผู้ปกครองซึ่งสามารถติดตามความเคลื่อนไหวของบุตรหลานได้หลายช่องทางตามแต่นโยบายของผู้บริหารโรงเรียนจะกำหนดไว้ มีตั้งแต่การอนุญาตให้ผู้ปกครองสามารถติดตามบุตรหลานของตนเองโดยตรง

ผ่านการมาเฝ้าดูภายในบริเวณโรงเรียนได้อย่างใกล้ชิด การสนับสนุนให้ครูคอยติดตามความเคลื่อนไหวของเด็กในห้องที่รับผิดชอบและการเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้ปกครองรับทราบอย่างต่อเนื่องเพราะถือเป็นการตอบสนองต่อความพึงพอใจของผู้ปกครอง ซึ่งอาจทำให้ผู้ปกครองมีความคาดหวังมากขึ้นในการที่จะได้เห็นภาพของบุตรหลานที่ครูส่งให้ดูอย่างสม่ำเสมอ จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งในหน้าที่ของครูที่ต้องบันทึกภาพเด็กส่งให้ผู้ปกครองผ่านทางสมาร์ทโฟนเป็นระยะ อาจเกิดกรณีผู้ปกครองบางคนตั้งคำถามกับครูหากพบว่ามีความผิดปกติของบุตรหลานตนเองปรากฏให้เห็นน้อยกว่าบุตรหลานของผู้ปกครองคนอื่น จึงเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้ครูค่อนข้างลำบากใจที่จะต้องประนีประนอมความต้องการของผู้ปกครองในส่วนนี้ด้วยเช่นกัน เนื่องจากหน้าที่หลักของครูคือการดูแลและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กอย่างเต็มที่มากกว่าที่จะใช้เวลาไปกับการบันทึกภาพของเด็กเพื่อเผยแพร่ให้กับผู้ปกครองเป็นรายบุคคล หากครูห่วงกังวลกับการบันทึกภาพเด็กจนทำให้รบกวนกิจกรรมการเรียนการสอนและอาจเป็นอันตรายกับเด็กเอง หากเกิดอุบัติเหตุขึ้นโดยไม่ทันได้ระวัง

หน้าที่ของครูอนุบาลตามความคาดหวังของผู้ปกครองอีกประการหนึ่งคือการตอบสนองความต้องการของผู้ปกครองในด้านข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะการตอบคำถามในสิ่งที่ผู้ปกครองต้องการความชัดเจน ซึ่งสะท้อนถึงความรู้สึกห่วงใยของผู้ปกครองที่มีต่อบุตรหลานของตน ทำให้ครูจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเปิดกว้างและให้โอกาสผู้ปกครองที่จะติดต่อและเข้าถึงได้อย่างสะดวก ในขณะที่เวลาสะดวกของผู้ปกครองแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ดังนั้นจึงมีโอกาสดังกล่าวที่ครูจะต้องรับหน้าที่ในการตอบคำถาม ให้ข้อมูล ตลอดจนรับข้อมูลจากผู้ปกครองแต่ละราย เพื่อนำไปปฏิบัติต่อบุตรหลานใน

หลากหลายรูปแบบจนบางครั้งส่งผลต่อการทำหน้าที่ในด้านอื่นๆ ของครู และเป็นการยากที่จะสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ปกครองได้อย่างทั่วถึงครบถ้วนทุกคน โดยเฉพาะการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์ ซึ่งผู้ปกครองสามารถฝากข้อความถึงครูได้ตลอดเวลา ในขณะที่ผู้ปกครองบางรายอาจจะเข้าใจ หากครูยังไม่สามารถติดต่อกลับได้ เนื่องจากต้องมีหน้าที่ดูแลเด็กในระหว่างวัน แต่ยังมีผู้ปกครองบางส่วนที่คาดหวังให้ครูตอบกลับข้อความทันทีหรือเลือกติดต่อและให้ครูตอบกลับในช่วงเวลาอื่น ๆ นอกเหนือจากช่วงเวลางานของครู ทำให้ครูต้องคอยตอบคำถามต่างๆ ของผู้ปกครองตลอดเวลาทั้งในและนอกเวลาปฏิบัติงาน

นอกจากนั้นเนื่องจากสภาพสังคมปัจจุบันซึ่งสามารถค้นคว้าข้อมูลในสิ่งที่ต้องการเพื่อหาความรู้หรือความชัดเจนในประเด็นต่าง ๆ ได้ไม่ยากบนโลกออนไลน์ จึงทำให้ผู้ปกครองซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มที่สามารถเข้าถึงเครื่องมือการสื่อสารเหล่านี้ได้ไม่ยากสามารถค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการดูแลเด็กเล็กทั้งจากผู้เชี่ยวชาญและความเห็นจากผู้มีประสบการณ์ในเรื่องเหล่านี้ได้ ซึ่งความหลากหลายของข้อมูลเหล่านี้ส่งผลให้ผู้ปกครองหลายรายยึดถือและเชื่อมั่นในข้อมูลข่าวสารที่ได้รับและใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการตรวจสอบการทำงานของครู หากเห็นว่าไม่สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้รับมาก็อาจนำไปสู่การตั้งคำถามกับวิธีการดูแลเด็กของครูด้วยเช่นกัน ในขณะที่เดียวกันก็นำไปสู่บรรยากาศของความรู้สึกไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน

4) การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์

ปัจจุบันการปฏิบัติหน้าที่ของครูไม่เพียงอยู่ในสายตาของผู้ที่อยู่ในพื้นที่ภายในโรงเรียนเท่านั้น แต่มีโอกาสไปปรากฏบนพื้นที่สาธารณะหรือโลก

ออนไลน์ผ่านการบันทึกและถ่ายทอดโดยผู้ที่เข้ามา สอดส่องในพื้นที่ได้ตลอดเวลาเช่นกัน ซึ่งไม่เพียงแต่ ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของครูเท่านั้น แต่หมายรวมถึง ภาพลักษณ์ของโรงเรียนอีกด้วย ปรากฏการณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของการควบคุมครูและโรงเรียน ผ่านทางการสอดส่องโดย “สื่อสังคม” โดยเฉพาะ “สื่อสังคมออนไลน์” ที่มีขอบเขตในการเผยแพร่ข้อมูล อย่างไม่มีขีดจำกัดและควบคุมได้ยาก

ทั้งนี้สื่อสังคมออนไลน์ที่ค่อนข้างมีบทบาท อย่างยิ่งต่อสถานการณ์ดังกล่าวคือสื่อสังคมออนไลน์ อย่างเฟซบุ๊กที่มีผู้ใช้งานจำนวนมากและมีขอบเขตใน การเผยแพร่ข้อมูลที่กว้างขวาง ถึงแม้เฟซบุ๊กจะเป็น เสมือนพื้นที่ส่วนตัวของผู้ใช้ที่สามารถแสดงออกถึง ตัวตน ความคิด ความรู้สึกของผู้ใช้ให้กับกลุ่มเพื่อน แต่ในขณะเดียวกันรูปแบบการใช้งานของเฟซบุ๊กเอง กลับไม่สามารถกำหนดหรือควบคุมขอบเขตความเป็น ส่วนตัวของผู้ใช้ได้อย่างเต็มที่ ดังเช่นกรณีของครูหลาย รายซึ่งจำเป็นต้องยอมรับให้ผู้ปกครองเข้ามาเป็นส่วนหนึ่ง ของกลุ่มเพื่อน เนื่องจากถูกร้องขอและรู้สึกเกรงใจ ทั้งๆ ที่พอคาดเดาได้ว่าต่อไปอาจจะไม่สามารถเปิดเผยความ เป็นตัวตนของตนเองออกมาบนพื้นที่ดังกล่าวได้อย่าง เต็มที่เพราะภาพลักษณ์ของความเป็นครูและความ คาดหวังต่อบทบาทของครูในความคิดของผู้ปกครอง เป็นสิ่งที่ปฏิเสธได้ยาก ทำให้ครูต้องระมัดระวังในการ สื่อสารมากขึ้นและขาดเสรีภาพในพื้นที่ส่วนตัวของ ตนเองไปในที่สุด ถึงแม้จะเป็นสื่อกลางการสื่อสารอื่นๆ ที่คิดว่ามีความเป็นส่วนตัวมากกว่าเฟซบุ๊ก อย่างเช่น แอปพลิเคชันไลน์ก็ตาม แต่ปัจจุบันแอปพลิเคชัน ดังกล่าวได้มีการออกแบบให้มีพื้นที่สาธารณะเพิ่มขึ้น

อีกทั้งผู้ปกครองสามารถเข้าถึงแอปพลิเคชันไลน์ของ ครูได้ง่ายกว่าเฟซบุ๊ก ทำให้ครูต้องคอยระมัดระวัง การสื่อสารผ่านการใช้แอปพลิเคชันไลน์ด้วยเช่นกัน

นอกจากนั้นพื้นที่ของสื่อสังคมออนไลน์ เหล่านี้ยังกลายเป็นพื้นที่ของการแสดงความคิดเห็นและ แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างผู้ปกครองด้วยกันเกี่ยวกับ ประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุตรหลาน ครู และโรงเรียน ซึ่งสื่อออนไลน์ในปัจจุบันเอื้อให้สามารถสร้างกลุ่มเพื่อ พุดคุยกันได้ อย่างไรก็ตามการสื่อสารในลักษณะดัง กล่าวมีความเสี่ยงอย่างยิ่งที่จะเกิดการแพร่กระจาย ขาวสารที่สร้างความสับสนและความขัดแย้ง หากมี ข้อมูลที่ไม่ชัดเจน อีกทั้งเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ตั้ง อยู่บนพื้นฐานของอารมณ์ความรู้สึกมากกว่าเหตุผลซึ่ง ส่วนใหญ่เป้าหมายของการวิพากษ์วิจารณ์กันคือการ บริหารจัดการภายในโรงเรียนและการปฏิบัติหน้าที่ของ ครู และมีทั้งข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและสิ่งที่เป็นเรื่อง เข้าใจผิดระหว่างผู้ปกครองด้วยกัน โรงเรียนจึงค่อนข้าง ระมัดระวังข้อมูลที่จะปรากฏบนพื้นที่สื่อเหล่านี้มากเป็น พิเศษโดยการควบคุมผ่านการสอดส่องการแสดงผลของ ครู ครูจึงต้องคอยระมัดระวังตัวในเรื่องนี้อย่างมาก ด้วยเช่นกัน

2. ผลกระทบจากการทำงานภายใต้ บรรยากาศของการถูกสอดส่อง

บรรยากาศการทำงานภายใต้การสอดส่อง ดังที่กล่าวมาไม่เพียงส่งผลกระทบกับครูในฐานะ ผู้ปฏิบัติงานเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบทางอ้อมต่อ เด็กปฐมวัยและส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของ ผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) การหลอมรวมกันระหว่าง “เวลางาน” กับ “เวลาส่วนตัว”

บริบทการทำงานของครูและผู้ดูแลเด็ก ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ ทำให้เวลาและพื้นที่ไม่ผูกติดกันอีกต่อไป เนื่องจากการติดต่อสื่อสารไม่ว่าจะระหว่างครูกับผู้บังคับบัญชา หรือครูกับผู้ปกครอง ตลอดจนครูด้วยกันเองในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็ก ยังคงเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาผ่านสื่อกลางการสื่อสารสมัยใหม่ ทั้งในรูปแบบการพูดคุยสื่อสารโดยตรงผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่และการติดต่อผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ ในโทรศัพท์เคลื่อนที่ ทั้งนี้นอกจากปรากฏการณ์ดังกล่าวจะเป็นไปเพราะการติดต่อสื่อสารสมัยใหม่แล้ว ยังเกิดขึ้นจากขอบเขตของงานการดูแลเด็กในปัจจุบันที่ไม่ได้มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจน เช่น การปรึกษาเกี่ยวกับการบ้านเด็ก การแต่งกายของเด็ก ตลอดจนการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับเด็กเฉพาะบุคคล ไม่ว่าจะเป็นความเจ็บป่วย ความต้องการ ดูแลเป็นพิเศษในบางเรื่องซึ่งผู้ปกครองบางรายอาจไม่แน่ใจในข้อมูลหรือต้องการให้ข้อมูลครูที่ดูแลบุตรหลาน แต่ไม่สามารถหรือไม่สามารถสื่อสารโดยตรงกับครูที่โรงเรียน ความต้องการเหล่านี้ทำให้ครูต้องมีการให้ข้อมูลและรับทราบข้อมูลเหล่านั้น โดยเน้นความสะดวกของฝ่ายผู้ปกครองเป็นหลัก เนื่องจากความพึงพอใจและความไว้วางใจของผู้ปกครองกลายเป็นเป้าหมายหลักของการให้บริการ โดยเฉพาะสำหรับโรงเรียนเอกชน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ครูจำเป็นต้องแลกเวลาส่วนตัวของตนเองกับความสะดวกของผู้ปกครอง โดยตกอยู่ในภาวะที่ต้องติดต่อกันได้ “ทุกที่ ทุกเวลา” และเพื่อให้ผู้ปกครองได้มั่นใจว่าบุตรหลานของตนจะได้รับการดูแลอย่างดีซึ่งครูส่วนใหญ่คิดว่าเป็นส่วนหนึ่งในหน้าที่ที่จะต้องตอบสนองความต้องการ

ในส่วนนี้ให้ได้อย่างเต็มที่และพยายามปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้าใจ แต่ก็ยอมรับว่าทำให้เบียดบังเวลาส่วนตัวทั้งเวลาสำหรับการพักผ่อนและเวลาสำหรับครอบครัว เนื่องจากมีผู้ปกครองบางส่วนที่ยังให้ความสำคัญกับความต้องการและความสะดวกในการสื่อสารของตนเองมากกว่าจะคำนึงถึงความเป็นส่วนตัวของครู นอกจากนี้ครูอาจจะต้องเข้าไปมีส่วนในสถานการณ์การตัดสินใจหรือให้ข้อมูลต่าง ๆ กับกลุ่มผู้ปกครอง โดยเฉพาะการตั้งกลุ่มผู้ปกครองในแอปพลิเคชันไลน์ซึ่งผู้ปกครองบางกลุ่มขอให้ครูเข้าร่วมด้วย ทำให้มีกรณีที่ต้องเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลหรือการตัดสินใจในประเด็นการสนทนาต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ทำให้ไม่ได้มีโอกาสแยกเรื่องงานออกจากชีวิตส่วนตัว ถึงแม้จะอยู่นอกเวลาและสถานที่ปฏิบัติงานแล้วก็ตาม จึงทำให้ครูบางส่วนรู้สึกเหน็ดเหนื่อยและรู้สึกท้อ เมื่อต้องรับภาระในส่วนนี้มากขึ้น

2) การทำงานภายใต้บรรยากาศของความ “ระแวงระวัง”

เนื่องจากการทำงานภายใต้บรรยากาศของการถูกควบคุมและถูกจับตามองอย่างเคร่งครัด ทำให้ครูต้องปฏิบัติหน้าที่และมีชีวิตการทำงานที่อยู่บนความรู้สึกต้องระแวงระวังจนถึงขั้นหวาดระแวงอยู่ตลอดเวลา เพราะไม่อาจรู้ได้ว่าจะถูกสอดส่องหรือประเมินการปฏิบัติงานในรูปแบบไหนและช่วงเวลาใดบ้างเพราะมีเครื่องมือที่จะจับตาดูการทำงานของครูและผู้ที่จะตามสอดส่องครูได้อยู่ตลอดเวลา ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือครูที่ต้องทำงานในบริเวณหรือพื้นที่ซึ่งมีการติดตั้งกล้องวงจรปิดซึ่งทำให้ครูหลายรายรู้สึกว่าการ “ควบคุมตัวเอง” ไปในตัวเพราะมีทั้งสายตาของผู้บริหารและสายตาของผู้ปกครองจ้องมองผ่านกล้องอยู่ ถึงแม้ไม่ได้เกิดขึ้นในขณะนั้นก็ตาม แต่สิ่งที่บันทึกไว้สามารถนำมาเผยแพร่

ในภายหลังได้และบางกรณีสามารถถ่ายทอดให้ดูได้ในทันที ครูจึงจำเป็นต้องระมัดระวังตัวเป็นพิเศษจนบางคนรู้สึกว่าเป็น “ความเคยชิน” ที่จะต้องปฏิบัติตนให้เป็นไปตามกฎระเบียบหรือสิ่งที่ทุกสายตาคาดหวัง เพื่อไม่ให้ถูกกล่าวโทษได้ ทำให้รู้สึกกดดัน ขาดอิสระ และไม่เป็นตัวของตัวเอง โดยเฉพาะในช่วงแรก ถึงแม้จะค่อย ๆ เกิดความเคยชินในภายหลังก็ตาม แต่ก็ไม่ได้คิดว่าตนเองได้ทำงานอยู่ภายใต้ภาวะที่ “เป็นปกติ”

ทั้งนี้ครูหลายรายยอมรับว่ารู้สึกมีความกังวลใจ ถึงแม้จะค่อนข้างมั่นใจว่าตนเองไม่ได้กระทำความผิด แต่ภาพที่บันทึกจากกล้องวงจรปิดอาจทำให้คนที่ได้ดูรับรู้ผิดพลาดหรือเลือกดูเฉพาะบางส่วนของเหตุการณ์โดยไม่ได้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์ขณะนั้นและไม่แน่ใจว่าสิ่งที่ตนปฏิบัติจะเป็นที่พึงพอใจของผู้พบเห็นหรือไม่ การปฏิบัติตัวจึงไม่ได้เป็นไปตามธรรมชาติที่ควรเป็นและเมื่อการปฏิบัติตัวของครูไม่เป็นไปตามธรรมชาติหรือเป็นไปด้วยความวิตกกังวลจึงมีแนวโน้มที่จะส่งผลต่อสิ่งที่ครูกำลังพยายามถ่ายทอดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้กับเด็ก ครูจำเป็นต้องเลือกถ่ายทอดในสิ่งที่คิดว่าควรจะเป็นโดยยึดหลักความถูกต้องและปลอดภัยสำหรับการตรวจสอบ มากกว่าที่จะเน้นอารมณ์ความรู้สึกหรือประสบการณ์ซึ่งถูกทำให้กลายเป็นเรื่องรองโดยไม่รู้ตัว ทั้ง ๆ ที่ครูไม่ได้มีความตั้งใจที่จะให้เกิดขึ้น แต่เนื่องจากต้องระแวดระวังตัวให้รอดพ้นจากการถูกตรวจสอบและเกรงจะถูกนำไปเปรียบเทียบกับคนอื่น ด้วยบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน ทำให้ครูจำเป็นต้องระมัดระวังตนเองอย่างยิ่งที่จะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับหรือปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดการตั้งคำถามจากสังคม อีกทั้งพื้นที่บริเวณโรงเรียนซึ่งค่อนข้างเป็นสาธารณะทำให้มีโอกาสที่บุคคลภายนอก รวมทั้งผู้ปกครองเด็กจะสามารถเข้ามารับรู้ข้อมูลเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนแล้วนำไป

เผยแพร่ต่อ โดยไม่ได้มีการกลั่นกรองและตรวจสอบจากโรงเรียนก่อนก็เป็นได้ นอกจากนั้นครูหลายรายที่ใช้งานเครือข่ายสื่อสังคมออนไลน์ยังต้องคอยระมัดระวังการเชื่อมโยงกับบุคคลอื่นโดยเฉพาะผู้ปกครอง เนื่องจากทำให้ครูซึ่งเคยใช้เครือข่ายดังกล่าวเป็นเหมือนพื้นที่ส่วนตัว ไม่สามารถรักษาความเป็นส่วนตัวของตนเองได้อย่างเต็มที่อีกต่อไป

3) “ความปลอดภัย” และ “สิทธิ” ของเด็ก

การปฏิสัมพันธ์โดยไม่มีการพบปะพูดคุยกันซึ่งหน้าและไม่ได้ยินเสียงฝ่ายตรงข้ามซึ่งไม่สามารถยืนยันความเป็นตัวตนที่แท้จริงของผู้ที่กำลังสื่อสารอยู่ได้ ทำให้ครูจำเป็นต้องระมัดระวังอย่างยิ่งในการตอบสนองหรือปฏิบัติตามคำร้องขอของผู้ปกครองที่ส่งมา โดยเฉพาะการรับ - ส่งเด็ก เช่น กรณีที่ผู้ปกครองส่งข้อความผ่านทางแอปพลิเคชันไลน์เพื่อขอรับเด็กก่อนเวลาหรือระบุว่าจะให้ใครเป็นผู้มารับเด็กแทน อันเป็นความเสี่ยงอย่างยิ่งสำหรับความปลอดภัยของเด็กซึ่งทุกอย่างต้องอยู่ในความรับผิดชอบของครูทั้งสิ้น

นอกจากนั้นผู้ปกครองยังสามารถเฝ้าติดตามความเป็นไปของบุตรหลานได้ ผ่านทางการส่งภาพกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนขึ้นบนสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งกรณีที่เป็นปัญหามักเกิดขึ้นจากการที่ผู้ปกครองเข้ามาบันทึกภาพเหตุการณ์ภายในโรงเรียนและบุตรหลานของตน แม้ว่าผู้ปกครองบางส่วนจะพึงพอใจต่อการได้เห็นหรือได้เผยแพร่ภาพบุตรหลานของตนเองทางสื่อสังคมออนไลน์ให้กับกลุ่มเพื่อน แต่บางครั้งไม่ได้มีเฉพาะภาพของบุตรหลานของผู้เผยแพร่เท่านั้นที่ถูกนำไปเผยแพร่ โดยมีการบันทึกภาพบุตรหลานของผู้อื่นอยู่ในภาพด้วย อาจจะโดยเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม แต่เมื่อมีการนำไปเผยแพร่ในสื่อสังคม

ออนไลน์โดยที่ผู้ปกครองของเด็กคนอื่น ๆ ที่อยู่ในภาพไม่ได้ยินยอม จึงกลายเป็นประเด็นเรื่องการละเมิดสิทธิและความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น ซึ่งโรงเรียนต้องมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ เนื่องจากเป็นภาพที่บันทึกภายในบริเวณโรงเรียน จึงเป็นความลำบากใจอย่างยิ่งของทั้งครูและผู้บริหารโรงเรียนในการจัดการกับสถานการณ์ดังกล่าว เนื่องจากการบันทึกภาพผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่สามารถตรวจสอบได้ยาก อีกทั้งหากเกิดกรณีการเข้าใจผิดของผู้ปกครอง อาจส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงและภาพลักษณ์ของโรงเรียนได้เช่นกันและเป็นประเด็นที่น่าไปสู่ความไม่พอใจและความขัดแย้งต่าง ๆ ตามมา ดังกรณีที่เกิดขึ้นมาแล้วในโรงเรียนบางแห่งทั้งในกรุงเทพฯ และจังหวัดเชียงใหม่

4) ปิดกั้น “ประสบการณ์” และ “การเรียนรู้” ของเด็ก

เนื่องจากในโรงเรียนบางแห่งอนุญาตให้ผู้ปกครองสามารถเข้ามาในบริเวณโรงเรียนเพื่อรับ - ส่ง และสังเกตการณ์บุตรหลานภายในบริเวณโรงเรียนได้ โดยเฉพาะในช่วงแรกของการเปิดภาคเรียนซึ่งเป็นช่วงที่เด็กปฐมวัยเริ่มเข้าเรียนเป็นครั้งแรกหรือเป็นช่วงที่ต้องปรับตัวกับการขึ้นชั้นเรียนใหม่ ทำให้ผู้ปกครองบางส่วนมีความกังวลว่าบุตรหลานของตนจะเป็นอย่างไร บางโรงเรียนจึงมีนโยบายให้ผู้ปกครองสามารถเข้ามาสังเกตการณ์ได้ ซึ่งบางแห่งอนุญาตให้สามารถเข้ามาสังเกตการณ์ภายในห้องเรียนเพื่อให้บุตรหลานรู้สึกคุ้นเคยกับครูผู้ปกครองอยู่ใกล้เคียง

อย่างไรก็ตามหากประเมินถึงผลกระทบที่ตามมาอันเกิดจากการเฝ้ามองซึ่งมีส่วนทำให้ครูไม่สามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้และกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่างที่กำหนดไว้ได้ เนื่องจากผู้ปกครอง

บางส่วนอาจไม่ได้เฝ้าสังเกตการณ์อย่างเดียว แต่มีกำบังบังภาพ ส่งสัญญาณสื่อสารกับเด็กในห้องเรียน ทำให้ทั้งครูและเด็กขาดสมาธิในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ครูเองก็รู้สึกถูกรบกวนด้วยสายตาประเมินจากผู้ปกครอง ทำให้การแสดงออกของตนเองไม่เป็นธรรมชาติ ในขณะที่เด็กเอง โดยเฉพาะเด็กเล็ก ๆ อาจร้องไห้ให้ผู้ปกครอง อยากกลับบ้านไปอยู่กับผู้ปกครอง แทนที่จะอยู่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียน ทำให้เด็กปรับตัวเข้ากับบรรยากาศของการเรียนได้ช้ากว่าเพื่อน อีกทั้งส่งผลกระทบต่อบรรยากาศการควบคุมห้องเรียนในภาพรวม เพราะเด็กบางคนที่มีมองไม่เห็นผู้ปกครองของตนก็อาจจะรู้สึกคิดถึงและร้องไห้ตามเพื่อนไปด้วย เนื่องจากส่วนใหญ่ยังเป็นเด็กเล็ก

นอกจากการเฝ้ามองของผู้ปกครองในขณะที่มีการจัดการเรียนการสอนจะส่งผลกระทบต่อควบคุมและจัดการห้องเรียนของครูและการปรับตัวของเด็กแล้ว ในอีกแง่มุมหนึ่งอาจทำให้เด็กไม่ได้มีโอกาสเรียนรู้ในการควบคุมพฤติกรรมไม่เหมาะสม เนื่องจากการควบคุมพฤติกรรมของเด็ก จำเป็นต้องกระทำทั้งในทางบวกคือส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีโดยการยกย่องชมเชยและให้กำลังใจ ในขณะเดียวกันเมื่อเด็กกระทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม อาจจะต้องเลือกวิธีการลงโทษที่เหมาะสมกับวัยโดยไม่ใช้วิธีการลงโทษที่รุนแรง หากเด็กยังอยู่ภายใต้สายตาของผู้ปกครอง ไม่ว่าจะโดยตรงหรือผ่านเครื่องบันทึกภาพก็ตามจะมีแนวโน้มทำให้ครูจำเป็นต้องระมัดระวัง ไม่ใช้วิธีการลงโทษเด็กเพราะยอมทำให้ผู้ปกครองไม่พอใจ ถือเป็นการปล่อยผ่านพฤติกรรมเหล่านั้นไปโดยไม่จัดการในทันที ทำให้เด็กไม่ได้มีโอกาสเรียนรู้ว่าสิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ นอกจากนั้นการที่ผู้ปกครองให้ความสำคัญกับความพึงพอใจของเด็กเป็นหลัก เมื่อเด็กไม่พอใจครูจากการที่ถูกครูลงโทษ

ในพฤติกรรมไม่เหมาะสมโดยผู้ปกครองเองอาจไม่ได้ถามไถ่เหตุผลจนนำไปสู่การตำหนิครู โดยบางรายไม่ได้พูดคุยสอบถามเหตุการณ์จากครูโดยตรง แต่เป็นการตำหนิผ่านไปทางผู้บังคับบัญชาของครูแทน เหตุการณ์เหล่านี้ดูเหมือนว่าครูจะได้รับผลกระทบโดยตรง แต่ในขณะเดียวกันจะเห็นได้ว่าตัวเด็กเองก็ขาดโอกาสที่จะได้เรียนรู้และได้รับการปลูกฝังในสิ่งที่ถูกที่ควรอีกด้วย

5) เมื่อปฏิสัมพันธ์ “ซึ่งหน้า” ถูกแทนที่ด้วย “ตัวอักษร”

เมื่อผู้ปกครองส่วนใหญ่จำเป็นต้องนำบุตรหลานมาส่งที่โรงเรียนในช่วงเช้าและรีบเร่งไปทำงาน และถึงแม้ในช่วงเย็นผู้ปกครองบางรายซึ่งอาจเลิกงานค่อนข้างเย็น เมื่อมารับบุตรหลานแล้วจึงจำเป็นต้องรีบพากลับบ้าน จึงไม่ค่อยมีเวลาที่จะได้พูดคุยกับครูเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ของบุตรหลาน หากมีเหตุจำเป็นต้องสอบถามหรือให้ข้อมูลกับครู เช่น บุตรหลานไม่สบาย จำเป็นต้องให้ยา การสอบถามเกี่ยวกับการบ้านและการแต่งกาย ผู้ปกครองจึงนิยมใช้วิธีส่งข้อความผ่านทางแอปพลิเคชันไลน์ เนื่องจากครูไม่สามารถหรือไม่สะดวกที่จะรับโทรศัพท์ในระหว่างช่วงเวลาที่ดูแลเด็กในแต่ละวันได้

อย่างไรก็ตามถึงแม้การติดต่อสื่อสารในลักษณะดังกล่าวจะมีความสะดวกมากขึ้น แต่ทำให้การปฏิสัมพันธ์แบบซึ่งหน้าระหว่างครูกับผู้ปกครองมีแนวโน้มที่จะลดน้อยลง สิ่ง que การสื่อสารผ่านสื่อกลางไม่สามารถกระทำได้คือการสื่อสารลึกซึ้งซึ่งผ่านทั้งทางสีหน้า ท่าทาง อารมณ์ความรู้สึก ตลอดจนการได้มีโอกาสพูดคุยกันอย่างละเอียดเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันต่อการดูแลเด็กระหว่างครูและผู้ปกครอง ซึ่งการส่งเฉพาะข้อความ

ไม่อาจทำให้เกิดสิ่งเหล่านี้ได้ ทั้งนี้การสื่อสารในรูปแบบดังกล่าว อาจทำให้ดูเหมือนว่าผู้ปกครองกับครูจะติดต่อกันง่ายขึ้น ทำให้ใกล้ชิดกันมากขึ้น แต่แท้จริงแล้วกลับเป็นการสร้างระยะห่างระหว่างครูกับผู้ปกครองให้ไกลกันมากขึ้น

นอกจากนั้นการสื่อสารผ่านข้อความเพียงอย่างเดียว อาจทำให้เกิดการเข้าใจผิดได้ เนื่องจากการตีความผ่านทางตัวอักษรเป็นหลัก ไม่มีอารมณ์ความรู้สึก และไม่สามารถสังเกตสีหน้าท่าทางในขณะที่สื่อสาร ทำให้ต่างคนต่างสามารถตีความได้แตกต่างกัน โดยเฉพาะในปัจจุบันเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารในระหว่างกลุ่มนอกเหนือจากการสื่อสารเป็นส่วนตัวระหว่างครูกับผู้ปกครองเท่านั้น จึงมีโอกาที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการเข้าใจผิดกันได้

6) “ความขัดแย้ง” ที่เกินการควบคุม

การสื่อสารระหว่างครูกับผู้ปกครองและระหว่างผู้ปกครองด้วยกันผ่านทาง การส่งข้อความผ่านแอปพลิเคชันไลน์หรือการสื่อสารผ่านการโพสต์ข้อความและรูปภาพลงบนสื่อสังคมออนไลน์อย่างเฟซบุ๊กสามารถทำให้เกิดการเข้าใจผิดและนำไปสู่ความขัดแย้งทั้งระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม อันเนื่องมาจากความไม่ชัดเจน ความเข้าใจ และการตีความต่อเหตุการณ์ที่แตกต่างกัน ตลอดจนการแสดงความรู้สึกโดยเปิดเผยซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้คนที่เกี่ยวข้องในการสนทนามีปฏิกิริยาตอบโต้จนบางครั้งลุกลามไปเป็นความขัดแย้งที่เกินการควบคุม โดยส่วนหนึ่งเป็นกรณีความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารด้วยอารมณ์มากกว่าเหตุผลในระหว่างผู้ปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อครูจำเป็นต้องเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในกลุ่มสนทนาระหว่างผู้ปกครองเนื่องจากเมื่อเริ่มต้นปีการศึกษาผู้ปกครองมักนิยม

สร้างกลุ่มสนทนาทางแอปพลิเคชันไลน์ เพื่อให้สะดวกในการสื่อสารเรื่องราวเกี่ยวกับบุตรหลานของตนที่อยู่ห้องเดียวกัน ซึ่งครูบางคนก็อาจรู้สึกลำบากใจที่จะปฏิเสธการเข้าร่วม เนื่องจากผู้ปกครองยืนยันว่าต้องการให้ครูร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการให้ข้อมูลที่ชัดเจน ถึงแม้จะมีการกำหนดกฎเกณฑ์คร่าว ๆ ไว้ แต่เมื่อมีการสื่อสารด้วยอารมณ์ทำให้ค่อย ๆ เกินขอบเขตจนครูเองก็ไม่สามารถควบคุมเหตุการณ์ได้ ทำให้หลายครั้งครูต้องเข้าไปมีบทบาทในการเป็นสื่อกลางในการจัดการความขัดแย้งซึ่งบางกรณีอาจไม่สามารถจัดการได้และครูเองต้องกลายเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องร่วมรับผิดชอบหากเหตุการณ์บานปลายจนเกิดปัญหาตามมา

นอกจากนั้นการนำเสนอข้อมูลหรือประเด็นที่นำมาพูดคุยกันซึ่งเกิดขึ้นในโรงเรียน เมื่อเริ่มมีการตั้งคำถามและแสดงความคิดเห็น ในขณะที่ทั้งผู้นำเสนอและผู้ร่วมแสดงความคิดเห็นไม่ได้รับทราบข้อมูลที่แท้จริง อาจส่งผลให้เกิดการแพร่กระจายความเข้าใจผิดต่าง ๆ โดยเฉพาะที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อภาพลักษณ์ของครูและโรงเรียน โดยที่ไม่ทันได้มีโอกาสชี้แจงข้อเท็จจริงซึ่งส่วนใหญ่เรื่องที่ทำให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างผู้ปกครองมากที่สุดคือการที่เด็กมีแผลกลับบ้านโดยผู้ปกครองไม่ทราบที่มาและสาเหตุอย่างชัดเจนจึงพยายามสอบถามหาที่มาจากครูและพยายามเรียกร้องให้ครูรับผิดชอบ เนื่องจากเห็นว่าครูไม่ได้ดูแลเด็กอย่างดี ทำให้เด็กเกิดบาดเจ็บ อีกทั้งในบางรายมีการเผยแพร่ข้อมูลหรือภาพบาดเจ็บของลูกให้ผู้ปกครองทั้งกลุ่มรับรู้เพื่อให้เห็นว่าครูมีความบกพร่อง ทั้งนี้หากเป็นกรณีที่เกิดจากเด็กเล่นกันจนเกิดบาดเจ็บหรือเด็กแฉ่งกับผู้ปกครองว่าถูกเพื่อนรังแก จะทำให้ผู้ปกครองเกิดความไม่พอใจและพยายามให้ผู้ปกครองฝ่ายตรงข้ามได้รับทราบและรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งหากตกลงกันไม่ได้ก็มัก

จะเกิดความขัดแย้งที่ลุกลามบานปลาย ทำให้ครูค่อนข้างลำบากใจเพราะหากครูแสดงท่าทีปกป้องหรือแสดงเหตุผลเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็อาจทำให้อีกฝ่ายรู้สึกว่าคุณลำเอียง อีกทั้งการเรียกร้องความรับผิดชอบจากฝ่ายตรงข้ามในปัจจุบันไม่เพียงแต่ขอให้อีกฝ่ายขอโทษเท่านั้นแต่ผู้ปกครองบางรายถือว่าตนเองมีสิทธิที่จะเรียกร้องความรับผิดชอบมากกว่านั้น เช่น ขอให้เด็กที่รังแกหรือทำร้ายลูกตนเองต้องออกจากโรงเรียนเพื่อไม่ให้เกิดเหตุขึ้นกับเด็กรายอื่น ๆ นำมาซึ่งความลำบากใจของครูและผู้บริหารที่ต้องมีส่วนรับผิดชอบและเข้ามาไกล่เกลี่ยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

สิ่งที่ควบคุมได้ยากกว่าการสื่อสารกันผ่านแอปพลิเคชันไลน์คือการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊ก เนื่องจากมีความสามารถในการเผยแพร่สู่สาธารณะในวงกว้างมากกว่า อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งที่นำเสนอได้อย่างเปิดเผยและกว้างขวาง ดังนั้นหากข้อความหรือภาพที่สื่อสารออกไปยังไม่ได้มีการตรวจสอบข้อเท็จจริง สาธารณะก็อาจรับรู้เหตุการณ์เหล่านั้นแตกต่างกันไปตามแต่จะตีความหลายครั้งที่ผู้ใช้งานใช้สื่อดังกล่าวเป็นช่องทางในการแสดงความรู้สึกหรือต้องการเผยแพร่ข้อมูลเพื่อเรียกร้องความรับผิดชอบจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ตัวอย่างเช่น ในกรณีศึกษาที่ผู้ปกครองมีโอกาสได้ไปเห็นภาพบรรยากาศในโรงเรียนและรู้สึกไม่ค่อยพึงพอใจ แทนที่จะนำเรื่องดังกล่าวไปพูดคุยสอบถามกับครูผู้รับผิดชอบหรือทางโรงเรียนโดยตรงแต่กลับเลือกใช้วิธีโพสต์ภาพและข้อความผ่านสื่อออนไลน์เพื่อให้สาธารณะได้รับรู้และร่วมแสดงความคิดเห็น โดยที่ทางครูและโรงเรียนไม่มีโอกาสได้ชี้แจงข้อเท็จจริงก่อน นำไปสู่ความรู้สึกหวาดระแวงและไม่ไว้วางใจของผู้ปกครองที่มีต่อการดูแลเด็กของโรงเรียนในระยะยาว

7) การสร้าง “ความหวาดระแวง” “ความไม่เข้าใจ” และ “ความไม่ไว้วางใจ”

จากการที่ผู้ปกครองมาเฝ้าติดตามบุตรหลานของตนในโรงเรียนอย่างใกล้ชิดและบางส่วนนำไปเผยแพร่ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์โดยที่บางครั้งยังไม่มี ความชัดเจนหรือสามารถระบุข้อเท็จจริงต่อสิ่งที่เกิดขึ้น ได้ จึงนำมาซึ่งความไม่เข้าใจในกลุ่มผู้ปกครองหรือบาง ส่วนเข้าใจผิด จนทำให้ผู้ปกครองส่วนหนึ่งเกิดความรู้สึก หวาดระแวงและเริ่มไม่ไว้วางใจในการดูแลเด็กของครู และโรงเรียน

นอกจากนั้นการที่ผู้ปกครองในยุคนี้สามารถ เข้าถึงข้อมูลการเลี้ยงดูเด็กได้จากแหล่งข้อมูลที่ หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นจากผู้เชี่ยวชาญและจากการ แลกเปลี่ยนข้อมูลในกลุ่มเพื่อน อีกทั้งข้อมูลที่เผยแพร่ ตามสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้ผู้ปกครองรับรู้ข้อมูลและ คาดหวังว่าบุตรหลานของตนจะได้รับการดูแลเป็น อย่างดีและถูกต้องตามหลักการที่ควรจะเป็นจากข้อมูล ที่ตนรับรู้มา ดังนั้นจึงเกิดกรณีที่ผู้ปกครองพยายามตรวจสอบการปฏิบัติงานของครูอย่างต่อเนื่องว่าเป็นไป ตามสิ่งที่ควรจะเป็นหรือไม่ หากเกิดความแตกต่างจาก สิ่งที่ตนรับทราบข้อมูลมาก็จะมีการตั้งคำถามและ ต้องการคำชี้แจงจากครู ทำให้ครูรู้สึกว่าผู้ปกครองไม่ได้ รู้สึกไว้วางใจที่จะให้ครูรับผิดชอบดูแลเด็กตามแนวทาง ของครูซึ่งอาจมีวิธีการหรือแนวทางที่แตกต่างไปจากที่ ผู้ปกครองรับรู้มา อีกทั้งแสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองมีความ เชื่อถือหรือเชื่อมั่นในตัวครูน้อยลง ทำให้ต้องคอยติดตาม ตรวจสอบการดูแลเด็กของครูอยู่ตลอดเวลา ซึ่งแตกต่าง จากบรรยากาศความไว้วางใจของผู้ปกครองในยุค ก่อนที่ดูเหมือนจะมอบสิทธิขาดในการดูแลเด็กให้กับครู ทั้งด้วยความรู้สึกเชื่อมั่นและเคารพในการตัดสินใจเลือก วิธีการดูแลเด็กของครู

ตัวอย่างที่เห็นอย่างชัดเจนคือวิธีการลงโทษ

เด็กของครู ผู้ปกครองส่วนใหญ่มักไม่ยอมให้ลูกของตน ต้องถูกลงโทษ ในขณะที่การลงโทษเป็นส่วนหนึ่งของการ ฝึกฝนให้เด็กเล็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบและ การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคม โดยครูอาจ มีวิธีการในการลงโทษเด็กในรูปแบบที่คิดว่าสอดคล้อง เหมาะสมกับสถานการณ์หรือกับเด็กแต่ละราย แต่ ผู้ปกครองมักเห็นว่าเป็นการลงโทษที่ไม่เหมาะสมจนเกิด เป็นกรณีความไม่พอใจของผู้ปกครองที่มีต่อครู โดยเฉพาะเมื่อสามารถบันทึกภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผ่านทางกล้องวงจรปิดที่โรงเรียนติดตั้งไว้ในห้องเรียน จึงทำให้ผู้ปกครองสามารถขอเหตุเหตุการณ์ในขณะที่ บุตรหลานของตนถูกลงโทษจากครูได้ การตรวจสอบ จากภาพที่บันทึกไว้อาจไม่สามารถสื่อสารให้ผู้ปกครอง เข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ ในขณะที่ผู้ปกครองค่อนข้าง ให้ความสำคัญกับภาพเหตุการณ์ขณะที่ลูกของตน ถูกทำโทษเป็นหลัก

อภิปรายผลการศึกษา

กรณีศึกษาในครั้งนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าครูและ ผู้ดูแลเด็กซึ่งเป็นสื่อกลางสำคัญในการพัฒนาเด็ก ปฐมวัยถูกจับตามองทั้งจากผู้บริหารโรงเรียนในฐานะ นายจ้างที่ต้องการให้ครูสร้างเด็กที่มีคุณภาพตามที่ สังคมคาดหวังและจากผู้ปกครองในฐานะผู้ใช้บริการที่ คาดหวังการตอบสนองการบริการที่คุ้มค่า จึงปรากฏให้ เห็นในผลการศึกษาอย่างชัดเจนถึงวิธีการต่าง ๆ ที่ทั้ง โรงเรียนและผู้ปกครองควบคุมให้ครูปฏิบัติงานให้เป็น ไปตามเป้าหมายที่ตนต้องการผ่านการสอดส่องรูปแบบ ต่างๆ โดยอาศัยเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ ซึ่งเป็นเงื่อนไข จากภายนอกที่ค่อย ๆ เข้าไปควบคุมครูและผู้ดูแลเด็ก อย่างเข้มงวดและสม่ำเสมอ จนในที่สุดนำไปสู่การ

ควบคุมที่เกิดขึ้นจากภายในตัวของครูเองให้ปฏิบัติตามสิ่งเหล่านั้นโดยไม่รู้สึกรู้สึกเหมือนถูกควบคุมให้ต้องทำตามอีกต่อไป ไม่ใช่เฉพาะในมิติของการทำงานเท่านั้น แต่แทรกซึมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ชีวิตโดยทั่วไปอันเป็นผลมาจากการหลอมรวมในเชิงพื้นที่และเวลาในการทำงานซึ่งไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เฉพาะที่ทำงานและเวลายางานอีกต่อไป ทั้งนี้โดยมีข้อสังเกตเกี่ยวกับการควบคุมการปฏิบัติงานของครูและผู้จัดการในปัจุบัน ดังนี้

1. บทบาทของเทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์ในงานการดูแลเด็ก

ปัจจุบันการควบคุมโดยผ่านสื่อสังคมในรูปแบบต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทและสร้างผลกระทบในวงกว้างมากขึ้น ไม่ใช่เพียงเฉพาะตัวครูเท่านั้น แต่ทั้งตัวเด็กเล็ก ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง ตลอดจนภาพลักษณ์ของสถาบันต่างได้รับผลกระทบตามไปด้วย เนื่องจากสื่อสังคมเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการกระจายข้อมูลข่าวสารการปฏิบัติงานของครู ข้อมูลความเป็นไปในองค์กรดูแลเด็ก อีกทั้งผู้ปกครองในยุคนี้สามารถเข้าถึงข้อมูลการดูแลเด็กได้หลากหลายช่องทางในหนึ่งนับเป็นการเข้าถึงความรู้ความเข้าใจในการดูแลเด็กซึ่งไม่จำเป็นต้องจำกัดเฉพาะในแวดวงวิชาการเท่านั้น แต่ในขณะเดียวกันก็กลายเป็นการตรวจสอบการทำงานของครูโดยการเปรียบเทียบการดูแลเด็กของครูกับข้อมูลที่ผู้ปกครองสามารถเข้าถึงได้ ซึ่งเป็นไปได้ที่จะนำมาซึ่งความไม่ไว้วางใจ เชื่อใจ หวาดระแวง หากพบว่าวิธีการปฏิบัติของครูกับข้อมูลที่ได้รับมามีความแตกต่างกันและมีโอกาสที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างสถานศึกษาและครู ในฐานะผู้ให้บริการกับผู้ปกครองซึ่งเห็นว่าตนเองคือผู้ให้บริการ โดยเฉพาะเมื่อข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นถูกแพร่กระจายผ่านสื่อสังคม

ออนไลน์ที่สามารถเผยแพร่ได้อย่างรวดเร็ว ขอบเขตกว้างขวาง และอยู่เหนือการควบคุม

เทคโนโลยีการสื่อสารจึงกลายเป็นรูปแบบหนึ่งของการควบคุมที่ผู้มีอำนาจใช้ในการตรวจตราและสอดส่องครูผ่านช่องทางการสื่อสารบนโลกออนไลน์ ซึ่งเป็นการควบคุมหรือสอดส่องผ่านทางระบบเครือข่าย (network surveillance) ซึ่งอาจจะแตกต่างจากการควบคุมด้วยเครื่องมือแบบเดิมที่อาศัยระเบียบวินัยเป็นหลักอยู่บ้าง (Green 26 ,1999) เนื่องจากกรณีดังกล่าวเป็นการทำให้พื้นที่ที่เคยเป็นส่วนตัวกลายเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่สาธารณะ ทำให้บุคคลรู้สึกเหมือนถูกเฝ้าดูอยู่ตลอดเวลาเพราะในความเป็นจริงแล้วความเป็นส่วนตัวในโลกออนไลน์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากมากด้วยลักษณะเฉพาะของพื้นที่ดังกล่าว อีกทั้งไม่สามารถเข้าถึงหรือค้นหาที่มาของภัยร้ายต่าง ๆ ที่จะสืบคลานเข้ามาหาได้ง่ายนัก (Allen 2000, 1200 - 1199) ครูและโรงเรียนจึงมักตกเป็นเป้าหมายของสื่อ หากมีข้อมูลปรากฏให้เห็นว่ามีข้อเรียกร้องหรือข้อผิดพลาดเกิดขึ้น (Powell and Gooouch 2012, 113) ซึ่งอาจลุกลามใหญ่โตเกินความเป็นจริงได้ด้วยการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารโดยการไต่รตรอง

นอกจากการตรวจตราและสอดส่องแล้วเทคโนโลยียังนำไปสู่การสั่งการและติดตามงานได้อย่างรวดเร็วโดยปราศจากข้อจำกัดในเชิงพื้นที่และเวลา เช่น การสั่งงานผ่านแอปพลิเคชันไลน์และติดตามงานในเวลาค่าคืนของผู้บริหารหรือแม้แต่การส่งข้อความผ่านแอปพลิเคชันไลน์แล้วไม่อ่านหรืออ่านแล้วไม่ตอบนั้นอาจมีผลต่อการประเมินประสิทธิภาพการทำงานของครู แม้จะไม่อยู่ภายใต้เงื่อนไขของพื้นที่และเวลาที่กำหนดไว้ก็ตาม จะเห็นได้ว่าสื่อสังคมออนไลน์มีบทบาท

ในการสอดส่องครูในมิติทางสังคมทั้งในระดับผู้ให้บริการหรือผู้เข้าร่วมในสถานการณ์ที่อยู่ใกล้ขีดการปฏิบัติงานของครูและในระดับการสอดส่องจากสังคมภายนอกที่อยู่ห่างไกลและไม่ได้สัมผัสกับการปฏิบัติงานของครูในการดูแลเด็กโดยตรง แต่การสอดส่องทั้งสองระดับกลับมีระยะห่างทางสังคมที่แตกต่างกัน โดยการสอดส่องจากผู้เข้าร่วมในเหตุการณ์เป็นการสอดส่องในระยะใกล้และน่าจะมีอำนาจมากกว่า ในขณะที่การสอดส่องจากสังคมภายนอกซึ่งเหมือนอยู่ห่างออกไป แต่ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทำให้มีอำนาจในการควบคุมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเสียงสะท้อนจากสังคมภายนอกค่อนข้างมีอิทธิพลต่อทั้งต่อครูและผู้บริหาร และนำไปสู่ภาพลักษณ์ของสถาบันซึ่งผู้บริหารโรงเรียนค่อนข้างให้ความสำคัญกับเสียงสะท้อนดังกล่าวอย่างมาก อีกทั้งมีผลต่อความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของโรงเรียนและเชื่อมโยงกับการที่ผู้ปกครองจะตัดสินใจนำบุตรหลานเข้ามาฝากฝังให้โรงเรียนช่วยดูแลต่อไปหรือไม่ ถึงแม้ข้อมูลบนสื่อออนไลน์จะถูกตั้งคำถามในประเด็นของความน่าเชื่อถือก็ตาม แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าสิ่งเหล่านี้มีผลต่อความรู้สึกหรือก่อให้เกิดความลังเลหรือไม่ไว้วางใจในมาตรฐานและคุณภาพของโรงเรียนได้เช่นกัน

2. การถูกควบคุมที่กลายเป็น “ความเคยชิน”

นอกจากการติดตามสอดส่องผ่านโลกออนไลน์แล้ว ในปัจจุบันครูและคุณดูแลเด็กยังถูกเฝ้ามองผ่านกล้องวงจรปิดที่ติดตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในโรงเรียน เช่น ห้องเรียน ห้องน้ำ โถงทางเดิน สนามเด็กเล่น และประตูทางเข้า-ออก ทำให้ครูรู้สึกถูกเฝ้ามองอยู่ตลอดเวลาทำให้เกิดความไม่เป็นส่วนตัวและต้องระมัดระวังตัวเองมากขึ้น ทั้ง ๆ ที่การปฏิบัติหน้าที่เหล่านั้นล้วนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกวัน อย่างไรก็ตามในท้ายที่สุดแล้วสิ่งเหล่านี้จะกลายเป็นความเคยชินต่อการถูกเฝ้าดู

ดังกล่าวไปโดยปริยาย เป็นที่น่าสังเกตว่าในกรณีของครูที่ยังไม่เคยถูกควบคุมด้วยกล้องวงจรปิดในห้องทำงานจะค่อนข้างมีความคิดเห็นเชิงลบกับการมีกล้องคอยสอดส่องอย่างเห็นได้ชัด แต่กับครูที่เคยผ่านประสบการณ์ถูกติดตามจับตาดูด้วยกล้องวงจรปิดในห้องเรียนมาแล้วกลับพบว่ามีการปฏิบัติเชิงลบในช่วงแรกเท่านั้น แต่พอเริ่ม “เคยชิน” ความรู้สึกนั้นก็เปลี่ยนไปซึ่งแสดงให้เห็นศักยภาพและอำนาจของการควบคุมโดยผ่านเทคโนโลยีอย่างชัดเจนเพราะในที่สุดผู้ถูกควบคุมซึ่งเคยต่อต้านในตอนแรก จะค่อย ๆ ถูกกลืนกลายความเป็นตัวตนจนกระทั่งยอมรับการอยู่ภายใต้การควบคุมได้ในที่สุดซึ่งสอดคล้องกับที่ Foucault พูดถึงการที่ร่างกายถูกควบคุมด้วยระเบียบวินัยจนกระทั่งร่างกายเกิดความเคยชินกลายเป็นร่างกายที่ถูกทำให้เชื่อ (docile bodies) ไปเองซึ่งอำนาจในการควบคุมแท้จริงแล้วไม่ได้ลดลงเลย แต่ร่างกายและตัวตนของบุคคลกลับค่อย ๆ ยอมรับกระบวนการควบคุมเหล่านั้นได้ในที่สุด ซึ่งเป็นอำนาจที่รุนแรงขึ้นเพราะสามารถควบคุมไม่เพียงร่างกาย (body) แต่ควบคุมไปถึงจิตใจ (mind) ของผู้ถูกควบคุมด้วย จนถูกทำให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันและต้องจำนนในเหตุผลของการใช้อำนาจดังกล่าว ปัจจุบันหน่วยงานต่าง ๆ ได้นำวิธีการควบคุมในลักษณะนี้มาใช้ไม่เว้นแม้แต่ในงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็ก โดยถูกทำให้เห็นถึงความสมเหตุสมผลของการใช้อำนาจในลักษณะนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ทั้งนี้การควบคุมดังกล่าวได้ถูกทำให้เห็นว่าเป็นความชอบธรรม โดยการหยิบยกเอาแง่มุมส่วนที่ดีและเป็นประโยชน์มาเป็นเหตุผลหรือเป้าหมายหลักในการทำงาน แทนที่จะชี้แจงว่าเป็นไปเพื่อการควบคุมสังเกตได้ว่ากล้องวงจรปิดถูกนำเสนอในฐานะเครื่องมือสร้างความปลอดภัยสำหรับเด็กและเป็นเครื่องรับประกัน

ความพึงพอใจของผู้ปกครอง ในขณะที่เดียวกันก็เปรียบเสมือนเครื่องมือยืนยันความรับผิดชอบในหน้าที่ของครู ในขณะที่ประเด็นเรื่องของสิทธิของผู้ที่ถูกบันทึกภาพไม่ว่าจะเป็นครูและผู้ดูแลเด็ก รวมทั้งตัวเด็ก ความเป็นส่วนตัว และบรรยากาศการทำงานได้ถูกทำให้เป็นเรื่องรอง จะเห็นได้ว่าภาพหรือสิ่งที่บันทึกได้จากกล้องวงจรปิดจะถูกนำมาใช้ประโยชน์ภายหลังจากที่เกิดกรณีต่าง ๆ ขึ้นในโรงเรียนแล้ว เช่น เด็กเกิดอุบัติเหตุในขณะที่ครูกำลังปฏิบัติหน้าที่อยู่ ทำให้ไม่เห็นเหตุการณที่เกิดขึ้น และเมื่อผู้ปกครองของเด็กเกิดความไม่พอใจและต้องการเห็นภาพเหตุการณ์ว่าเด็กเกิดอุบัติเหตุได้อย่างไร จึงมาขอดูภาพจากกล้องวงจรปิดจากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เห็นว่ากล้องวงจรปิดในที่นี้ไม่ได้ทำหน้าที่ในการป้องกันอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้น แต่ใช้เป็นเครื่องมือยืนยันว่าใครควรมีส่วนร่วมรับผิดชอบในเหตุการณ์ความผิดพลาดที่เกิดขึ้น ซึ่งหากภาพที่บันทึกได้แสดงให้เห็นว่าเด็กเจ็บตัวเนื่องจากพฤติกรรมความซุกซนของเด็กเอง โดยที่ครูไม่ได้ละเลย แต่กำลังปฏิบัติหน้าที่อื่นอยู่ ก็จะกลายเป็นเครื่องรับประกันความรับผิดชอบของครูได้ แต่ในทางกลับกันหากภาพที่บันทึกไว้แสดงให้เห็นว่าเป็นความบกพร่องของครูอย่างเห็นได้ชัด กล้องวงจรปิดก็จะทำหน้าที่ในการตัดสินและพิพากษาความผิดของครูในทันทีเช่นกัน ดังนั้นกล้องวงจรปิดจึงถูกนำเสนอในฐานะเครื่องมือสร้างความปลอดภัยเป็นหลักเพื่อไม่ให้เกิดการตั้งคำถาม โดยทำหน้าที่อื่นอยู่เบื้องหลังซึ่งในขณะเดียวกันตัวเด็กเองได้ถูกทำให้เป็นวัตถุ (object) ของการถูกสอดส่องเช่นเดียวกับครูและผู้ดูแลเด็ก ดังนั้นการใช้กล้องวงจรปิดในการติดตามการปฏิบัติงานของครูในห้องเรียนได้ถูกทำให้เป็นความชอบธรรมไม่ต่างจากการติดตั้งกล้องวงจรปิดในพื้นที่สาธารณะอื่น ๆ ในสังคมที่นำมาใช้ประโยชน์ในการติดตามผู้กระทำความผิดมา

ลงโทษหรือเรียกหาผู้รับผิดชอบ แต่ไม่ได้ช่วยลดอุบัติเหตุหรือควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมได้ ในขณะที่รัฐหรือผู้บังคับใช้กฎหมายสามารถใช้สิทธิเข้าถึงข้อมูลส่วนตัวของประชาชนได้ด้วยเหตุผลด้านความปลอดภัยของส่วนรวมเป็นหลัก แต่ในขณะที่เดียวกันก็นำไปสู่ประเด็นด้านจริยธรรมและการละเมิดสิทธิความเป็นมนุษย์ (O'Brien 2008, 29-30; Ball 2010, 87) ซึ่งเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ต้องหันกลับมาพิจารณาในงานการดูแลเด็กด้วยเช่นกัน

3. การควบคุมที่อยู่เหนือ “พื้นที่” และ “สังกัด”

หากพิจารณาในหลักการดำเนินงานการดูแลเด็กไม่ว่าจะในองค์กรลักษณะใดก็ตาม จะเห็นได้ว่าถึงแม้รายละเอียดอาจมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง เช่น รัฐบาลอาจต้องรับผิดชอบต่อเด็กจำนวนมากกว่า ในขณะที่เอกชนจะเน้นผลสัมฤทธิ์ในด้านพัฒนาการ ความเก่งในด้านวิชาการ และการใช้ภาษาต่างประเทศของเด็กเป็นหลัก แต่โดยภาพรวมแล้วไม่ได้มีความแตกต่างกันมากนักโดยเฉพาะลักษณะและวิธีการในการควบคุมและสอดส่องการทำงานของครูเพราะในหน้าที่ขององค์กรเอกชนได้รับการคาดหวังจากผู้ให้บริการในฐานะเป็น “ผู้จ่าย” ที่ต้องการผลตอบแทนที่คุ้มค่ากลับมา องค์กรภาครัฐก็ต้องทำงานท่ามกลางความคาดหวัง เนื่องจากเป็นเงิน “ภาษีประชาชน” เช่นกัน แต่อาจจะมีความเข้มข้นสูงขึ้นในบริบทของการทำงานในองค์กรเอกชนเนื่องจากดำเนินการในลักษณะ “ธุรกิจการดูแลเด็ก” ที่มีการอยู่รอดขององค์กรเป็นเดิมพัน

อีกทั้งโรงเรียนในสังกัดภาครัฐนั้นมีอยู่หลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับต้นสังกัด จะเห็นได้จากความแตกต่างของรูปแบบโรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีทั้งโรงเรียนอนุบาลของรัฐในเขตเมือง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

และโรงเรียนอนุบาลในสังกัดเทศบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนโรงเรียนในลักษณะโรงเรียนขยายโอกาสหรือศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาซึ่งมีผู้เรียนปะปนกันทั้งเด็กปฐมวัยและผู้ใหญ่ถึงแม้ว่าบทบาทของครูในโรงเรียนแต่ละรูปแบบอาจจะมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง เนื่องจากความแตกต่างของบริบทพื้นที่และชุมชนทำให้ครูจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เช่น รูปแบบและเนื้อหาการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่จำเป็นต้องปรับให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม เช่น การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชนกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็ก แต่สิ่งที่เหมือนกันคือการถูกควบคุมมาตรฐานด้วยระบบเดียวกันจากส่วนกลางที่ถูกกำหนดด้วยระบบประกันคุณภาพการศึกษานั้นเอง

นอกจากนั้นไม่ว่าจะเป็นครูในเขตเมือง เขตชนบท หรือครูในเขตพื้นที่ห่างไกลที่เรียกกันว่า “ครูตอย” ก็ตาม ทุกคนต่างไม่สามารถปฏิเสธการใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยได้ ถึงแม้บนดอยหรือในพื้นที่สูงจะมีอุปสรรคเนื่องจากไม่มีสัญญาณที่สามารถเชื่อมต่อหรือใช้สื่อผ่านทางระบบเครือข่ายได้โดยตรง มีเพียงเครื่องคอมพิวเตอร์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของครูที่นำติดตัวไปเพื่อใช้เป็นสื่อการสอนสำหรับเด็ก จึงกลายเป็นภาระหรือความคาดหวังที่มีต่อครูตอยที่จะเป็นผู้แสวงหาสื่อเหล่านั้นเพื่อให้เด็กบนพื้นที่สูงได้มีโอกาสเรียนรู้ผ่านสื่อสมัยใหม่หรือเรียนรู้โลกภายนอกผ่านทางสื่อเหล่านี้ จากปรากฏการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าถึงแม้บริบทของพื้นที่จะมีความแตกต่างกัน แต่เงื่อนไขในการควบคุมครูไม่ได้ถูกผูกติดไว้กับพื้นที่อีกต่อไป

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ครูและผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในยุคนี้จำเป็นต้องเผชิญหน้ากับการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่โดยผ่านการสอดส่องด้วยเทคโนโลยีรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในการควบคุมการปฏิบัติงาน สื่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งเป็นการสอดส่องในระดับองค์กร (workplace surveillance) อีกทั้งยังต้องปฏิบัติงานภายใต้การสอดส่องจากสายตาของสังคม (social surveillance) ผ่านทางผู้ใช้บริการซึ่งสื่อสังคมออนไลน์ได้เข้ามามีบทบาทอย่างยิ่งต่อการติดตามและตรวจสอบการปฏิบัติงานของครูและผู้ดูแลเด็ก ตลอดจนการดำเนินงานของโรงเรียน หากมีกรณีผิดพลาดหรือไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ทั้งครูและโรงเรียนจะตกเป็นเป้าหมายของการโจมตีจากสังคมอย่างเห็นได้ชัด

อย่างไรก็ตามการทำงานภายใต้บรรยากาศของการถูกควบคุมด้วยเทคโนโลยีเหล่านั้น ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อผู้ปฏิบัติงานโดยตรงเท่านั้นแต่ส่งผลต่อทั้งตัวเด็กและปฏิสัมพันธ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบการดูแลเด็กโดยรวมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้ผลกระทบโดยตรงต่อครูและผู้ดูแลเด็กที่เห็นได้ชัดคือครูและผู้ดูแลเด็กกลุ่มนี้ไม่สามารถแยกชีวิตการทำงานของตนออกจากชีวิตส่วนตัวได้ ทำให้เกิดความเครียดสะสมโดยไม่รู้ตัว เนื่องจากไม่มีโอกาสได้พักผ่อนหรือแม้แต่ลาพักได้อย่างเต็มที่ ตลอดจนต้องทำงานอยู่ภายใต้บรรยากาศของความระแวดระวังอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งเด็กในความดูแลยังพลอยได้รับผลกระทบทั้งในแง่ของความเสี่ยงด้านความปลอดภัยและการถูกละเมิดสิทธิของเด็กโดยไม่รู้ตัว ตลอดจนทำให้เด็กมีโอกาสที่จะถูกปิดกั้นจากการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการเพิ่มพูนประสบการณ์และทักษะชีวิตที่ดี นอกจากนั้นยังส่งผล

กระทบต่อความสัมพันธ์ทั้งระหว่างครูและผู้ปกครอง เนื่องจากการปฏิสัมพันธ์แบบต่อหน้าได้ถูกแทนที่ด้วยการปฏิสัมพันธ์ผ่านเฉพาะตัวอักษรหรือข้อความ อีกทั้งยังมีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดความขัดแย้งที่ควบคุมและจัดการได้ยาก ทั้งระหว่างครูกับผู้ปกครองและในกลุ่มผู้ปกครองด้วยกัน ตลอดจนก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ภายใต้บรรยากาศที่เต็มไปด้วยความหวาดระแวง ความไม่เข้าใจ และไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน

ภายใต้บริบทการทำงานของครูและผู้ดูแลเด็ก ที่เต็มไปด้วยความคาดหวังจากผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย โดยมีเป้าหมายสำคัญที่คุณภาพของเด็กปฐมวัยและคุณภาพในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของครูและผู้ดูแลเด็ก ดังนั้นการที่จะทำให้อาจารย์และผู้ดูแลเด็กซึ่งมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นสื่อกลางเพื่อผลักดันให้ทุกฝ่ายไปถึงเป้าหมายดังกล่าวได้จำเป็นต้องคำนึงถึงคุณภาพชีวิตการทำงานและความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัวของครูและผู้ดูแลเด็กด้วยเพราะหากกลุ่มคนเหล่านี้สามารถทำงานได้อย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีย่อมส่งผลทำให้อาจารย์สามารถที่จะทุ่มเทให้กับการทำงานได้อย่างเต็มที่โดยไม่ต้องคอยห่วงกังวลกับมิติการดำเนินชีวิตในส่วนอื่นซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพของเด็กปฐมวัยในความดูแลในที่สุด ทุกฝ่ายจึงควรมีส่วนร่วมในฐานะผู้เกี่ยวข้องที่จะร่วมกันส่งเสริมบริบทการทำงานที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตที่สมดุลของครูและผู้ดูแลเด็กเหล่านี้ด้วย

ในสังคมแห่งการสื่อสารที่สื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในทุกมิติไม่เว้นแม้แต่ในวงการการศึกษาซึ่งโรงเรียนบางแห่งจำเป็นต้องอาศัยสื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ผู้ปกครองและผู้สนใจเข้ามาติดตาม และมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกันได้ อย่างกว้างขวาง แต่ในขณะเดียวกันกลับเป็นสิ่งที่ควบคุมได้ยาก โดยเฉพาะประเด็นความขัดแย้งในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนประเด็นของการละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของเด็กที่ถูกนำภาพไปเผยแพร่และความเป็นส่วนตัวของครูและผู้ดูแลเด็ก ในกรณีที่ผู้ปกครองสามารถเข้าถึงพื้นที่ส่วนตัวของครูและผู้ดูแลเด็กบนโลกออนไลน์ได้ ดังนั้นหากจำเป็นต้องใช้สื่อสังคมออนไลน์ดังกล่าวเป็นพื้นที่ในการเผยแพร่ข้อมูลของสถานศึกษาจึงควรมีการกำหนดมาตรการในการติดตาม กำกับ ตรวจสอบการใช้งาน อีกทั้งมีการสร้างข้อตกลงเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของเด็ก ผู้ปกครอง ครูและผู้ดูแลเด็ก และข้อมูลอื่น ๆ เกี่ยวกับโรงเรียน โดยคำนึงถึงสิทธิ ความเป็นส่วนตัว และความเป็นส่วนตัวของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย อีกทั้งควรมีการแยกพื้นที่ส่วนตัวออกจากพื้นที่สาธารณะให้ชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดกรณีการละเมิดสิทธิในด้านต่าง ๆ อย่างที่ได้ปรากฏในกรณีศึกษาครั้งนี้

References

- Allen, Anita LaFrance. 2000. "Gender and Privacy in Cyberspace." *Stanford Law Review* 52(5): 1175-1200.
- Altheide, David L. 2004. "The Control Narrative of the Internet." *Symbolic Interaction* 27(2): 223-245.
- Ball, Kirstie. 2010. "Workplace Surveillance: An Overview." *Labor History* 51(1): 87-106.
- Drugli, May Britt, and Anne Mari Undheim. 2012. "Partnership between Parents and Caregivers of Young Children in Full-time Daycare." *Child Care in Practice* 18(1): 51-65.
- Green, Stephen. 1999. "A Plague on the Panopticon: Surveillance and Power in the Global Information Economy." *Information, Communication & Society* 2(1): 26-44.
- Jones, Peter. 1999. "Building the Empire of the Gaze: The Modern Movement and the Surveillance Society." *Architectural Theory Review* 4(2): 1-14.
- Kessiri Kamol and Chayapim Usaho. 2014. "Kan Wikhro Kan Borihan Rongrian Ekkachon Thi Mi Khwam Pen Loet Nai Prathet Thai Tam Ken Matrathan Rangwan Khunnaphap Haeng Chat Malcolm Baldrige." [An Analysis of the Educational Administration of Excellent Private Schools in Thailand Based on Malcolm Baldrige National Quality Award Criteria]. *An Online Journal of Education* 9(3): 84-97. (in Thai)
- Kriengsak Sueluerm, Sirikul Isaranurug, Pranee Suthisukon, Dusanee Dammee, Jiraporn Chompikul, and Bang-On Thepthien. 2008. Botbat Khong Phudulae Dek Kap Kan Chat Rabop Borikan Phainai Sun Phatthana Dek Lek Khong Ongkon Pokkhong Suanthongthin. [The Role of Child Caregivers in the Management of Day Care Center Services Provided by Local Government Organizations]. *Journal of Public Health and Development* 6(2): 39-48. (in Thai)
- Marwick, Alice E. 2012. "The Public Domain: Social Surveillance in Everyday Life." *Surveillance & Society* 9(4): 378-393.
- Marx, Gary T. 2002. "What's New about the 'New Surveillance'? Classifying for Change and Continuity." *Surveillance & Society* 1(1): 9-29.

- Natchanan Charatcharungkiat, and Alisa Wacharasindhu. 2013. "Khunnaphap Chiwit Khong Phudulae Dek Thi Pen Rok Nai Klum Autistic Spectrum Lae Patchai Thi Kiaokhong." [Quality of Life among Caregivers of Children with Autistic Spectrum Disorders and Associated Factors]. *Journal of the Psychiatric Association of Thailand* 58(3): 233-244. (in Thai)
- National Research Council of Thailand. 2017. "Nayobai Lae Yutthasat Kan Wichai Khong Chat Chabap Thi 8 (Pho So 2555-2559)." [The Eighth National Research Policy and Strategy (2012-2016)]. Accessed September 28, 2017. <http://www2.nrct.go.th/NewsSection/tabid/78/ctl/ArticleView/mid/388/articleId/515/--8--25552559.aspx#.W6x7BNczbMx>. (in Thai)
- O'Brien, Mark. 2008. "Law, Privacy and Information Technology: A Sleepwalk Through the Surveillance Society?" *Information & Communications Technology Law* 17(1): 25-35.
- Page, Damien. 2017. "Conceptualising the Surveillance of Teachers." *British Journal of Sociology of Education* 38(7): 991-1006.
- Powell, Sacha, and Kathy Goouch. 2012. "Whose Hand Rocks the Cradle? Parallel Discourses in the Baby Room." *Early Years: An International Research Journal* 32(2): 113-127.
- Pramote Prasartkul, and Patama Vapattanawong. 2011. "Chut Plian Prachakon Nai Prathet Thai." [Transitional Point of the Thai Population]. In *Prachakon Lae Sangkhom 2554 Chut Plian Prachakon Chut Plian Sangkhom Thai*. [Population and Society 2011 Thailand Population in Transition: A Turning Point for Thai Society], edited by Sureeporn Punpuing and Malee Sunpuwan, 13-22. Nakhon Pathom: Institute for Population and Social Research. (in Thai)
- Thailand. Ministry of Education. Office of the Education Council. 2013. *Botbat Khong Phomae Khru Philiang Lae Phudulae Dek Nai Kan Liangdu Lae Phatthana Dek Pathommawai*. [Role of Parents, Teachers and Caregivers in Taking Care of Primary School Children and Child Development]. Bangkok: Office of the Education Council, Ministry of Education. (in Thai)
- Thailand. Ministry of Information and Communication Technology. National Statistical Office. 2014. "Chamnuan Prachakon Ayu 15 Pi Khuen Pai Chamnaek Tam Sathanaphap Raengngan Lae Phet Pho So 2550-2559." [Number of Population Aged over 15 Years Classified by Labor Status and Sex (2007-2016)]. Accessed March 30, 2017. <http://service.nso.go.th/nso/web/statseries/statseries03.html>. (in Thai)

- United Nations Population Fund Country Office in Thailand. 2011. *Phonkrathop Khong Kan Plianplaeng Thang Prachakon Nai Prathet Thai*. [Impact of Population Changes in Thailand]. Bangkok: UNFPA Thailand. (in Thai)
- Wood, David Murakami, and C. William R. Webster. 2009. "Living in Surveillance Societies: The Normalization of Surveillance in Europe and the Threat of Britain's Bad Example." *Journal of Contemporary European Research* 5(2): 259-273.

Tourism Development in a Secondary Province: Understanding the Inter-relations between Social Institutions within the Tourism System of Amnat Charoen**

Siripong Palakawong-na-ayudhya*

Abstract

This qualitative research aimed to study perceptions and opinions about tourism development and on the relationships between social institutions in the tourism system in Amnat Charoen province, Northeast Thailand. The research used in-depth interviews with key informants directly related to tourism in this province, and also focus group discussions among key informants, both directly and indirectly involved in tourism. The results showed that the key informants were receptive to the government's policy of promoting tourism in secondary provinces and wanted to make their province a well-known tourist destination. However, they rather differed their views about the goal and means of tourism development. Besides, the relationships between the social institutions within the tourism system of Amnat Charoen province lacked unison. In other words, tourism development and tourism management largely remained in the hands of the governmental institutions or the public sector. Preliminary recommendations are included.

Keywords: *tourism development, tourism system, social institutions, secondary province, Amnat Charoen, Thailand*

*Assistant professor in Sociology, Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Henri Dunant, Pathumwan, Bangkok 10330. Email: siripong.spa@gmail.com

**In this research article, the researcher used some data and findings from the research "Promoting Tourism in the Secondary and Low Income Provinces to Reduce Inequality: The Study of the Lower Northeastern Provinces (Yasothon, Si Sa Ket, Amnat Charoen)" to make an additional study and analysis from sociological perspectives. The research project (administrated by Professor Dr. Pungpond Rukumnuaykit) was approved under the MOU in 2017 among the Ministry of Tourism and Sports, Tourism Council of Thailand, and Thailand Science Research and Innovation (TSRI).

Received June 1, 2019; Revised January 29, 2019; Accepted April 7, 2020.

การพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดเมืองรอง: การทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางสังคมภายในระบบการท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญ**

ศิริพงศ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา*

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดอำนาจเจริญ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางสังคมภายในระบบการท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญ ทั้งนี้งานวิจัยชิ้นนี้ได้ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรงในจังหวัดอำนาจเจริญ และใช้เทคนิคการสนทนากลุ่มกับทั้งผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรงและโดยทางอ้อมในจังหวัดอำนาจเจริญ สำหรับผลการศึกษาพบว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละประเภทต่างรับทราบถึงนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดเมืองรองและมีความต้องการที่จะทำให้จังหวัดของตนเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่ง อย่างไรก็ตามมุมมองเกี่ยวกับเป้าหมายและวิธีการสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวยังคงค่อนข้างมีลักษณะแตกต่างกัน นอกจากนี้ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางสังคมภายในระบบการท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญยังคงค่อนข้างขาดการสอดประสานกันอย่างเป็นเอกภาพหรือกล่าวอีกนัยได้ว่าพบปัญหาในการพัฒนาการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่ยังคงค่อนข้างจำกัดอยู่ในสถาบันด้านการปกครองหรือภาครัฐ

คำสำคัญ: การพัฒนาการท่องเที่ยว, ระบบการท่องเที่ยว, สถาบันทางสังคม, จังหวัดเมืองรอง, อำนาจเจริญ, ประเทศไทย

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาสังคมวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนอังรีดูนังต์ แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 อีเมล siripong.spa@gmail.com

**บทความวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลและข้อค้นพบบางส่วนมาศึกษาวิเคราะห์ด้วยมุมมองทางสังคมวิทยาเพิ่มเติม ซึ่งเป็นข้อมูลและข้อค้นพบจากงานวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดรองและมีรายได้น้อยเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ: กรณีศึกษากลุ่มจังหวัดอีสานใต้ (ยโสธร ศรีสะเกษ อำนาจเจริญ)” ซึ่งเป็นชุดโครงการวิจัยที่ได้รับการอนุมัติภายใต้ข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สมาคมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ในปี พ.ศ. 2560 โดยมีศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต วัชรอำนวยกิจ เป็นผู้รับผิดชอบแผนงานวิจัยในภาพรวม

ได้รับบทความ 1 มิถุนายน 2562; แก้ไขปรับปรุง 29 มกราคม 2563; อนุมัติให้จัดพิมพ์ 7 เมษายน 2563

1. ความเป็นมาและความสำคัญ

ในบริบทสังคมสมัยใหม่หรือภาวะทันสมัย เมื่อกล่าวถึง “การท่องเที่ยว” (tourism) บุคคลทั่วไปอาจนึกถึงกิจกรรมดังกล่าวในฐานะรูปแบบหนึ่งของกิจกรรมนันทนาการหรือการใช้เวลาว่างโดยการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากความคุ้นเคยในชีวิตประจำวัน (Urry 1990, 26) อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวไม่ได้เกิดจากมุมมองหรือประสบการณ์ของผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับกิจกรรมดังกล่าวเพียงอย่างเดียว แต่ยังเกิดจากจากมุมมองหรือประสบการณ์ของผู้ที่สร้างหรือจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นทั้งกระบวนการ กิจกรรม และผลลัพธ์/ผลกระทบจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนผู้ที่เป็นเจ้าบ้าน ชุมชน รัฐบาล และสิ่งแวดล้อม (Goeldner and Ritchie 2012, 7) เพราะฉะนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวจึงเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ครอบคลุมถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้เยี่ยมชมกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันถ้าพิจารณาถึงการท่องเที่ยวในมิติทางสังคมวิทยาในระดับมหภาค การสร้างและการผลิตซ้ำแบบแผนหรือกิจกรรมบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวก็สามารถพัฒนาไปสู่การเป็นสถาบันทางสังคม (social institutions) อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าในทางสังคมวิทยายังไม่ได้พิจารณาถึงการท่องเที่ยวในฐานะสถาบันทางสังคมอย่างหนึ่งโดยตรง แต่ในบางครั้งการท่องเที่ยวก็ได้รับการพิจารณาว่าเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งในสถาบันนันทนาการ (recreational institutions)

ซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีส่วนทำให้สมาชิกในสังคมได้เข้าใจตรงกันว่ากิจกรรมและแบบแผนพฤติกรรมใดบ้างที่สามารถนำไปสู่การผ่อนคลายหรือการพักผ่อนหย่อนใจของมนุษย์ (Supatra Supab 2003, 97-99) เพราะฉะนั้นจากมุมมองดังกล่าวการท่องเที่ยวจึงถือได้ว่าเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อใช้สำหรับการตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์หรือสมาชิกในสังคม

นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังได้รับการพิจารณาว่าเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้หรือการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ครอบคลุมทั้งในส่วนภาคบริการและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องในลักษณะห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยว (Mingsarn Kaosa-ard et al. 2013, 1-3) หรือมีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (tourism industry) ซึ่งประกอบด้วยภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและก่อให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจโดยตรง เช่น ธุรกิจโรงแรม / ที่พักอาศัย ธุรกิจเกี่ยวกับการเดินทาง และการขนส่งทั้งในรูปแบบการเช่าและการใช้ยานพาหนะ ธุรกิจการค้าขายของที่ระลึก ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม ธุรกิจการนำเที่ยว/เดินทาง ฯลฯ (Nissa Sinlapasade 2017, 6) ดังนั้นความสำคัญทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวจึงทำให้การท่องเที่ยวมีแนวโน้มถูกนำมาใช้เป็นยุทธศาสตร์อย่างหนึ่งสำหรับการพัฒนาและการเพิ่มรายได้ให้แก่ประเทศ (Sequeira and Maçãs 2008; Brida, Barquet and Risso 2010)

อย่างไรก็ตามสำหรับประเทศไทย แม้การท่องเที่ยวมีส่วนช่วยทำให้รายได้ของประเทศในภาพรวมมีมูลค่าเพิ่มขึ้น แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่ามีจำนวนผู้เยี่ยมเยือน¹ และรายได้จากการท่องเที่ยวกระจุกตัวอยู่เพียงไม่กี่จังหวัด ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงสถิตินักท่องเที่ยวภายในประเทศ ปี พ.ศ. 2559 (Thailand. Ministry of Tourism and Sports 2017) เกี่ยวกับจำนวนผู้เยี่ยมเยือนและรายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัด อำนาจเจริญ ผู้วิจัยพบว่าเมื่อเปรียบเทียบกับทุกจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอำนาจเจริญมีจำนวนผู้เยี่ยมเยือนคิดเป็นร้อยละ 0.7 - 0.8 และมีรายได้จากการท่องเที่ยวคิดเป็นร้อยละ 0.5 - 0.6 เท่านั้น ในขณะที่เดียวกันเมื่อเปรียบเทียบกับภาพรวมทั้งประเทศ จังหวัดอำนาจเจริญมีจำนวนผู้เยี่ยมเยือนคิดเป็นร้อยละ 0.1 และมีรายได้จากการท่องเที่ยวคิดเป็นร้อยละ 0.01 - 0.02 เท่านั้น² จากข้อมูลดังกล่าวในข้างต้นจึงแสดงให้เห็นว่าจังหวัดอำนาจเจริญมีสัดส่วนของผู้เยี่ยม

เยือนและรายได้จากการท่องเที่ยวในระดับที่น้อยกว่าอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเปรียบเทียบกับภาพรวมทั้งในระดับภูมิภาคและประเทศ หรือกล่าวอีกนัยได้ว่าจังหวัดอำนาจเจริญมีรายได้จากการท่องเที่ยวและจำนวนผู้เยี่ยมเยือน³ อยู่ในอันดับท้าย ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นในประเทศไทยหรือแม้กระทั่งในระดับภูมิภาคด้วยเช่นกัน

เพราะฉะนั้นขอบเขตการวิจัยเชิงพื้นที่ในบทความวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งเน้นไปที่จังหวัดอำนาจเจริญเป็นหลัก ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในจังหวัดดังกล่าวเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดเมืองรอง⁴ ซึ่งเป็นนโยบายที่ภาครัฐต้องการใช้เพื่อกระตุ้นให้เกิดการกระจายจำนวนผู้เยี่ยมเยือนและรายได้จากการท่องเที่ยวไปยังจังหวัดอื่น ๆ ได้อย่างทั่วถึงมากขึ้นเพื่อนำไปสู่การบรรเทาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวให้แก่จังหวัดเมืองรองต่อไป

¹ จากคำจำกัดความโดยองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) คำว่า “ผู้เยี่ยมเยือนหรือผู้มาเยือน (visitor)” หมายถึง ผู้ที่เดินทางเพื่อการท่องเที่ยวหรือด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตามและมีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ นักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว สำหรับนักท่องเที่ยว (tourist) หมายถึง ผู้ที่มาเยี่ยมเยือนชั่วคราวและได้มีการพักอาศัย ณ สถานที่ที่ไปเยี่ยมเยือนอย่างน้อย 24 ชั่วโมง (มีการค้างคืน) ในขณะที่นักท่องเที่ยว (excursionist) หมายถึง ผู้ที่มาเยี่ยมเยือนชั่วคราวแต่ไม่มีการพักอาศัย ณ สถานที่ที่ไปเยี่ยมเยือนอย่างน้อย 24 ชั่วโมง (ไม่มีการค้างคืน) (Nissa Sinlapasade 2017, 3)

² การคำนวณร้อยละในที่นี้เป็นการคำนวณโดยผู้วิจัย

³ เมื่อพิจารณาจำนวนผู้เยี่ยมเยือนในจังหวัดอำนาจเจริญย้อนหลังไปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 - 2558 พบว่ามีจำนวนเท่ากับ 175,161 คน 226,744 คน 246,332 คน 243,313 คน 262,081 คน 269,806 คน และ 278,461 คน ตามลำดับ (Thailand. National Statistical Office 2016) และในปี พ.ศ. 2559 มีจำนวน 283,460 คน (Thailand. Ministry of Tourism and Sports 2017) จากข้อค้นพบดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงจำนวนผู้เยี่ยมเยือนที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่ก็ยังเป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น (เพราะจังหวัดอื่น ๆ ก็มีแนวโน้มค่าสถิติดังกล่าวเพิ่มขึ้นเช่นกัน)

⁴ จังหวัดเมืองรองในที่นี้หมายถึงจังหวัดที่กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬากำหนดให้มีสถานะเป็นจังหวัดเมืองรองด้านการท่องเที่ยวตามมติคณะรัฐมนตรีสัญจรในประเด็นเกี่ยวกับมาตรการภาษีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมืองรอง 55 จังหวัดซึ่งรวมถึงจังหวัดอำนาจเจริญด้วยเช่นกัน (Thairath Online 2017) สำหรับเกณฑ์ที่กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาใช้กำหนดสถานะจังหวัดเมืองรองเป็นเกณฑ์เดียวกับที่ใช้ในแผนงานวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดรองและมีรายได้ไม่น้อยเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ: กรณีศึกษากลุ่มจังหวัดอีสานใต้ (ยโสธร ศรีสะเกษ อำนาจเจริญ)” ซึ่งได้มีการนิยามจังหวัดท่องเที่ยวเมืองรองไว้ว่าเป็นจังหวัดที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวต่ำกว่า 10,000 ล้านบาทและ/หรือเป็นจังหวัดที่มีจำนวนผู้เยี่ยมเยือนต่ำกว่า 1,000,000 คน (ในปี พ.ศ. 2559)

ในขณะเดียวกัน เมื่อพิจารณาถึงงานศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในเชิงสังคมวิทยา ถึงแม้ผู้วิจัยพบว่ามีการศึกษาทั้งในส่วนของพฤติกรรมและความต้องการของฝ่ายผู้เยี่ยมชม/ผู้มาท่องเที่ยว เช่น การศึกษาลักษณะการจับจ้องอย่างนักท่องเที่ยว (tourist gaze) ในแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการจะไป (Perkins and Thorns 2001) การศึกษาภูมิหลังทางจิตและสังคมของนักท่องเที่ยวในมิติต่าง ๆ อาทิ ค่านิยม บุคลิกภาพ ประสบการณ์และความพึงพอใจส่วนบุคคลด้านการท่องเที่ยว ฯลฯ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยว (Pizam and Calantone 1987; Pizam et al. 2004) การบริโภคเชิงสัญลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่ได้ไปเยือน (Ekinici, Sirakaya-Turk, and Preciado 2013) ฯลฯ และการศึกษาในส่วนของผู้ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในระดับชุมชนหรือท้องถิ่นเฉพาะแห่ง เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนท้องถิ่น (Scheyvens 1999) การจัดการการท่องเที่ยว ชุมชนอย่างยั่งยืน (Pimlapas Pongsakornrunsilp 2014) การจัดการวัฒนธรรมองค์กรในอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว (Choekchai Suveatwatanakul 2017) ฯลฯ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยยังไม่พบว่ามียานศึกษาประเด็นด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวในลักษณะที่เชื่อมโยงกับกลไกทางสังคมโดยผ่านการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาคส่วนหรือสถาบันทางสังคมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแต่ประการใด

เพราะฉะนั้นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงมีคำถามวิจัยว่าผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดอำนาจเจริญมีมุมมองเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในจังหวัดของตนอย่างไร และมุมมองดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากลไกทางสังคมภายในจังหวัดอำนาจเจริญมีการทำงานอย่างไรในประเด็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ทั้งนี้ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ การทราบถึงมุมมองของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดอำนาจเจริญเกี่ยวกับการตระหนักรู้และการตอบสนองต่อนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองในประเทศไทย ตลอดจนการเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของกลไกทางสังคมที่มีส่วนในการขับเคลื่อนประเด็นด้านการท่องเที่ยวผ่านการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางสังคมกับระบบการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การกำหนดข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดอำนาจเจริญได้อย่างเหมาะสมต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาลักษณะการรับรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดเมืองรองของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดอำนาจเจริญ

2.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางสังคมภายในระบบการท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญ

3. การทบทวนวรรณกรรม

3.1 การพัฒนาการท่องเที่ยว (tourism development)

Noronha (1979, 9-12) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวว่าสามารถได้รับการแบ่งออกเป็นจำนวน 3 ระยะ ซึ่งประกอบด้วยระยะที่ 1 คือ การค้นพบแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ (discovery) ระยะที่ 2 คือ การริเริ่มและการตอบสนองของผู้ที่อยู่ในพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยว (local response and initiative) และระยะที่ 3 คือ การทำให้กลายเป็นสถาบัน (institutionalization)

สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะแรกเป็นระยะที่คนในพื้นที่ได้แสวงหาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ หรือเกิดจากการที่มิ้นท์ท่องเที่ยวรุ่นบุกเบิกได้มาเยี่ยมชมจนกระทั่งคนในพื้นที่เล็งเห็นว่าสามารถพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวให้มีชื่อเสียงขึ้นมาได้ ดังนั้นปฏิกิริยาตอบสนองของคนในพื้นที่ที่มีต่อผู้เยี่ยมชมจึงมีลักษณะเป็นเพียงการรับรู้ว่ามีบุคคลภายนอกมาท่องเที่ยวภายในพื้นที่ของตนเท่านั้น

ในระยะต่อมาเมื่อแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวเริ่มเป็นที่รู้จักและ/หรือได้รับความนิยมมากขึ้น จึงส่งผลให้คนในพื้นที่เริ่มมีการตอบสนองต่อความนิยมในพื้นที่ของตน เช่น การปรับปรุงภูมิทัศน์หรือการจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกภายในบริเวณพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเพื่อเป็นการต้อนรับผู้เยี่ยมชม เช่น การจัดทำธุรกิจร้านอาหารและ/หรือที่พักอาศัย เพราะฉะนั้นลักษณะสำคัญที่เกิดขึ้นในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะที่ 2 คือ การมีผู้ริเริ่มหรือมีแรงกระตุ้นบางอย่างที่ทำให้คนในพื้นที่เกิดการตระหนักว่าพื้นที่หรือชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวและนำไปสู่การ

ตอบสนองหรือกระทำการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตบางอย่างในสังคมตามมา

สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะสุดท้ายหรือระยะที่ทำให้กลายเป็นสถาบันการท่องเที่ยวระยะดังกล่าวมีลักษณะเป็นการจัดระเบียบหรือการสร้างแบบแผนการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวภายในพื้นที่อย่างเป็นระบบ เนื่องจากปริมาณผู้เยี่ยมชมในพื้นที่เริ่มมีแนวโน้มมากขึ้นหรือคนในพื้นที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกที่เข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งนี้การจัดระเบียบดังกล่าวสะท้อนถึงการกระบวนการกำหนดมาตรฐาน (standardization) ให้แก่การกระทำหรือการตอบสนองต่างๆ ของคนในพื้นที่ต่อผู้เยี่ยมชม เช่น การปรับปรุงคุณภาพที่พักอาศัย/ร้านอาหารและสิ่งอำนวยความสะดวกให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล การจัดเส้นทางท่องเที่ยวภายในพื้นที่ การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในวงกว้าง การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับผู้เยี่ยมชมของแหล่งท่องเที่ยว ฯลฯ เพราะฉะนั้นนอกเหนือจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้มาท่องเที่ยวแล้ว ลักษณะเด่นอีกประการของระยะการทำให้กลายเป็นสถาบันการท่องเที่ยวก็คือคนในพื้นที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับหน่วยงาน/องค์กรอื่น ๆ ภายนอกพื้นที่ด้วยเช่นกัน เช่น หน่วยงาน/องค์กรที่มีอำนาจสูงสุดด้านการท่องเที่ยว บริษัททัวร์ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาในบริบทประเทศไทย ภาครัฐเป็นฝ่ายที่มีบทบาทหลักในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบในประเด็นดังกล่าวโดยตรงก็คือ “กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา” ทั้งนี้กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้มีการจัดแบ่งหน่วยงานในระดับภูมิภาคที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวของ

แต่ละจังหวัดในรูปแบบ “สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด” ซึ่งอยู่ภายใต้กลุ่มประสานราชการภูมิภาค สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาซึ่งเป็นส่วนราชการที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับการปฏิบัติการทั้งในแง่การกำกับ การเร่งรัด การติดตาม และประสานการบริหารราชการของสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด อำเภอ และองค์กรเครือข่าย ตลอดจนการส่งเสริมและประสานความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวและกีฬาของจังหวัด (Thailand. Ministry of Tourism and Sports, n.d.)⁵

เพราะฉะนั้นเมื่อกล่าวถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวจากทั้ง 3 ระยะในช่วงต้น จึงกล่าวได้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นกระบวนการทางสังคมอย่างหนึ่งซึ่งประกอบด้วยการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของบุคคล/หน่วยงานหลายฝ่ายในการจัดระเบียบหรือการสร้างระบบการท่องเที่ยวในพื้นที่หนึ่ง ๆ ขึ้นมา อย่างไรก็ตามดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ถูกนำมาใช้กระตุ้นรายได้หรือเศรษฐกิจให้แก่สังคม เพราะฉะนั้นจุดมุ่งหมายปลายทางของการพัฒนาการท่องเที่ยวจึงไม่ใช่เพียงการพิจารณาว่าในพื้นที่หนึ่ง ๆ มีการจัดระเบียบหรือสร้างแบบแผนการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบหรือไม่ แต่ยังพิจารณาด้วยว่าเป็นการจัดระเบียบเพื่อที่จะนำไปสู่การเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวสำหรับผู้ที่ต้องการท่องเที่ยวได้อย่างไร ดังนั้นเพื่อทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น การพิจารณาถึงแนวคิดระบบการท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญด้วยเช่นกัน

3.2 ระบบการท่องเที่ยว (tourism system)

ในมุมมองของสาขาวิชาการท่องเที่ยว ระบบการท่องเที่ยวหมายถึงสิ่งต่าง ๆ ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กันและมีส่วนทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างมีระเบียบและเป็นขั้นตอน (Nissa Sinlapasade 2017, 82) อย่างไรก็ตามดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้พิจารณาการท่องเที่ยวในฐานะสถาบันทางสังคมอย่างหนึ่งซึ่งมีหน้าที่จัดสรรทรัพยากรและดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อการผ่อนคลายหรือการพักผ่อนหย่อนใจให้แก่สมาชิกในสังคม ดังนั้นการท่องเที่ยวจึงเป็นระบบทางสังคมอย่างหนึ่งซึ่งต้องอาศัยการประสานกันของภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม เพื่อพัฒนาและ/หรือทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว” (tourism product) ขึ้นมา เพื่อเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการท่องเที่ยวต่อไป

ด้วยเหตุนี้การพิจารณาถึงการท่องเที่ยวในแง่มุมดังกล่าวจึงมีมิติด้านเศรษฐกิจเป็นแกนหลักซึ่งเป็นมิติที่ครอบคลุมถึงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคของสมาชิกในสังคม ซึ่งความสัมพันธ์ในที่นี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของพฤติกรรม การแลกเปลี่ยนระหว่างฝ่ายผู้ที่ต้องการท่องเที่ยวกับฝ่ายผู้ทำให้เกิดผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวขึ้นมา เพราะฉะนั้นการพิจารณาถึงระบบการท่องเที่ยวในที่นี้จึงเป็นการพิจารณาถึงโครงสร้างอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่ง Murphy (2013, 10-16) ได้กล่าวถึงโครงสร้างของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไว้ว่าประกอบด้วยปัจจัย

⁵ สำหรับรายละเอียดในภาพรวมเกี่ยวกับบทบาทและโครงสร้างหน่วยงานของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ผู้อ่านสามารถค้นคว้าเพิ่มเติมในเว็บไซต์ <https://www.mots.go.th/>

พื้นฐานสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านอุปสงค์ และอุปทาน ทั้งนี้ Murphy ยังได้กล่าวถึง “ตลาด” ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไว้ว่าเป็นพื้นที่ของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ขายกับผู้ซื้อ กล่าวคือ “ผู้ซื้อ” ในที่นี้หมายถึงผู้เยี่ยมเยือนซึ่งมีความต้องการที่จะซื้อผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ในขณะที่ “ผู้ขาย” หมายถึงบุคคลหรือผู้ประกอบการต่างๆ ที่มีความต้องการเสนอขายผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว (tourism products) ทั้งในรูปแบบสินค้าและบริการให้แก่ฝ่ายผู้เยี่ยมเยือน อย่างไรก็ตามดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าในการศึกษาค้นคว้าได้มุ่งเน้นไปที่พฤติกรรมในฝั่งของผู้ผลิตหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดสรรทรัพยากรและดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ในด้านการท่องเที่ยวและการพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งก็คือการศึกษาในมิติด้านอุปทาน การท่องเที่ยวเป็นหลัก

เมื่อพิจารณาถึงประเภทของผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว Nissa Sinlapasade (2017, 84-85) ได้จำแนกผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มผู้ผลิตภาคเอกชน และกลุ่มผู้ผลิตภาครัฐบาล สำหรับกลุ่มผู้ผลิตภาคเอกชนประกอบด้วยผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจด้านที่พัก ภัตตาคาร/ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม การนำเที่ยว ร้านค้าของที่ระลึก และร้านค้าบริการอื่นๆ ที่คอยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เยี่ยมเยือนในขณะเดียวกันกลุ่มผู้ผลิตภาครัฐสามารถเป็นได้ทั้งหน่วยงานที่คอยรับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวโดยตรงและหน่วยงานสนับสนุนด้านการท่องเที่ยว (ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ) เช่น การรับผิดชอบ/ดูแลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก การส่งเสริมการลงทุนของภาคเอกชนเกี่ยวกับธุรกิจด้าน

การท่องเที่ยว ตลอดจนการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

เพราะฉะนั้นจากการกล่าวถึงโครงสร้างอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในช่วงต้นจึงแสดงให้เห็นว่าปัจจัยที่มีส่วนประกอบสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวนั้นมีหลายประการ อาทิ ความต้องการของผู้ซื้อ/ผู้เยี่ยมเยือน ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดจากธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรบุคคลที่สามารถเป็นได้ทั้งผู้ให้การต้อนรับและผู้บริหารจัดการ/ดำเนินการให้เกิดสินค้าและบริการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในพื้นที่ ระบบการขนส่งในภาพรวมที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ เพราะฉะนั้นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงต่างๆ ในภาคการผลิตของระบบการท่องเที่ยวจึงเปรียบได้กับการทำความเข้าใจระบบสังคม (social system) ซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยที่มีความเกี่ยวข้องและจำเป็นต้องทำงานอย่างสอดคล้องประสานกัน

3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาการท่องเที่ยว (tourism development) ระบบการท่องเที่ยว (tourism system) กับสถาบันทางสังคม (social institutions) ภายใต้กรอบทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ (structural-functional theory)

ในทางสังคมวิทยามีกรอบทฤษฎีอย่างหนึ่งที่มีชื่อว่า “ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่” ซึ่งเป็นทฤษฎีที่อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมในระดับมหภาค โดยเชื่อว่าสังคมดำรงอยู่ได้ด้วยโครงสร้างทางสังคมซึ่งประกอบด้วยการทำหน้าที่ของสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ในลักษณะการประสานสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเพื่อทำให้สังคมเกิดภาวะดุลยภาพหรือดำรงอยู่ต่อไปได้ เพราะฉะนั้นสาระสำคัญของทฤษฎีดังกล่าวจึงเป็นการ

พิจารณาว่าสังคมมีลักษณะเป็นระบบ ทั้งนี้ Talcott Parsons ซึ่งเป็นนักสังคมวิทยาชาวอเมริกันและเป็นหนึ่งในผู้พัฒนาทฤษฎีดังกล่าวขึ้นมาได้กล่าวถึงระบบของสังคมไว้ว่าระบบสังคมเกิดขึ้นจากการกระทำทางสังคมของสมาชิกในสังคม ซึ่งการกระทำต่างๆ ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำ (actor) เป้าหมาย (goal) และวิธีการที่เลือกใช้สำหรับการบรรลุเป้าหมาย (means) ในขณะเดียวกันความสัมพันธ์ระหว่าง 3 องค์ประกอบดังกล่าวก็อยู่ภายใต้เงื่อนไขเชิงสถานการณ์ (situational condition) และบรรทัดฐานทางสังคม (social norm) ด้วยเหตุนี้การกระทำทางสังคมในมุมมองของ Parsons จึงเป็นการแสดงบทบาทตามสถานการณ์ที่มีอยู่ อีกทั้งสถานการณ์และบทบาทก็มีการประสานสัมพันธ์กันในรูปแบบของระบบต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่า “ระบบการกระทำระหว่างกัน” (system of interaction) (Sanya Sanyawiwat 1997, 34)

จากมุมมองดังกล่าวของ Parsons เมื่อผู้วิจัยนำมุมมองดังกล่าวมาพิจารณาร่วมกับแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวและระบบการท่องเที่ยว (โดยมุ่งเน้นเฉพาะฝ่ายผู้ผลิต) ตลอดจนการเชื่อมโยงปรากฏการณ์การท่องเที่ยวเข้ากับแนวคิดสถาบันทางสังคมในฐานะที่เป็นรูปแบบหนึ่งของสถาบันนั้นหนาแน่น รวมถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวในเชิงเศรษฐกิจและสังคมตามที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้น เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าการที่สังคมใดสังคมหนึ่งจะสามารถสร้างหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวหรือทำให้การท่องเที่ยวกลายเป็นสินค้าและบริการที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่สังคมหนึ่ง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องอาศัยการจัดระเบียบ ซึ่งการจัดระเบียบเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในที่นี้หมายถึงการทำให้การท่องเที่ยวกลายเป็นสถาบันหรือการเกิดขึ้นของสถาบันการท่องเที่ยวขึ้นมา

อย่างไรก็ตามเนื่องจากการทำให้เกิดผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวขึ้นมาไม่ใช่เป็นการพิจารณาถึงเฉพาะความต้องการของผู้เยี่ยมเยือน แต่เป็นการคำนึงถึงศักยภาพและการบริหารจัดการสิ่งต่าง ๆ ภายในพื้นที่ปลายทางเพื่อตอบสนองต่อความต้องการอันหลากหลายของผู้เยี่ยมเยือนหรือผู้ที่จะมาท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน เช่น ความดึงดูดของทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งที่เป็นทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรม สิ่งอำนวยความสะดวก อาทิ โรงแรมที่พัก ภัตตาคาร/ร้านอาหาร ทรัพยากรบุคคลจำพวกผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ฯลฯ ตลอดจนการให้บริการพื้นฐาน อาทิ ร้านสะดวกซื้อ สถานพยาบาล การรักษาความปลอดภัย เส้นทางคมนาคมและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ฯลฯ รวมถึงการให้การต้อนรับ ตลอดจนการบริหารจัดการปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ให้มีมาตรฐานอย่างเป็นระบบเพื่อนำไปสู่การรองรับผู้ที่มาท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน (Richter and Richter 1999; Murphy 2013, 7-16, 153-154)

ดังนั้นการทำให้ “การท่องเที่ยว” กลายเป็นสถาบันจึงไม่ใช่สิ่งที่ผูกโยงอยู่กับความเป็นสถาบันนั้นหนาแน่นเพียงอย่างเดียว แต่ยังเกี่ยวข้องกับสถาบันทางสังคมอื่น ๆ เช่น สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันศาสนา สถาบันการปกครอง สถาบันการแพทย์และสาธารณสุข สถาบันการศึกษา ฯลฯ อย่างไรก็ตามเนื่องจากในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาการท่องเที่ยวในภาพรวมของจังหวัดอำนาจเจริญเป็นหลัก ดังนั้นสถาบันทางสังคมที่ผู้วิจัยใช้เป็นแกนหลักสำหรับการศึกษาในครั้งนี้จึงเป็นสถาบันการปกครอง เนื่องจากเป็นสถาบันหลักที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจอย่างเป็นทางการเพื่อรักษาความเป็นระเบียบในสังคม ตลอดจนเป็นสถาบันที่ครอบคลุมถึงการบริหารจัดการเพื่ออำนวยความสะดวก

ผลประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกในสังคม (Sontaya Polsri 2002, 160-163) ด้วยเหตุนี้เมื่อพิจารณาถึงการบริหารจัดการของสถาบันการปกครองในระดับจังหวัดซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ได้มุ่งเน้นไปที่จังหวัดอำนาจเจริญ การพิจารณาถึงบทบาทของฝ่ายการเมืองหรือกลุ่มผู้รับผิดชอบโดยตรงด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในภาพรวมของจังหวัดอำนาจเจริญจึงเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญสำหรับผู้กระทำการของฝ่ายการเมืองหรือภาครัฐในจังหวัดอำนาจเจริญที่มีความรับผิดชอบเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยตรงก็คือ “ผู้ว่าราชการจังหวัด” และ “ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอำนาจเจริญ”

3.4 ข้อถกเถียงว่าด้วยการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

แม้ว่าการบริหารจัดการท่องเที่ยวมีแนวโน้มได้รับการกำหนดให้อยู่ภายใต้การรับผิดชอบโดยสถาบันด้านการปกครองโดยตรง อย่างไรก็ตามจากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยพบว่าข้อถกเถียงว่าด้วยการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทย ซึ่งเป็นการถกเถียงเกี่ยวกับการมีอยู่/จัดตั้งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในฐานะหน่วยงานภาครัฐที่คอยรับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวโดยตรง ทั้งนี้ฝ่ายสนับสนุนได้ให้เหตุผลว่าการรวมศูนย์อำนาจในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวสามารถทำให้กำหนดฝ่ายผู้รับผิดชอบและการมีสายลำดับชั้นการบังคับบัญชาได้อย่างชัดเจน และทำให้เกิดการตรวจสอบและประเมินผลการทำงานในด้านการท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจนมากขึ้น ในทางตรงกันข้ามฝ่ายที่ไม่สนับสนุนได้ให้เหตุผลว่าการจัดตั้งกระทรวงด้านการท่องเที่ยวอาจไม่สอดคล้องกับหลักประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการบริหารราชการแผ่นดิน และการท่องเที่ยวก็เป็นสิ่งที่เติบโตขึ้นมาจากศักยภาพของภาคเอกชน ดังนั้น

การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวจึงควรมีลักษณะเป็นการกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่นหรือภาคเอกชนมากกว่าการรวมศูนย์อำนาจ ไว้ที่ส่วนกลางหรือภาครัฐ (Sasin Ditsawanon 2013, 112-113)

จากข้อถกเถียงดังกล่าวในข้างต้นจึงแสดงให้เห็นว่าแม้ภาครัฐกำหนดให้การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเป็นความรับผิดชอบโดยตรงของภาครัฐ แต่เนื่องจากลักษณะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความเกี่ยวข้องกับภาคเอกชนและภาคประชาชนด้วยเช่นกัน ดังนั้นภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจต่าง ๆ ในฐานะห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวจึงถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรงเช่นเดียวกับฝ่ายภาครัฐด้านการท่องเที่ยว ในขณะที่ประชาชน ภาคเอกชน และภาครัฐที่ปฏิบัติหน้าที่ในกลุ่มงานอื่น ๆ ซึ่งถึงแม้ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง แต่ก็อาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้เช่นกันในฐานะสมาชิกส่วนหนึ่งของประชาคมที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ทั้งในแง่การเป็นผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานที่คอยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เยี่ยมชม ตลอดจนชาวบ้านหรือบุคคลทั่วไปในฐานะผู้ให้การต้อนรับและผู้ที่ได้รับผลกระทบต่าง ๆ จากบุคคลภายนอกที่เข้ามาท่องเที่ยว

ดังนั้นการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับกระบวนการทำให้กลายเป็นสถาบันซึ่งถือได้ว่าเป็นระยะสุดท้ายของการพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงผู้กระทำการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวและระบบการท่องเที่ยวในภาพรวม นอกเหนือจากฝ่ายภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง การคำนึงถึงบทบาทของภาคส่วน/สถาบันทางสังคมต่าง ๆ ที่ไม่ได้เป็นผู้รับผิดชอบหรือเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

โดยตรงจึงมีความสำคัญด้วยเช่นกัน เนื่องจากภาคส่วน/สถาบันทางสังคมเหล่านั้นสามารถเป็นได้ทั้งฝ่ายสนับสนุนและ/หรือได้รับผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ เพราะฉะนั้นเพื่อทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์การเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของสมาชิกจากภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น นอกเหนือจากการทำความเข้าใจการพัฒนาการท่องเที่ยว (ในฐานะกระบวนการทางสังคมอย่างหนึ่ง) โดยทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ตามที่ได้กล่าวไปในข้างต้น การทำความเข้าใจประเด็นดังกล่าวโดยแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในมิติด้านการให้ความหมายและการรับรู้จึงมีความสำคัญด้วยเช่นกัน ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิด “ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว” (tourism image) มาใช้ประกอบการศึกษาวิเคราะห์มุมมองของคนในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

3.5 ความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์การท่องเที่ยว (tourism image) กับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว (tourism product) ในฐานะเป้าหมายอย่างหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยว

ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเป็นแนวคิดที่สามารถได้รับการพิจารณาจากทั้งมุมมองของฝ่ายผู้เยี่ยมชมเยือนและฝ่ายการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว กล่าวคือในมุมมองของฝ่ายผู้เยี่ยมชมเยือน ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเปรียบเสมือนความคาดหวังหรือภาพในจินตนาการเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการมาเยี่ยมชมเยือน ซึ่งความคาดหวังหรือจินตนาการดังกล่าวสามารถเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ประสบการณ์ตรง การรับรู้ข้อมูลทั้งที่เป็นข้อเท็จจริงและความคิดเห็นจากคำบอกเล่าของผู้อื่นและ/

หรือการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ฯลฯ ในขณะเดียวกันในมุมมองของฝ่ายการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเปรียบเสมือนคุณสมบัติอย่างหนึ่งของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวซึ่งได้รับการประกอบสร้างขึ้นมาเพื่อทำให้ผู้ที่ต้องการท่องเที่ยวสามารถรับรู้และจินตนาการหรือคาดการณ์ล่วงหน้าว่าพื้นที่หรือแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวจะทำให้พวกเขาได้ประสบการณ์อะไรบ้างจากการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวดังกล่าว (Murphy 2013, 11-14) เพราะฉะนั้นภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวจึงมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน และนิยมถูกนำไปใช้ในการประชาสัมพันธ์หรือการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเฉพาะภาพลักษณ์การท่องเที่ยวในมุมมองของฝ่ายการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว Murphy (2013, 14, 156) ได้กล่าวเสริมว่าถ้าผู้กระทำการหรือภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่หรือแหล่งท่องเที่ยวมีการประสานงานร่วมกันมากขึ้น ก็จะทำให้ภาพลักษณ์หรือผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่น่าสนใจและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะฉะนั้นในระหว่างการประสานงานหรือการร่วมมือของผู้กระทำการหรือภาคส่วนต่าง ๆ นอกจากการตระหนักในคุณค่าและการเข้าใจถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ของตน ตลอดจนการลงทุนในส่วนเสริมต่าง ๆ การสร้างแนวทางที่เป็นลักษณะเฉพาะของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวจึงเป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งที่จะช่วยทำให้พื้นที่หรือแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวได้รับความสนใจจากผู้ที่ต้องการท่องเที่ยวมากขึ้น และสามารถถูกนำไปใช้ในการแข่งขันกับภาพลักษณ์/ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของพื้นที่อื่น ๆ ในตลาดการท่องเที่ยวได้ต่อไป

ด้วยเหตุนี้เมื่อพิจารณาถึงประเด็นดังกล่าว โดยเชื่อมโยงกับ “ระบบการกระทำระหว่างกัน” (system of interaction) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมของ Parsons ดังที่ได้กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ การสร้างหรือการกำหนดภาพลักษณ์การท่องเที่ยวให้แก่ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญจึงสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำการ (ซึ่งในที่นี้หมายถึงภาคส่วนต่าง ๆ ภายในประชาคมจังหวัดอำนาจเจริญ) เป้าหมาย (ซึ่งในที่นี้หมายถึงภาพลักษณ์/ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในฐานะจังหวัดท่องเที่ยวเมืองรอง) และวิธีการที่เลือกใช้สำหรับการบรรลุเป้าหมาย (ซึ่งในที่นี้หมายถึงการกระทำหรือการดำเนินการต่าง ๆ ของผู้กระทำการ) โดยพิจารณาจากการรับรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและการประสานงานหรือการร่วมมือกันระหว่างผู้กระทำการซึ่งมีลักษณะเป็นกระบวนการทางสังคม ตลอดจนการทำความเข้าใจเงื่อนไขเชิงสถานการณ์และบรรทัดฐานทางสังคมในจังหวัดอำนาจเจริญ เพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางสังคมภายในระบบการท่องเที่ยวของพื้นที่ดังกล่าวต่อไป

4. ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ซึ่งมีกลุ่มประชากรเป้าหมายเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดอำนาจเจริญ อย่างไรก็ตามเนื่องจากในการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยพบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นระบบการจัดการทางสังคมอย่างหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ หรือบุคคลหลายฝ่าย

ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในพื้นที่เพื่อทำให้เกิดผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวขึ้นมา เพราะฉะนั้นแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์จึงเป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ซึ่งเกิดจากการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวภายในจังหวัดอำนาจเจริญโดยจำแนกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกเป็นจำนวน 2 ประเภท ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยทางอ้อม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง

สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญประเภทแรก ผู้วิจัยได้กำหนดให้เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของภาครัฐและเอกชน ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลจากฝ่ายภาครัฐด้านการท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นไปที่มุมมองด้านการบริหารและนโยบายด้านการท่องเที่ยว รวมถึงโครงสร้างพื้นฐาน/สิ่งอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ ในขณะที่การเก็บรวบรวมข้อมูลจากฝ่ายภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับมิติด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นไปที่มุมมองเกี่ยวกับสถานการณ์และความเป็นไปได้ในเชิงเศรษฐกิจหรือภาคธุรกิจต่าง ๆ เช่น โรงแรม ภัตตาคาร การขนส่ง ฯลฯ ในฐานะที่เป็นส่วนประกอบของห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวตามที่ได้กล่าวไว้ในบททบทวนวรรณกรรม ดังนั้นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรงจึงประกอบด้วยกลุ่มคนจำนวน 2 กลุ่มย่อยซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 กลุ่มภาครัฐที่รับผิดชอบเกี่ยวกับ

การท่องเที่ยว มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 2 ราย ซึ่งประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ⁶ และท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอำนาจเจริญ สำหรับวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interviews) เนื่องจากมีคำถามที่ต้องการเจาะประเด็นเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด ตลอดจนนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการและการส่งเสริมการท่องเที่ยวในภาพรวมของจังหวัด

1.2 กลุ่มภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับมิติ

ด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวในจังหวัดอำนาจเจริญ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 3 ราย ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากหอการค้าจังหวัด ผู้แทนจากกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจรุ่นใหม่ (Young Entrepreneur Chamber of Commerce: YEC) ประจำจังหวัด และผู้แทนจากสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัด สำหรับวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (focus group discussions) เนื่องจากต้องการรับทราบลักษณะความคิดเห็นและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในภาพรวมเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ การลงทุน การพัฒนา และการส่งเสริมการท่องเที่ยวในมุมมองของภาคเอกชนเป็นหลัก

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยทางอ้อม

สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญประเภทที่ 2 ผู้วิจัยได้กำหนดให้เป็นผู้แทนจากหน่วยงานหรือ

ภาคส่วนต่าง ๆ ในฐานะสถาบันทางสังคมที่ผู้วิจัยได้พิจารณาจากการทบทวนวรรณกรรมและเล็งเห็นว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ซึ่งประกอบด้วย 1) ผู้แทนปราชญ์ชาวบ้านหรือบุคคลที่ได้รับการยกย่องในฐานะผู้มีความรู้หรือสะสมองค์ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น (ภาคประชาชน/ชุมชน) 2) ผู้แทนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด (สถาบันศาสนา/ความเชื่อ/ศิลปวัฒนธรรม) 3) ผู้แทนจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สถาบันการแพทย์และสาธารณสุข) 4) ผู้แทนจากสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด (สถาบันการศึกษา) 5) ผู้แทนจากตำรวจภูธรจังหวัด (สถาบันการปกครองในมิติด้านการรักษาความปลอดภัย) สำหรับเหตุผลที่ผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในลักษณะดังกล่าว เนื่องจากในการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยพบว่า นอกจากการมีสถานที่ท่องเที่ยว ภาคส่วนหรือสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ในสังคมต่างก็มีบทบาททางอ้อมในการประกอบสร้างให้พื้นที่ดังกล่าวมีสิ่งอำนวยความสะดวกและ/หรือการสร้างควมน่าดึงดูดใจให้แก่การท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน อาทิ ความสงบเรียบร้อยหรือปลอดภัยจากอาชญากรรม/สาธารณภัยต่าง ๆ ความพร้อมสำหรับการให้บริการด้านสุขภาพในกรณีที่ผู้เยี่ยมเยือนเกิดการเจ็บป่วยหรือได้รับอุบัติเหตุ การบริหารจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมภายในพื้นที่ ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หรือในฐานะเจ้าบ้าน (host) เพราะฉะนั้นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญประเภทดังกล่าวจึงถูกเรียกได้อีกอย่างว่าเป็นกลุ่มผู้แทนภาคประชาชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง

⁶ อย่างไรก็ตามเมื่อผู้วิจัยได้ลงพื้นที่จริง ทางผู้ว่าราชการจังหวัดได้มอบหมายให้รองผู้ว่าราชการจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานด้านการท่องเที่ยวโดยตรงมาเป็นผู้ให้สัมภาษณ์แทน

สำหรับวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคการสนทนากลุ่ม (focus group discussions) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามความคิดเห็นเชิงอธิบายโดยทั่วไปเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ ดังนั้นผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มในสวนที่เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยทางอ้อมจึงมีจำนวนทั้งหมด 5 ราย

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก และแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม ซึ่งสาระสำคัญของแนวคำถามประกอบด้วยข้อมูลจำนวน 3 ส่วน ได้แก่ 1) การรับรู้ ความเข้าใจ และการตระหนักรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ 2) การประเมินความพร้อมของปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ 3) มุมมองและความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ ทั้งนี้ลักษณะคำถามย่อยอาจมีความแตกต่างกันตามสถานภาพและบทบาทของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การสอบถามมุมมองเชิงนโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและการพัฒนาจังหวัดของกลุ่มภาครัฐ มุมมองของภาคเอกชนที่มีต่อการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของฝ่ายภาครัฐ การประเมินสถานการณ์/ความพร้อมและความเกี่ยวข้องของภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวภายในจังหวัด เป็นต้น

สำหรับแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์แก่นสาระ (thematic analysis) จากคำให้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากนั้นจึงเป็นการนำเสนอข้อค้นพบที่ได้ผ่านการสรุปและการสังเคราะห์ในภาพรวมระดับจังหวัด

พร้อมกับการอภิปรายผลการศึกษาและการให้ข้อเสนอแนะโดยเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไป

5. ผลการศึกษาและการอภิปรายผลการศึกษา

5.1 การรับรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดอำนาจเจริญ

1. มุมมองและการให้ความหมาย/คุณค่าเกี่ยวกับภาพลักษณ์การเป็นเมืองท่องเที่ยว

จากการสอบถามในประเด็นเกี่ยวกับการรับรู้ความเข้าใจและการตระหนักรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกประเภทต่างรับทราบและเล็งเห็นถึงประโยชน์ของนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดเมืองรอง รวมถึงการยอมรับว่าภาพลักษณ์ของการเป็นเมืองท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญยังไม่มี ความชัดเจนเท่าที่ควรเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกฝ่ายได้กล่าวถึงความเป็นเมืองท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญโดยการยกตัวอย่างกิจกรรมและสถานที่ท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยวที่น่าดึงดูดภายในจังหวัด

อย่างไรก็ตามสิ่งที่ผู้วิจัยพบว่ามีความแตกต่างกันระหว่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละกลุ่มก็คือ มุมมองเกี่ยวกับ “ภาพลักษณ์ของการเป็นเมืองท่องเที่ยว” กล่าวคือกลุ่มภาครัฐมีแนวโน้มในการพิจารณาภาพลักษณ์เมืองท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญในลักษณะที่เป็นการเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับการกีฬา ในขณะที่กลุ่มภาคเอกชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยทางอ้อมมีแนวโน้มที่จะกล่าวถึงภาพลักษณ์เมืองท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญโดยเชื่อมโยงกับ

สถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นจุดสังเกต (landmark) ภายในจังหวัดหรือในระดับท้องถิ่นเป็นหลัก ทั้งนี้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยพบว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งฝ่ายภาคเอกชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยทางอ้อมได้ยกตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวในลักษณะที่มีความหลากหลายมากกว่าและแตกต่างจากฝ่ายผู้บริหารภาครัฐด้านการท่องเที่ยว โดยพบว่าฝ่ายภาคเอกชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยทางอ้อมนอกจากได้ยกตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา เช่น พุทธอุทยาน วัดถ้ำแสงเพชร ฯลฯ ยังได้ยกตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวเชิงชุมชนอย่างโฮมสเตย์บ้านนาหมอม้า โฮมสเตย์บ้านปลาข้าว และแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างศูนย์แพทย์แผนไทยพนา ในขณะที่ฝ่ายผู้บริหารภาครัฐได้มุ่งเน้นไปที่การยกตัวอย่างประเพณีการแห่ยักษ์คู่กิจกรรมการแข่งขันปั่นจักรยาน และการเชื่อมโยงกิจกรรมการขี่จักรยานเข้ากับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเมืองเป็นหลัก ทั้งนี้สาเหตุอาจเป็นเพราะฝ่ายผู้บริหารภาครัฐไม่ได้เป็นผู้ที่อาศัยและปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องในพื้นที่จังหวัดดังกล่าว เนื่องจากเป็นตำแหน่งที่ต้องมีการโยกย้าย/หมุนเวียนไปประจำการในจังหวัดต่าง ๆ เป็นประจำ จึงส่งผลให้มุมมองเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวและการยกตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของฝ่ายผู้บริหารภาครัฐจึงค่อนข้างผูกโยงอยู่กับนโยบาย/โครงการ/กิจกรรมที่ตนเองได้บริหารและดำเนินการเป็นหลัก ในขณะที่ฝ่ายภาคเอกชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยทางอ้อมโดยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดอำนาจเจริญหรือได้อาศัยอยู่เป็นระยะเวลานานจึงทำให้มีโอกาสรับรู้ถึงสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์การพบเจอบุคคลภายนอกที่เข้ามาท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในจังหวัดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จากข้อค้นพบดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดอำนาจเจริญยังคงค่อนข้างมีมุมมองที่ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเกี่ยวกับเป้าหมายเชิงภาพลักษณ์ของการเป็นเมืองท่องเที่ยวหรือกล่าวอีกนัยคือต่างฝ่ายต่างยังไม่มีจุดร่วมเดียวกันเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของจังหวัดว่าต้องการนำเสนอหรือขายอะไรให้แก่บุคคลภายนอกหรือผู้เยี่ยมเยือน ทั้งนี้ข้อค้นพบดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นว่าลักษณะการทำงานด้านการท่องเที่ยวของคนในพื้นที่ค่อนข้างไม่มีความเชื่อมโยงต่อกัน อย่างไรก็ตามประเด็นดังกล่าวจะได้รับการกล่าวถึงต่อไปในการอภิปรายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางสังคมภายในระบบการท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญ

2. การรับรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว

เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการพัฒนา การท่องเที่ยวตามที่ Noronha (1979, 9-12) ได้กล่าวไว้ในที่นี้จึงสามารถวิเคราะห์ได้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดอำนาจเจริญอยู่ในระยะที่ 3 ซึ่งเป็นระยะการทำให้กลายเป็นสถาบัน (institutionalization) กล่าวคือจังหวัดอำนาจเจริญได้มีการจัดระเบียบหรือสร้างแบบแผนและมาตรฐานการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวภายในพื้นที่อย่างเป็นระบบซึ่งอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบโดยตรงของสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอำนาจเจริญ นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากทุกภาคส่วนต่างเห็นพ้องตรงกันว่าประชาชนในพื้นที่ได้ตระหนักรู้ถึงปริมาณของผู้เยี่ยมเยือนในพื้นที่ว่าเริ่มมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและคนในพื้นที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกที่เข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลตามที่ได้กล่าวไว้ก่อนหน้าโดยพบว่าสถิติจำนวนผู้เยี่ยมเยือนในจังหวัดอำนาจเจริญตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 - 2559

มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อีกทั้งยังสอดคล้องกับความคิดเห็นของคนในพื้นที่ในประเด็นเกี่ยวกับการรับรู้ว่ามีผู้คนต่างถิ่นได้นิยมเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแห่งใดบ้างภายในจังหวัดของตน

อย่างไรก็ตามดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า จุดยืนในการศึกษาประเด็น “การพัฒนาการท่องเที่ยว” ในครั้งนี้คือการพิจารณาว่าการท่องเที่ยวในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่งซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของมุมมองและความคิดเห็นของฝ่ายผู้สร้างหรือทำให้เกิดผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในจังหวัดอำนาจเจริญเป็นหลัก ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงกรอบแนวคิดว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาการท่องเที่ยว ระบบการท่องเที่ยว และสถาบันทางสังคมภายใต้กรอบทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ ผู้วิจัยจึงสามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ว่าหน่วยงานภาครัฐอย่างสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอำนาจเจริญเป็นเพียงผู้กระทำการรายหนึ่งในภาพรวมของความเป็นสถาบันการท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญ

ทั้งนี้จากการที่หน่วยงานดังกล่าวอยู่ภายใต้การบริหารงานโดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา จึงสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นสถาบันด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการภายใต้การควบคุมโดยสถาบันการปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบที่ได้จากการสัมภาษณ์รองผู้ว่าราชการจังหวัดและท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด โดยผู้แทนจากฝ่ายภาครัฐทั้ง 2 รายต่างตระหนักถึงสถานภาพและบทบาทโดยตรงของตนในการดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น การรับทราบถึงยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดเมืองรอง การจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว การแสวงหาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ฯลฯ ในขณะเดียวกัน เมื่อได้มีการสอบถามในประเด็นเกี่ยวกับตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงภายในจังหวัด ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 2 รายต่างยกตัวอย่างสถานที่และกิจกรรมต่าง ๆ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์การทำงาน/การดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นหลัก

อย่างไรก็ตามจากการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้กระทำการในภาคส่วนอื่น ๆ ได้แก่ กลุ่มภาคเอกชน และกลุ่มผู้แทนภาคประชาชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง แม้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 2 ฝ่ายต่างได้รับทราบและเห็นชอบเกี่ยวกับนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง แต่เมื่อพิจารณาในแง่การมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ผู้วิจัยพบว่าฝ่ายภาคเอกชนยังมองว่าฝ่ายภาครัฐด้านการท่องเที่ยวยังไม่เปิดโอกาสให้ภาคส่วนอื่น ๆ มีบทบาทด้านการพัฒนา และการบริหารจัดการท่องเที่ยวมากเท่าที่ควร อีกทั้งยังให้ข้อเสนอแนะว่าภาครัฐควรมีช่องทางหรือเวทีให้ผู้แทนจากภาคส่วนต่าง ๆ มาพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ และควรยึดหลักการ “ภาคธุรกิจต้องเป็นตัวนำ ภาครัฐเป็นตัวหนุน” เช่น การให้ภาคธุรกิจของคนในพื้นที่ทำหน้าที่ออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวหรือบุกเบิกเส้นทางท่องเที่ยว เพราะมีคนในพื้นที่เข้าใจพฤติกรรมนักท่องเที่ยวดีอยู่แล้ว และภาครัฐควรทำหน้าที่เป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกหรือเพิ่มแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเท่านั้น ฯลฯ

ในขณะเดียวกันสำหรับกลุ่มผู้แทนภาคประชาชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรงได้ให้ความเห็นค่อนข้างตรงกันว่าฝ่ายภาครัฐด้านการท่องเที่ยวประจำจังหวัดเป็นผู้ที่

มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอยู่แล้ว ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มดังกล่าวจึงมีจุดยืนเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในฐานะฝ่ายสนับสนุนมากกว่าที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงและให้เหตุผลว่าหน่วยงานของตนเองยังไม่มีความรู้และข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเท่าที่ควร ทั้งนี้ผู้แทนจากภาคประชาชนซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านได้กล่าวเสริมเกี่ยวกับปัญหาของการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ไว้ว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการทำธุรกิจด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรจึงมีความรู้และความชำนาญด้านการเกษตรเป็นหลัก แต่ยังไม่เข้าใจว่าการท่องเที่ยวมีคุณค่าหรือมีความสำคัญกับพวกเขาอย่างไรและควรดำเนินการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่พื้นที่ทางการเกษตรของตนเองผ่านการทำธุรกิจท่องเที่ยวได้อย่างไร ซึ่งประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับมุมมองของภาคเอกชนในแง่ที่ว่าคนในพื้นที่ยังขาดความรู้และความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว เพราะฉะนั้นจากข้อค้นพบดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นว่ามุมมองเกี่ยวกับการรับรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างฝ่ายภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนภาคประชาชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง ยังคงค่อนข้างมีความแตกต่างกันพอสมควร

5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางสังคมภายในระบบการท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญ

เมื่อพิจารณาถึงระบบการท่องเที่ยวในภาพรวมจากข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกฝ่าย จึงกล่าวได้ว่าสถาบันการท่องเที่ยวในจังหวัดอำนาจเจริญค่อนข้างมีการรวมศูนย์อยู่ที่ฝ่ายผู้บริหารภาครัฐหรือฝ่ายการเมืองเป็นหลัก แม้ในทางปฏิบัติประชาชนทุกฝ่ายต่างรับทราบ

ถึงนโยบายการท่องเที่ยวเมื่อมองและสามารถยกตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ภายในจังหวัดได้ก็ตาม แต่ในแง่การพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งในลักษณะการสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและการกำหนดภาพลักษณ์การท่องเที่ยวประจำจังหวัดกลับพบว่าฝ่ายที่มีบทบาทหลักคือฝ่ายภาครัฐ (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดและผู้บริหารจังหวัด) อีกทั้งยังไม่พบว่ามีภาคเอกชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยทางอ้อมแต่ประการใด

ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงระบบการท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญในมุมมองทางสังคมวิทยาด้วยกรอบแนวคิดระบบการกระทำระหว่างกัน (system of interaction) ของ Parsons ภายใต้ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ควบคู่กับการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางสังคม จึงสะท้อนให้เห็นว่าแม้ผู้กระทำการ (actor) แต่ละฝ่ายหรือผู้แทนจากสถาบันทางสังคมต่างๆ ในจังหวัดอำนาจเจริญมีเป้าหมาย (goal) ของการพัฒนาจังหวัดให้เป็นเมืองท่องเที่ยวเหมือนกันแต่ผู้วิจัยพบว่าลักษณะของเป้าหมายซึ่งในที่นี้คือภาพลักษณ์การท่องเที่ยว (tourism image) ยังเป็นสิ่งที่ไม่มีความสอดคล้องกันแต่ประการใด ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงบทบาทหรือวิธีการที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย (means) ของแต่ละฝ่าย จากผลการศึกษาพบว่าฝ่ายภาครัฐที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวโดยตรงหรือในฐานะผู้นำทางการเมืองของระบบการท่องเที่ยวในจังหวัดอำนาจเจริญได้ให้คำอธิบายถึงวิธีการที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวและโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมได้อย่างชัดเจนโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของหน้าที่ความรับผิดชอบ และประสิทธิภาพการดำเนินงานของตน ในขณะที่ฝ่ายภาคเอกชนซึ่งเป็นผู้แทนหลักในภาคส่วน

ที่เป็นสถาบันเศรษฐกิจในจังหวัดได้มุ่งกล่าวถึงสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการดำเนินงานและการลงทุนในกลุ่มภาคธุรกิจจำพวกร้านอาหาร/ภัตตาคารและที่พักแรม ในฐานะสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจนมากกว่าฝ่ายภาครัฐ ตลอดจนการกล่าวถึงประเภททรัพยากรการท่องเที่ยวได้อย่างหลากหลายมากกว่าภาครัฐ

ในขณะที่เดียวกันถึงแม้ผู้แทนจากภาคส่วนต่าง ๆ ในกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยทางอ้อมไม่สามารถให้ข้อมูลในภาพรวมหรือมีลักษณะเชิงลึกเกี่ยวกับการท่องเที่ยวได้เหมือนกับฝ่ายผู้บริหารภาครัฐและภาคเอกชน และถึงแม้ผู้แทนบางส่วนในกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยทางอ้อมได้แสดงความสงสัยในช่วงแรกของการเก็บรวบรวมข้อมูลว่าหน่วยงานหรือภาคส่วนของตนมีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้อย่างไร แต่กระนั้นในแต่ละภาคส่วนได้พยายามอธิบายหรือแสดงความคิดเห็นว่าบทบาทในภาคส่วนของตนเองสามารถเชื่อมโยงหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวหรือการเสริมสร้างภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดได้อย่างไร ทั้งนี้ผู้วิจัยยังพบว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวให้รายละเอียดเกี่ยวกับประเภทแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างหลากหลายมากกว่าฝ่ายผู้บริหารภาครัฐ ในขณะที่การให้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของภาคส่วนตนเองในมิติด้านการท่องเที่ยวก็มีความแตกต่างกันไป ในแต่ละภาคส่วน ทั้งในแง่ของความร่วมมือกับฝ่ายผู้บริหารจังหวัดและสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด เช่น การเข้ามามีบทบาทในการรักษาความปลอดภัยของตำรวจภูธรจังหวัดเมื่อสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นมา การสนับสนุนการจัดกิจกรรม/เทศกาล/ประเพณีของจังหวัดร่วมกับสำนักงาน

ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดโดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ฯลฯ ตลอดจนการประเมินถึงความพร้อมของปัจจัยต่าง ๆ ในการรองรับผู้เยี่ยมชม อาทิ การให้บริการด้านสุขภาพโดยหน่วยงานด้านสาธารณสุขภายในจังหวัด การนำเสนอผลิตภัณฑ์หรือความรู้ / ภูมิปัญญาประจำท้องถิ่นโดยกลุ่มชาวบ้านภายในพื้นที่ ฯลฯ

เพราะฉะนั้นจากข้อค้นพบตามที่ได้ผู้วิจัยได้อภิปรายไว้ในข้างต้นจึงกล่าวได้ว่าระบบการท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญมีลักษณะการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์โดยฝ่ายผู้บริหารภาครัฐด้านการท่องเที่ยวในจังหวัด หรือกล่าวอีกนัยได้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวในส่วนที่เป็นการทำให้กลายเป็นสถาบันยังค่อนข้างถูกจำกัดอยู่ในสถาบันด้านการปกครองเป็นหลัก ในขณะที่องค์รวมของความเป็นสถาบันทางสังคมยังไม่พบว่ามี ความชัดเจนมากเท่าที่ควร เนื่องจากความร่วมมือที่เกิดขึ้นระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ กับสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมีลักษณะเป็นความร่วมมือแบบชั่วคราวหรือมุ่งเน้นเพียงการทำตามหน้าที่ในกิจกรรม / ภารกิจต่าง ๆ ในแต่ละครั้งเมื่อผู้บริหารจังหวัดและสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดขอความร่วมมือ ซึ่งไม่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางสังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจและความสำนึกร่วมกันในการปฏิบัติงานอย่างบูรณาการ และอย่างต่อเนื่องเพื่อการบรรลุเป้าหมายเกี่ยวกับการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญให้เป็นเมืองท่องเที่ยวที่น่าสนใจแต่อย่างใด

ดังนั้นจากสถานการณ์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางสังคมต่าง ๆ จึงสะท้อนให้เห็นว่าระบบการท่องเที่ยวภายในจังหวัดอำนาจเจริญยังตั้งอยู่

บนพื้นฐานของความคิดในการทำงานแบบแยกส่วนหรือการทำตามหน้าที่ ถึงแม้ว่าจากการเก็บรวบรวมข้อมูลได้พบว่าทุกฝ่ายต่างมีความต้องการที่จะพัฒนาให้จังหวัดอำนาจเจริญเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งก็ตาม แต่กระนั้นก็ยังพบว่าในส่วนของวิธีการที่นำไปสู่เป้าหมายดังกล่าว ในแต่ละภาคส่วนก็ยังยึดมั่นอยู่กับบทบาทตามสถานภาพของตนเองเป็นหลัก อีกทั้งผู้วิจัยยังไม่พบว่ามีชุดวิธีการที่เป็นมาตรฐานร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ สำหรับความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในจังหวัดแต่อย่างใด ทั้งนี้สาเหตุส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะเงื่อนไขเชิงสถานการณ์ (situational condition) และบรรทัดฐาน (norm) กล่าวคือการพัฒนาและการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทยยังอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ตลอดจนความร่วมมือกับทางผู้บริหารภายในจังหวัดและกลุ่มจังหวัด ซึ่งยังสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอำนาจรวมศูนย์และความชอบธรรมในการบริหารงานท่องเที่ยวซึ่งเกิดจากปัจจัยเชิงโครงสร้าง (กฎหมายและการปกครอง) ในขณะเดียวกัน ถึงแม้พบว่าในความเป็นจริง ฝ่ายผู้บริหารภาครัฐและฝ่ายภาคเอกชนได้มีการพบปะกันอยู่เป็นประจำในการประชุมคณะกรรมการจังหวัด แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าในการประชุมทุกครั้งจะมีการกล่าวถึงประเด็นด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นประเด็นหลักเสมอไป เพราะในการประชุมดังกล่าวก็ต้องคำนึงถึงประเด็นอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตามเงื่อนไขเชิงสถานการณ์และบรรทัดฐานที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ไว้ในข้างต้นถือได้ว่าเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นกับทุกจังหวัดภายในประเทศไทย เพราะฉะนั้นการวิเคราะห์บริบทของจังหวัดอำนาจเจริญ

โดยการพิจารณาถึงข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยว ตลอดจนการสอบถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในจังหวัด จึงมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความกระจ่างมากขึ้นว่าเพราะเหตุใดจังหวัดอำนาจเจริญจึงมีสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวไม่ค่อยดีเท่าที่ควร (ถึงแม้มีโครงสร้างการบริหารราชการด้านการท่องเที่ยวเหมือนกับจังหวัดอื่น ๆ) ซึ่งสาเหตุสำคัญประการหนึ่งก็คือปัจจัยด้านความแตกต่างเชิงพื้นที่ เช่น สภาพทางภูมิศาสตร์ (การไม่มีภูมิทัศน์ทางธรรมชาติที่สวยงาม/น้ำตึงดูดอาทิ ทะเล น้ำตก พรรณไม้ที่หลากหลาย ฯลฯ) โครงข่ายเส้นทางการคมนาคมที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการเดินทางมาท่องเที่ยว (อาทิ การไม่มีเส้นทางรถไฟผ่าน การไม่มีท่าอากาศยานประจำจังหวัด ปัญหาเกี่ยวกับความสมบูรณ์ของถนนแบบ 4 เลน ฯลฯ) ในขณะเดียวกัน ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าในการเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นเกี่ยวกับการประเมินความพร้อมของปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ ผู้วิจัยพบว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละฝ่ายให้รายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ในลักษณะที่แตกต่างกันโดยพบว่าฝ่ายผู้บริหารภาครัฐและภาคเอกชนได้มีการประเมินความพร้อมของปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างเป็นองค์รวมหรือในระดับมหภาคได้อย่างชัดเจน และลุ่มลึกมากกว่าฝ่ายผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยทางอ้อม จากข้อค้นพบดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของระดับการรับรู้ถึงสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของภาคส่วนต่าง ๆ ภายในจังหวัด ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะบรรทัดฐานในการทำงานของฝ่ายภาครัฐด้านการท่องเที่ยวซึ่งยังไม่เปิดโอกาสหรือมีพื้นที่สาธารณะไว้สำหรับให้ภาคส่วนต่าง ๆ ภายในจังหวัดได้

มาร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์และการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในจังหวัดอย่างเป็นกิจจะลักษณะเท่าที่ควร

เพราะฉะนั้นคำอธิบายดังกล่าวจึงสามารถได้รับการนำมาใช้อธิบายสาเหตุที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ภายในระบบการท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญยังไม่มีเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์จริงในระหว่างที่ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยทางอ้อมมีแนวโน้มที่จะออกตัวก่อนแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ว่าไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องการท่องเที่ยวโดยตรงและไม่มีข้อมูลหรือความรู้/ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการกิจด้านการท่องเที่ยว ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความไม่มั่นใจในประเด็นที่ตนเองไม่มีข้อมูลและไม่ได้เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ทั้งที่ในความเป็นจริงผู้วิจัยได้พบว่าทั้งภาคเอกชนและฝ่ายผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยทางอ้อมค่อนข้างให้ข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณและความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอย่างคล้อยคลึงกัน อย่างไรก็ตามจากการที่ฝ่ายผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยทางอ้อมยังไม่ได้รับทราบหรือติดตามข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวในภาพรวมทั้งหมด จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางสังคมภายในระบบการท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญยังไม่มี การสอดคล้องกันอย่างเป็นปึกแผ่นเท่าที่ควร ถึงแม้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกฝ่ายต่างมีทัศนคติที่เห็นชอบเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดอำนาจเจริญให้เป็นเมืองท่องเที่ยวแห่งหนึ่งเพื่อสอดคล้องกับนโยบายการส่งเสริมท่องเที่ยวเมืองรองอย่างสอดคล้องกันก็ตาม

6. สรุปข้อจำกัดในการวิจัย และข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์และอภิปรายในประเด็นเกี่ยวกับการรับรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางสังคมภายในระบบการท่องเที่ยว และข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญ จึงสามารถสรุปได้ว่าการพิจารณาถึงระบบการท่องเที่ยวในมิติสถาบันด้านการปกครองเป็นหลักหรือการที่คนในจังหวัดต่างฝ่ายต่างมองว่าผู้บริหารจังหวัดและสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอำนาจเจริญเป็นฝ่ายที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวโดยตรงแต่เพียงฝ่ายเดียว ก็อาจทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญยังขาดความเป็นเอกภาพ ถึงแม้ว่าทุกฝ่ายต่างต้องการและเล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาจังหวัดของตนให้เป็นเมืองท่องเที่ยวแห่งหนึ่งตามนโยบายการส่งเสริมท่องเที่ยวเมืองรองของภาครัฐ แต่จากการที่ฝ่ายภาครัฐด้านการท่องเที่ยวเป็นผู้ที่มีบทบาทหลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพียงฝ่ายเดียวท่ามกลางสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำด้านการท่องเที่ยวทั้งในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว รวมถึงจำนวนผู้เยี่ยมชมและรายได้จากการท่องเที่ยว ตลอดจนปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งล้วนแต่พบว่าจังหวัดอำนาจเจริญอยู่ในสถานะเสียเปรียบและมีข้อจำกัดด้านปัจจัยสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวน้อยกว่าจังหวัดท่องเที่ยวเมืองหลักในประเทศไทย ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าข้อค้นพบดังกล่าวจึงอาจทำให้จังหวัดอำนาจเจริญประสบกับความล่าช้าหรือการไม่ประสบความสำเร็จเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่การบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ เนื่องจากระบบการท่องเที่ยวเปรียบเสมือนระบบสังคมที่จำเป็นต้อง

อาศัยการประสานงานของกลไกต่างๆ ในแต่ละภาคส่วนในสังคม ซึ่งในที่นี้ก็คือจังหวัดอำนาจเจริญ แต่จากการศึกษาผู้วิจัยได้พบว่าการรับรู้สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวและภาพลักษณ์การเป็นเมืองท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญระหว่างฝ่ายผู้บริหารภาครัฐกับฝ่ายภาคเอกชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยทางอ้อมค่อนข้างมีความแตกต่างกันพอสมควร เช่น การยกตัวอย่างความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว การประเมินความพร้อมของปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ตลอดจนความแตกต่างของการสำนึกรู้ในบทบาทและความเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของตำแหน่งที่หรือสถานภาพด้านอาชีพการทำงานและหน่วยงานที่ตนเองสังกัดเป็นหลัก

จากข้อค้นพบดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำมาใช้อธิบายลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางสังคมภายในระบบการท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญ ซึ่งผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวยังคงค่อนข้างขาดการสอดประสานกันอย่างเป็นเอกภาพ กล่าวคือแม้สถาบันการปกครอง (ภาครัฐ) และสถาบันเศรษฐกิจ (ภาคเอกชน/ธุรกิจ) ได้มีความร่วมมือต่อกัน แต่ในมุมมองของฝ่ายภาคเอกชนยังมองว่าภาครัฐยังเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนมีบทบาทในการขับเคลื่อนด้านการท่องเที่ยวน้อยเกินไปหรือเน้นให้เป็นฝ่ายปฏิบัติตามกิจกรรม/โครงการที่ฝ่ายภาครัฐเป็นผู้กำหนดขึ้นมาเป็นหลัก ในขณะที่เดียวกันถึงแม้ภาคส่วนอื่น ๆ ทั้งสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด (สถาบันศาสนา/ความเชื่อ/ศิลปวัฒนธรรม) และตำรวจภูธรจังหวัด (สถาบันการปกครองในมิติด้านการรักษาความปลอดภัย) เคยมีประวัติการให้ความร่วมมือกับผู้บริหารจังหวัดและสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด

อำนาจเจริญก็ตาม แต่ก็ยังเป็นเพียงความร่วมมือที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวเท่านั้น ในขณะที่บทบาทของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สถาบันการแพทย์และสาธารณสุข) และสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด (สถาบันการศึกษา) ก็ยังไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงการมีแผนการและบทบาทที่มีความเชื่อมโยงกับฝ่ายภาครัฐด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรมแต่ประการใด นอกจากความพร้อมและความยินดีที่จะเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดต่อไปในอนาคต

อย่างไรก็ตามผลการศึกษาในครั้งนี้�าจยังมีข้อจำกัดในการถูกนำไปใช้ขยายผลสำหรับการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางสังคมภายในระบบการท่องเที่ยวของจังหวัดอื่น ๆ เนื่องจากในแต่ละจังหวัดอาจมีบริบทที่แตกต่างกันในแต่ละด้าน เช่น สภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของผู้บริหารจังหวัด ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก แนวทางในการบริหารงานจังหวัดและงานด้านการท่องเที่ยวของผู้มีอำนาจในจังหวัด ฯลฯ ในขณะเดียวกันเนื่องจากขอบเขตการวิจัยในครั้งนี้ได้มุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์ระบบการท่องเที่ยวในภาพรวมของทั้งจังหวัดอำนาจเจริญเป็นหลัก จึงอาจทำให้ผลการศึกษาในครั้งนี้ยังขาดความลุ่มลึกของข้อมูลในระดับท้องถิ่น เช่น กระบวนการทางสังคมของชุมชนแต่ละแห่งในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ความเชื่อมโยงระหว่างการจัดการด้านการท่องเที่ยวในระดับชุมชนกับหน่วยงานหรือภาคส่วนต่าง ๆ ในระดับจังหวัด ฯลฯ

เพราะฉะนั้นข้อเสนอแนะเชิงวิชาการในเบื้องต้นสำหรับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางสังคมภายในระบบการท่องเที่ยวในอนาคตก็คือการเก็บ

รวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากฝ่ายชาวบ้านในชุมชนด้านการท่องเที่ยวจำนวนหลายชุมชน ตลอดจนการเพิ่มเติมการเจาะลึกในประเด็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับคนนอกชุมชนในการพัฒนาและการบริหารจัดการท่องเที่ยว ซึ่งข้อมูลดังกล่าวอาจมีส่วนทำให้ผู้วิจัยรับทราบถึงเครือข่ายความสัมพันธ์ของผู้กระทำต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยวภายในจังหวัดได้อย่างลุ่มลึกมากขึ้น เพราะการบูรณาการระหว่างสถาบันทางสังคมหรือภาคส่วนต่าง ๆ ภายในจังหวัดเกี่ยวกับความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวอาจไม่จำเป็นต้องดำเนินการระหว่างองค์กรหรือหน่วยงานแบบทางการเพียงอย่างเดียว เช่น การที่ผู้แทนจากภาคส่วนด้านสาธารณสุขได้กล่าวถึงบทบาทอย่างหนึ่งของศูนย์แพทย์แผนไทยพบว่าหน่วยงานดังกล่าวส่งเสริมให้ชาวบ้านในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งจากข้อค้นพบดังกล่าว หากในอนาคตได้มีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์แพทย์แผนไทยพบกับชาวบ้านในพื้นที่ ก็อาจทำให้ได้ข้อค้นพบที่เป็นต้นแบบของการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญได้ต่อไป เนื่องจากเมื่อพิจารณาข้อมูลทางสังคมดังปรากฏในดัชนีความก้าวหน้าของคนไทย⁷ พ.ศ. 2560 ซึ่งพบว่าจังหวัดอำนาจเจริญมี

คะแนนดัชนีย่อยด้านการมีส่วนร่วม⁸ อยู่ในอันดับที่ 7 จากทุกจังหวัดในประเทศไทย จึงแสดงให้เห็นว่าในความเป็นจริงจังหวัดอำนาจเจริญก็มีต้นทุนทางสังคมที่อยู่ในระดับดีอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับโครงสร้างทางสังคมโดยการให้ข้อได้เปรียบหรือจุดเด่นในด้านระดับการมีส่วนร่วมจึงอาจเป็นพลังทางสังคม (social force) ที่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดให้มีจำนวนผู้เยี่ยมชมเพิ่มขึ้นและสามารถเพิ่มรายได้ด้านการท่องเที่ยวให้แก่จังหวัดต่อไป

ด้วยเหตุนี้จากข้อค้นพบหรือผลการศึกษาที่ปรากฏในช่วงต้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายซึ่งได้รับการแบ่งออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) ฝ่ายภาครัฐด้านการท่องเที่ยวในฐานะผู้รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวควรเพิ่มบทบาทการเป็นสื่อกลางในการสร้างความตระหนักรู้ให้แก่คนในพื้นที่อย่างทั่วถึงเกี่ยวกับการร่วมกำหนดเป้าหมายและวิธีการการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญให้กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เพื่อให้ภาคส่วนต่าง ๆ เกิดความสำนึกร่วมกันว่าทุกภาคส่วนต่างมีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง ตลอดจนการมี

⁷ ดัชนีดังกล่าวได้รับการจัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นดัชนีที่สะท้อนถึงความก้าวหน้าการพัฒนาคนในระดับจังหวัดในประเทศไทย โดยมีพื้นฐานมาจากการออกแบบวัดการพัฒนาคนให้ครอบคลุมถึงมิติต่าง ๆ จำนวน 8 ด้าน ได้แก่ สุขภาพ การศึกษา ชีวิตการทำงาน รายได้ ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ชีวิตครอบครัวและชุมชน การคมนาคมและการสื่อสาร และการมีส่วนร่วม (Thailand. Office of the National Economic and Social Development Board 2017, preface) อนึ่ง ผู้อ่านสามารถรับทราบรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการกำหนดตัวชี้วัดและแหล่งข้อมูลที่น่ามาใช้ในการคำนวณหาดัชนีความก้าวหน้าของคนจากแหล่งอ้างอิงดังกล่าวซึ่งมีชื่อเรื่องว่า “ดัชนีความก้าวหน้าของคนปี 2560”

⁸ ตัวชี้วัดของดัชนีย่อย “การมีส่วนร่วม” ประกอบด้วยจำนวน 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ ร้อยละประชากรที่ใช้สิทธิลงประชามติร่างรัฐธรรมนูญในปี พ.ศ. 2559 จำนวนองค์กรชุมชน (ต่อประชากร 100,000 คน) ร้อยละครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่น และร้อยละครัวเรือนที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน (Thailand. Office of the National Economic and Social Development Board 2017, 7)

ความเข้าใจตรงกันซึ่งเกิดจากการหารือร่วมกันว่าภาพลักษณ์การท่องเที่ยวประจำจังหวัดอำนาจเจริญควรมีลักษณะเป็นอย่างไรหรือดำเนินไปในทิศทางใด เช่น การมุ่งเน้นการท่องเที่ยวควบคู่กับการกีฬา การมุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม / ประเพณี การมุ่งเน้นการท่องเที่ยวแบบชุมชนเกษตรกรรม การมุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ฯลฯ อย่างไรก็ตามภาพลักษณ์ดังกล่าวอาจเปลี่ยนแปลงได้ในแต่ละช่วงเวลา เนื่องจากผลการศึกษาได้พบว่าคนในพื้นที่ได้เล็งเห็นถึงความหลากหลายของประเภทแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดของตนเองด้วยเช่นกัน

2) ฝ่ายภาครัฐด้านการท่องเที่ยวควรเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวประจำจังหวัดและมีการปรับปรุงฐานข้อมูลให้มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา เช่น ข้อมูลทั้งในด้านปริมาณและลักษณะของผู้เยี่ยมเยือน พฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้เยี่ยมเยือน ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรการท่องเที่ยว การมีอยู่ของโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งในมิติด้านปริมาณ และคุณภาพ ฯลฯ จากนั้นจึงเปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่าง ๆ ในจังหวัดมีสิทธิเข้าถึงฐานข้อมูลดังกล่าว เพื่อให้ทุกฝ่ายต่างรับทราบและตระหนักรู้เกี่ยวกับ สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวภายในจังหวัดร่วมกันและใช้ฐานข้อมูลดังกล่าวประกอบการกำหนดเป้าหมายและวิธีการการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญให้กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจต่อไป นอกจากนี้การมีฐานข้อมูลด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวดังกล่าวก็อาจมีส่วนสำคัญสำหรับการนำไปใช้ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัดให้แก่คนภายนอกได้เช่นกัน เช่น การมีแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่เกิดขึ้น การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งให้มีความน่าสนใจมากขึ้น การที่แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งได้รับรางวัล

บางอย่าง เช่น หมู่บ้านโฮมสเตย์ดีเด่น เป็นต้น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถได้รับการนำไปใช้ในการประกอบสร้างเรื่องราวและคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญได้เช่นกัน

3) ทุกภาคส่วนในจังหวัดอำนาจเจริญควรร่วมกันจัดตั้งประชาคมหรือคณะทำงานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวขึ้นมาซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานหรือภาคส่วนต่าง ๆ ภายในจังหวัดอย่างหลากหลาย ทั้งนี้สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดและภาคเอกชนอาจเป็นแกนนำหลักในการจัดตั้งประชาคม เนื่องจากผลการศึกษาได้พบว่าผู้กระทำกรทั้ง 2 ฝ่ายค่อนข้างอธิบายสถานการณ์การท่องเที่ยวในระดับมหภาคได้อย่างชัดเจน แต่กระนั้นการแบ่งสรร/กระจายอำนาจในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวรวมถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวก็ควรเป็นของสมาชิกภายในประชาคมดังกล่าวอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้นข้อเสนอแนะดังกล่าวจึงมีความสอดคล้องกับมุมมองของ Sasin Ditsawanon (2013, 112-113, 117) ซึ่งได้เสนอแนะว่าการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวควรมีลักษณะเป็นการกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่นหรือภาคเอกชน โดยมองว่าการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนในการตัดสินใจและมีการเจรจาต่อรองเพื่อให้ทุกฝ่ายพึงพอใจ รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องอาศัยระบบราชการเป็นหน่วยงานหลักในการประสานงานและการบังคับใช้กฎหมายสำหรับการจัดระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจของภาคเอกชน ทั้งนี้จากข้อเสนอแนะดังกล่าวผู้วิจัยจึงสามารถขยายความโดยเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดการวิจัยในครั้งนี้ได้ว่าเป็นสถาบันในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการมีเพียงเฉพาะสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา

จังหวัด (หรือฝ่ายสถาบันการปกครอง) หรือการรวมกลุ่มกันเฉพาะนักธุรกิจในภาคเอกชน (หรือฝ่ายสถาบันเศรษฐกิจ) เพียงอย่างเดียว แต่หมายรวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคส่วนหรือหน่วยงานต่าง ๆ (อาทิ สถาบันการแพทย์ และสาธารณสุข สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ชุมชนและภาคประชาชน ฯลฯ) ซึ่งถึงแม้ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการท่องเที่ยวภายในจังหวัด แต่กระนั้นภาคส่วนหรือหน่วยงานต่าง ๆ ดังกล่าวก็สามารถเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงในการหาหรือเกี่ยวกับประเด็นด้านการท่องเที่ยวได้อย่างสม่ำเสมอ เช่น การตระหนักว่าแหล่งท่องเที่ยวแห่งใดสมควรได้รับการปรับปรุง/พัฒนาโดยการพิจารณาจากฐานข้อมูลที่มีอยู่หรือโดยการพบเห็นของผู้แทนจากภาคส่วนต่าง ๆ การร่วมกำหนดเป้าหมาย แนวทาง และการจัดสรรงบประมาณสำหรับการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวจากมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้องในแต่ละภาคส่วนที่ได้มาร่วมกันหารือ/แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ฯลฯ ทั้งนี้การที่ภาครัฐเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวยังมีส่วนช่วยให้ทุกภาคส่วนภายในจังหวัดเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ/เป็นส่วนหนึ่ง (sense of belonging) ของระบบการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวอาจมีส่วนเหนี่ยวนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างภาคส่วนหรือสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ภายในระบบการท่องเที่ยวของจังหวัดอำนาจเจริญ ในขณะที่เดียวกันลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวก็สอดคล้องกับสิ่งที่ Murphy (2013, 14, 156) ได้กล่าวไว้ว่าการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวมีส่วนทำให้ภาพลักษณ์หรือผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของพื้นที่หนึ่ง ๆ เป็นที่น่าสนใจและมีประสิทธิภาพ

มากขึ้น ตลอดจนมีส่วนทำให้พื้นที่ดังกล่าวสามารถแข่งขันกับพื้นที่อื่น ๆ ในตลาดการท่องเที่ยวได้เช่นกัน

4) ฝ่ายภาครัฐด้านการท่องเที่ยว ภาคเอกชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยทางอ้อมภายในจังหวัดอำนาจเจริญควรเพิ่มบทบาทด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวในลักษณะความร่วมมือระหว่างหน่วยงานหรือระหว่างภาคส่วนให้มากขึ้น เช่น การอบรม/การพัฒนาทักษะผู้นำเที่ยวท้องถิ่นให้แก่เด็กและเยาวชนในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดและ/หรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ภายในจังหวัด การมีความร่วมมือระหว่างสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกับชุมชนในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับภูมิปัญญาประจำท้องถิ่นเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงการศึกษาในอนาคต การจัดให้มีผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดการท่องเที่ยวหรือนักธุรกิจภาคเอกชนมาอบรมหรือเป็นที่เลี้ยงที่คอยแนะนำชาวบ้านหรือเกษตรกรให้มีทักษะและความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ทางการเกษตรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมซึ่งอาจมีส่วนช่วยให้เกษตรกรในจังหวัดอำนาจเจริญเกิดความรู้สึกร่วมที่จะเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวและมีช่องทางรายได้เพิ่มขึ้นนอกเหนือจากผลผลิตทางการเกษตรเป็นต้น นอกจากนี้ภาคส่วนต่าง ๆ ควรมีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ กับชาวบ้านหรือองค์กรชุมชนในพื้นที่ เพื่อเป็นสิ่งที่ช่วยเหนี่ยวนำให้เกิดประชาคมหรือคณะทำงานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวดังที่ได้เสนอแนะไปในข้างต้นได้ง่ายขึ้นและ/หรือเพื่อคงไว้ซึ่งความยึดเหนี่ยวกันอย่างยั่งยืนระหว่างสมาชิกภายในประชาคมหรือคณะทำงานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวในกรณีที่ได้มีการจัดตั้งประชาคมหรือคณะทำงานดังกล่าวขึ้นมาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

References

- Brida, Juan, Andrea Barquet, and Wiston Risso. 2010. "Causality between Economic Growth and Tourism Expansion: Empirical Evidence from Trentino-Alto Adige." *Tourismos: An International Multidisciplinary Journal of Tourism* 5(2): 87-98.
- Choekchai Suveatwatanakul. 2017. "Kan Chatkan Watthanatham Ongkon Thi Khapkhluan Duai Khunkha Phuea Kan Phatthana Thi Somdun Lae Yangyuen Nai Utsahakam Borikan Lae Kan Thongthiao." [Managing Values-Driven Organizational Culture for Sustainable Development in Hospitality and Tourism Industry]. *International Thai Tourism Journal* 13(2): 63-80. (in Thai)
- Ekinci, Yuksel, Ercan Sirakaya-Turk, and Sandra Preciado. 2013. "Symbolic Consumption of Tourism Destination Brands." *Journal of Business Research* 66(6): 711-718.
- Goeldner, Charles, and Brent Ritchie. 2012. *Tourism: Practices, Principles, Philosophies*. 12th ed. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Mingsarn Kaosa-ard, Akarapong Unthong, Pornthip Thianteerawit, Kullada Phetwarun, and Nukul Kruefoo. 2013. *Setthasat Wa Duai Kan Thongthiao*. [Economics of Tourism]. Chiang Mai: Public Policy Studies Institute. (in Thai)
- Murphy, Peter. 2013. *Tourism: A Community Approach Volume 4*. New York: Routledge.
- Nissa Sinlapasade. 2017. *Utsahakam Kan Thongthiao*. [Tourism Industry]. 7th ed. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Noronha, Raymond. 1979. *Social and Cultural Dimensions of Tourism*. Washington, D.C.: The World Bank.
- Perkins, Harvey C., and David C. Thorns. 2001. "Gazing or Performing? Reflections on Urry's Tourist Gaze in the Context of Contemporary Experience in the Antipodes." *International Sociology* 16(2): 185-204.
- Pimlapas Pongsakornrunsilp. 2014. "Kan Chatkan Kan Thongthiao Chumchon Yang Yangyuen: Korani Sueksa Ban Khok Khrai Changwat Phang-nga." [The Management of Sustainable Community-Based Tourism: The Case of Ban Kokekrai, Phang Nga Province]. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts)* 7(3): 650-665. (in Thai)

- Pizam, Abraham, and Roger Calantone. 1987. "Beyond Psychographics-Values as Determinants of Tourist Behavior." *International Journal of Hospitality Management* 6(3): 177-181.
- Pizam, Abraham, Gang-Hoan Jeong, Arie Reichel, Hermann van Boemmel, Jean Marc Lusson, Lizl Steynberg, Olimpia State-Costache, Serena Volo, Claudia Kroesbacher, Jana Kucerova, and Nuria Montmany. 2004. "The Relationship between Risk-Taking, Sensation-Seeking, and the Tourist Behavior of Young Adults: A Cross-Cultural Study." *Journal of Travel Research* 42(3): 251-260.
- Richter, Linda K., and William L. Richter. 1999. "Ethics Challenges: Health, Safety and Accessibility in International Travel and Tourism." *Public Personnel Management* 28(4): 595-615.
- Sanya Sanya-wiwat. 1997. *Thritsadi Sangkhomwitthaya: Nueaha Lae Kan Chai Prayot Bueangton*. [Sociological Theories: Basic Contents and Uses]. 7th ed. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Sasin Ditsawanon. 2013. "Kan Plianplaeng Rupbaep Khong Rat Borihan Nai Kan Damnoen Pharakit Dan Kan Thongthiao Khong Rat Thai Priapthiap Rawang Pi Pho So 2522 Kap Pi Pho So 2545" [Changes in the Form of State Administration in the Implementation of Thai State's Tourism Missions: Comparison between 1979 and 2002]. *Journal of Social Sciences* 43(1): 96-119. (in Thai)
- Scheyvens, Regina. 1999. "Ecotourism and the Empowerment of Local Communities." *Tourism Management* 20(2): 245-249.
- Sequeira, Tiago Neves, and Paulo Maçãs. 2008. "Does Tourism Influence Economic Growth? A Dynamic Panel Data Approach." *Applied Economics* 40(18): 2431-2441.
- Sontaya Polsri. 2002. *Lak Sangkhomwitthaya*. [Principles of Sociology]. Bangkok: O. S. Printing House. (in Thai)
- Supatra Suphab. 2003. *Sangkhomwitthaya*. [Sociology]. 23rd ed. Bangkok: Thai Watana Panich. (in Thai)
- Thailand. Ministry of Tourism and Sports. 2017. "Sathiti Nakthongthiao Phainai Prathet Pho So 2559 (Chamnaek Tam Phumiphak Lae Changwat)." [Statistics of Domestic Tourists in Thailand in 2016 (Classified by Region and Province)]. Accessed November 17, 2017. https://www.mots.go.th/old/more_news.php?cid=438&filename=index. (in Thai)

- . n.d. "Pharakit Nathi." [Mission]. Accessed November 19, 2017. https://secretary.mots.go.th/coor/news_view.php?nid=23. (in Thai)
- Thailand. National Statistical Office. 2016. "Sarup Sathanakan Thongthiao Changwat Amnat Charoen Pho So 2552-2558." [Summary of Tourism Situation - Amnat Charoen, 2009 – 2015]. Accessed November 17, 2017. http://service.nso.go.th/nso/web/statseries/tables/43700_Amnat_Charoen/16.5.xls. (in Thai)
- Thailand. Office of the National Economic and Social Development Board. 2017. *Datchani Khwam Kaona Khong Khon Pi 2560*. [Human Achievement Index 2017]. Bangkok: B. C. Press (Boonchin). (in Thai)
- Thairath Online. 2017. "Thiao Mueang Rong 55 Changwat Lotyon Phasi Dai Mai Koen 1.5 Muen Roem 1 Mokkarakhom." [Travel to 55 Secondary Provinces, with Tax Deduction Not More Than 1.5 Thousand, Starting January 1]. Accessed November 17, 2017. <https://www.thairath.co.th/content/1163068>. (in Thai)
- Urry, John. 1990. "The Consumption of Tourism." *Sociology* 24(1): 23-35.

Green Criminology and Wildlife Trafficking in Thailand**

Nanrapat Chaikaraphong*

Abstract

Green Criminology is a concept developed by Michael Lynch in 1997. At that time the natural environment and resources in the world were being threatened heavily by humans. Green Criminology sought to assess the harm caused by environmental offences so as to come up with solutions for humans, wild animals, the environment and the ecosystem. Importantly, wildlife trafficking in Thailand has become a crime that damages the country. So, this study aimed to investigate whether Green Criminology could be applied to explain the wildlife trafficking situation in Thailand, and how? Documentary research and in-depth interviews of key informants who were involved in the prevention and suppression of wildlife trafficking were conducted. It was found that Green Criminology could explain the situation of wildlife trafficking in Thailand. Wildlife trafficking in Thailand has caused huge damage in three main dimensions of the weighing up harm approach in Green Criminology. These were humans and society, wildlife, the environment and the ecosystem.

Keywords: *Green Criminology, wildlife, trafficking, crime, Thailand*

*Ph.D. student, Doctor of Philosophy Program in Criminology, Justice Administration and Society, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University, Phuttamonthon 4 Road, Salaya, Nakhon Pathom. Email: nanrapat.c@gmail.com

**This article is part of the Ph. D. dissertation on "Environmental Crime: A Case Study of Wildlife Trafficking in Thailand" funded by National Research Council of Thailand under the Research Scholarships for Graduate Students Program 2018

Received October 10, 2019; Revised November 26, 2019; Accepted May 5, 2020.

อาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมกับการลักลอบค้าสัตว์ป่า ที่เกิดขึ้นในไทย**

นันท์รพัส ไชยอัศวพงศ์*

บทคัดย่อ

อาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อม (Green Criminology) เป็นแนวคิดที่พัฒนาโดย Michael Lynch ในช่วงปี ค.ศ. 1990 นับเป็นช่วงที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของโลกกำลังถูกคุกคามอย่างหนัก โดยแนวคิดอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมมุ่งแสวงหาความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การแสวงหาแนวทางเยียวยาแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อมนุษย์ สัตว์ สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศต่อไป การลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทยกลายเป็นปัญหาอาชญากรรมที่สร้างความเสียหายต่อประเทศมาอย่างยาวนาน ดังนั้นบทความนี้จึงมุ่งศึกษาว่าแนวคิดอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมสามารถนำมาใช้อธิบายสถานการณ์การลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทยได้หรือไม่ อย่างไร ซึ่งใช้การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยพบว่าแนวคิดอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมสามารถนำมาใช้อธิบายสถานการณ์การลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทยได้ กล่าวคือผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการลักลอบค้าสัตว์ป่าในไทยได้สร้างความเสียหาย 3 ด้าน คือ ด้านมนุษย์และสังคม ด้านสัตว์ป่า และด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศเป็น 3 ตัวแปรหลักตามหลักการวิเคราะห์ความเสียหายที่เกิดขึ้นตามแนวคิดอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: อาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อม, สัตว์ป่า, การลักลอบค้า, อาชญากรรม, ไทย

* นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยา การบริหารงานยุติธรรมและสังคม คณะสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ถนนพุทธมณฑล 4 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170 อีเมล nanrapat.c@gmail.com

** บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษาการลักลอบค้าสัตว์ป่าของไทย” ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ประจำปี 2561

ได้รับบทความ 10 ตุลาคม 2562; แก้ไขปรับปรุง 26 พฤศจิกายน 2562; อนุมัติให้จัดพิมพ์ 5 พฤษภาคม 2563

บทนำ

“แนวคิดอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อม (Green Criminology)” คิดค้นขึ้นโดย Michael Lynch ในช่วงปี ค.ศ. 1990 นับเป็นช่วงที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของโลกกำลังถูกคุกคามอย่างหนัก โดย Lynch มองว่าอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมมีความแตกต่างจากอาชญาวิทยาดั้งเดิม คือเหยื่ออาชญากรรมที่พบว่าการกระทำผิดต่อสิ่งแวดล้อมเป็นการกระทำที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตกเป็นเหยื่อโดยตรงของอาชญากรรมประเภทนี้ ในขณะที่แนวคิดอาชญาวิทยาดั้งเดิมนั้นถูกนำมาใช้อธิบายลักษณะการกระทำผิดที่มีมนุษย์เป็นผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม เพื่อนำผู้กระทำผิดมาลงโทษและแก้ไขฟื้นฟูและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้กลับเป็นคนดีของสังคม ไม่ก่อความเดือดร้อนต่อผู้อื่น ดังนั้นการนำแนวคิดอาชญาวิทยาดั้งเดิมมาใช้ในการวิเคราะห์การกระทำผิดต่อสิ่งแวดล้อมอาจไม่สามารถค้นพบสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาได้ครอบคลุมทั้งหมด ซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาล้อมรอบได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (Lynch and Stretesky 2014, 2-6; White 2008, 3-5)

ความแตกต่างตามที่กล่าวข้างต้น ทำให้แนวคิดอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมก้าวข้ามกรอบแนวคิดอาชญาวิทยาดั้งเดิมที่ศึกษาเฉพาะการกระทำผิดพื้นฐานที่มีมนุษย์เป็นเหยื่ออาชญากรรมมาเป็นการศึกษาถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์โดยมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเหยื่อโดยตรง

จากเดิมที่ยึดแนวคิดมนุษย์เป็นฐาน (humancentric approach) มาเป็นการวิเคราะห์ปัญหาอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมตามแนวคิดสัตว์ป่าเป็นฐาน (speciescentric approach) แนวคิดระบบนิเวศ (ecosystemcentric approach) เนื่องจากทฤษฎีอาชญาวิทยาที่ผ่านมาเน้นอธิบายสาเหตุการกระทำผิดที่มีมนุษย์เป็นเหยื่อโดยตรงของอาชญากรรม แต่ในขณะที่อาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมนั้นจะให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมสร้างความเสียหายต่อใคร เพื่อที่จะแสวงหาแนวทางการจัดการ บรรเทาหรือเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่อสิ่งนั้นได้อย่างเหมาะสมตามแต่ละบริบท/สถานการณ์ และอ้างไว้ซึ่งความสมดุลแห่งความยุติธรรม (Nanrapat Chaikaraphong 2019, 49-50)

เมื่อกล่าวถึงทรัพยากรสัตว์ป่าของประเทศไทยแล้วนั้น ปัจจุบันถือเป็นทรัพยากรธรรมชาติหนึ่งที่ถูกคุกคามและถูกทำลายไปเป็นจำนวนมากภายในเวลาที่รวดเร็วมากเกินกว่าที่ธรรมชาติจะเกิดทดแทนและสร้างสภาวะความสมดุลของตัวมันเองได้ทันกับการสูญเสียไป อีกทั้งพื้นที่ป่าที่เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์ป่าลดลงจากโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจต่าง ๆ และการขยายตัวของเมือง จนกระทั่งสัตว์ป่าบางชนิดลดลงหรือสูญพันธุ์ไปจากประเทศไทย (Thailand. Office of the National Environment Board 1990, 2-3) นอกจากนี้ในช่วงปีงบประมาณ 2554 – 2559 สำนักป้องกันปราบปราม และควบคุมไฟป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช พบว่า นก ลิ่น¹ เต่า งู ตะกวด และจระเข้ กิ้งก่า

¹ ลิ่น หรือ นิ่ม หรือที่นิยมเรียกกันว่า ตัวลิ่น หรือ ตัวนิ่ม คือ สัตว์ที่ถูกจำแนกชั้นทางวิทยาศาสตร์ว่าเป็นสัตว์ที่มีแกนสันหลังและเลี้ยงลูกด้วยนม ซึ่งอยู่ในอันดับ Pholidota จัดเป็นสัตว์ที่มีเพียงวงศ์เดียว คือ Manidae และสกุลเดียว คือ Manis โดยลิ่นมีชื่อสามัญว่า “Pangolin” ลิ่นเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมเพียงชนิดเดียวที่มีเกล็ดห่อหุ้มผิวหนัง เกล็ดของตัวลิ่นประกอบด้วยสารเครตินเช่นเดียวกับเล็บและเส้นผมของมนุษย์ ลิ่นเป็นสัตว์ที่มดและปลวกเป็นอาหาร ไม่เป็นภัยหรือทำอันตรายต่อมนุษย์ ลิ่นมีทั้งหมด 8 ชนิด โดย 4 ชนิดอาศัยอยู่ในทวีปแอฟริกา และอีก 4 ชนิดอาศัยอยู่ในทวีปเอเชีย ซึ่งลิ่นทั้ง 8 ชนิดถูกระบุอยู่ในบัญชีแนบท้ายหมายเลข 1 (appendix 1) ของอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ ซึ่งเป็นการคุ้มครองว่าด้วยการค้าสัตว์ป่าระหว่างประเทศในระดับสูงสุด นอกจากนี้ในหลาย ๆ ประเทศรวมทั้งประเทศไทยมีกฎหมายคุ้มครองลิ่นอีกด้วย (Cota-Larson 2017, 3)

กบ เป็นประเภทของสัตว์ป่าลำดับต้น ๆ ที่ถูกลักลอบค้า โดยส่วนใหญ่จะเป็นการลักลอบค้าในลักษณะสัตว์ป่าที่เป็นตัว และในปีงบประมาณ 2559 มีคดีเกี่ยวกับสัตว์ป่า 288 คดี เป็นการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เป็นตัว 8,044 ตัว และเป็นซาก 687 ซาก (Thailand. Forest Protection and Fire Control Office 2016) นอกจากประเทศไทย จะได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากปัญหาการลักลอบค้าสัตว์ป่าในเชิงการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศแล้วนั้น การลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นยังส่งผลกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยของรัฐและประชาชน เนื่องจากประเทศต่างชาติดูมองว่าประเทศไทยเป็นทั้งประเทศต้นทาง (country of origin) ประเทศทางผ่าน (transit country) และประเทศปลายทาง (destination country) ของการค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมาย แหล่งใหญ่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะตามแนวชายแดนไทย-ลาว ไทย-เมียนมา และ ไทย-มาเลเซีย ซึ่งมีการลักลอบส่งออกและนำเข้าสัตว์ป่า/ซากสัตว์ป่าเพื่อส่งต่อไปยังประเทศปลายทาง เช่น เวียดนาม จีน อยู่เสมอ (Ronasit Maneesai 2014) ดังที่ปรากฏตามสื่อสาธารณะและรายงานวิจัยของนักวิจัยชาวไทยและชาวต่างประเทศ ยกตัวอย่างเช่น ผลการศึกษาของ Shepherd, Sukumaran and Wich (2004, 12–16) ที่พบว่ากรุงเทพมหานครเป็นประเทศปลายทางรับซื้อนกป่า โดยเฉพาะนกกระต๊อดำจากพ่อค้าในตลาดเมดาน (Medan market) ซึ่งเป็นตลาดค้าสัตว์ป่าขนาดใหญ่ในเกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย และผลการศึกษาของ Nijman and Shepherd (2015, 3–6) บ่งบอกว่าประเทศไทยยังคงเป็นศูนย์กลางตลาดค้าสัตว์ป่าชนิดต่าง ๆ จากทั่วโลก โดยเฉพาะเต่า พอค้างลักลอบนำเข้าเต่าและสัตว์ป่าต่าง ๆ มาขายอย่างเปิดเผยตาม

ตลาดต่าง ๆ เช่น ตลาดนัดจตุจักร เป็นต้น และรายงานข่าวของสำนักข่าว BBC เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2559 พบว่าเจ้าหน้าที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ตรวจพบซากลูกเสือจำนวน 40 ตัว ในตู้แช่แข็งของอาคารกรงเสือเก่า พร้อมทั้งซากสัตว์ป่าอื่น ๆ ได้แก่ ซากหมีขอ เขาวัว เขากวาง อวัยวะสัตว์ดองไม่ทราบชนิดอีกจำนวนหนึ่งภายในวัดป่าหลวงตามหาบัว จังหวัดกาญจนบุรี (BBC 2016)

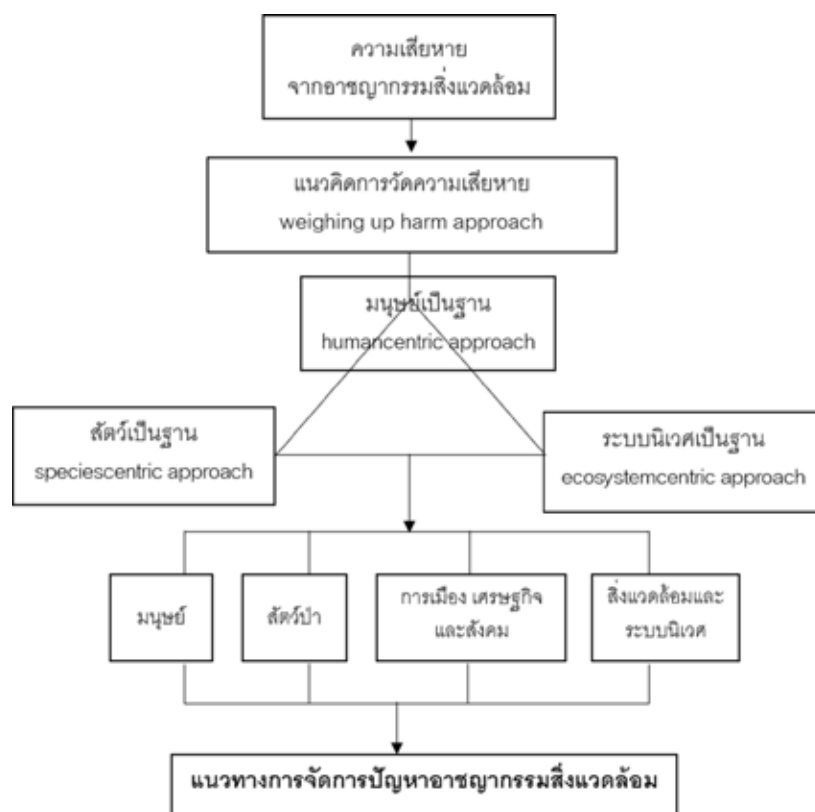
เนื่องจากปัญหาการลักลอบค้าสัตว์ป่าเป็นปัญหาอาชญากรรมด้านสิ่งแวดล้อมที่มีความแตกต่างไปจากอาชญากรรมทั่วไปที่เหยื่อโดยตรงจากอาชญากรรมเป็นมนุษย์ หากแต่เหยื่ออาชญากรรมที่ได้รับความเสียหายโดยตรงคือสัตว์ป่าที่ถูกมนุษย์คุกคามและทำลายเพื่อนำไปทำการค้า และได้รับความเสียหายเป็นอันดับแรก ควรจะต้องพิจารณาความเสียหายที่เกิดขึ้นตามแนวคิดสัตว์เป็นฐานมาเป็นลำดับแรก จากนั้นจึงจะพิจารณาความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อมนุษย์ การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ตามแนวคิดมนุษย์เป็นฐาน สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ตามแนวคิดระบบนิเวศเป็นฐาน ในฐานะที่เป็นเหยื่ออาชญากรรมโดยอ้อมที่เกิดขึ้นจากการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทยเป็นลำดับต่อไป โดยบทความนี้มุ่งพิสูจน์ว่าแนวคิดอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมสามารถนำมาใช้อธิบายสถานการณ์การลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทยได้หรือไม่อย่างไร เพื่อให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยที่นับเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่กำลังเป็นปัญหาในประเทศไทย นอกเหนือจากการลักลอบค้าสัตว์ป่า เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่สืบต่อไป

ในการศึกษาใช้การค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้มีส่วน เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการลักลอบค้าสัตว์ป่า มีจำนวนทั้งสิ้น 58 คน โดยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1. ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ 2. เจ้าหน้าที่ จากหน่วยงานนอกภาครัฐ 3. นักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญ/ นักวิจัย ด้านอาชญาวิทยา การอนุรักษ์สัตว์ป่าและ สิ่งแวดล้อม 4. นักข่าวด้านสิ่งแวดล้อม และ 5. ภาค ประชาชน ทั้งผู้กระทำผิด/อดีตผู้กระทำผิดคดีเกี่ยวกับ สัตว์ป่า ผู้ประกอบการค้าสัตว์ป่า นักอนุรักษ์ ผู้นำชุมชน ทั้งนี้ผู้เขียนแบ่งลำดับการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน

ประกอบด้วย 1. แนวคิดอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อม 2. สถานการณ์ สาเหตุ รูปแบบ และผลกระทบ จากการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทย 3. บทวิเคราะห์ อาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมกับการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทย

1. แนวคิดอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อม

จากทบทวนแนวคิดอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อม ของ Lynch, Stretesky, White หรือ นักวิชาการ/นักวิจัย ด้านอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมหลายท่าน ผู้เขียนสามารถ ประมวลกรอบแนวคิดอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมได้ตาม ภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อม

ที่มา: Nanrapat Chaikaraphong 2019, 45.

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่าเมื่อมีอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้น เช่น ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า ปัญหาการปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำ/ทะเล หรือปัญหาการลักลอบค้าสัตว์ป่า เป็นต้น ปัญหาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ จะนำมาซึ่งความเสียหาย โดยความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมนั้นจะผ่านการพิจารณาตามแนวคิดการวัดความเสียหาย (weighing up harm approach) ตามแนวคิดของ White and Watson (White 2008, 24) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญตามแนวคิดอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมที่ต้องแบ่งแยกและระบุให้ชัดเจนว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อเหยื่ออาชญากรรมคือสิ่งใด จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ผลกระทบ/ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากมุมมองของเหยื่ออาชญากรรมนั้น ๆ เพื่อทำให้เกิดความยุติธรรมแก่เหยื่ออาชญากรรมที่ได้รับความเสียหาย โดยความเสียหายที่เกิดขึ้นกับเหยื่ออาชญากรรมโดยตรงและเหยื่ออาชญากรรมโดยอ้อมจากอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ มนุษย์ (human) ระบบนิเวศ (ecosystem) และสัตว์/สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ (species/nonhuman) ซึ่งการพิจารณาความเสียหายที่พึงให้เกิดความยุติธรรมแก่เหยื่ออาชญากรรมแต่ละกลุ่มนั้น ตามแนวคิดอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมจะมีแนวทางในการวิเคราะห์ความเสียหายที่แตกต่างกันไป

โดย แนวคิดมนุษย์เป็นฐาน คือ การวิเคราะห์ความเสียหายจากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมโดยยึด **มนุษย์เป็นศูนย์กลางของทุกสรรพสิ่ง** เนื่องจากแนวคิดนี้มองว่ามนุษย์ทุกคนล้วนมีสิทธิด้านสิ่งแวดล้อม (environmental rights) คือมีสิทธิในการบริโภคสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในธรรมชาติ เพื่อให้ตนเองสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้หรือมีคุณภาพชีวิตที่ดี หากมนุษย์ไม่สามารถที่จะเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ได้ แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ผู้นั้นไม่ได้รับความ

ยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม (environmental justice) ฉะนั้นการกระทำหรือบุคคลที่ขัดขวางสิทธิของมนุษย์ในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจนส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ ถือเป็นอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมตามแนวคิดมนุษย์เป็นฐาน

แนวคิดระบบนิเวศเป็นฐาน คือ การวิเคราะห์ความเสียหายจากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยยึด **ระบบนิเวศเป็นศูนย์กลางของทุกสรรพสิ่ง** เพราะแนวคิดนี้มองว่าระบบนิเวศที่ประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ สัตว์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ หากมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งถูกทำลายหรือได้รับความเสียหายย่อมส่งผลกระทบต่อสรรพสิ่งอื่น ๆ ที่มีความผูกโยงสัมพันธ์กันเพื่อรักษาสมดุลตามวงจรของระบบนิเวศ ทุกสรรพสิ่งในระบบนิเวศย่อมมีสิทธิที่จะอยู่ร่วมกันอย่างปลอดภัย มีคุณภาพ และปลอดภัยจากการถูกรุกรานหรือทำลายจากมนุษย์ สัตว์ หรือสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่ทำให้ระบบนิเวศสูญเสียความสมดุลไป หากระบบนิเวศซึ่งเป็นศูนย์กลางความสัมพันธ์ของทุกสรรพสิ่งบนโลกนี้ถูกทำลายลง จนกระทั่งสั่นคลอนความสมดุลของวงจรระบบนิเวศ ย่อมแสดงให้เห็นว่าระบบนิเวศไม่ได้รับความเป็นธรรมด้านสิ่งแวดล้อม หรือที่เรียกว่าความยุติธรรมต่อระบบนิเวศ (ecological justice) ดังนั้นเพื่อธำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมต่อระบบนิเวศ จึงทำให้เกิดการบัญญัติกฎหมายคุ้มครองป่าไม้ พันธุ์พืช สัตว์ป่า เช่น การให้สิทธิองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมสามารถฟ้องคดีเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายเมื่อป่าถูกทำลาย หรือมีการบุกรุกอุทยานแห่งชาติหรือสัตว์ป่าและพืชป่าถูกทำลายจนใกล้จะสูญพันธุ์หรือสูญพันธุ์ เป็นต้น (Suntariya Muanpa wong 2007, 269–287)

แนวคิดสัตว์เป็นฐาน คือ การวิเคราะห์ความเสียหายจากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดย**ยึดสัตว์ป่าเป็นศูนย์กลางของทุกสรรพสิ่ง** โดยแนวคิดนี้มองว่าสัตว์ป่าเป็นสิ่งมีชีวิตเหมือนกับมนุษย์ที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมโลก โดยสัตว์ป่าทุกตัวมีสิทธิ (animal right) ไม่ว่าจะเป็นการมีชีวิตอยู่ การดำรงชีวิต การรอดพ้นจากการถูกรบกวนหรือล่า ความคุ้มครองจากการถูกนำไปใช้แสวงหาประโยชน์ ในทางที่ผิด/ละเมิดกฎหมาย การถูกกีดกัน/แบ่งแยก/ดูถูก และอยู่อย่างปลอดภัยเหมือนกับมนุษย์และสรรพสิ่งบนโลก หากสัตว์ป่าถูกละเมิดสิทธิในการมีชีวิตอยู่ ทั้งการถูกล่า ถูกรบกวน ถูกทำลายที่อยู่อาศัย ย่อมถือว่าสัตว์เหล่านั้นไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่าความยุติธรรมต่อสัตว์ (species / animal justice) จึงนำมาสู่การบัญญัติกฎหมาย กฎเกณฑ์ ระเบียบต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิของสัตว์มิให้สัตว์ถูกนำไปใช้แสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองหรือพวกพ้อง

ดังนั้นในการวิเคราะห์ความเสียหายตามหลักอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมจะให้ความสำคัญกับมุมมอง/แนวคิดการยึดความเสียหายต่อระบบนิเวศเป็นศูนย์กลางหรือการยึดความเสียหายต่อสัตว์เป็นศูนย์กลางเป็นหลัก แต่ในขณะเดียวกันยังต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์ ระบบนิเวศ และสัตว์ร่วมด้วย โดยเหยื่ออาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นจากอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมได้แก่ **มนุษย์ สัตว์ป่า การเมือง เศรษฐกิจและสังคม และสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ** หากแต่เมื่อพิจารณาสถานะของเหยื่อจากอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมแล้วนั้น จะพบว่าสัตว์ป่า ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมถือเป็น**เหยื่อโดยตรง** (direct victim of crime) ที่ถูกมนุษย์กระทำ เช่น การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า เหยื่อ

อาชญากรรมโดยตรงคือต้นไม้ พืช ดอกไม้ต่าง ๆ ที่ถูกมนุษย์ทำลายไม่ว่าจะด้วยการตัด การเด็ด การเผา เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันมนุษย์ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศตกเป็นเหยื่อโดยอ้อม (indirect victim of crime) ที่ถูกกระทำและได้รับความเสียหายลำดับรองลงมาจากการประกอบอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม ทั้งทรัพยากรธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นสัตว์ป่า พืชป่า ต้นไม้ อากาศ น้ำ ดิน หิน แร่ธาตุ ระบบนิเวศ แม้กระทั่งมนุษย์ และสังคม เนื่องจากมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ต่างอยู่ร่วมกันอยู่ในระบบความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นระบบที่ประกอบด้วยสังคมของสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม โดยมีการแลกเปลี่ยนสสาร แร่ธาตุ อีกทั้งมีการถ่ายทอดพลังงานระหว่างกัน จึงทำให้ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิต/สิ่งไม่มีชีวิตที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งมีความซับซ้อนหรือที่เรียกว่าระบบนิเวศ (ecosystem) (Chatchapon Songsunthornwong 2010, 22–33) จึงเห็นได้ว่าสิ่งมีชีวิตต้องมีความเกี่ยวข้องและผูกพันกับสิ่งแวดล้อม โดยไม่สามารถแยกออกจากกันได้ หากระบบนิเวศมีปัญหาย่อมกระทบต่อสิ่งมีชีวิตภายในระบบนิเวศนั้น เนื่องจากภายในระบบนิเวศประกอบด้วยสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์อย่างซับซ้อน เมื่อสภาพแวดล้อมเกิดการเปลี่ยนแปลง สิ่งมีชีวิตจะพยายามปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป เนื่องจากธรรมชาติที่มีความหลากหลายจะสามารถเลือกสิ่งมีชีวิตอื่นมาทดแทนกันได้ แต่หากมนุษย์คุกคามทำลายเพียงเพื่อนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้มากเกินไป จนเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมจนถึงขั้นเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม จะทำให้เกิดภาวะขาดความสมดุลในระบบนิเวศไปในที่สุด (Chatchapon Songsunthornwong 2010, 65–66)

ดังนั้นเมื่อทราบถึงความเสี่ยงจากอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมผ่านการพิจารณาตามแนวคิดการวัดความเสี่ยงที่มีต่อเหยื่อโดยตรงและเหยื่อโดยอ้อมจะนำไปสู่การวิเคราะห์และเสนอ**แนวทางการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น**ให้เหมาะสมกับเหยื่ออาชญากรรมสิ่งแวดล้อมนั้นต่อไป ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วนักวิชาการด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแบ่งแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมไว้ 3 แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน (sustainable development) (Sutthisak Pattaramanawong 2008, 124–143) หรือในมุมมองของ White ซึ่งเป็นนักอาชญาวิทยาสังแวดล้อมได้เสนอแนวทางการจัดการปัญหาอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมไว้ 3 แนวทาง ได้แก่ แนวทางด้านกฎหมายกับสังคม (socio-legal approach) แนวทางด้านการกำกับ (regulatory approach) และ แนวทางด้านการกระทำทางสังคม (social action approach) (White 2010, 418–422)

2. การลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทย: สถานการณ์ สาเหตุ รูปแบบ และผลกระทบ

2.1 สถานการณ์การลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2553 - 2562)

ภาคือนุสัญญาไซเตสมองว่าประเทศไทยยังคงเป็นประเทศต้นทาง ประเทศทางผ่าน และประเทศปลายทางของการลักลอบค้าสัตว์ป่า เนื่องจากประเทศไทยยังคงมีการลักลอบค้าสัตว์ป่า 4 ชนิดพันธุ์ ได้แก่ เสือ ช้าง (งาช้าง) แรด (นอแรด) และลัน ถือเป็นชนิดพันธุ์สัตว์ป่า 4 ชนิด ที่หายาก เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์และถูกคุกคามอย่างมากจากขบวนการลักลอบค้าสัตว์ป่า ตามที่ปรากฏ

ในบัญชีแดง ชนิดพันธุ์สัตว์ป่าและพืชป่าที่ถูกคุกคาม (red list threatened species) ซึ่งเป็นชนิดพันธุ์ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดทั่วโลก โดยการค้าดังกล่าวมีช้าง แรด เสือ และลัน “The key globally threatened species that have been most affected by such trade – the elephants, rhinoceros, tigers and pangolins.” (United Nations Development Program (UNDP) 2017, 4) ที่ถูกรับรองจากสหภาพระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (The International Union for Conservation of Nature: IUCN)

สิ่งที่บ่งชี้ถึงการที่ประเทศไทยเป็น**ประเทศต้นทาง**ของการลักลอบส่งออกสัตว์ป่า ซากสัตว์ป่า หรือผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากสัตว์ป่าหลายชนิด โดยเฉพาะการลักลอบค้าเสือ ที่จะถูกซื้อขายและส่งออกไปยังผู้บริโภคลำดับสุดท้าย โดยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมานี้เครือข่ายการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสัตว์ป่าและพืชป่าแห่งประเทศไทย (Thailand Wildlife Enforcement Network: Thailand-WEN) ได้ดำเนินการจับกุมและดำเนินคดีเกี่ยวกับการลักลอบค้าเสือ จำนวนทั้งสิ้น 14 คดี โดยตรวจยึดของกลางที่เป็นหัวเสือ จำนวน 32 หัว และชิ้นส่วนอื่นๆ จำนวน 420 กิโลกรัม และมีผู้ถูกจับกุมดำเนินคดีทั้งสิ้น 20 คน (United Nations Development Program (UNDP) 2017, 166–167)

ในขณะที่สถานะของการเป็น**ประเทศทางผ่าน**ของขบวนการลักลอบค้าสัตว์ป่า โดยเฉพาะเส้นทางผ่านของการลักลอบค้านอแรดและลันที่ใช้เส้นทางการบินมาจากประเทศในแถบทวีปแอฟริกา ได้แก่ ประเทศเคนยา แทนทานเนีย แคมเบีย โมซัมบิก บอสวานา และแอฟริกาใต้มายังประเทศไทยและเปลี่ยนสายการบินเพื่อไปยังประเทศปลายทางที่ผู้ส่งซื้อสัตว์ป่าอยู่หรือเปลี่ยนไปใช้

การขนส่งงาช้างแอฟริกาหรือนอแรดด้วยเส้นทางบกและทางเรือ เพื่อส่งนอแรดและลิ้นออกไปนอกประเทศไทย โดยเครือข่ายการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสัตว์ป่าและพืชป่าแห่งประเทศไทยได้จับกุมและดำเนินคดีผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการลักลอบค้าอแรดและลิ้น ระหว่างปี พ.ศ. 2553 - 2560 พบว่ามีคดีเกี่ยวกับการลักลอบค้าอแรดจำนวน 5 คดี นอแรดที่ตรวจยึดเป็นของกลางมีจำนวน 31 นอ และชิ้นส่วนของนอแรด จำนวน 50 กิโลกรัม ซึ่งมีผู้ถูกจับกุมและดำเนินคดี จำนวน 6 คน ในขณะที่คดีเกี่ยวกับการลักลอบค้าลิ้น มีจำนวน 47 คดี ลิ้นที่ตรวจยึดได้ จำนวน 4,145 ตัว และชิ้นส่วนของลิ้น จำนวน 1,000 กิโลกรัม ซึ่งมีผู้ถูกจับกุมและดำเนินคดี จำนวน 37 คน (United Nations Development Program (UNDP) 2017, 166-167) หรือเจ้าหน้าที่ศุลกากรสามารถตรวจยึดลิ้นได้เป็นของกลางในช่วงปีงบประมาณ 2557-2560 มีถึง 423 ตัว และที่เป็นซากลิ้นถึง 6,287 กิโลกรัม (Thai Customs 2018, 1-4)

นอกจากนี้ประเทศไทยยังคงถูกมองว่าเป็นประเทศปลายทางของการลักลอบค้าสัตว์ป่าบางประเภทเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งงาช้างแอฟริกาที่นิยมนำเข้ามาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น งาช้างแกะสลัก สร้อยคอ งาช้าง กำไล งาช้าง ต่างหู งาช้าง เป็นต้น เครือข่ายการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสัตว์ป่าและพืชป่าแห่งประเทศไทยได้จับกุมและดำเนินคดีผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการลักลอบค้างาช้าง ระหว่างปี พ.ศ. 2553 - 2560 พบว่ามีคดีเกี่ยวกับการลักลอบค้างาช้าง จำนวน 24 คดี งาช้างที่ตรวจยึดเป็นของกลางมีจำนวน 586 กิ่ง และชิ้นส่วนของงาช้าง จำนวน 9,293.1 กิโลกรัม ซึ่งมีผู้ถูกจับกุมและดำเนินคดี จำนวน 4 คน (United Nations Development Program (UNDP) 2017, 166-167) ซึ่ง

สัตว์ป่าที่มีการลักลอบค้าทั้งภายในประเทศไทยและในลักษณะการลักลอบค้าข้ามชาติที่อยู่ในความต้องการของผู้บริโภคลำดับสุดท้ายได้แก่ ช้าง (งาช้าง) เสือโคร่ง นอแรด ลิ้น นกสวยงามชนิดต่าง ๆ โดยเฉพาะนกเงือก นกชนหิน นกปรอด ชนิดต่าง ๆ รวมทั้งเต่า จะเข้ กิ้งก่า เป็นต้น

2.2 สาเหตุของการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทย

การลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทยนั้น เกิดมาจากสาเหตุหลักสำคัญ 2 ประการ คือ **ความต้องการซื้อ (demand) และความต้องการขาย (supply) สัตว์ป่า** **ซากสัตว์ป่า ชิ้นส่วนของสัตว์ป่า หรือผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากซากสัตว์ป่า** โดยความต้องการซื้อสัตว์ป่านั้นเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์หรือความต้องการที่แบ่งเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ความต้องการอุปโภคและบริโภคสัตว์ป่า ด้วยการนำสัตว์ป่าไปแปรรูปเป็นสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ต่างๆ ได้แก่ อาหาร ยาแผนโบราณ เครื่องประดับ และของตกแต่ง และความต้องการอุปโภคและบริโภคสัตว์ป่า ด้วยการนำสัตว์ปามาเลี้ยง เพาะพันธุ์ หรือครอบครองเป็นสิ่งของสะสม ในขณะที่ความต้องการขายสัตว์ป่าแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ความต้องการเงินและแลกเปลี่ยนกับยาเสพติด

โดยความต้องการซื้อและความต้องการขายสัตว์ป่า ซากสัตว์ป่า ชิ้นส่วนของสัตว์ป่า หรือผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากซากสัตว์ป่าที่ขับเคลื่อนให้เกิดการลักลอบค้าสัตว์ป่าในไทย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Milliken and Shaw (2012, 8-17) World Wide Fund for Nature (WWF)/Dalberg (2012, 9, 12) Pires (2015, 299-302) Tanya Chan-at (2005, 36-37) และ Brack and Hayman (2002, 10-11) หากแต่ลักษณะของความ ต้องการขาย

คือการแลกเปลี่ยนกับยาเสพติด ถือเป็นข้อค้นพบใหม่จากการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทย

นอกจากนี้ทัศนคติของคนที่มีต่อสัตว์ป่าที่คนบางกลุ่มมักจะมองว่าสัตว์ป่าเป็นสมบัติของมนุษย์ เป็นสินค้าอย่างหนึ่งที่มนุษย์สามารถซื้อขาย ครอบครอง กิน ใช้ได้ตามต้องการ ทั้งที่สัตว์ป่าแต่ละตัวล้วนมีคุณค่าในตัวเอง มีคุณประโยชน์ต่อสัตว์อื่น ๆ ต่อมนุษย์ ต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ และสมควรมีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่รอดปลอดภัยจากการทารุณหรือคุกคามโดยมนุษย์ ถือเป็นข้อค้นพบใหม่ที่เกิดขึ้นจากการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทย ที่ขับเคลื่อนให้เกิดการลักลอบค้าสัตว์ป่าเกิดขึ้นในไทย

2.3 รูปแบบและกระบวนการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทย

สถานการณ์การลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทยนั้น สามารถแบ่งรูปแบบการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทยได้เป็น 2 รูปแบบ คือ 1) การลักลอบค้าสัตว์ป่าแบบระหว่างบุคคล คือผู้ที่ต้องการซื้อสัตว์ป่าจะทำการติดต่อไปยังผู้ขายสัตว์ป่าโดยตรงกับ 2) การลักลอบค้าสัตว์ป่าแบบเครือข่ายคือการกระทำผิดเกี่ยวกับการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่มีผู้กระทำหลายคนในการลักลอบค้าสัตว์ป่าแต่ละครั้ง ผู้กระทำผิดแต่ละคนจะมีหน้าที่ของตนเองจะต้องกระทำ แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาของเทคโนโลยีทำให้กระบวนการลักลอบค้าสัตว์ป่านำความทันสมัยของระบบเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำผิดที่เรียกว่าการลักลอบค้าสัตว์ป่าออนไลน์คือการซื้อขายสัตว์ป่าทั้งที่ได้รับการคุ้มครอง ห้ามมีการซื้อขายตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 และอนุสัญญาไซเตส หรือสัตว์ป่าที่สามารถซื้อขายได้ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ที่ต้องดำเนินการ

ผ่านอินเทอร์เน็ต เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) อิน스타그램 (Instagram) เป็นต้น

ทั้งนี้การลักลอบค้าสัตว์ป่าทั้ง 2 รูปแบบสามารถเกิดทั้งในลักษณะการค้าสัตว์ป่าอย่างผิดกฎหมายภายในประเทศและระหว่างประเทศ โดยพิจารณาจากบุคคลที่เป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดการลักลอบค้าสัตว์ป่าในไทย คือ ผู้บริโภค/อุปโภคสัตว์ป่าที่มีความต้องการทั้ง 2 ลักษณะตามที่กล่าวมาข้างต้น โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท

1) บุคคลทั่วไป

2) ผู้มีอำนาจ/อิทธิพล และนายทุน เช่น ข้าราชการหรืออดีตข้าราชการตำรวจ ข้าราชการหรืออดีตข้าราชการครูในระดับผู้บริหาร ผู้บริหารหรืออดีตผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข้าราชการหรืออดีตข้าราชการป่าไม้ ประธานบริษัทหรือเจ้าของกิจการรับเหมาก่อสร้าง เจ้าของสวนสัตว์ เป็นต้น ซึ่งบุคคลเหล่านี้สังกัด/เคยสังกัดอยู่ในหน่วยงานหรือองค์กรที่เป็นที่รู้จักของประชาชนทั้งในระดับประเทศหรือระดับท้องถิ่น

3) เจ้าของร้านอาหารป่าที่อยู่รอบ ๆ บริเวณอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าที่ตั้งอยู่ทั่วประเทศหรือร้านอาหารจีนในเขตกรุงเทพมหานครหรือปริมณฑล

4) เจ้าของกิจการแปรรูปและ/หรือขายผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากซากสัตว์ป่า เช่น ร้านค้าข้างข้างที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชกำหนดให้พื้นที่เป้าหมาย 8 พื้นที่ว่าจะพบการค้าข้างข้าง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร พระนครศรีอยุธยา นครสวรรค์ อุทัยธานี บุรีรัมย์ สุรินทร์ เชียงใหม่ และภูเก็ต หรือพื้นที่เป้าหมายที่มีปัญหาการค้าข้างข้าง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี กาญจนบุรี พระนครศรีอยุธยา อุทัยธานี นครสวรรค์

สุโขทัย เชียงราย เชียงใหม่ สุรินทร์ ภูเก็ต สนามบิน นานาชาติ ทำเลระหว่างประเทศ อีกทั้งพื้นที่เป้าหมาย ค้าสัตว์ป่า ชากสัตว์ป่า และผลิตภัณฑ์สัตว์ป่าข้ามชาติ จำนวน 30 จังหวัด ตามแผนปฏิบัติงานของศูนย์ป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ศปทส.ตร.) (Royal Thai Police 2019, 1-4)

ทั้งนี้กระบวนการลักลอบซื้อขายสัตว์ป่านั้นจะแตกต่างกันไปตามประเภทของผู้ซื้อสัตว์ป่า กล่าวคือ บุคคลทั่วไปจะไม่มีอำนาจหรืออิทธิพลที่จะเข้าถึงสัตว์ป่าหรือชากสัตว์ป่าได้โดยตรงหรือไม่รู้จักกับเครือข่ายลักลอบค้าสัตว์ป่า หากแต่บุคคลเหล่านี้จะใช้วิธีการค้นหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตผ่าน Google แล้วใส่คำค้นหา เช่น ต้องการกินเนื้อลิง ชื่อนางอาย หางาข้างแคะสลัก หานกเงือกได้จากไหน เป็นต้น จากนั้นจะทำการค้นหาข้อมูลไปเรื่อย ๆ จนสามารถติดต่อกับผู้ค้าสัตว์ป่า โดยจะมีทั้งการติดต่อผ่านโทรศัพท์ อีเมล ไลน์ เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม เป็นต้น เพื่อทำการสอบถามและตกลงรายละเอียดการซื้อขายสัตว์ป่า เมื่อผู้บริโภคตัดสินใจเลือกสินค้าที่ตนต้องการ พร้อมทั้งชำระเงิน และแจ้งรายละเอียดการจัดส่งเรียบร้อยแล้ว ผู้ค้าจะทำการส่งสินค้านั้นให้แก่ผู้ซื้อผ่านการส่งทางไปรษณีย์ตามที่อยู่ที่แจ้งไว้ หรือนัดรับสินค้าตามสถานที่ที่มีคนพลุกพล่าน เช่น ห้างสรรพสินค้า ตลาดนัด เป็นต้น เพื่อจะได้ไม่เป็นจุดสนใจของคนทั่วไปหรือเจ้าหน้าที่รัฐ

ในขณะที่ผู้มีอำนาจหรือผู้มีอิทธิพลหรือนายทุนเมื่อต้องการสัตว์ป่าจะมี 2 ลักษณะ คือ ผู้มีอำนาจ/อิทธิพลหรือนายทุนจะเข้าป่าไปล่าสัตว์ป่าด้วยตนเอง ซึ่งจะมีทั้งการลักลอบเข้าไปในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า หรือทำเรื่อง

ขออนุญาตเข้าพื้นที่อย่างถูกต้องตามระเบียบกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช หากแต่มีจุดประสงค์ซ่อนเร้นที่จะไปล่าและนำสัตว์ป่ากลับออกมา โดยมีผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ เช่น ข้าราชการหรืออดีตข้าราชการตำรวจ ข้าราชการหรืออดีตข้าราชการระดับผู้บริหาร ผู้บริหารหรืออดีตผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข้าราชการหรืออดีตข้าราชการป่าไม้ ประธานบริษัทหรือเจ้าของกิจการ รับเหมาก่อสร้าง เจ้าของสวนสัตว์ เป็นต้น ซึ่งบุคคลเหล่านี้สังกัด/เคยสังกัดอยู่ในหน่วยงานที่เป็นที่รู้จักของประชาชนทั้งในระดับประเทศหรือระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะในพื้นที่ที่อยู่ใกล้เคียงอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า ซึ่งเป็นบุคคลที่มีทั้งอำนาจ อิทธิพล และฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีที่จะคอยให้ความช่วยเหลือในการติดต่อประสานงานเจ้าหน้าที่ที่ประจำอยู่อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า ให้ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้มีอำนาจ/อิทธิพลหรือนายทุนตลอดช่วงระยะเวลาที่เข้าไปในพื้นที่และนำสัตว์ป่ากลับออกมา หรืออีกวิธีการคือผู้มีอำนาจ/อิทธิพลหรือนายทุนจะติดต่อกับผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ให้ช่วยจัดหาสัตว์ป่าตามที่ตนต้องการแล้วจัดส่งมาให้แก่ตนเอง

ส่วนเจ้าของร้านอาหารป่าหรือร้านอาหารจีน และเจ้าของกิจการแปรรูปและ/หรือขายผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากชากสัตว์ป่า โดยส่วนใหญ่จะรู้จักกับผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ที่รู้จักกับเครือข่ายลักลอบค้าสัตว์ป่า จะติดต่อผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ให้ช่วยจัดหาสัตว์ป่าตามที่ตนต้องการแล้วจัดส่งมาให้ตนเอง

อย่างไรก็ตามหากพิจารณากระบวนการลักลอบค้าสัตว์ป่าตามแนวคิดของ WWF ที่มองว่าการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เป็นระบบการค้าอย่างผิดกฎหมายจะต้องประกอบไปด้วยประเทศต้นทาง ประเทศทางผ่าน

และประเทศปลายทาง โดยมีตัวแสดงตามบทบาทหน้าที่ที่ถูกกำหนดโดยขบวนการลักลอบค้าสัตว์ป่า เมื่อนำมาอภิปรายเปรียบเทียบกับกรลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทยทั้ง 3 ลักษณะ คือ

1) ประเทศต้นทางหรือแหล่งทรัพยากรสัตว์ป่าพื้นเมืองของไทย พบว่านายพรานที่อาศัยอยู่ใกล้อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า หรือที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าพื้นเมือง จะถูกผู้มีอิทธิพลในพื้นที่สั่งให้ไปล่าสัตว์ป่าหรือหาซากสัตว์ป่าตามที่ผู้ซื้อที่อยู่นอกประเทศสั่ง เมื่อล่ามาได้แล้วนั้นจะต้องนำมาส่งให้แก่ตนหรือบุคคลที่มีอิทธิพลแจ้งให้มารับตามจุดนัดหมาย จากนั้นผู้มีอิทธิพลในพื้นที่จะดำเนินการประสานงานและจัดส่งสัตว์ป่า ซากสัตว์ป่า หรือผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากสัตว์ป่าออกไปนอกประเทศ จนกระทั่งผู้สั่งซื้อสัตว์ป่าที่อยู่ต่างประเทศได้รับสินค้า

2) ประเทศทางผ่าน พบว่าผู้ขนส่งซึ่งจะมีทั้งบุคคลทั่วไปที่ถูกชักชวนให้เข้าร่วมการลักลอบค้าสัตว์ป่าเนื่องด้วยมีคุณสมบัติและความสามารถที่เอื้อให้การลักลอบขนส่งสัตว์ป่าสำเร็จหรือเป็นบุคคลที่มีคนในครอบครัวหรือคนใกล้ชิดเคยลักลอบขนส่งสัตว์ป่ามาก่อน โดยผู้ขนส่งนี้จะถูกผู้มีอิทธิพลในพื้นที่หรือเครือข่ายของผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ติดต่อประสานงานให้ไปรับสัตว์ป่ากับบุคคลหรือจุดนัดหมายตามที่แจ้ง แล้วทำการลักลอบขนส่งสัตว์ป่าไปตามเส้นทางที่ระบุไว้ จนกระทั่งสัตว์ป่านั้นถูกลักลอบส่งออกไปนอกประเทศไทย

3) ประเทศปลายทางของการลักลอบซื้อขายสัตว์ป่าจากต่างประเทศ พบว่าบุคคลที่เป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดการลักลอบค้าสัตว์ป่าในไทยทั้ง 2 ลักษณะตามที่กล่าวถึงข้างต้น หากแต่บุคคลเหล่านั้นต้องการบริโภค/อุปโภคสัตว์ป่าจากต่างประเทศซึ่งจะดำเนินการสั่งซื้อ

สัตว์ป่าต่างประเทศผ่านวิธีการค้นหาข้อมูลผู้ค้าจากอินเทอร์เน็ตหรือแอปพลิเคชัน หรือติดต่อผ่านผู้มีอิทธิพลให้จัดหาและจัดส่งสัตว์ป่าจากต่างประเทศมาให้แก่ตนเอง จนกระทั่งตนเองได้รับสัตว์ป่า ซากสัตว์ป่า และผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากสัตว์ป่าที่ลักลอบนำเข้ามาจากต่างประเทศ

2.4 ผลกระทบจากการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทย

การลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทยนั้น มีผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่

ด้านสัตว์ป่า คือ สัตว์ป่าพื้นเมืองของไทยบางชนิดพันธุ์ที่อยู่ในความต้องการของผู้บริโภคมีจำนวนลดลง เข้าสู่ภาวะเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์หรือสูญพันธุ์ไปเป็นที่สุด เนื่องจากความต้องการของผู้บริโภคที่ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง หรือจากการถูกคุกคามจากสัตว์ป่าต่างประเทศ เพราะถูกผู้บริโภคที่ต้องการจะเลี้ยงแล้วนำไปปล่อยในป่าโดยมิได้มีข้อมูลและความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสัตว์ป่าต่างประเทศที่ตนนำมาเลี้ยง เมื่อนำสัตว์ป่าต่างประเทศที่มีความแข็งแรงและดูดีกว่าสัตว์ป่าพื้นเมืองของไทยไปปล่อยป่า โอกาสที่สัตว์ป่าต่างประเทศเหล่านั้นจะไปทำร้ายสัตว์ป่าพื้นเมืองของไทยจนได้รับบาดเจ็บ ล้มตาย ย่อมมีโอกาสเกิดขึ้นสูง หรือแม้กระทั่งมีโอกาสติดโรคที่แพร่มาจากสัตว์ป่าต่างประเทศที่ถูกลักลอบนำเข้ามาในไทย แม้กระทั่งพฤติกรรมและลักษณะนิสัยของสัตว์ป่าเปลี่ยนเป็นสัตว์เลี้ยงภายใต้การดูแลของมนุษย์ ไม่สามารถที่จะหากินได้เองหากถูกนำปล่อยคืนสู่ป่า รวมไปถึงความเป็นไปได้ที่สัตว์ป่าที่มีลักษณะหรือคุณสมบัติใกล้เคียงกับสัตว์ป่าชนิดเดิมที่ต้องสูญพันธุ์ไป จะถูกล่าเพื่อนำมาใช้แทนสัตว์ป่าชนิดที่สูญพันธุ์ไปแล้วหรืออาจจะเปลี่ยนไปบริโภคสัตว์ป่าชนิดพันธุ์อื่นแทน

ด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ คือ ระบบนิเวศขาดความสมดุล เนื่องมาจากการตั้งสัตว์ป่าบางชนิดพันธุ์ออกจากป่า ด้วยวิธีการลักลอบล่าหรือฆ่าโดยไม่ได้นำเงินถึงการคงอยู่ของสายพันธุ์จนทำให้สัตว์ป่านั้นเหลือน้อยลงหรือหมดไปจากระบบนิเวศ ย่อมทำให้ระบบห่วงโซ่อาหารของพื้นที่ป่าบริเวณดังกล่าวขาดความสมดุล และเมื่อระบบนิเวศขาดความสมดุลแล้วสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้นจะเปลี่ยนแปลงไปจนกระทบต่อระบบนิเวศในบริเวณใกล้เคียงและความเสียหายที่เกิดขึ้นในระบบนิเวศหนึ่งจะขยายวงกว้างออกไปเรื่อย ๆ

ด้านความเป็นอยู่และสุขภาพอนามัยของมนุษย์ คือ การละทิ้งถิ่นฐานแล้วย้ายไปอาศัยที่อื่นอันเนื่องมาจากจำนวนสัตว์ป่าลดลงเพราะล่าสัตว์ป่า จำนวนมากเกินความต้องการที่จำเป็นหรือล่าโดยผิดวิธีจนทำให้สัตว์ป่านั้นเข้าสู่ภาวะเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์หรือแม้กระทั่งการคุกคามหรือการแพร่ระบาดของเชื้อโรคจากสัตว์ป่าต่างประเทศ ทำให้สัตว์ป่าพื้นเมืองของไทยที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศลดลง จนกระทบต่อระบบนิเวศในพื้นที่นั้น ทั้งยังส่งผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในพื้นที่ดังกล่าว

ด้านเศรษฐกิจ คือ รัฐสูญเสียรายได้ที่มาจากภาษีของประชาชนและภาคธุรกิจ รวมถึงรายได้จากการค้าระหว่างประเทศ ทั้งนี้จากข้อมูลของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชเคยประเมินมูลค่าความเสียหายเบื้องต้นหากประเทศไทยถูกระงับการค้าสัตว์ป่า รวมทั้งพืชป่าตามบัญชีอนุสัญญาไซเตสกับประเทศภาคี จะทำให้ไทยสูญเสียรายได้จากการค้าสัตว์ป่าและพืชป่าเป็นมูลค่าหลายหมื่นล้านบาท โดยมูลค่าความเสียหายจากการค้าจระเข้ หนังจระเข้ และผลิตภัณฑ์ที่ทำจากหนังจระเข้ น้ำจืดและจระเข้ น้ำเค็ม ปลาตะพืด ม้าน้ำ

และปลาช่อนนมสอนและอื่นๆ ประมาณ 2,220 ล้านบาท หรือมูลค่าความเสียหายที่จะมาจากการค้าผลิตภัณฑ์ที่ทำจากหนังจระเข้ ไคแมน นกแก้วสวยงาม แมลง และหนังงู ประมาณ 1,200 ล้านบาท หรือแม้กระทั่งมูลค่าความเสียหายที่จะเกิดจากรายได้ที่มาจากการส่งออกกล้วยไม้ กฤษณา ไม้ประดับจำพวกหยก ไผ่เขียน กระบองเพชร ปรง ปาล์ม เป็นต้น คิดเป็นมูลค่าความเสียหายประมาณ 10,080 ล้านบาท นอกจากประเทศไทยต้องสูญเสียรายได้จากการค้าสัตว์ป่าและพืชป่ากับประเทศภาคีแล้ว ยังทำให้ประเทศไทยต้องเสียส่วนแบ่งทางการตลาดการค้าชนิดพันธุ์สัตว์ป่าและพืชป่าข้างต้นไปให้แก่ประเทศอื่นๆ เป็นระยะเวลากว่า 3 - 4 ปี (Thailand. Department of National Park. Wildlife and Plant Conservation 2019, 1-11) โดยรายได้ที่รัฐต้องสูญเสียไปนั้นเป็นเงินที่รัฐจะนำมาพัฒนาประเทศและดูแลประชาชนในประเทศให้อยู่ดีกินดี ย่อมลดลงตามไปด้วย เมื่อรายได้ที่เข้าสู่ประเทศลดลงย่อมทำให้การพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น โครงสร้างพื้นฐาน การสาธารณสุข การศึกษา รวมทั้งด้านอื่น ๆ ต้องชะลอหรือหยุดการพัฒนาปรับปรุงไปชั่วคราว รวมไปถึงการตัดงบประมาณให้แก่หน่วยงานราชการต่าง ๆ ลง

ด้านสังคม คือ ความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยต่อร่างกาย ชีวิต และทรัพย์สิน ต้องอยู่ท่ามกลางสภาพสังคมที่ขาดความเป็นระเบียบ ขาดความสงบสุข เนื่องจากสัตว์ป่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ สร้างรายได้และประโยชน์ให้แก่ประเทศอย่างมาก อีกทั้งการกระทำในรูปแบบของการลักลอบค้าสัตว์ป่าถือได้ว่าเป็นอาชญากรรมที่ทำให้ประเทศดำเนินไปอย่างไม่มั่นคงปลอดภัย ได้แก่ การทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ องค์การอาชญากรรม ผู้มีอิทธิพล การลักลอบเข้าประเทศ และการลักลอบขนส่งสินค้าผิด

กฎหมาย โดยส่วนใหญ่แล้วเครือข่ายอาชญากรเหล่านี้จะมีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการลักลอบค้าสินค้าผิดกฎหมายอื่น ๆ อีกด้วย เช่น ยาเสพติด อาวุธ มนุษย์ รวมไปถึงสัตว์ป่า โดยองค์การธนาคารโลก (World Bank) ยืนยันว่าการลักลอบค้าสัตว์ป่ามีปรากฏแน่ชัดพร้อม ๆ กับการลักลอบค้าอาวุธและค้ำมนุษย์ (World Bank, East Asia and Pacific Regional Office. Environment and Social Development Unit 2005, 4)

ด้านการเมือง คือ การบั่นทอนทำลายชื่อเสียง ความเชื่อมั่น และภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศไทย ส่งผลต่อการเมืองระหว่างประเทศที่เชื่อมโยงกับการยอมรับจากนานาประเทศ

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทย ทั้ง 6 ด้าน พบว่าผลกระทบด้านสัตว์ป่าและด้านการเมืองเป็นข้อค้นพบใหม่ที่น่าสนใจไปจากผลการศึกษาของ Tanya Wyatt (Wyatt 2013, 130-158) Wyler and Sheikh (2008, 13-15) World Wide Fund for Nature (WWF)/Dalberg (2012, 16-19) และ Natnicha Donpanya (2013) อีกทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้ง 6 ประการนั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน เนื่องจากมนุษย์ รัฐ สังคม สัตว์ป่า สิ่งแวดล้อม ต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ ซึ่งเป็นไปตามหลักแห่งความสัมพันธ์ของระบบนิเวศ กล่าวคือภายในระบบนิเวศหนึ่งจะประกอบไปด้วยสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต เมื่อสภาพแวดล้อมเกิดความเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการลักลอบค้าสัตว์ป่าโดยมิได้คำนึงถึงหลักการเกิดทดแทนสัตว์ป่าที่สูญเสียไป จะส่งผลให้สิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ที่อยู่ภายในป่าหรือภายนอกป่า เช่น มนุษย์ รัฐ สังคม สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศได้รับผลกระทบตามไปด้วย

3. บทวิเคราะห์อาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมกับการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทย

จากสถานการณ์สาเหตุ รูปแบบ กระบวนการ และผลกระทบจากการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทยตามที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม 3 แนวคิด คือ แนวคิดมนุษย์เป็นฐาน แนวคิดสัตว์เป็นฐาน และแนวคิดระบบนิเวศเป็นฐาน เพื่อให้เกิดความยุติธรรมต่อเหยื่ออาชญากรรมที่เกิดขึ้นจากการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่ถือเป็นจุดมุ่งหมายหลักของแนวคิดอาชญาวิทยาสสิ่งแวดล้อม พบว่าแนวคิดอาชญาวิทยาสสิ่งแวดล้อมสามารถนำมาใช้อธิบายสถานการณ์การลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทยได้โดยพิจารณาจาก 3 ตัวแปรหลัก คือ 1) ผลกระทบเกิดขึ้นต่อมนุษย์และสังคม 2) ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสัตว์ป่า และ 3) ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แผนภาพผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทย

ตามแนวคิดอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อม

ที่มา: Nanrapat Chaikaraphong 2019, 158

จากภาพที่ 2 อธิบายได้ดังนี้

ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อมนุษย์และสังคม

การลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทยนั้นทำให้คนไทยที่เคยอาศัยอยู่ในแหล่งที่มีสัตว์ป่า พืชป่า และสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ ต้องอพยพย้ายถิ่นไปหาที่ทำกินแหล่งใหม่ เนื่องจากแหล่งพื้นที่ทำกินนั้นขาดความอุดมสมบูรณ์เพราะสัตว์ป่าที่อยู่อาศัยในบริเวณนั้นถูกล่าไปมากเกินความจำเป็นและไม่สามารถที่จะเกิดได้ทันกับความต้องการของมนุษย์ ทำให้เกิดความผันผวนของห่วงโซ่อาหาร กระทั่งระบบนิเวศขาดความ

สมดุลจนไม่สามารถที่จะอาศัยพื้นป่าบริเวณนั้นเป็นแหล่งพื้นที่ทำมาหากินได้ หรือแม้กระทั่งคนไทยที่ประกอบอาชีพในอุตสาหกรรมที่ต้องพึ่งพิงสัตว์ป่าในกระบวนการผลิตต้องถูกเลิกจ้าง เพราะสัตว์ป่าที่เป็นทรัพยากรสำคัญของกระบวนการผลิตถูกล่าโดยขบวนการลักลอบค้าสัตว์ป่าหรือสัตว์ป่านั้นติดเชื้อโรคจากสัตว์ป่าต่างประเทศ จนทำให้เจ้าของกิจการต้องปรับลดหรือเลิกจ้างคนงานเมื่อถูกเลิกจ้างไม่มีรายได้ที่จะนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตต้องไปหางานใหม่

แม้กระทั่งการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทยนั้นยังมีโอกาสที่จะทำให้คนไทยต้องเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคที่แพร่มาจากสัตว์ป่าจนส่งกลายเป็นปัญหาสุขภาพที่คร่าชีวิตได้ ไม่ว่าจะเป็นโรคซาร์ส (SARS) ที่ระบาดจากแมว โรคฝีดาษลิง (monkeypox) ซึ่งเป็นเชื้อไวรัสที่พบจากลิง โรคไข้หวัดนกแก้ว (parrot fever) เป็นต้น โดยเฉพาะโรคไข้หวัดนก (avian influenza) ที่เริ่มแพร่ระบาดมาสู่คนไทยตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2547 จนถึงวันที่ 21 พฤศจิกายน 2548 โดยเชื้อโรคไข้หวัดนกที่พบในไทยนั้น มีทั้งที่มาจากกรอพยพของนกต่างถิ่นหรือแม้กระทั่งการลักลอบนำนกสวยงามจากต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทยโดยมิได้ผ่านการตรวจโรคจากหน่วยงานควบคุมโรคระบาดระหว่างประเทศทำให้คนไทยที่ซื้อนกสวยงามจากต่างประเทศมาเลี้ยง หรือคนไทยที่บริโภคเนื้อหรือไข่ของนกป่า หรือลูกจิ้งหรือเจ้าของภาคการผลิตที่ต้องสัมผัสกับสัตว์ป่าที่มีปฏิกิริยาโอกาสติดเชื้อโรคไข้หวัดนกสูงกว่าคนไทยทั่วไป เหตุการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกครั้งนั้นทำให้มีคนไทยติดเชื้อโรคไข้หวัดนกประเภท H5N1 จำนวน 21 ราย และเสียชีวิตไปถึง 13 ราย นับว่ามีอัตราการป่วยตายจากการติดเชื้อไข้หวัดนกสูงถึงร้อยละ 62 แม้ว่าในปัจจุบันนี้จะไม่ได้รับการรายงานการเสียชีวิตของคนไทยจากการติดเชื้อไข้หวัดนก หากแต่ยังคงต้องให้ความสำคัญในการติดตามเฝ้าระวังการระบาดของเชื้อโรคไข้หวัดนกอย่างต่อเนื่อง เพราะหากมีการระบาดเกิดขึ้นอีก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้เร่งให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยและควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อโรคได้อย่างทันทั่วทั้ง

นอกจากนี้การลักลอบค้าสัตว์ป่ายังทำให้คนไทยสังคมไทยเกิดความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยต่อร่างกายชีวิต และทรัพย์สิน ต้องอยู่ท่ามกลางสภาพสังคมที่

ขาดความเป็นระเบียบและขาดความสงบสุข อันเนื่องมาจากอาชญากรรมต่าง ๆ ที่มาพร้อมกับการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทยไม่ว่าจะเป็นการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ ด้วยการเรียกรับสินบน การเพิกเฉย/ปล่อยละเลยในการปฏิบัติ และการใช้อำนาจหน้าที่ในทางมิชอบ หรือองค์การอาชญากรรมทั้งที่เป็นเครือข่ายอาชญากรรมที่อยู่ภายในประเทศไทยหรือระหว่างประเทศที่ร่วมมือกันกระทำความผิด แม้กระทั่งปัญหาผู้มีอิทธิพลซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจและเป็นที่เคารพยำเกรงของบุคคลในหน่วยงานราชการหรือคนในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยผู้มีอิทธิพลเหล่านี้จะใช้อำนาจหรือความน่าเกรงขามที่ตนสร้างไว้มาใช้สนับสนุน ขบวนการลักลอบค้าสัตว์ป่า นอกจากนี้ยังมีปัญหาคนต่างชาติลักลอบเข้ามาในประเทศไทย เพื่อมาลักลอบค้าสัตว์ป่าหรือลักลอบขนส่งสินค้าผิดกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นอาวุธ ยาเสพติด หรือสินค้าอื่น ๆ ที่ต้องมีการสำแดงหรือจ่ายภาษีก่อนนำเข้าหรือส่งออกจากไทยไปต่างประเทศหรือต่างประเทศเข้ามายังประเทศไทย

กระทั่งด้านเศรษฐกิจพบว่ารัฐต้องสูญเสียรายได้จากภาษีของภาคประชาชนและภาคธุรกิจที่ได้รับจากการค้าสัตว์ป่าอย่างถูกกฎหมาย จากมูลค่าของกลางที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้และเจ้าหน้าที่ศุลกากรตรวจยึดได้จากกระทำความผิดคดีเกี่ยวกับสัตว์ป่าในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่ารัฐต้องสูญเสียรายได้ที่จะเกิดจากสัตว์ป่าไปกว่า 2,321 ล้านบาท ซึ่งมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนี้ย่อมจะสามารถนำมาใช้พัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคต่าง ๆ ภายในประเทศ เพื่อให้ประชาชนคนไทยได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อีกทั้งรายได้เหล่านี้ยังสามารถนำไปจัดสรรเป็นงบประมาณให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะหน่วยงานด้านการป้องกันและปราบปรามการลักลอบค้าสัตว์ป่าได้นำไปใช้ในการปฏิบัติงาน

สุดท้ายนานาประเทศไม่ให้การยอมรับจนสูญเสียภาพลักษณ์ที่ดีในเวทีการค้าซึ่งสัตว์ป่าและพืชป่าตามอนุสัญญาไซเตส อันเนื่องมาจากการถูกภาคีสมาชิกอนุสัญญาไซเตสมองในแง่ลบว่าประเทศไทยไม่ได้ให้ความจริงจังในการลงมือปฏิบัติการต่าง ๆ เพื่อจะคงไว้ซึ่งสัตว์ป่าให้อยู่รอดจากการสูญพันธุ์จากการค้าระหว่างประเทศทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมายซึ่งถือเป็นการผิดต่อสัตยาบันที่ให้ไว้ต่ออนุสัญญาไซเตส เมื่อภาคีสมาชิกไม่มีความเชื่อมั่นต่อประเทศไทยแล้ว ภาพลักษณ์ที่ประเทศไทยได้เคยแสดงต่อภาคีนับตั้งแต่ตัดสินใจเข้าร่วมภาคีอนุสัญญาไซเตสว่ายินดีและจริงใจที่จะสงวนและอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าจะค่อย ๆ เสื่อมลงจนกระทบต่อความเชื่อมั่นของประเทศภาคีสมาชิกอื่น ๆ ที่จะตัดสินใจร่วมทำการค้าสัตว์ป่า พืชป่า หรือสินค้าอื่น ๆ กับประเทศไทยต่อไป เหมือนกรณีเหตุการณ์ที่ประเทศไทยถูกคณะกรรมการถาวรและสำนักงานเลขาธิการอนุสัญญาไซเตสสั่งห้ามประเทศภาคีสมาชิกอนุสัญญาไซเตสทำการค้าสัตว์ป่าและพืชป่าตามอนุสัญญาไซเตสกับประเทศไทยเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2534 จนกว่าสำนักงานเลขาธิการไซเตสจะได้รับการรายงานว่าประเทศไทยมีมาตรการบังคับใช้อนุสัญญาไซเตสได้อย่างเหมาะสมและเป็นรูปธรรม และในปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยยังคงถูกสำนักงานเลขาธิการไซเตสจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศที่น่ากังวล (Primary Concern) ว่ามีความเสี่ยงสูงที่จะมีการค้าอย่างผิดกฎหมาย จึงทำให้ประเทศไทยถูกจับตามองเป็นอย่างมาก ทั้งจากสำนักงานเลขาธิการไซเตส ประเทศภาคีสมาชิกอนุสัญญาไซเตสหรือแม้กระทั่งประเทศอื่น ๆ ที่สนใจทำการค้ากับประเทศไทยต้องชะลอการตัดสินใจไปก่อนซึ่งมาตรการระงับทางการค้าและการถูกจัดให้เป็นประเทศในกลุ่มประเทศที่น่ากังวลถือเป็นมาตรการที่

ทำให้ประเทศไทยต้องสูญเสียภาพลักษณ์ความเป็นประเทศที่มีความยินดีและจริงใจที่จะปกป้องและคุ้มครองสัตว์ป่าให้อยู่รอดต่อไปเป็นอย่างมาก

ฉะนั้นการที่คนไทยมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปจากที่เคยเป็นอยู่ ต้องเผชิญกับความเสี่ยงที่จะติดโรคที่แพร่ระบาดมาจากสัตว์ป่า อีกทั้งความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยในร่างกาย ชีวิต และทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากปัญหาอาชญากรรมประเภทอื่น ๆ ที่มาพร้อมกับการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทย รวมไปถึงการที่รัฐต้องสูญเสียรายได้จากภาษีที่จะได้รับการค้าสัตว์ป่าอย่างถูกกฎหมายหรือแม้กระทั่งรายได้ที่ภาคธุรกิจต่าง ๆ จะได้รับจากการค้าสัตว์ป่าระหว่างประเทศ อีกทั้งการสูญเสียภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นจากประเทศภาคีสมาชิกอนุสัญญาไซเตส จึงถือเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทย

ผลกระทบต่อสัตว์ป่า

จากสถานการณ์การลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทยทำให้สัตว์ป่าพื้นเมืองของไทยถูกลักลอบล่าฆ่า ครอบครอง และส่งออกไปเป็นจำนวนมากพบว่าในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มีสัตว์ป่าที่มีชีวิตถูกลักลอบค้าไปเป็นจำนวน 120,632 ตัว ซากสัตว์ป่า จำนวน 23,078 ซาก หากคำนวณซากสัตว์ป่าหน่วยเป็นกิโลกรัม มีจำนวนถึง 36,759 กิโลกรัม

นอกจากนี้สัตว์ป่าพื้นเมืองของไทยยังถูกสัตว์ป่าจากต่างประเทศคุกคาม ด้วยผู้ที่นิยมเลี้ยงสัตว์ป่าต่างประเทศโดยมิได้มีความรู้และความเข้าใจถึงพฤติกรรมหรือลักษณะนิสัยของสัตว์ป่าที่เมื่อเติบโตขึ้น อาจจะมีลักษณะนิสัยและพฤติกรรมดุร้าย ไม่น่ารัก หรือรับประทานอาหารมากขึ้น จนทำให้ผู้เลี้ยงไม่ต้องการที่จะเลี้ยงต่อไปจะนำไปปล่อยในป่าโดยมิได้ศึกษาถึงระบบนิเวศที่เหมาะสม

กับสัตว์ป่าต่างประเทศที่ตนจะนำไปปล่อยแต่อย่างใด ดังนั้นเมื่อสัตว์ป่าต่างประเทศเหล่านี้ถูกปล่อยสู่ป่าที่มี สัตว์ป่าพื้นเมืองของไทยอาศัยอยู่มาก่อน อาจเกิดการ ผสมพันธุ์ข้ามสายพันธุ์ทำให้สัตว์ป่าพื้นเมืองของไทยที่ เกิดขึ้นมาใหม่นั้นกลายเป็นสายพันธุ์พื้นเมืองของไทย ซึ่งไม่ได้บ่งบอกถึงความเป็นสายพันธุ์พื้นเมืองของไทย อีกต่อไปหรือสัตว์ป่าต่างประเทศที่มีความแข็งแรงกว่า สัตว์ป่าพื้นเมืองของไทยอาจไปทำร้าย สัตว์ป่าพื้นเมือง ของไทยจนหมด ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของป่าใน บริเวณนั้น ๆ นำมาซึ่งความสูญเสียสายพันธุ์สัตว์ป่าพื้น เมืองของไทยไปในที่สุด

แม้กระทั่งสัตว์ป่าพื้นเมืองของไทยติดเชื้อ โรคจากสัตว์ป่าต่างประเทศ เนื่องจากการลักลอบนำเข้า หรือนำผ่านสัตว์ป่าต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทย โดยมีได้ผ่านการตรวจสอบจากหน่วยงานที่ได้รับ มาตรฐานการควบคุมโรคระบาดจากสัตว์ต่างประเทศ เมื่อ มีการลักลอบนำสัตว์ป่าต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทย โดยมีได้ผ่านการตรวจสอบแล้ว โอกาสที่สัตว์ป่าพื้นเมือง ของไทยจะติดเชื้อโรคจากสัตว์ป่าต่างประเทศย่อมมีสูง เช่น ในช่วงปี พ.ศ. 2547 เกิดการแพร่ระบาดของไข้หวัด (avian influenza) ในประเทศไทย ที่มาพร้อมกับสัตว์ป่า ต่างประเทศที่ลักลอบนำเข้ามาในไทย จนทำให้สัตว์ป่า ที่มีปีกโดยเฉพาะกลุ่มนกป่าสายพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นสัตว์ป่า พื้นเมืองของไทยต้องติดโรคไข้หวัดนกและล้มตายไป เป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อโรค จากสัตว์มาสู่คนไทยอีกด้วย

ดังนั้นการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทยจน ทำให้สัตว์ป่าพื้นเมืองของไทยถูกทำลายอย่างต่อเนื่องหรือ สัตว์ป่าพื้นเมืองของไทยถูกทำร้าย/คุกคาม หรือต้องติด เชื้อโรคจากสัตว์ป่าต่างประเทศ จึงสะท้อนให้เห็นว่าการ

ลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทยถือเป็นการสร้างความ เสี่ยงภัยต่อสัตว์ป่า

ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ

การลักลอบค้าสัตว์ป่าโดยเฉพาะเสือ จะเข้ ลิ่น เก้ง กวาง ซึ่งถือเป็นสัตว์ป่าที่มีบทบาทสำคัญใน ห่วงโซ่อาหารที่คงความสมดุลให้แก่ระบบนิเวศของ ป่าไม้ไทย ยังคงถูกทำลายอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเสือซึ่ง ถือว่าเป็นผู้ล่าลำดับสูงสุดของห่วงโซ่อาหารยังคงถูกล่า อย่างต่อเนื่อง ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา เจ้าหน้าที่ป่าไม้ สามารถตรวจยึดเสือของกลางได้ถึง 57 ตัว และ 95 ซาก ทำให้ป่าที่เคยมีเสืออาศัยอยู่นั้นขาดผู้ล่าลำดับสูงสุดไป ย่อมจะทำให้สัตว์ป่าที่เป็นผู้ถูกล่าของวงจรห่วงโซ่อาหาร นั้นมีมากขึ้น จนส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของสัตว์ ป่าและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ในระบบนิเวศตามมา หรือแม้ กระทั่งลิ่นซึ่งเป็นผู้ล่าแมลงของห่วงโซ่อาหารด้วยการกิน มดหรือแมลงต่าง ๆ เพื่อมิให้ไปทำลายพืชป่าชนิดอื่นถูก ล่าไปเป็นจำนวนมาก ซึ่งในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาเจ้าหน้าที่ ป่าไม้และเจ้าหน้าที่ศุลกากรสามารถตรวจยึดลิ่นที่เป็น ของกลางจากการลักลอบค้าสัตว์ป่า ไม่ว่าจะเป็นงาช้าง นอแรด ลิ่น เสือ อีกทั้งงู จะเข้ ตะกวด กิ้งก่า ถือเป็น 1 ใน 5 ของสัตว์ป่าที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ยังคงสามารถตรวจ ยึดเป็นของกลางมาได้อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ของกลางเหล่านี้ล้วนสะท้อนให้เห็นว่าสัตว์ป่า หรือซากสัตว์ป่าที่มีความสำคัญในห่วงโซ่อาหารเพื่อคง ความสมดุลให้แก่ระบบนิเวศของไทยยังคงถูกล่า ข่ม และทำลายด้วยฝีมือของมนุษย์มาอย่างต่อเนื่องและ ยาวนานตลอดช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ซึ่งการกระทำเหล่านี้ ล้วนส่งผลให้ระบบนิเวศนั้น ๆ ขาดความสมดุลไปใน ที่สุดและเมื่อระบบนิเวศหนึ่งขาดความสมดุลไปแล้ว ย่อมมีผลต่อเนื่องไปยังระบบนิเวศที่อยู่ใกล้เคียงและจะ

ขยายความเสียหายออกไปยังระบบนิเวศอื่น ๆ ต่อไป แสดงให้เห็นว่าการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทยนั้น มีผลทำให้สัตว์ป่าที่มีความสำคัญต่อการคงความสมดุลของห่วงโซ่อาหารถูกล่ามากขึ้น ซึ่งถือเป็นการสร้างความเสียหายให้แก่ระบบนิเวศของประเทศไทย

บทสรุป

อาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมเป็นองค์ความรู้หนึ่งในอาชญาวิทยาที่ได้รับการพัฒนามาจากนักอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนทฤษฎีในการวิเคราะห์ปัญหาอาชญากรรมจากเดิมที่ยึดแนวคิดมนุษย์เป็นฐานมาเป็นการวิเคราะห์ปัญหาอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมตามแนวคิดสัตว์ป่าเป็นฐาน แนวคิดระบบนิเวศ เนื่องจากทฤษฎีอาชญาวิทยาที่ผ่านมานั้นอธิบายสาเหตุการกระทำผิดที่มีมนุษย์เป็นเหยื่อโดยตรงของอาชญากรรม แต่ในขณะที่อาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมนั้นจะให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมสร้างความเสียหายต่อใคร เพื่อที่จะแสวงหาแนวทางการจัดการ บรรเทา หรือเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่อสังคมนั้นได้อย่างเหมาะสมตามแต่ละบริบท/สถานการณ์และดำรงไว้ซึ่งความสมดุลแห่งความยุติธรรม

เมื่อนำปัญหาการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทยมาวิเคราะห์ตามแนวคิดอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อม ทำให้พบว่าแนวคิดอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมสามารถอธิบายการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทยได้ กล่าวคือความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการลักลอบค้าสัตว์ป่ามีทั้งหมด 3 ด้าน ได้แก่ 1) ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อมนุษย์ เศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เนื่องจากการลักลอบค้า

สัตว์ป่าทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นไปหาที่ทำกินแหล่งใหม่ การถูกเลิกจ้างในอุตสาหกรรมการผลิตที่ต้องใช้สัตว์ป่าเป็นวัตถุดิบ ปัญหาสุขภาพอนามัยที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคที่แพร่มาจากสัตว์ป่า จนกลายเป็นปัญหาสุขภาพที่บันทึกในชีวิตมนุษย์ได้ อีกทั้งความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยต่อร่างกาย ชีวิต และทรัพย์สิน ต้องอยู่ท่ามกลางสภาพสังคมที่ขาดความเป็นระเบียบและขาดความสงบสุข รวมถึงรัฐต้องสูญเสียรายได้จากภาษีของภาคประชาชน และภาคธุรกิจที่มาจากการค้าสัตว์ป่าอย่างถูกกฎหมาย รวมทั้งสูญเสียภาพลักษณ์ที่ดีในเวทีการค้าซึ่งสัตว์ป่าและพืชป่าตามอนุสัญญาไซเตส 2) ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสัตว์ป่า พบว่าสัตว์ป่าพื้นเมืองของไทยถูกลักลอบล่าฆ่า ครอบครอง และส่งออกไปเป็นจำนวนมาก อีกทั้งสัตว์ป่าพื้นเมืองของไทยยังถูกสัตว์ป่าจากต่างประเทศ คุกคาม และติดเชื้อโรคจากสัตว์ป่าต่างประเทศ ส่งผลให้สัตว์ป่าพื้นเมืองของไทยมีจำนวนลดลง และ 3) ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ สืบเนื่องมาจากสัตว์ป่าหรือซากสัตว์ป่าที่มีความสำคัญในห่วงโซ่อาหารเพื่อคงความสมดุลให้แก่ระบบนิเวศของไทยยังคงถูกล่าฆ่า และทำลายด้วยฝีมือของมนุษย์อย่างต่อเนื่องในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่าการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทยนั้น มีผลทำให้สัตว์ป่าที่มีความสำคัญต่อการคงความสมดุลของห่วงโซ่อาหารถูกล่ามากขึ้น ถือเป็นการสร้างความเสียหายให้แก่ระบบนิเวศของประเทศไทย ดังนั้นผลกระทบหรือความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่เกิดขึ้นในไทย ล้วนเป็นไปตามการวัดความเสียหายที่แนวคิดอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมนำมาใช้ในการพิจารณา ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการทำผิดต่อสิ่งแวดล้อม

References

- BBC. 2016. "Thailand Tiger Temple Operation 'Is Completed.'" Accessed September 19, 2016. <http://www.bbc.com/news/world-asia-36451512>.
- Brack, Duncan, and Gavin Hayman. 2002. *International Environmental Crime: The Nature and Control of Environmental Black Markets*. London: Royal Institute of International Affairs.
- Chatchapon Songsunthornwong. 2010. *Manut Kap Singwaetlom*. [Man and Nature]. 5th ed. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Cota-Larson, R. 2017. *Khumue Kan Rabu Chanit Lin (Nim): Khrueangmue Kan Pramoen Yang Reo Samrap Ngan Phaksanam Lae Phakthruesai: Khrueangmue Samrap Ngan Phak Sanam Lae Phakthruesai Khomun Thi Chattriam Samrap Ongkan Phuea Kan Phatthana Rawang Prathet Khong Saharat-Amerika*. [Guidebook of Pangolin (Nim) Identification: Quick Assessment Tools for Field Work and Theory, Tools for Fieldwork and Theory, and Data Provided for the United States International Development Organization]. Bangkok: USAID Wildlife Asia Activity. (in Thai)
- Lynch, Michael J., and Paul B. Stretesky. 2014. *Exploring Green Criminology: Toward a Green Criminological Revolution*. Farnham: Ashgate Publishing.
- Milliken, Tom, and Jo Shaw. 2012. *The South Africa – Vietnam Rhino Horn Trade Nexus: a Deadly Combination of Institutional Lapses, Corrupt Wildlife Industry Professionals and Asian Crime Syndicates*. Johannesburg: TRAFFIC.
- Nanrapat Chaikaraphong. 2019. "Environmental Crime: A Case Study of Wildlife Trafficking in Thailand." PhD. diss., Criminology, Justice Administration and Society, Mahidol University.
- Natnicha Donpanya. 2013. "Panha Gan Ka Satpa Nai Patjuban." [Wildlife Trade at Present]. Accessed July 20, 2016. <http://sd-group1.blogspot.com/2013/01/53241882.html>. (in Thai)
- Nijman, Vincent, and Chris Shepred. 2015. "Ongoing Trade in Illegally-Sourced Tortoises and Freshwater Turtles Highlight the Need for Legal Reform in Thailand." *The Siam Society* 61(1): 3-6.
- Pires, Stephen. F. 2015. "Introduction: Wildlife Crime." *European Journal on Criminal Policy and Research* 21(3): 299–302.

- Ronasi Manesai. 2014. "Sarup Yo Khrueakhai Kan Pongkan Lae Prappam Kan Kha Satpa Lae Phuetphan Thi Phit Kotmai Nai Phumiphak ASEAN Wildlife Enforcement Network (ASEAN-WEN) Lae Khrueakhai Kan Pongkan Lae Prappam Kan Kha Satpa Lae Phuetphanpa Haeng Prathet Thai (Thailand Wildlife Enforcement Network (Thailand-WEN))." [Summary of ASEAN Wildlife Enforcement Network (ASEAN-WEN) and Thailand Wildlife Enforcement Network (Thailand-WEN)]. Accessed August 20, 2016. http://www.dnp.go.th/thailand-wen/about_tw/pdf1/scan0021.pdf. (in Thai).
- Royal Thai Police. 2019. *Sathiti Khadi Tam Thang Khwamphit Tam Phraratchabanyat Sa-nguan Lae Khumkhong Sat Pa Pho So 2535 Rawang Pi Pho So 2558-2561*. [Statistics of Cases according to Offences under the Wild Animal Preservation and Protection Act B.E. 2535 (1992) between 2015-2018]. Bangkok: Royal Thai Police. (in Thai)
- Shepherd, Chris. R, Jeet Sukumaran, and Serge A. Wich. 2004. *Open Season: An Analysis of the Pet Trade in Medan, Sumatra 1997 – 2001*. Selangor: TRAFFIC Southeast Asia.
- Suntariya Muanpawong. 2007. *Khrongkan Phlakdan Nayobai Satharana Phuea Phatthana Kotmai Thi Kiaokap Krabuankan Yutitham Dan Singwaetlom*. [Public Policy Advocacy Project: Environmental Law and Legal Procedures]. Bangkok: Rabi Bhadanasak Research and Development Institute. (in Thai)
- Sutthisak Pattaramanawong. 2008. "Kan Mi Suanruam Khong Prachachon Kap Kan Raksa Khunnaphap Singwaetlom." [Public Participation and Environmental Quality Protection]. *Romphruek Journal* 26(3): 124 – 143. (in Thai)
- Tanya Chan-at. 2005. *Khumue Chamnaek Satpa Phuea Ngan Pongkan Lae Prappam Kan Laklop Kha Satpa*. [Wildlife Classification Guide for the Prevention and Suppression of Wildlife Trafficking]. Bangkok: Wildlife Conservation Society. (in Thai)
- Thai Customs. 2018. *Sathiti Kan Chapkum Kan Laklop Lae Likliang Sunlakakon Sueng Sinkha Thi Lamoet Anusanya Wa Duai Kan Kha Rawang Prathet Sueng Chanit Sat Pa Lae Phuet Pa Rawang Pi Ngoppraman Songpan Haroi Hasip Jet Thung Songpan Haroi Hoksip*. [Statistics on Arrest, Smuggling, and Customs Evasion Regarding Products that Violate the Convention on International Trade in Species of Wild Animals and Wild Plants during the Fiscal Year 2014-2017]. Bangkok: Thai Customs. (in Thai)

- Thailand. Department of National Park. Wildlife and Plant Conservation. 2019. *Sathiti Khadi Kiaokap Satpa Tam Phraratchabanyat Sa-nguan Lae Khumkhong Satpa Pho So Songpan Haroi Samsip Ha Rawang Pi Ngoppraman 2552-2562*. [Statistics on Statutorily Protected Wildlife and Their Remains as Exhibited during the Fiscal Years 2009-2019]. Bangkok: Department of National Park, Wildlife and Plant Conservation. (in Thai)
- Thailand. Forest Protection and Fire Control Office. n.d. "Pharakit Nathi." [Mission]. Samnak Pongkan Prappam Lae Khuapkhum Fai Pa. [Forest Protection and Fire Control Office]. Accessed October 31, 2016. <http://portal.dnp.go.th/Content/ProtectandFirecontrol?contentId=17927>. (in Thai)
- Thailand. Office of the National Environment Board. 1990. *Cheewit Tee Gert Yoo Nai Pa* [Life Born in the Forest]. Bangkok: Ministry of Science and Technology. (in Thai)
- United Nations Development Program (UNDP). 2017. "Combating Illegal Wildlife Trade, Focusing on Ivory, Rhino Horn, Tiger and Pangolin in Thailand." Accessed October 20, 2016. https://info.undp.org/docs/pdc/Documents/THA/PIMS5619_Thailand%20IWT_Prodoc%20_%207Nov2017_FINAL_with%20MPSA%20input_LF.DOC.
- White, Rob. 2008. *Crimes against Nature Environmental Criminology and Ecological Justice*. London: Willan Publishing.
- , 2010. "A Green Criminology Perspective." In *The SAGE Handbook of Criminological Theory*, edited by Eugene McLaughlin and Tim Newburn. London: SAGE Publication.
- World Bank. East Asia and Pacific Regional Office. Environment and Social Development Unit. 2005. *Going, Going, Gone: The Illegal Trade in Wildlife in East and Southeast Asia*. Washington, D.C.: Environment and Social Development Department, East Asia and Pacific Region, The World Bank. Accessed November 15, 2018. <http://siteresources.worldbank.org/INTEAPREGTOPENVIRONMENT/Resources/going-going-gone.pdf>.
- World Wide Fund for Nature (WWF)/Dalberg. 2012. *Fighting Illicit Wildlife Trafficking a Consultation with Government*. [London]: InnerWorkings.
- Wyatt, Tanya. 2013. "The Security Implications of the Illegal Wildlife Trade." *CRIMSOC: The Journal of Social Criminology* Special Issue(Autumn/Winter): 130–158.
- Wylar, Liana Sun, and Pervaze A. Sheikh. 2008. *CSR Report for Congress International Illegal Trade in Wildlife: Threats and U.S. Policy*. Washington, D.C.: Congressional Research Service.

Universal Social Protection: A Rights - Based Approach to Basic Income Support**

Kritsada Theerakosonphong*

Abstract

This article examines the concept of basic income, its policy application in certain countries and the associated controversies in the midst of neo-liberalism. It employs a rights-based approach in examining the social protection system, seeing universal basic income as a socio-economic policy appropriate to all citizens and constituting the floor of social protection in line with the proposal made by the International Labour Organization (ILO). It argues that, in fact, in allocating benefits to target populations, attention should be paid to the provision of money and benefits without conditions. In sum, in the future, basic income needs to be considered in conjunction with social development, social work, and social welfare policies, as well as labour administration, such that social safety nets are designed to provide for coping with risks, insecurity, and other hazards to be faced in an age of neo-liberalism.

Keywords: *social policy, social protection, basic income, rights-based approach, International Labour Organization, neo-liberalism*

* Independent Scholar, 16 Soi Phet Kasem 76, Bang Khae Nuea, Bang Khae, Bangkok. Email: Kritsadathe@outlook.com

** Received May 27, 2019; Revised September 10, 2019; Accepted December 26, 2019.

การคุ้มครองทางสังคมถ้วนหน้า: แนวทางการวิเคราะห์ เน้นสิทธิมนุษยชนสู่การสนับสนุนรายได้พื้นฐาน**

กฤษฎา ชีระโกศลพงศ์*

บทคัดย่อ

บทความนี้อธิบายเกี่ยวกับแนวคิดรายได้พื้นฐาน การนำนโยบายไปปฏิบัติของบางประเทศ และข้อถกเถียงที่เกิดขึ้นมาท่ามกลางกระแสเสรีนิยมใหม่ จึงทำความเข้าใจระบบการคุ้มครองทางสังคมตามแนวทางบนพื้นฐานสิทธิ เพื่อให้เห็นว่ารายได้พื้นฐานถ้วนหน้าเป็นนโยบายเศรษฐกิจและสังคมที่เหมาะสมกับพลเมืองทุกคนและจัดเป็นส่วนหนึ่งในฐานการคุ้มครองทางสังคมตามข้อเสนอขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ อันที่จริงการจัดสรรสิทธิประโยชน์ไม่ควรกำหนดเงื่อนไขให้ประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยสรุปรายได้พื้นฐานมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาควบคู่กับการพัฒนาสังคม การสังคมสงเคราะห์ และนโยบายสวัสดิการสังคม รวมถึงการบริหารแรงงาน โดยออกแบบและจัดเตรียมตาข่ายความปลอดภัยทางสังคมเพื่อรับมือกับความเสี่ยง ความไม่มั่นคง และภัยอันตรายรูปแบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคของเสรีนิยมใหม่

คำสำคัญ: นโยบายสังคม, การคุ้มครองทางสังคม, รายได้พื้นฐาน, แนวทางวิเคราะห์ที่เน้นสิทธิมนุษยชน, องค์การแรงงานระหว่างประเทศ, เสรีนิยมใหม่

* นักวิชาการอิสระ, 16 ซอยเพชรเกษม 76 ถนนเพชรเกษม แขวงบางแคเหนือ เขตบางแค กรุงเทพฯ 10160 อีเมล Kritsada@outlook.com

** ได้รับบทความ 27 พฤษภาคม 2562; แก้ไขปรับปรุง 10 กันยายน 2562; อนุมัติให้จัดพิมพ์ 26 ธันวาคม 2562

1. บทนำ

บทความนี้นำเสนอรายได้พื้นฐาน (basic incomes) ทั้งแนวทางของการพัฒนาและข้อถกเถียงที่เกิดขึ้นในศตวรรษ 21 ภายใต้ระบบการคุ้มครองทางสังคม (social protection) แต่ข้อเสนอไม่ได้เป็นเรื่องใหม่ เพราะเคยมีความพยายามเสนอมาตั้งแต่ทศวรรษ 1990 พร้อมกับเชื่อมโยงสวัสดิการสังคมในรูปแบบการช่วยเหลือและการประกันสังคม กรณีที่หนึ่ง มีข้อเสนอเริ่มตั้งแต่ทศวรรษ 1970 ในรูปแบบของมาตรการภาษีรายได้เชิงลบ (negative income tax) ที่สหรัฐอเมริกา และอีกกรณีมีข้อเสนอโดยชี้ให้เห็นมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 15 ที่มีการให้เงินช่วยเหลือหรือสงเคราะห์คนจน แท้จริงแล้วเป็นการตีความแตกต่างกันตามระบอบรัฐสวัสดิการ (welfare state regime) และบริบทเฉพาะของประเทศนั้น ๆ แต่ผู้เขียนมีความสนใจจะนำเสนอรายได้พื้นฐานตามบริบทระหว่างประเทศที่แพร่หลายอีกครั้งในทศวรรษ 2010 โดยเรียกว่า “รายได้พื้นฐานถ้วนหน้า” (universal basic incomes: UBI) ยิ่งกว่านี้ควรตั้งข้อสังเกตว่าทำไม UBI ได้รับการสนับสนุนจากองค์การระหว่างประเทศในสหประชาชาติ รวมถึงนักวิชาการหลายแขนงวิชา ไม่ว่าจะเป็นทางรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นโยบายสังคม และการพัฒนาระหว่างประเทศ

การติดตามการขับเคลื่อนบทบาทโดยองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization: ILO) และธนาคารโลก (World Bank: WB) พบว่าเริ่มต้นเสนอให้บูรณาการความร่วมมือระหว่างกันจนเป็นที่มาให้ทั้งสององค์กรพร้อมกับภาคีความร่วมมือต่าง ๆ กระตุ้นให้เกิดการคุ้มครองทางสังคมถ้วนหน้า (universal social protection) นอกจากนี้ประเทศไทยมีรูปแบบสวัสดิการสองโครงการที่เป็นแบบถ้วนหน้า

และได้นำเสนอกับ ILO โดยเป็นสองในห้าสิทธิประโยชน์ที่นำเสนอในหนังสือ “100 Years of Social Protection: The Road to Universal Social Protection Systems and Floors” คือ 1) เงินบำนาญผู้สูงอายุ และ 2) การประกันสุขภาพถ้วนหน้า (Ortiz, Schmitt and De 2019) ด้วยเหตุนี้ UBI จึงดูเหมือนเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายใหม่ในประเทศไทยและแทบไม่ปรากฏให้เห็นการศึกษาและวิจัยพัฒนาในเรื่องนี้ แต่ทางปฏิบัติรัฐบาลไทยมีแนวทางคล้ายคลึงเพื่อรองรับต่อโลกดิจิทัลแพลตฟอร์มคือการใช้ระบบ E-Payroll เพื่อสนับสนุนเงินช่วยเหลือให้คนจนภายใต้โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐและทำให้เกิดความเป็นทางการ (formality) ให้เงินที่หลบซ่อนในพื้นที่สีเทา (grey zone) ปรากฏขึ้นในระบบ แต่มีการคัดกรองต้องจนทั้งรายได้และทรัพย์สิน จึงเป็นนโยบายที่สวนทางกับการแก้ไขความยากจนและบัดนี้เริ่มปรากฏข้อสังเกตขึ้นมาแล้วว่ามีทำให้สิทธิประโยชน์แบบถ้วนหน้ามากกว่าเน้นแบบคัดกรอง (means-tested benefits)

อย่างไรก็ตามก็ต้องตั้งข้อสังเกตว่าทำไมจึงเรียกว่า “universal” ทั้งที่เค้าโครงนโยบายที่ปรากฏอยู่ในบางประเทศยังเลือกให้เฉพาะกลุ่มคน เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ แทนที่จะให้ทุกคนและไม่เฉพาะบุคคลที่มีสถานะเป็นพลเมืองอย่างที่กล่าวมาให้แบบถ้วนหน้า ขณะเดียวกันหลักการของการให้เงินคล้ายกับให้เงินโอน (cash transfer) ที่ดำเนินมาก่อนนี้ บ่อยครั้งให้เฉพาะกลุ่มคน โดยมีเงื่อนไขของการรับเงินช่วยเหลือและการจ่ายขึ้นอยู่กับเงินที่ได้รับ มากกว่าพิจารณาเป็นโครงการเพื่อลดความยากจน ทั้งยังเห็นว่าเงินส่วนนี้ไม่ได้พิจารณาเฉพาะรายได้ของปัจเจกบุคคล แต่ครอบคลุมและคำนึงถึงรายได้ครัวเรือน (Hoynes and Rothstein 2019) ขณะที่คำว่า “basic” ไม่ได้รับประกันรายได้ที่

เพียงพอและไม่ได้บ่งชี้ว่าเงินนี้มีความจำเป็นหรือก่อให้เกิดประโยชน์ใดในชีวิตประจำวัน (Torry 2016) แต่ความน่าสนใจกว่านี้คือรายได้พื้นฐานถ้วนหน้าเป็นส่วนหนึ่งของการคุ้มครองทางสังคม (social protection) ขณะเดียวกันยังเป็นฐานขั้นแรกของการคุ้มครองทางสังคม คล้ายคลึงกับการให้เงินในกระเป๋าแบบไม่มีเงื่อนไข โดยใครที่เป็นพลเมืองก็ได้รับและแรกเริ่มทดลองใช้ในเมืองหรือรัฐในหลายประเทศ (Ortiz et al. 2018; Wehner 2019)

อย่างไรก็ตามบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นพิจารณารายได้พื้นฐานตามแนวทางวิเคราะห์ที่เน้นสิทธิมนุษยชน (rights-based approach) โดยจัดเป็นส่วนหนึ่งของระบบการคุ้มครองทางสังคม การนำเสนอจึงเริ่มตั้งแต่การอธิบายว่ารายได้พื้นฐานคืออะไร มีการตีความ UBI อย่างไร เกิดข้อถกเถียงอะไร และมีรูปร่างอย่างไรในฐานะการคุ้มครองทางสังคม (social protection floor: SPF) ที่เสนอโดย ILO แม้จะไม่ได้ได้รับการสนับสนุนเป็นแนวทางหลักในนโยบายสังคมโลก เนื่องจาก ILO พิจารณา UBI เป็นรูปแบบของการช่วยเหลือทางสังคม (social assistance) ขณะเดียวกันแนวทางของการประกันสังคม (social insurance) มีขอบเขตสิทธิประโยชน์ไม่ครอบคลุมวงจรชีวิต (life-cycle) แต่อนาคตหลังจากการนำเสนอรายงาน “Work for a Brighter Future: Global Commission of the Future of Work” ก็เป็นไปได้ที่ ILO เน้นการคุ้มครองทางสังคมถ้วนหน้าตามความร่วมมือระบบพหุภาคีของสหประชาชาติในเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) (International Labour Organization 2019a)

2. ข้อเสนอว่าด้วยรายได้พื้นฐานภายใต้การคุ้มครองทางสังคมถ้วนหน้า

ในสารานุกรมด้านนโยบายสังคมคือ “International Encyclopedia of Social Policy” ได้อาศัยแนวทางการศึกษาแบบสหวิทยาการ โดยอธิบายรายได้พื้นฐาน (basic income) ไว้เป็นข้อเสนอที่ใช้อยู่ในระบบภาษีและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ซึ่งนำไปปฏิบัติผ่านนโยบายเศรษฐกิจ นโยบายสังคม และนโยบายแรงงาน ขณะที่หลักการของรายได้พื้นฐานตั้งอยู่บนสิทธิพลเมืองและไม่มีเงื่อนไขใด ๆ หลังจากที่ได้รับเงินคือการให้เงินแบบให้เปล่าขณะที่รัฐบาลไม่สามารถควบคุมการใช้จ่ายในระดับปัจเจกบุคคลและครัวเรือนได้ แต่ข้อถกเถียงที่เกิดขึ้นคือการเชื่อมข้อกับรูปแบบของการคุ้มครองทางสังคม เพราะการประกันสังคมให้สิทธิประโยชน์ไม่ว่าเป็นการว่างงาน การเจ็บป่วย และชราภาพที่มีมาก่อน ทำให้รายได้พื้นฐานส่งเสริมสิทธิทางการเมืองและเป็นส่วนหนึ่งของรัฐสวัสดิการ เพื่อให้พลเมืองหลุดพ้นจากการปกครองโดยรัฐบาลที่ไม่เป็นประชาธิปไตย (Fitzpatrick 2010, 57-58)

แรกเริ่มต้องทำความเข้าใจพัฒนาการของรายได้พื้นฐานก่อนว่าแท้จริงแล้วมีความเป็นมาอย่างไร กล่าวคือรากฐานทางความคิดของรายได้พื้นฐานเริ่มต้นในภาคพื้นยุโรปมาตั้งแต่ศตวรรษ 18 แต่กลายเป็นข้อถกเถียงในสหราชอาณาจักรเมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งยุติ ขณะที่ภาคพื้นอเมริกาได้รับการกล่าวถึงเมื่อทศวรรษ 1970 กระทั่งเริ่มอภิปรายครั้งใหม่ที่ภาคพื้นยุโรปในทศวรรษ 1980 เนื่องจากเกิดการตีความหลายรูปแบบและพิจารณาการคุ้มครองทางสังคมออกมาเป็นสองแนวทาง คือ 1) การประชาสงเคราะห์ (public assistance) เริ่มต้นตั้งแต่กฎหมายคนจน (Poor Law)

ของอังกฤษในศตวรรษ 15 บ่อยครั้งเป็นการช่วยเหลือโดยเงิน เพื่อใช้บริโภคอาหารในครัวเรือน แต่แนวทางนี้ในปัจจุบันเรียกว่าการช่วยเหลือทางสังคม (social assistance) โดยขอบเขตถูกจำกัดลง เนื่องจากการประหลาดเคราะห์ครอบคลุมเฉพาะการให้บริการโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ ขณะที่ 2) การประกันสังคม (social insurance) เชื่อมโยงขบวนการแรงงานในภาคพื้นยุโรปตะวันตกและฝึกฝนแนวคิดสังคมนิยม นอกจากนี้ มีการจัดการองค์การเพื่อพัฒนาเป็นสถาบันให้ขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติตามแนวทางของ Karl Marx แต่ Otto von Bismarck ตระหนักว่าถ้าปล่อยให้เป็นเช่นนี้ต่อไปจะกระทบต่อเสถียรภาพของระบอบการปกครอง จึงเสนอระบบการประกันสังคมในปี ค.ศ. 1883 และ ค.ศ. 1889 เพื่อให้แรงงานมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ต่อมาสหรัฐอเมริกาประสบความสำเร็จในการตรากฎหมายความมั่นคงทางสังคม (social security) ขึ้นในปี ค.ศ. 1935 จนเป็นต้นแบบของรัฐสวัสดิการสมัยใหม่โดยเน้นที่การประกันสังคม ขณะที่การช่วยเหลือทางสังคมเริ่มต้นในทศวรรษ 1960 โดยมีแผนสำหรับเด็กและครอบครัว เช่น การให้คุปอาหาร เพื่อต่อสู้กับความยากจนและประกันรายได้ขั้นต่ำ เพื่อสร้างตาข่ายความปลอดภัยในครัวเรือน (Van Parijs and Vanderborght 2017)

กรณีของคำว่ารายได้พื้นฐาน พบว่าบ่อยครั้งถูกเรียกโดย Philippe Van Parijs และยังปรากฏคำอื่นอีกหลากหลาย แต่อยู่บนหลักการคล้ายคลึงกัน คือการช่วยเหลือโดยเงิน เช่น ในทศวรรษ 1960 Milton Friedman เสนอมาตรการภาษีรายได้เชิงลบ (negative income tax) คือถ้ามีรายได้ไม่ถึงตามที่กำหนดไว้ ภาครัฐจะจัดเตรียมเงินส่วนนี้ให้ตามที่ประกันรายได้ขั้นต่ำไว้ ต่อมารายได้พื้นฐานยังถูกเรียกว่ารายรับถ้วนหน้า (Universal Credit) ที่เสนอโดย Paul Spicker

ให้ความหมายครอบคลุมถึงการช่วยเหลือด้วยเงินแก่กลุ่มเป้าหมาย โดยกำหนดคุณสมบัติตรงตามที่กำหนดไว้ส่วนใหญ่เน้นที่คนว่างงาน เนื่องจากพิจารณาในมุมมองการจัดการความเสี่ยงทางสังคม (social risk management) ที่เกิดขึ้นภายใต้กรอบระยะเวลาดัง ๆ จึงเป็นการสร้างความชัดเจนของเงินส่วนนี้จะไม่เหลื่อมซ้อนกับสวัสดิการในรูปแบบอื่นที่ช่วยเหลือกลุ่มคนเปราะบางอยู่และมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ให้รองรับต่อทักษะการทำงานใหม่หรือไม่ก็ระหว่างกำลังหางานที่เหมาะสม ทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการพึ่งพิงของผู้ที่อยู่ข้างหลังกำลังตกอยู่บนความยากจนหรือเปราะบาง เช่น ครอบครัวแตกแยก เด็กไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษา การใช้สารเสพติดและแอลกอฮอล์ การเป็นหนี้สิน และมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ ซึ่งสะท้อนให้เห็น UBI เป็นมาตรการที่จำเป็นของการดำรงชีวิตประจำวันสำหรับทุกคน (Spicker 2013)

รายได้พื้นฐานจึงเป็นการช่วยเหลือรูปแบบของการให้เงินโอนแบบทางตรง เพื่อให้พลเมืองที่ได้รับการคัดกรองและจัดอยู่ในกลุ่มเป้าหมายสามารถนำเงินไปใช้จัดการชีวิตตนเองและครอบครัว แตกต่างจาก UBI ที่ให้สมาชิกในสังคมหรือพลเมืองทุกคน ไม่จำกัดว่าเป็นใคร เพศชายหรือหญิง คนรวยหรือจน เพราะเป็นข้อตกลงร่วมภายในประเทศ ที่สำคัญคือแนวคิดนี้ไม่ได้อยู่ภายใต้การสร้างความมั่นคงทางสังคมในตลาดแรงงานพิจารณาตามกลไกการจัดการของการคุ้มครองทางสังคม ถือเป็น การบรรเทาและการรับมือมากกว่าการป้องกัน ขณะที่รายได้พื้นฐานกลับเป็นนโยบายทำให้เกิดแนวทางป้องกัน เว้นแต่เกิดภาวะฉับพลันไม่สามารถรับมือได้ทัน ฉะนั้นตัวอย่างรายการของการรักษาพยาบาลจึงมีกลไกแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและสอดคล้องของบริบทในแต่ละประเทศ ไม่ว่าจะเป็นระดับ

ของการพัฒนาเศรษฐกิจ รายได้ของประเทศ ภูมิศาสตร์ การเมือง และระบบสวัสดิการสังคม (Walker 2013; Raventos 2007)

แม้ว่ารายได้พื้นฐานจะเป็นเค้าโครงเชิงนโยบาย ที่นำไปปฏิบัติในระดับประเทศ แต่จะเห็นได้ว่ามีตัว แสดงในระดับระหว่างประเทศอย่าง ILO และ WB มา ร่วมมือระหว่างกันเพื่อให้แนวทางพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมภายใต้ข้อเสนอที่สนับสนุนให้บูรณาการกลายเป็น “การคุ้มครองทางสังคมถ้วนหน้า” (universal social protection) (International Labour Organization and World Bank Group 2016) แต่ยังสวนทางกับที่ Robert Walker นำเสนอไว้ เพราะทัศนะที่พิจารณาให้รายได้พื้นฐาน แยกส่วนจากความมั่นคงทางสังคมมีข้อสังเกตว่า เป็นเงินให้เปล่าที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อปัจเจกบุคคล ครอบครัว และสังคม ทั้งที่ ILO พยายามเสนอให้เห็นรายได้พื้นฐานเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุความยุติธรรมทาง สังคมและตีความความมั่นคงทางสังคม (social security) ภายหลังทศวรรษ 1930 เพราะกำหนดขอบเขตเฉพาะ การประกันสังคมและขยายมาครอบคลุมถึงการช่วยเหลือ ทางสังคมในทศวรรษ 2010 ที่เสนอในข้อแนะนำปีที่ 202 ว่าด้วยฐานการคุ้มครองทางสังคม ค.ศ. 2012 (Ortiz et al. 2018; Kritsada Theerakosonphong 2019c)

จึงเป็นความแปลกใหม่ของ ILO ที่หันมา พิจารณาถึง UBI เพื่อใช้แก้ไขปัญหาของความไม่เท่า เทียม การไม่มีงานทำและความไม่มั่นคงทางรายได้ โดย เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของงาน และโลกาภิวัตน์ แต่บทบาทของ ILO ก็ยึดตามแนวทาง ของมาตรฐานแรงงานสากล (international labour standards) นั้นหมายความว่า UBI ตั้งอยู่บนการ คุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างแนบแน่น ที่สำคัญกว่านี้ ILO

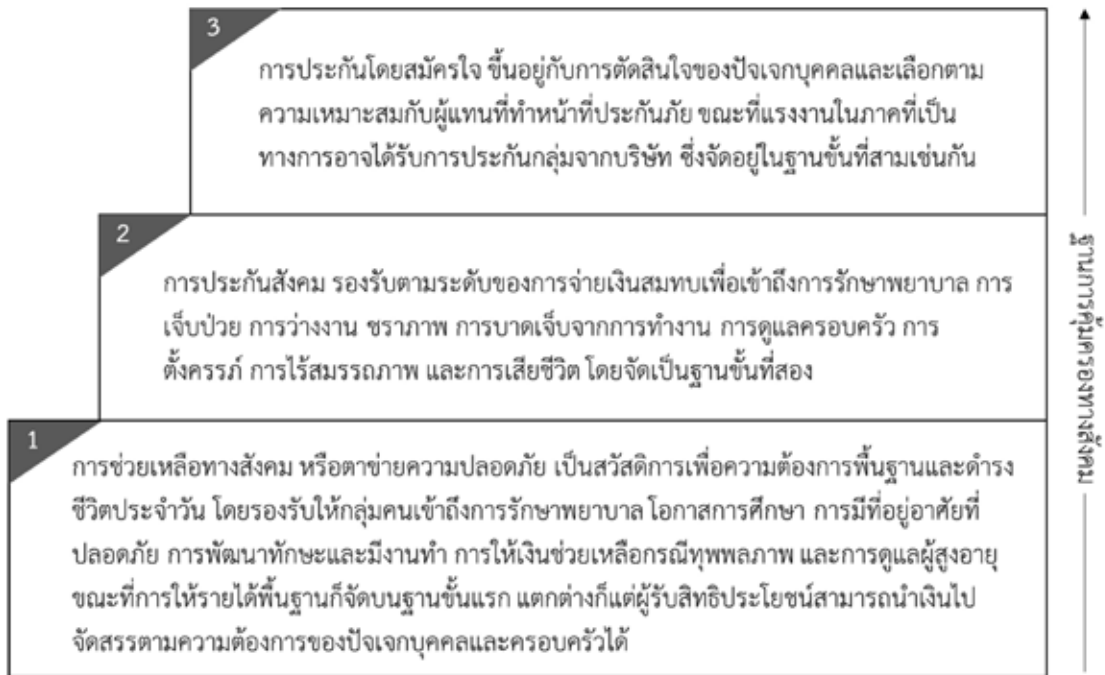
มีข้อเสนอดังนี้ 1) UBI เป็นสิทธิประโยชน์ที่กำหนดไว้ อย่างน้อยบนเส้นความยากจน 2) UBI ส่งเสริมโอกาส ให้เศรษฐกิจภาคที่ไม่เป็นทางการ 3) UBI สนับสนุนให้ แรงงานสามารถเสวนาทางสังคมและปรึกษาหารือกับ ผู้มีส่วนได้เสีย 4) การตรากฎหมายเพื่อคลี่คลายให้ UBI ก่อรูปขึ้นเป็นสิทธิประโยชน์ในรูปแบบหนึ่ง 5) การเชื่อมโยง UBI กับนโยบายเศรษฐกิจ สังคม และแรงงาน 6) การ จัดสรร UBI อย่างเป็นธรรมและมีความยั่งยืน ดังนั้นภายใต้ ข้อเสนอดังกล่าว เห็นได้ว่า UBI จัดเป็นเพียงตาข่าย ความปลอดภัยทางสังคม (social safety nets) ในระดับ ต่ำที่สุด ขณะเดียวกันมีต้นทุนที่จัดสรรจากภาษี แตกต่าง จากการประกันสังคมที่มาจากเงินสมทบของแต่ละฝ่าย ภายใต้รูปแบบของกองทุน (Ortiz et al. 2018)

ต่อมามีข้อสังเกตว่าในทางปฏิบัติ UBI ถูกใช้ ปฏิบัติการเชิงนโยบายโดยมีระยะเวลาสั้นประมาณ 2 ปี ขณะที่การคุ้มครองทางสังคมมีเป้าหมายของการพัฒนา ในระยะยาว จึงปรากฏช่องว่างภายใต้ข้อเสนอนี้ แต่เมื่อ เปรียบเทียบแนวทางนี้กับสวัสดิการทำงาน (workfare) ซึ่งเป็นรูปแบบของการรับประกันว่ามีงานทำ (job guaran- tee) ก็ถือว่าไม่เหมาะสม เพราะ UBI ได้รับเงินโดยให้ เป่า แต่สวัสดิการทำงานเป็นการลงทุนโดยรัฐ เพื่อให้ คนจนและไม่มีงานทำได้รับการจ้างงานในงานโยธา สาธารณะ (public works) และโครงการมีกรอบระยะ เวลาสั้นเช่นเดียวกัน โดยคำตอบแทนคือเงินสิทธิ ประโยชน์ แต่ผลกระทบที่ตามมาไม่ได้คำนึงถึงปัญหา สังคม เช่น การใช้แรงงานเด็กที่มีอายุต่ำกว่ากฎหมาย กำหนดไว้ การเอารัดเอาเปรียบต่อแรงงานหญิง เพราะ อ้างถึงผลผลิตการทำงานต่ำ การถูกจ้างเหมาช่วงเพื่อ ทำงานให้แก่ภาคเอกชน เป็นต้น อย่างไรก็ตามข้อเสนอ สวัสดิการทำงานดูแย่ยิ่งกว่า UBI ด้วยซ้ำ เพราะทำ

ที่สุดต้องถูกเอียงเพื่อออกแบบระบบการกระจายรายได้ใหม่ที่เป็นธรรม ขณะที่หลักการของสวัสดิการการทำงานไม่สร้างงานที่ยั่งยืนและเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนเพื่อให้หลุดพ้นออกจากความยากจนและยังแสดงถึงการเพิกเฉยต่อกลไกของตลาดเศรษฐกิจ มีหน้าซ้ำเงินสิทธิประโยชน์ไม่ถือเป็นค่าจ้าง ส่งผลให้ไม่รองรับต่อค่าจ้างขั้นต่ำ ขณะเดียวกันการทำงานอาจไม่ได้ผลตอบแทนที่เป็นตัวเงิน แต่ได้เป็นสิทธิประโยชน์ในรูปแบบอื่นมาแทนที่ เช่น คุปองอาหาร เป็นต้น (Standing 2014a; Standing 2017; Standing 2019)

ถัดมาที่การเตรียมความพร้อมของ ILO เพื่อเข้าสู่วาระครบรอบการก่อตั้งองค์การในหนึ่งศตวรรษได้มีรายงานวิจัยฉบับหนึ่งที่เสนอให้การคุ้มครองทางสังคมเป็นแนวทางเชิงนวัตกรรมเพื่ออนาคตของงาน โดยเห็นความสำคัญของความยืดหยุ่นของระบบการจ้างงานที่ก่อให้เกิดการทำงานที่ไม่มีมาตรฐาน แต่การคุ้มครองทางสังคมรองรับต่อสภาพการจ้างงานที่เปลี่ยนแปลง ขณะที่ UBI ได้รับความสำคัญนอกเหนือจากที่ ILO เคยเน้นที่ตาข่ายความปลอดภัยและรูปแบบของการประกัน ทั้งเงินบำนาญและการรักษาพยาบาล แต่ ILO ให้ข้อเสนอต่อ UBI ยังเป็นข้อเสนอที่ควรได้รับการอภิปราย เพราะต้องทำความเข้าใจวัตถุประสงค์และการออกแบบระบบ ไม่ว่าจะเป็นระดับของสิทธิประโยชน์ ความคาดหวังของผู้ได้รับ เงินที่ใช้ลงทุนโครงการ และการจัดเตรียมระบบการบริหาร โดยเป้าหมายของ UBI จึงเป็นการเสริมสร้างพลังให้แก่ปัจเจกบุคคลในการดำรงชีวิตอย่างมีเสรีภาพ แทนที่ระบบการคุ้มครองทางสังคมที่ใช้ช่วยเหลือบนฐานต่ำสุดโดยตาข่ายความปลอดภัยทางสังคม (Behrendt and Nguyen 2018)

ทั้งนี้ ILO เสนอฐานการคุ้มครองทางสังคม โดยแบ่งออกเป็นสามระดับ คือ 1) การช่วยเหลือและบริการทางสังคม อาศัยเงินภาษี และเน้นที่คนจนและกลุ่มคนเปราะบาง 2) การประกันสังคมอาศัยการสมทบโดยแต่ละฝ่าย 3) การประกันบนความสมัครใจ บ่อยครั้งปัจเจกบุคคลดำเนินการโดยภาคเอกชนที่ให้บริการประกันภัย ขณะที่ WB เสนอการจัดการความเสี่ยงทางสังคมโดยครอบคลุมถึง 1) การป้องกัน (protection) โดยมีมาตรการหรือแนวทางก่อนเผชิญความเสี่ยง เช่น การให้ความรู้ในชุมชนเพื่อป้องกันการใช้สารเสพติด เป็นต้น 2) การบรรเทา (mitigation) เพื่อลดผลกระทบหลังเผชิญความเสี่ยง เช่น สิทธิประโยชน์ของการประกันสังคมเพื่อช่วยเหลือจากการเจ็บป่วย ทุพพลภาพ และการว่างงาน เป็นต้น 3) การรับมือ (coping) เพื่อช่วยเหลือ ในรูปแบบของเงินหรือมิใช่ตัวเงิน เช่น กรณีของวิกฤติอุทกภัย โดยเป็นแนวทางจัดการหลังเผชิญความเสี่ยงเช่นเดียวกันจึงสรุปออกมาตามภาพที่ 1 พร้อมกับให้เห็นถึง UBI ทั้งนี้ การคุ้มครองทางสังคมถูกใช้เป็นแนวทางการพัฒนา ระหว่างประเทศและวิเคราะห์ปรากฏการณ์ร่วมสมัยที่ผ่านมาในสองทศวรรษ (Kritsada Theerakosonphong 2018; Kritsada Theerakosonphong 2019c; Deacon 2013; Holzmann 2001; Holzmann 2010; Holzmann and Jorgensen 1999; Holzmann, Sherburne-Benz and Tesliuc 2003; Holzmann, Sipos and the Social Protection Team 2009; International Labour Organization 2010; Narumol Nirathron and Kritsada Theerakosonphong 2018)

ภาพที่ 1 นูรณาการการคุ้มครองทางสังคมขององค์การแรงงานระหว่างประเทศและธนาคารโลก
ที่มา: นำ SPF ของ ILO และ SRM ของ WB มาปรับและอธิบายโดยผู้เขียนบทความฉบับนี้

อย่างไรก็ตามการคุ้มครองทางสังคมก็ไม่ได้เป็นสถาปัตยกรรมที่ก่อรูปขึ้นเป็นนโยบายสวัสดิการสังคมในรูปแบบของการช่วยเหลือ โดยจัดเตรียมเป็นโครงสร้างพื้นฐานหรือให้บริการสังคม เพราะแท้จริงแล้วการคุ้มครองทางสังคมเป็นระบบการจัดการ มีกลไกออกแบบด้วยแนวทางต่าง ๆ และคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนโดยยึดหลักการตามมาตรฐานแรงงานสากล เช่น อนุสัญญาฉบับที่ 102 ว่าด้วยมาตรฐานขั้นต่ำทางสังคม ปี ค.ศ. 1952 และข้อแนะนำฉบับที่ 202 ว่าด้วยฐานการคุ้มครองทางสังคม นอกจากนี้การนำไปปฏิบัติยังอาศัยความร่วมมือแนวราบในระบบพหุภาคีของสหประชาชาติ โดยผ่าน SDGs ขณะที่ UBI จำเป็นต่อการจัดเตรียมเพื่อสร้างโอกาสการจ้างงานทำและฝึกอบรมสำหรับคนว่างงานและเยาวชน ทั้งยังมีความเหมาะสมต่อทุกช่วงวัยในวงจรชีวิตและคำนึงถึงความต้องการที่หลากหลาย

ของกลุ่มคน บ่อยครั้งแนวทางคล้ายคลึงกับการสนับสนุนรายได้ขั้นต่ำ (minimum income support) ให้กลุ่มคนเปราะบางที่อยู่ภายใต้ความเสี่ยง (International Labour Organization 2017; International Labour Organization 2019b)

แต่เดิมการช่วยเหลือทางสังคมมักครอบคลุมเฉพาะอาหาร การรักษาพยาบาล การศึกษา และอื่น ๆ ที่เป็นปัจจัยพื้นฐาน ขณะนี้การให้เงินโอนกลับบรรจู้ให้อยู่แนวทางนี้ในฐานขั้นแรกของการคุ้มครองทางสังคม เนื่องจากความริเริ่มของเงินส่วนนี้จะเป็นการกระจายรายได้และสร้างโอกาสให้แก่คนจนและกลุ่มคนเปราะบาง ขณะที่ UBI ที่กล่าวถึงโดย WB ไม่จำกัดเฉพาะการช่วยเหลือที่เป็นตัวเงิน แต่อาจเป็นรูปแบบของการให้บริการหรือคูปอง/บัตรแทนเงินสดก็ย่อมได้ ส่งผลให้

ข้อเสนอนี้ทำให้ UBI ไม่เฉพาะเป็นเงินให้เปล่าเหมือนที่ Van Parijs นำเสนอไว้ ทั้งนี้ UBI ยังเป็นเครื่องมือที่ทำให้ลดสวัสดิการในรูปแบบการช่วยเหลือทางสังคมอื่นออกไป กล่าวได้ว่า UBI และสวัสดิการทางสังคมเป็นลูกผสม (hybrid) ของรายได้ที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของพลเมือง (World Bank 2019a) โดยถือเป็นเครื่องมือของการคุ้มครองทางสังคมและมีความสำคัญสามประการ ได้แก่ การรองรับสวัสดิการพื้นฐานต่อการดำรงชีวิต การประกันความเสี่ยงที่เกิดขึ้นตลอดวงจรชีวิต และสร้างความสมดุลในกรณีที่เผชิญความเสี่ยงและภัยอันตรายทางสังคม (Cecchini et al. 2015)

อย่างไรก็ตามแนวทางการพัฒนาระหว่างประเทศโดย WB และ ILO รวมถึง WIEGO ที่ศึกษาและให้ความสำคัญต่อแรงงานในภาคไม่เป็นทางการ โดยเฉพาะแรงงานกลุ่มพิเศษที่มีความเปราะบางและไม่มั่นคง ต่างจัดให้ UBI เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือทางสังคม เพื่อรองรับให้แก่ความสัมพันธ์การจ้างงานที่ไม่มีมาตรฐาน โดยเชื่อมโยงประเด็นของการมีงานทำและนโยบายสังคม เพื่อเน้นความสำคัญที่ประเทศที่มีรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ท้าทายต่ออนาคตของงาน (International Labour Organization 2017; World Bank 2019a; Alfes, Lund and Moussie 2018) ในทางกลับกัน Anthony B. Atkinson พิจารณาความมั่นคงทางสังคมภายใต้ UBI โดยแยกจากการช่วยเหลือและการประกันสังคมเนื่องจากกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับสิทธิประโยชน์มีความแตกต่างกัน ขณะที่ UBI เน้นที่ระดับปัจเจกบุคคลแตกต่างจากสองรูปแบบดังกล่าวที่สิทธิประโยชน์ครอบคลุมถึงระดับครอบครัว ทั้งนี้ UBI มีลักษณะสำคัญคือให้เงินสำหรับผู้ใหญ่หรือช่วงวัยกำลังแรงงานเพื่อความอยู่อย่างยั่งยืนในระยะยาว แต่ไม่เกี่ยวกับสวัสดิการ

ช่วยเหลือกลุ่มคนเปราะบาง เช่น คนพิการ ผู้สูงอายุ เป็นต้น แต่ที่มีความเหมือนกันคือสิทธิประโยชน์จัดเก็บเงินภาษีรายได้ ด้วยเหตุนี้ UBI จึงเป็นส่วนเติมเต็มให้แก่แรงงานที่ทำงานเต็มเวลา งานบางเวลา หรืองานจ้างตนเอง เพราะประโยชน์หลังจากนี้คือการศึกษา การฝึกอบรม การหางาน และการใช้จ่ายต่าง ๆ ในครัวเรือน (Atkinson 2015, 218-219)

ที่สำคัญคือรายได้พื้นฐานกลับเน้นบทบาทของรัฐบาลให้มากขึ้นเพื่อจัดการชีวิตของพลเมือง ทั้งที่ข้อเสนอการคุ้มครองทางสังคมของ ILO และ WB พยายามส่งเสริมตัวแสดงที่มีรัฐ (non-state actors) ให้มีส่วนร่วมมากขึ้นเพื่อออกแบบกลไกและจัดการต่อการคุ้มครองทางสังคม โดยเฉพาะยังเสริมสร้างชุมชนในการจัดการตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมเงินออมและให้กู้ยืมเงิน กองทุนชุมชนคือระบบการเงินไม่เป็นทางการ แตกต่างจากการลงทุนโดยรัฐที่กองทุนการเงินขนาดเล็กย่อม (microfinance) นอกจากนี้ยังได้รับความนิยมในประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศที่มีรายได้ต่ำ (Awortwi and Walter-Drop 2018) แต่ต้องตั้งข้อสังเกตต่อว่าท้ายที่สุดแล้ว การขับเคลื่อน UBI ภายใต้การคุ้มครองทางสังคมสามารถจัดความยากจนได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพหรือไม่ ขณะเดียวกันทำให้เกิดการกระจายความมั่งคั่งและลดความไม่เท่าเทียมลงได้อย่างไร (United Nations. Economic and Social Commission for Asia and the Pacific 2018) รวมทั้งกองทุนการเงินขนาดเล็กยังเป็นแนวทางการพัฒนาที่ได้รับความนิยมและนำไปปฏิบัติหลายพื้นที่ของแต่ละประเทศ เพื่อต่อต้านความยากจนในระยะสั้น แต่บัดนี้ไม่ใช่ทางเลือกหลักเหมือนเคย เพราะ UBI ได้รับความสนใจมากขึ้น โดยเงินที่ได้รับเพื่อให้แต่ละคนจัดสรรเป็นรายจ่ายในครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็นการรักษาพยาบาล สุขภาพ การศึกษา อาหาร ที่

อยู่อาศัย และให้ถือเป็นเสรีภาพบนสิทธิของการดำรงชีวิตที่สำคัญเป็นประโยชน์ในกรณีของการเผชิญความเสี่ยงทางสังคม เช่น ภัยพิบัติทางธรรมชาติ เป็นต้น (Bateman 2018; Standing and Orton 2018)

ในทำนองนี้ ผู้เขียนไม่เห็นด้วยที่มีการเสนอให้ UBI มาแทนที่ระบบความมั่นคงทางสังคม เพราะตามข้อเสนอโดย Juliet Rhys-Williams ในปี ค.ศ. 1943 ให้ระบบดังกล่าวรองรับมาตรฐานขั้นต่ำให้ทางสังคมไว้ และจำเป็นต้องให้มีการประกันสังคมเพื่อรองรับความเสี่ยงในระยะยาว โดยไม่ได้รองรับเฉพาะแรงงานในฐานะปัจเจกบุคคล แต่ครอบคลุมถึงบุตรที่เป็นเด็ก ครอบครัวที่ได้รับสิทธิประโยชน์จากการเสียชีวิต เงินช่วยเหลือในกรณีทุพพลภาพ เงินบำนาญหลังเกษียณการทำงาน และการว่างงานที่เกิดขึ้นจากความไม่มั่นคง ขณะเดียวกันการให้รายได้พื้นฐานไม่ใช่ทางเลือกของการเก็บออมและส่งเสริมให้ใช้จ่ายประจำวันได้อย่างเพียงพอ เป้าหมายต่อไปต้องรับรองให้พลเมืองมีงานทำ โดยเงินที่ได้จากการช่วยเหลือไม่ควรให้ตอบสนองเฉพาะปัจจัยพื้นฐาน แต่ควรนำไปพัฒนาทักษะให้รองรับพลวัตของตลาดแรงงาน เพื่อสร้างตาข่ายความปลอดภัยสำหรับทุกคน (Wehner 2019, 13-15; Straubhaar 2017, 75; Stiglitz 2019, 188-191)

มีเช่นนั้น ถือเป็นการบิดเบือนและทำลายรัฐสวัสดิการ พร้อมกับเสริมสร้างพลังให้กับเสรีนิยมใหม่ โดยอาศัยมาตรการภาษีรายได้เชิงลบตามที่ Friedman เคยเสนอไว้ ทั้งที่แนวทางของการให้หรือช่วยเหลือมีฐานคิดที่กำหนดกลุ่มเป้าหมายเฉพาะเพื่อให้รายได้ขั้นต่ำ แต่ไม่พิจารณารายได้ที่เพียงพอต่อมาตรฐานการดำรงชีวิต ทั้งนี้ UBI มีความจำเป็นให้นำมาใช้เพื่อกระจายทรัพยากรโดยพิจารณาจากรายได้ของปัจเจกบุคคล แต่

การคุ้มครองทางสังคมที่อาศัยเงินโอนหรือรูปแบบอื่นกลับไม่จำเป็นเหมือนเคย ขณะเดียวกันยังมีความแตกต่างกับ Van Parijs และ Atkinson ได้เสนอไว้คือการเน้นที่ปัจเจกบุคคลแบบถ้วนหน้าและไม่มีเงื่อนไข โดยอาศัยการช่วยเหลือด้วยเงินโอนรายปัจเจกบุคคลมากกว่าพิจารณาถึงรายได้ครัวเรือนและมาตรการทางภาษี ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนสนับสนุนให้ UBI ตั้งอยู่บนฐานขั้นแรกของการคุ้มครองทางสังคม โดยเห็นว่าเป็นตาข่ายความปลอดภัย ขณะที่กลไกหลักของการขับเคลื่อนเพื่อให้ก้าวสู่ความมั่นคงทางสังคม ไม่เว้นแม้แต่ประเทศในกลุ่ม OECD ก็เลือกสนับสนุนแนวทางเดียวกันนี้ จึงไม่ใช่สวัสดิการทางเลือก แต่ต้องพิจารณาต่อไปที่การบริหารการคลังอย่างไรให้ยั่งยืนและจัดสรรนโยบายนี้ได้ในทางปฏิบัติ (Francese and Prady 2018; Stephens 2019; United Nations. Economic and Social Commission for Asia and the Pacific 2018; Van Parijs and Vanderborght 2017)

3. ตัวแบบของประเทศที่นำเค้าโครงข้อเสนอของรายได้พื้นฐานสู่การปฏิบัติ

จากข้อเสนอของรายได้พื้นฐานได้รับความสนใจมากขึ้นโดยผู้กำหนดนโยบาย ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนา และ WB จากเดิมที่เป็นการช่วยเหลือแบบมีเงื่อนไขหรือเป็นกลุ่มคนที่เปราะบาง แต่รายได้พื้นฐานกลับสร้างมิติให้แก่นโยบายเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากการจัดเตรียมทรัพยากรในรูปแบบของเงินแทนที่การพิจารณาความมั่นคงทางเศรษฐกิจของปัจเจกบุคคล ทั้งนี้ยังพบการถกเถียงและนำเสนอรายได้พื้นฐานในแพลตฟอร์มออนไลน์และวารสารวิชาการในระดับสากล หมายความว่านานาประเทศต่างเห็นความสำคัญเพื่อสนับสนุนเป็นแนวทางการพัฒนาใน

ระดับประเทศ ที่สำคัญกว่านี้คือรายได้พื้นฐานปรากฏให้เห็นทั้งในประเทศร่ำรวยและยากจน แต่การตีความรูปแบบแตกต่างตามรายการสิทธิประโยชน์จึงมีการเรียกค่านี้ออกมาหลากหลายตามที่จะกล่าวถึงในหัวข้อที่ 5 (Pateman and Murray 2012)

การนำเสนอเลือกตัวแบบเพียงสามประเทศคือ อินเดีย สหรัฐอเมริกา และไอร์แลนด์ โดยอธิบายอย่างสังเขป ขณะที่สามประเทศนี้พิจารณาตามภูมิภาคระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ และระบอบการเมืองและบริหาร ที่สำคัญกว่านี้คือการไม่จัดกลุ่มประเภท วิธีการและจำนวนเงิน เพราะส่วนใหญ่มีช่วงเวลาสั้น ๆ 2-3 ปี ต่อโครงการ ขณะที่บางประเทศตีความร่วมกับระบบภาษี สวัสดิการสังคมที่มีมาแต่เดิมในประเทศ หรือพัฒนาร่วมกับแนวทางที่ได้รับความช่วยเหลือจากองค์การระหว่างประเทศ นอกจากนี้แต่ละประเทศที่มีการจัดสรรให้แก่พลเมืองถ้วนหน้า แต่เป็นการทดลองใช้งานตามภูมิศาสตร์การเมืองที่มีขนาดเล็ก เพราะยังไม่เหมาะสมที่จะใช้นโยบายนี้เป็นมาตรฐานแบบเดียวกันทั้งประเทศ จึงอาจเป็นข้อจำกัดถ้าพิจารณาถึงไทยที่เป็นรูปแบบรัฐเดี่ยว เพราะนโยบายแจกจ่ายเงิน บ่อยครั้งมีการถกเถียงว่านำเงินไปใช้ไม่เกิดประโยชน์และสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจภาพรวม ทั้งนี้ข้อเสียของนโยบายแจกจ่ายเงินที่เป็นแบบคัดกรองจะกล่าวถึงในหัวข้อที่ 5 ซึ่งจะเป็นข้อถกเถียงที่สำคัญของระบบถ้วนหน้าต่อการคัดกรองกลุ่มเป้าหมาย

3.1 ตัวแบบรายได้พื้นฐานของอินเดีย

งานวิจัย “A Little More, How Much It Is: Piloting Basic Income Transfers in Madhya Pradesh, India” ศึกษาโดย SEWA (Self-Employed Women's Association) และได้รับการสนับสนุนจาก UNICEF

ในโครงการเงินโอนแบบให้เปล่ารัฐมัธยประเทศ (The Madhya Pradesh Unconditional Cash Transfers Project: MPUCT) เป็นส่วนหนึ่งในระบบการคุ้มครองทางสังคมและนโยบายเศรษฐกิจของอินเดีย โดยจัดเป็นรูปแบบของการช่วยเหลือทางตรงโดยเงินโอนและการบริการสาธารณะ เพื่อให้เงินแก่ปัจเจกบุคคลและตั้งอยู่บนพื้นฐานสิทธิ (rights-based payment) เห็นได้ว่ายึดหลักการเดียวกัน คือช่วยเหลือปัจเจกบุคคลและคาดหวังให้เงินนี้ครอบคลุมรายได้ของครัวเรือน แต่มีข้อถกเถียงด้านหนึ่งคือเงินนี้ช่วยปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ไม่ว่าจะเป็นสุขภาพของเด็ก ภาวะโภชนาการ โอกาสทางการศึกษา และอื่นๆ แต่อีกด้านคือการตัดสินใจของปัจเจกบุคคลเพื่อใช้จ่ายเงินโดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์เด็กและครอบครัว เช่น เงินถูกใช้เพื่อซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นต้น ซึ่งมีการคัดกรองกลุ่มเป้าหมายไว้เป็นชุมชนกลุ่มคนทั่วไปและเป็นกลุ่มชนพื้นเมืองตามตารางที่ 1 แต่พบปัญหาที่ไม่ได้รับเงินโดยมีสาเหตุหลักคือ “รายชื่อหลุดออกจากการสำรวจ ไม่มีบัญชีธนาคารและความผิดพลาดจากธนาคาร” เมื่อสำรวจจากการดำเนินโครงการแล้วพบตัวอย่างด้านสุขภาพคือประชากรเกือบร้อยละ 50 สามารถเข้าถึงรักษาโรคและยาได้มากขึ้น โดยภาพรวมแล้ว รายได้พื้นฐานยังมีประโยชน์ต่อการเข้าถึงอาหาร ไม่ว่าจะเป็นผัก ไข่ ผลไม้ ปลา และเนื้อต่าง ๆ ตามมาด้วยลดอัตราการย้ายถิ่น ลดการใช้แรงงานเด็ก และเพิ่มโอกาสทางการศึกษา นอกจากนี้ช่วยลดภาระหนี้สินครัวเรือน ที่สำคัญกว่านี้ ไม่มีข้อค้นพบว่าเงินที่ได้รับถูกจ่ายไปกับแอลกอฮอล์ ทั้งยังมีผู้หญิงในหมู่บ้านที่ได้รับรายได้พื้นฐาน ย่อมมีส่วนร่วมต่อการกำหนดและตัดสินใจในครัวเรือนมากขึ้น (SEWA Bharat, New Delhi 2014) ต่อมาหลังปี ค.ศ. 2016 เห็นได้ว่าอินเดียเริ่มสนใจและถกเถียงต่อ UBI ตามข้อเสนอ

การพัฒนาในระดับโลก จึงกลับมาทบทวนเค้าโครงนโยบายของรัฐต่าง ๆ และพิจารณาจากโครงสร้างประชากร จำนวนเงินที่ได้รับ ต้นทุนจากสัดส่วนของ GDP และกลไกทางการเงิน ท้ายที่สุดแล้วการดำเนินโครงการของรัฐ Madhya Pradesh ระหว่างปี ค.ศ. 2011-2012 ได้กลายเป็นต้นแบบของ UBI ในอินเดีย (Khosla 2018)

ตารางที่ 1 รายได้พื้นฐานช่วยเหลือในรัฐ

Madhya Pradesh ระหว่างปี ค.ศ. 2011 - 2012

ช่วงวัยที่ได้รับเงิน	ชุมชนกลุ่มคนทั่วไป (รูปี/เดือน)	ชุมชนกลุ่มชนพื้นเมือง (รูปี/เดือน)
ผู้ใหญ่	200.00	300.00
เด็ก	100.00	150.00

ที่มา: SEWA Bharat, New Delhi (2014)

หมายเหตุ: ในกรณีที่กลุ่มคนทั่วไป เมื่อโครงการดำเนินผ่านไป 1 ปีแล้ว ผู้ใหญ่จะได้รับ 300 รูปี และเด็กจะได้รับ 150 รูปี

3.2 ต้นแบบรายได้พื้นฐานของสหรัฐอเมริกา

ในสหรัฐอเมริกาเรียกว่าระบบประกันรายได้ขั้นต่ำ (basic income guarantee) โดยเป็นข้อเสนอใช้รูปแบบการช่วยเหลือทางสังคมและให้แยกทำความเข้าใจจากมาตรการภาษีรายได้เชิงลบ (negative income tax) แบ่งออกเป็นรูปแบบแรก คือ การให้แบบไม่มีเงื่อนไขเพื่อรองรับต่อพลเมืองทุกคน โดยให้สามารถเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิต และรูปแบบที่สอง คือ การจัดเตรียมรายได้ให้แก่ผู้ยากไร้หรือไม่เพียงพอ (Sheahan 2011) แต่ระยะแรกไม่แพร่หลายเมื่อเทียบกับการประกันสังคม เพราะระบบนี้เกี่ยวข้องกับความล้มเหลวของระบบทุนนิยมในประวัติศาสตร์โลก ต่อมาหลังจากทศวรรษ 1930 ได้พัฒนาให้มีการประกันสังคมเพื่อ

มีเป้าหมายสู่การสร้างความมั่นคงทางสังคม โดยจำกัดกลุ่มเป้าหมายเฉพาะช่วงวัยแรงงานและเน้นที่ชนชั้นกลางอเมริกัน (Garland 2016) ข้อสังเกตตามมาคือ ทำให้ไม่หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองเกิดความพลิกผันต่อระบบสวัสดิการสังคมและแรงงานของสหรัฐอเมริกา เพราะในทศวรรษ 1960 เริ่มเห็นความสำคัญต่อการช่วยเหลือครอบครัวมากขึ้นและเป็นความแตกต่างจากเดิมที่เน้นปัจเจกบุคคล

เวลาต่อมา การช่วยเหลือตามกลไกตาข่ายความปลอดภัยทางสังคมได้รับความสำคัญขึ้นหลังจาก Lyndon Johnson ประกาศต่อสู้กับความยากจนในปี ค.ศ. 1964 จนเป็นการเริ่มต้นให้สวัสดิการเกิดขึ้นในรูปแบบที่มีเงื่อนไขและคัดกรองกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับสิทธิประโยชน์ ถัดมา Richard Nixon ก็เริ่มแผนการช่วยเหลือครอบครัว (Family Assistance Plan) ในปี ค.ศ. 1969 ซึ่งคัดกรองกลุ่มเป้าหมายที่เป็นครอบครัวยากจนและเห็นผลกระทบที่มีขอบเขตกว้าง มากกว่าจำกัดไว้เฉพาะปัจเจกบุคคล ต่อมา Jimmy Carter ก็นำเสนอโครงการสำหรับงานและรายได้ที่ดีกว่าเดิม (Program for Better Jobs and Income) กล่าวได้ว่าสาเหตุที่สหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญต่อความยากจนและเปลี่ยนแนวทางมาให้การช่วยเหลือ เพราะเห็นถึงปัญหาสังคมและความจำเป็นในการจัดสรรทรัพยากรในรูปแบบของเงินและสิทธิประโยชน์ ครอบคลุมถึงการรักษาพยาบาล การคมนาคม การจัดทำแผนฝึกอบรม การสนับสนุนโอกาสทางการศึกษา การให้คำปรึกษา รวมทั้งการสนับสนุนการจัดหางาน การสร้างทักษะการทำงาน และการให้มีโครงการจ้างงานสาธารณะ (public work programme) จนพัฒนาเป็นสวัสดิการทำงาน (workfare) ในทศวรรษ 1990 เพื่อแก้ไขปัญหาการมีรายได้น้อยหรือขาดแคลนรายได้ เพราะไม่มีงานทำ ทั้งที่รัฐบาลควร

พิจารณาการประกันรายได้ขั้นต่ำให้สอดคล้องกับความเพียงพอต่อการดำรงชีวิต (Moffitt 2003; Walker 1991; Sheahan 2011)

ขณะที่คำว่าสวัสดิการ (welfare) กลายเป็นคำที่ถูกมองภาพเชิงลบ จนเป็นที่มาของการนำเสนอสวัสดิการการทำงานเพื่อลบภาพดังกล่าวออก ส่งผลให้แนวคิดของการช่วยเหลือคนจนและผู้ว่างงานแตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือการไม่สนับสนุนให้เงินหรือสิทธิประโยชน์แบบให้เปล่าและไม่มีเงื่อนไข ส่งผลให้การรับสวัสดิการต้องเข้าร่วมการทำงานในโครงการโยธาสาธารณะ (public works programme) มีการตรวจสอบคุณสมบัติเพื่อทำงานแลกเงินช่วยเหลือ โดยไม่ถือเป็นค่าจ้างและไม่รับรองตามค่าจ้างขั้นต่ำที่ระบุไว้ในกฎหมาย ทั้งยังอาจได้รับผลตอบแทนในรูปแบบอื่น เช่น คุปองอาหาร เสื้อผ้า เป็นต้น กล่าวได้ว่าสวัสดิการการทำงานเป็นกลไกสนับสนุนเสรีนิยมใหม่เพื่อการขุดรีดมากกว่าการช่วยเหลือหรือสงเคราะห์แรงงาน (Standing 2011; Standing 2017) ทั้งนี้สวัสดิการของสหรัฐอเมริกาเน้นที่ระบบภาษีและรายได้ของพลเมือง โดยนำข้อเสนอของ Milton Friedman และ Friedrich A. Hayek มาปรับใช้ผ่านมาตรการภาษีรายได้เชิงลบและเสนอว่าประเทศนี้เป็นตัวแบบแรกเริ่มของการเสนอรายได้พื้นฐาน แนวคิดนี้จึงแตกต่างจากที่ Van Parijs เสนอการให้เงินแบบให้เปล่าและจัดเตรียมให้พลเมืองถ้วนหน้า โดยไม่สร้างเงื่อนไขจากภาษีรายได้ของปัจเจกบุคคล เพราะคัดกรองแรงงานในภาคที่ไม่เป็นทางการได้ยาก นอกจากนี้ถ้าจะถกเถียงต่อรายได้พื้นฐานในสหรัฐอเมริกา ให้ย้อนกลับรื้อหาทศวรรษก่อนพิจารณาได้จากความสำเร็จจากกองทุน ถาวรเงินปันผลที่มลรัฐอลาสกา (Alaska's Permanent Fund Dividend) (Widerquist and Sheahan 2012; Sheahan 2011)

อย่างไรก็ตามกองทุนเงินปันผลที่มลรัฐอลาสกาเสนอขึ้นเป็นโครงการแรกของสหรัฐอเมริกาที่กล่าวถึงรายได้พื้นฐานครั้งแรกในปี ค.ศ. 1982 แต่มีการลงประชามติในปี ค.ศ. 1999 พบว่าพลเมืองอลาสกาไม่เห็นด้วยถึงร้อยละ 84 ที่ให้นำเงินส่วนนี้มาใช้สนับสนุนเป็นงบประมาณของรัฐเพื่อดำเนินการในด้านอื่น ขณะที่เงินที่นำมาจัดสรรให้เงินแก่พลเมืองอลาสกามาจากรายได้จากการค้าน้ำมันและเงินส่วนนี้ลงทุนทั้งรูปแบบของหุ้น พันธบัตร และอสังหาริมทรัพย์ภายใต้กองทุนความมั่นคงของอลาสกา แต่ที่น่าสนใจคือโครงการอื่นที่ดำเนินการเกี่ยวกับรายได้พื้นฐานก็อาศัยมาตรการทางภาษี ส่งผลให้เจตจำนงที่เน้นกลุ่มเป้าหมายคือคนจนจึงไม่ใช่ข้อเท็จจริงเสมอไป เพราะตั้งแต่ทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา แนวทางการขอเงินคืนจากภาษีกลับถูกใช้มากขึ้นในสหรัฐอเมริกาและเกิดนโยบายมาตรฐานเครดิตภาษี (standard tax credits) เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มีรายได้น้อยหรือไม่เกิน 50,000 ดอลลาร์ ต่อปี จนได้รับความนิยมมากจากคนอเมริกัน เนื่องจากมีมาตรการลดหย่อนภาษี ประกอบด้วยผู้ที่อาศัยคนเดียวได้ 4,750 ดอลลาร์ ถ้าอาศัยกับคู่สมรสจะได้ 9,500 ดอลลาร์ และกรณีที่มีสมาชิกในครอบครัวได้รับเพิ่มเติมอีก 3,050 ดอลลาร์ตามจำนวนคน แต่นำมาคำนวณรวมกับภาษีรวมยอด (gross tax) และเงินคืนภาษี (tax refund) จึงทราบได้ว่าปัจเจกบุคคลจะได้รับเงินคืนเท่าไรและพิจารณารายได้ภายใต้ความสัมพันธ์ของครัวเรือน แต่ข้อสังเกตที่ตามมาคือเงินที่ได้รับจากการทำงานและสวัสดิการเพียงพอต่อมาตรฐานการดำรงชีวิต (standard of living) หรือไม่ (รายละเอียดการคำนวณตามเค้าโครงข้อเสนอของมาตรฐานเครดิตภาษี สามารถดูเพิ่มเติมที่ Widerquist and Sheahan 2012, 25-29)

3.3 ตัวแบบรายได้พื้นฐานของไอร์แลนด์

สาเหตุสำคัญของการนำเสนอเค้าโครงนโยบายที่รัฐบาลไอร์แลนด์ไม่กล่าวถึงในแผนงานปกเขียวว่าด้วยรายได้พื้นฐาน (Green Paper on Basic Income) เพราะการย้ายถิ่นออกของชาวไอร์แลนด์ตั้งแต่ต้นศตวรรษมีถึง 4 ล้านคน อีกทั้งยังมีประชากรไอร์แลนด์เกิดนอกประเทศร้อยละ 15 (Oleynik 2008) ทั้งนี้รัฐบาลไอร์แลนด์เสนอแผนงานไว้เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม ค.ศ. 2002 มีสาเหตุจากเศรษฐกิจโลกเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันก็เน้นการสร้างความร่วมมือแบบหุ้นส่วน โดยกำหนดผู้มีส่วนรวมเป็นคณะทำงานและมีเป้าหมายเพื่อต่อสู้กับความยากจน โดยผลักดันขึ้นเป็นยุทธศาสตร์ระดับชาติ แต่วัตถุประสงค์ของการอภิปรายในประเด็นนี้ เน้นที่การพิจารณาผลกระทบและพัฒนาแบบรายได้พื้นฐาน จนกลายเป็นกรอบการทำงานและสร้างทางเลือกนโยบายเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางสังคม การมีรายได้ที่เพียงพอและเกิดประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ไอร์แลนด์จัดเตรียมรายได้พื้นฐานแบบไม่มีเงื่อนไขให้ถ้วนหน้า กำหนดรอบจ่ายเป็นรายสัปดาห์หรือเดือนโดยอาศัยเงินภาษีจากพลเมืองทุกคนไม่เพียงพิจารณาผู้รับโดยกำหนดเงื่อนไขพิจารณาด้วยความสัมพันธ์ในครอบครัว เช่น รายได้ครัวเรือน เป็นต้น แต่รายได้พื้นฐานเน้นที่ปัจเจกบุคคลและไม่จำกัดว่าพลเมืองนำเงินนี้ไปใช้จ่ายเพื่อบริโภคหรือลงทุนอะไร ขณะที่บทบาทของภาครัฐส่วนกลางและส่วนภูมิภาคทำหน้าที่ควบคุมทรัพยากรสาธารณะเท่านั้น (Ireland. Department of the Taoiseach 2002; Healy and Reynolds 2012)

อย่างไรก็ตามข้อพิจารณาแรกของการจัดสรรเงินกองทุนรายได้พื้นฐานในไอร์แลนด์ ประกอบด้วย

1) การลดแรงจูงใจและชั่วโมงการทำงานที่ยาวและเกินเวลา 2) โอกาสการจ้างงานจะลดลงหรือคงที่ ขณะที่ผลผลิตการทำงานโดยรวมก็ลดลงเช่นกัน 3) ระดับของค่าจ้าง ความเสี่ยงด้านเงินเฟ้อ และความสามารถในการแข่งขันจะก้าวข้ามสู่ระบบรายได้พื้นฐานและจัดเก็บอัตราภาษีรายได้สูงขึ้น 4) ต้องมีการจัดหาเงินทุนสำหรับกองทุนรายได้พื้นฐานและสร้างระบบเดียวเพื่อสร้างแรงจูงใจและความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจในภาคที่ไม่เป็นทางการ ขณะเดียวกันเพื่อหลีกเลี่ยงการจัดเก็บภาษี 5) ถ้าจัดให้มีรายได้พื้นฐาน ต้องมีระบบภาษีก้าวหน้าและมีความเป็นธรรม โดยมีอัตราภาษีก้าวหน้าไม่เพียงแต่เก็บจากแรงงานที่ได้รับค่าจ้างมากกว่า 100,000 ยูโร ในอัตราเดียวกันแบบคงที่ 6) อาจทำให้แรงงานทำงานที่ทักษะต่ำ แทนที่จะพยายามไปสูงานที่มีทักษะและค่าจ้างสูง 7) ต่อมาเกรงว่ารายได้พื้นฐานจะลดแรงจูงใจให้แก่แรงงานที่มีทักษะสูง ขณะเดียวกันใช้เพื่อดึงดูดแรงงานไร้ทักษะไม่ย้ายออกจากไอร์แลนด์ 8) รายได้พื้นฐานมีหลักการคือจัดเตรียมรายการช่วยเหลือถ้วนหน้า แต่ให้ความสำคัญต่อคนจน 9) รายได้พื้นฐานไม่มีความยืดหยุ่นและรองรับความต้องการให้แก่แต่ละกลุ่มคน 10) ถ้าจัดให้มีรายได้พื้นฐานอาจทำให้รายได้จากการทำงานลดลงตามมา 11) การจัดเก็บภาษีไม่ควรพิจารณาเฉพาะค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น แต่ต้องพิจารณาผลกระทบของการจัดสรรทรัพยากรในวัตถุประสงค์อื่น รวมถึงมาตรการลดภาษี 12) ผลกระทบทางพฤติกรรม เช่น แรงจูงใจต่อการทำงานที่ได้รับค่าจ้างอาจมีแนวโน้มลดลง ทั้งที่อัตราภาษีเงินได้เป็นปัจจัยหลักของการรองรับระบบรายได้พื้นฐาน 13) ระบบนี้แท้จริงแล้วคำนึงถึงผลสืบเนื่องที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ (Ireland. Department of the Taoiseach 2002, 10-11)

แม้ว่าความริเริ่มนี้เกิดขึ้นและนำไปปฏิบัติ แต่จะเห็นได้ว่าตลอดทศวรรษ 2010 ก็เกิดการถกเถียงต่อ UBI ทั้งเป็นโอกาสของผู้ที่เห็นด้วย ขณะเดียวกันก็เกิดการต่อต้านของผู้ที่ไม่เห็นด้วย จนมีการร่างยุทธศาสตร์ของเครือข่ายรายได้พื้นฐานไอร์แลนด์ (Basic Income Ireland Network: Strategy) แต่จากที่พิจารณาเน้นที่การคัดกรองกลุ่มเป้าหมาย โดยไม่ได้จัดสรรให้ทุกคนที่เป็นพลเมือง ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว เยาวชน คนวัยทำงาน นักเรียน ผู้ว่างงาน คนจนที่ทำงาน คนทำงานมีหนี้สิน อาสาสมัคร ผู้ว่าจ้างตนเอง นายจ้าง ลูกจ้าง คนงานที่ขาดความมั่นคง ช่างฝีมือ นักกิจกรรม ผู้สูงอายุ แต่มี

ข้อถกเถียงบางกลุ่มที่กล่าวไปให้แบ่งกลุ่มเป้าหมายแยกออกมาเป็นผู้หญิงด้วย (Ryan and Baker 2012) ทั้งนี้การจัดสวัสดิการสังคมในตารางที่ 2 โดยไอร์แลนด์แบ่งการให้เงินออกเป็นสามช่วงวัย คือ 1) เด็ก มีอายุ 0-17 ปี 2) ผู้ใหญ่ มีอายุ 18-64 ปี และ 3) ผู้สูงอายุ มีอายุ 65 ปีขึ้นไป แต่การจัดสรรเงินให้ผู้สูงอายุไม่มีปัญหาในเรื่องการประเมินต้นทุน ในทางกลับกันเด็กค่อนข้างมีต้นทุนที่ผันแปร ที่สำคัญถ้าไม่มีมาตรการรายได้พื้นฐาน เงินที่มาจากการทำงานและภาษีที่ลดหย่อนก็ไม่เพียงพอเก็บออมและขยายถึงครอบครัว (Collins 2012)

ตารางที่ 2 แนวทางการจัดสรรรายได้พื้นฐานสามรูปแบบในไอร์แลนด์

ช่วงอายุ	รายได้พื้นฐาน รูปแบบ 1	รายได้พื้นฐาน รูปแบบ 2	รายได้พื้นฐาน รูปแบบ 3
	อัตราสวัสดิการ	เส้นความยากจน	มาตรฐานขั้นต่ำการดำรงชีวิต
0-17 ปี	32.33 ยูโร	76.35 ยูโร	90.75 ยูโร
18-64 ปี	188.00 ยูโร	231.36 ยูโร	355.23 ยูโร
65 ปีขึ้นไป	230.30 ยูโร	231.36 ยูโร	262.64 ยูโร

ที่มา: Collins (2012, 5)

ต่อมาแนวทางรายได้พื้นฐานของไอร์แลนด์จึงเป็นการวางตาข่ายความปลอดภัยทางสังคมถ้วนหน้าที่จัดเตรียมโดยรัฐ แต่ก็เกิดระบบที่สร้างปัญหาตามมาเนื่องจากเงินที่จัดสรรมีความแตกต่างตามช่วงวัยของวงจรชีวิต เช่น กรณีของบำนาญผู้สูงอายุเริ่มต้นในปี ค.ศ. 2013 จัดสรรเงินให้แก่ผู้ที่อายุ 65 ปีขึ้นไป แต่แสดงให้เห็นความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ขณะที่บางส่วนได้รับเงินจากประกันเอกชน กล่าวได้ว่าการช่วยเหลือเงินบำนาญถ้วนหน้าจัดเป็นส่วนหนึ่งของระบบรายได้พื้นฐาน แท้จริงแล้วควรจัดให้เป็นการช่วยเหลือเฉพาะกลุ่มเป้าหมายและมีการตรวจสอบสิทธิของ

ผู้รับผลประโยชน์นี้ (Social Justice Ireland 2018) แต่พบว่าเค้าโครงข้อเสนอมีความประสงค์จะยกเลิกการให้เงินบำนาญที่มีมาก่อนหน้า ทั้งที่เป็นระบบของการช่วยเหลือและการประกันสังคม โดยเปลี่ยนเป็นระบบเดียวคือให้รัฐบาลจัดสรรเงินรายได้พื้นฐานสัปดาห์ละ 230.30 ยูโร รวมทั้งสิทธิประโยชน์เงินบำนาญถ้วนหน้ายังครอบคลุมถึง 1) ผู้ที่ไม่มีสถานะเป็นพลเมืองสัญชาติไอริชตั้งแต่กำเนิด แต่พักอาศัยในประเทศมาถึง 40 ปี 2) ผู้ที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไปก็มีสิทธิได้รับเงินบำนาญถ้วนหน้านี้ด้วย (Ward 2016, 86-87)

นอกจากนี้รัฐบาลไอร์แลนด์ยังเน้นมิติของการทำงาน (รวมถึงการว่างงานของเยาวชน) การศึกษา (รวมถึงการศึกษาในวัยผู้ใหญ่และการเรียนรู้ตลอดชีวิต) และความยากจน (Social Justice Ireland 2015) จนไอร์แลนด์เป็นประเทศหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในเรื่องของรายได้พื้นฐาน แต่มีความคลุมเครือของรายได้พื้นฐานที่มีส่วนย่อยหลายรูปแบบ แล้วสรุปคืออะไรนั้น Sean Ward ทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นว่ารายได้พื้นฐาน แม้จะมี 1) การเติมท้ายว่าพลเมือง (citizen) หรือด้านหน้าว่าถ้วนหน้า (universal) 2) การกำหนดเงื่อนไขหรือไม่มีเงื่อนไข 3) การจำกัดกลุ่มคนหรือไม่ก็ตาม หรือ 4) การระบุขอบเขตของพื้นที่สำหรับการจัดสรรเงินรายได้นี้ จึงได้อธิบายรายได้พื้นฐาน โดยแบ่งออกเป็นสี่รูปแบบในบริบทของไอร์แลนด์ ดังนี้ (Ward 2016, 77-78)

1) รายได้พื้นฐานเต็มรูปแบบถ้วนหน้า (universal full basic income) กำหนดรายได้ช่วยเหลือโดยอัตราสวัสดิการสังคมและอาจมีการเพิ่มเงินสำหรับการให้แบบมีเงื่อนไขเฉพาะบางกลุ่มคน

2) รายได้พื้นฐานเต็มรูปแบบที่มีเงื่อนไข (conditional full basic income) ให้เงินช่วยเหลือตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ สามารถทำได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม เช่น การทำงานอาสาสมัคร การศึกษาในชั้นเรียน การร่วมกิจกรรมระหว่างงาน เป็นต้น

3) รายได้พื้นฐานบางส่วนที่เป็นถ้วนหน้า (universal partial basic income) แม้ให้เงินถ้วนหน้าแต่น้อยกว่าการจ่ายเงินเต็มจำนวน อาจได้รับเพิ่มให้ตามเงื่อนไข เช่น ความพิการ การว่างงาน หรืออื่นๆ

4) รายได้พื้นฐานบางส่วนที่มีเงื่อนไข (conditional partial basic income) กำหนดคล้ายคลึง

กับรูปแบบที่สาม แต่มีเงื่อนไขของการให้เงินช่วยเหลือตามรูปแบบที่สอง

อย่างไรก็ตามปรากฏข้อเสนอให้ใช้ยุทธศาสตร์เชิงเปลี่ยนรูปโดย Michael Taft ต่อรายได้พื้นฐานไม่เพียงแต่เหตุผลของต้นทุน แต่ให้คำนึงถึงอุดมการณ์ด้วย ขณะที่การให้รายได้พื้นฐานไม่ใช่การลงทุนเพื่อความสูญเปล่า แต่สร้างโอกาสทางการศึกษา การมีงานทำ และเกิดการพัฒนาผู้ประกอบการตามมา และยังเป็นประโยชน์ต่อช่วงวัยกำลังแรงงานที่ใช้เป็นเครื่องมือต่อรองค่าจ้างต่อนายจ้างที่เอาัดเอาเปรียบหรือทำความเข้าใจได้ว่าแรงงานมีอำนาจต่อรองและไม่ต้องกังวลจะขาดแคลนรายได้ ในกรณีนี้ที่จำเป็นต้องต่อสู้กับความอยุติธรรมที่นายจ้างกระทำ นอกจากนี้ยังได้เสนอสามยุทธศาสตร์ ดังนี้ (Taft 2016)

1) การลดชั่วโมงการทำงานให้เหลือ 30 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ โดยประเด็นนี้ต่อสู้มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1866 ที่มีสมาคมคนทำงานระหว่างประเทศ (International Workingmen's Association) ให้กำหนด 40 ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์แต่เป็นความคิดที่มีการโต้แย้งว่าลดชั่วโมงการทำงาน แต่ทำไมกลับต้องการค่าจ้างเพิ่มขึ้น ทั้งที่อีกฝ่ายกลับพิจารณาว่าเงินจำนวนเท่านี้ต้องทำงาน 60 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แต่ความคิด 30 ชั่วโมงที่เสนอในไอร์แลนด์ก็เพื่อให้ตอบโจทย์ความสมดุลชีวิตและการทำงาน (work-life balance) ที่สำคัญเพื่อให้ลดความต้องการจ้างแรงงานเยาวชนและส่งเสริมเสรีภาพ รวมถึงเอกภาพของปัจเจกบุคคลเพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์นี้

2) ค่าจ้างทางสังคม (social wage) เพื่อสร้างมาตรฐานการดำรงชีวิต ครอบคลุมถึงโอกาสทางการศึกษา การรักษาพยาบาลของเด็ก และช่วยเหลือคนว่างงาน

จัดอยู่ภายใต้กองทุนการประกันสังคม แต่ระบบนี้ของไอร์แลนด์มีความอ่อนแออย่างยิ่ง เพราะเน้นที่การช่วยเหลือโดยรัฐ ทั้งนี้การประกันสังคมเหมาะกับสังคมที่เน้นการทำงานในอุตสาหกรรมและเป็นรูปแบบการทำงานเต็มเวลา แต่ต่อมาครอบคลุมถึงงานที่ไม่มีมาตรฐาน เช่น การทำงานบางเวลา จนสนับสนุนในไอร์แลนด์ให้มีระบบนี้ขึ้น เพื่อจัดสรรทรัพยากรสู่การสร้างความมั่นคงทางสังคม โดยเป็นอีกกลยุทธ์ที่ใช้รองรับปัญหาในตลาดแรงงาน

3) รายได้พื้นฐานบางส่วน (partial basic income) คำนึงถึงมาตรการทางภาษีบุคคลธรรมดา เพื่อเปลี่ยนรูปการให้เงินรายได้พื้นฐานทางตรงแก่ผู้ใหญ่มากขึ้น โดยกำหนดให้เงินช่วยเหลือคนชงว้ยแรงงานไม่ว่าจะทำงานเต็มเวลาหรือทำงานบางเวลาก็ได้รับในอัตราเดียวกัน โดยใช้เงื่อนไขของการทำงานเป็นมาตรฐานคือการขอเงินคืนจากเครดิตภาษี (refundable tax credits) เช่น มีรายได้ไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนดไว้ สามารถขอเงินส่วนต่างคืนได้ จึงเป็นมาตรการที่ออกแบบเพื่อให้เหมาะสมกับคนทำงานที่มีรายได้น้อย จะเห็นได้ว่าการจำกัดให้รายได้พื้นฐาน ทำให้เกิดความสลับซับซ้อนของระบบภาษีและการคุ้มครองทางสังคมตามมา แม้ว่าเงินส่วนนี้ช่วยให้เข้าถึงปัจจัยพื้นฐานได้ แต่พัฒนาระบบและจัดให้เฉพาะกลุ่มคนที่ได้รับตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้

โดยสรุปแล้ว ระบบรายได้พื้นฐานของไอร์แลนด์มุ่งเน้นที่ความยั่งยืนในอนาคตและทำให้เกิดความกินดีอยู่ดี เศรษฐกิจและคุ้มครองทรัพยากรให้แก่คนรุ่นต่อไปโดยรายได้พื้นฐานไม่ใช่นโยบายที่มีราคาแพง เพราะมีความเป็นไปได้และเสริมสร้างศักยภาพทางการเมืองของไอร์แลนด์ โดยเฉพาะการสร้างคามยั่งยืนให้แก่การ

บริหารระบบภาษีและสวัสดิการ ที่สำคัญที่สุดคือรายได้พื้นฐานเป็นสิทธิการมีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต (Ward 2016) และตามข้อมูลค่าใช้จ่ายของการคุ้มครองทางสังคมภายใต้ระบบรายได้พื้นฐาน ในปี ค.ศ. 2015 พิจารณาตามประเภทของการให้เงินพบว่ารายการที่สูงอันดับหนึ่ง คือ เงินสนับสนุนการมีงานทำของชงว้ยแรงงาน จำนวน 890.2 ล้านยูโร อันดับสอง คือ การให้เงินช่วยเหลือเด็ก จำนวน 483.9 ล้านยูโร อันดับสาม คือ เงินช่วยเหลือคนพิการ จำนวน 360.3 ล้านยูโร นอกจากนี้ยังมีรายการอื่นที่ในหน่วยเดียวกับ 300 ล้านยูโร คือ เงินสนับสนุนครอบครัวที่มีบิดามารดา เงินช่วยเหลือที่อยู่อาศัย จนสามารถไขข้อสังเกตบางประการได้ว่ารายได้พื้นฐานแล้วแท้จริงเป็นแนวคิดที่ใช้สนับสนุนให้แก่กลุ่มเป้าหมายในช่วงวัยกำลังแรงงานมากที่สุด เสมือนเป็นการสร้างทางเลือกของการทำงานมากกว่าสถานที่ทำงานแบบดั้งเดิม โดยขยายมาทำงานยืดหยุ่นตามการจ้างงานหรือว่าจ้างในดิจิทัลแพลตฟอร์ม (Murphy and Ward 2016)

4. การบริหารต้นทุนเพื่อจัดเตรียมเงินลงทุนรายได้พื้นฐานถ้วนหน้า

ในทางปฏิบัติพบว่า UBI คือค่าใช้จ่ายของระบบการคุ้มครองทางสังคม เป็นรูปแบบการช่วยเหลือทางสังคมที่กำหนดเป็นหน้าที่ของรัฐบาล โดยอาศัยเงินจากการจัดเก็บภาษี จึงไม่มีการร่วมสมทบเงินสู่กองทุนหนึ่งใด แต่รัฐบาลจะบริหารโดยอาศัยเงินทางการคลังและมีวิธีการหารายได้คล้ายคลึงกับกองทุนอื่นๆ เพื่อให้มีผลตอบแทนและนำเงินส่วนนี้มาจัดสรรปันส่วนเป็นสิทธิประโยชน์ตามรายการ ขณะที่กองทุนเกี่ยวกับรายได้พื้นฐาน เน้นอนว่าต้องจัดสรรเป็นตัวเงิน แต่การจ่ายจำนวนเท่าใด ต้องพิจารณาหลายแง่มุมและองค์ประกอบ

เช่น ESCAP (United Nations. Economic and Social Commission for Asia and the Pacific 2018) เสนอการจัดการทางการเงินและระดับการจ่ายเงิน แต่ที่ UBI กำหนดให้ต่ำกว่าเส้นแบ่งความยากจน (poverty line) ของแต่ละปัจเจกบุคคล จึงไม่เพียงพอให้หลุดพ้นจากความยากจน ขณะที่ “ประเทศในภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก ควรจัดเตรียมเงินให้ประชากรช่วงวัยทำงาน วันละ 1.90 ดอลลาร์สหรัฐ โดยคำนวณจาก GDP เฉลี่ยของแต่ละประเทศในภูมิภาค” (เมื่อเทียบกับสกุลเงินบาทอัตรา 1 ดอลลาร์ เท่ากับ 32 บาท ควรกำหนดรายได้พื้นฐานให้จ่าย 60-61 บาทต่อวัน หรือ 1,800 บาทต่อเดือน)

ขณะที่ WB และ ESCAP นำเสนอถึงแนวทางการจ่ายเงินของ UBI ไว้สามรูปแบบตามที่กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) เสนอดังนี้ (World Bank 2019a; United Nations. Economic and Social Commission for Asia and the Pacific 2018)

1) ร้อยละ 25 ของรายได้เฉลี่ยต่อหัว (ตัวอย่างเช่น รายได้ส่วนบุคคลของประชากรไทยในปี ค.ศ. 2017 จำนวน 10,239.50 บาทต่อเดือน (Thailand. Office of the National Economic and Social Development Council 2019 หรือใช้อัตราร้อยละ 25 มาคำนวณหมายความว่าต้องจัดสรรรายได้พื้นฐานให้แก่พลเมืองไทยจำนวน 2,560 บาทต่อเดือน)

2) ร้อยละ 6 - 7 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (ตัวอย่างเช่น ประเทศไทยในปี ค.ศ. 2017 มีอัตราความเจริญเติบโตของ GDP ร้อยละ 4.0 (ASIAN Development Bank 2019) และจำนวนเงินของ GDP คิดเป็น 455.303 พันล้านดอลลาร์ (World Bank 2019b) หมายความว่ารัฐบาลสามารถใช้เงินลงทุนรายได้พื้นฐาน

ได้จำนวน 27.318 - 31.871 พันล้านดอลลาร์ แต่ส่วนใหญ่ถูกใช้คำนวณรวมกับระบบการคุ้มครองทางสังคม)

3) ร้อยละ 3-4 ในตลาดเกิดใหม่หรือเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนา

เมื่อเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายสำหรับ UBI ของประเทศรายได้ต่ำและรายได้ปานกลาง มีค่าเฉลี่ยของ GDP ร้อยละ 1.5 ต่อการลงทุนสำหรับการช่วยเหลือทางสังคม ขณะที่ต้นทุนของ UBI สำหรับผู้ใหญ่มากกว่าค่าเฉลี่ยระดับของช่องว่างความยากจนไว้ร้อยละ 9.6 ของ GDP ในประเทศรายได้ต่ำ และร้อยละ 3.5 ของ GDP ในประเทศรายได้ปานกลางและรายได้สูง นอกจากนี้ต้นทุนของ UBI ในกลุ่มประเทศรายได้ปานกลางระดับสูง (upper middle income) ให้ความสำคัญต่อวัยผู้ใหญ่ ในอัตราร้อยละ 3.5 ของ GDP แต่ถ้ารวมประชากรเด็กและกลุ่มอื่นพบว่าร้อยละ 5.2 ของ GDP จึงไม่ใช่การจัดสรรทรัพยากรอย่างไม่เป็นธรรม เพราะช่วงวัยผู้ใหญ่ถ้านับตามกำลังแรงงานไทยคืออายุ 15 ปีขึ้นไป แต่ไม่จำกัดเหมือนหลายประเทศที่ระบุไว้ 64 ปี เพราะส่วนใหญ่อ้างอิงช่วงอายุ 15-64 ปี ตามอัตราการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงาน (labour force participation rate) จึงกล่าวได้ว่าแรงงานเป็นช่วงวัยที่มีอายุยาวนานและมีขอบเขตกว้างที่สุดในวงจรชีวิต (World Bank 2019a; United Nations. Economic and Social Commission for Asia and the Pacific 2018)

แม้ว่าหลักการข้างต้นมีการกำหนดจำนวนเงินที่จ่าย แต่ทางปฏิบัติ องค์การระหว่างประเทศในสหประชาชาติเลือกใช้แนวทางวงจรชีวิต (life cycle approach) เพื่อทำให้เกิดความแตกต่างของเงินลงทุนในแต่ละช่วงวัยชีวิตหรือกล่าวได้ว่า “อายุ” กลายเป็นตัวแปรสำคัญ ไม่แตกต่างจากเพศ สถานะทางอาชีพ

สถานะอื่นทางกายภาพและสังคม เพื่อกำหนดอัตราของเงินสำหรับการจ่ายให้แก่พลเมือง (Cecchini et al. 2015) จนมีข้อสังเกตที่ตามมา ถ้าพิจารณาจากตัวเลขตามที่ IMF เสนอ หมายความว่าประเทศที่มีรายได้ต่ำย่อมประสบความบอบช้ำและซ้ำเติมไปกว่าเดิม เนื่องจากไม่มีความเป็นไปได้เลยที่จะหลุดพ้นจากความยากจนและสะท้อนให้เห็นอีกว่าทุกประเทศขยายพรมแดนเชื่อมโยงถึงกัน ที่สำคัญคือรายงานของเหล่าองค์กรระหว่างประเทศไม่พิจารณาความแตกต่างของระบอบรัฐสวัสดิการและเงื่อนไขเฉพาะของแต่ละประเทศส่วนใหญ่อาศัยแนวทางวิเคราะห์ที่เน้นสิทธิมนุษยชน (rights-based approach) แม้แต่ ILO ทำหน้าที่อภิบาลแรงงานโลก (global labour governance) ก็เห็นความสำคัญถึงการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและงานในอนาคต ตามที่ปรากฏในรายงาน “World Social Protection Report 2017-2019” โดย UBI เป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่และความมั่นคงทางรายได้สำหรับทุกคน แม้ถูกโต้แย้งว่าไม่อาจลดความยากจนลงได้อย่างแท้จริง ในทางกลับกันยังสนับสนุนลัทธิเสรีนิยมใหม่ให้ลดทอนรัฐสวัสดิการลง จนเกิดช่องว่างของความไม่เท่าเทียมที่กว้างขึ้น ส่งผลให้สภาพแรงงานอ่อนแอลงและไม่มีอำนาจเจรจาต่อรองแต่เวลาเดียวกันประโยชน์ของ UBI ทำให้การบริหารต้นทุนของรัฐสวัสดิการง่ายขึ้น เนื่องจากบางประเทศก็คำนวณต้นทุน UBI รวมกับรายการการคุ้มครองทางสังคม (International Labour Organization 2017)

5. ข้อถกเถียงที่เกิดขึ้นต่อรายได้พื้นฐานท่ามกลางกระแสเสรีนิยมใหม่

รายได้พื้นฐาน (basic income) ปรากฏขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในต้นทศวรรษ 2000 แม้จะย้อนถอย

กลับไปว่าเกิดขึ้นมาแล้วในประวัติศาสตร์โดยช่วงเวลานั้นเรียกว่า “เงินให้เปล่า” (free money) แต่ดูเหมือนจะมีความเหมาะสมมากกว่า เนื่องจากไม่มีใครทราบดีว่ารายได้พื้นฐานคืออะไรและไม่รู้จักในชื่อนี้ เพราะเป็นรูปแบบของการช่วยเหลือทางสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและทุกข์ยาก ในกรณีนี้ Philippe Van Parijs แสดงให้เห็นศตวรรษ 20 เรียกรายได้พื้นฐานด้วยคำว่าเงินปันจากรัฐ (territorial dividend) รางวัลแห่งรัฐ (state bonus) เงินช่วยเหลือประชากร (demogrant) ค่าจ้างพลเมือง (citizen's wage) และสิทธิประโยชน์ถ้วนหน้า (universal benefits) จึงปรากฏให้เห็นหลากหลายคำและขาดเอกภาพในการเลือกใช้คำใดคำหนึ่ง (Van Parijs 2004a) แต่ก็มีทัศนะที่ไม่เห็นด้วยกับ Van Parijs ที่เรียกว่ารายได้พื้นฐาน เพราะคำว่า “basic” สะท้อนว่าไม่ดีที่สุดและไม่บ่งชี้ถึงความจำเป็นสำหรับการได้รับเงิน รวมถึงการใช้คำว่ารายได้พื้นฐานของพลเมือง (citizen's basic income) ก็ไม่เหมาะสมเท่าที่ควร เนื่องจากจำกัดไว้เฉพาะพลเมืองตามกฎหมายส่งผลให้คนย้ายถิ่นหรือถือสัญชาติอื่น แต่อาศัยในประเทศนั้นเป็นเวลานาน กลับไม่ได้รับสิทธิประโยชน์นี้ (Torry 2016, 31)

Van Parijs พยายามคลี่คลายต่อความเข้าใจถึงรายได้พื้นฐาน โดยเสนอว่าจัดเตรียมได้โดยตัวเงินและสิ่งของให้แก่ปัจเจกบุคคล อาจเป็นรูปแบบของการให้โอกาสทางการศึกษา ให้อาหารเพื่อบริโภค และให้ที่ดินเพื่อทำงานอาชีพ ขณะที่การช่วยเหลือตามโครงการนี้มีกรอบระยะเวลาตั้งแต่รายสัปดาห์ รายเดือน รายปี หรือมากกว่านั้น โดยผู้รับผิดชอบหน้าที่ของการช่วยเหลือหลักคือรัฐบาลที่ควบคุมและจัดสรรทรัพยากรโดยมีภาษีเป็นปัจจัยสำคัญ แต่ไม่มีการคัดกรองกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับสิทธิประโยชน์ นอกจากนี้มีแนวคิดจะพัฒนาให้ UBI

ก้าวข้ามจากระดับรัฐออกมาสู่การจัดสรรในระดับเหนือชาติ เช่น ระดับภูมิภาคของสหภาพยุโรปและระดับโลกของสหประชาชาติ แต่บัดนี้รายได้พื้นฐานไม่ครอบคลุมนอกเหนือสิทธิความเป็นพลเมืองของรัฐหนึ่งใด ฉะนั้นคนต่างสัญชาติที่อาศัยในประเทศ แต่ไม่ถึงสัญชาติในประเทศนั้น ก็ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์นี้ ยิ่งกว่านี้รายได้พื้นฐานจำกัดสิทธิการเข้าถึงของเด็กและผู้สูงอายุ เพราะมีสวัสดิการอื่นคุ้มครองและให้สิทธิประโยชน์แล้ว (Van Parijs 2004a)

ข้อถกเถียงที่เกิดขึ้นต่อรายได้พื้นฐานในกระแสร่วมสมัย มีทั้งผลทางบวกและลบ โดยรายงานการศึกษา “Basic Income Radical Utopia or Practical Solution?” เสนอไว้ 10 ประการ มีรายละเอียดดังนี้ (Healy and Reynolds 2016, 21-26)

1) “รายได้พื้นฐานทำให้คนเกียจคร้านและไม่ทำงาน” แต่อันที่จริงรายได้พื้นฐานทำให้เกิดความสมดุลชีวิตและการทำงาน และมีความยืดหยุ่นในการทำงาน ที่สำคัญกว่านี้เป็นการสร้างโอกาสให้เกิดการพัฒนาทักษะและสร้างธุรกิจใหม่ จึงเป็นการปฏิเสธค่าจ้างต่ำและงานที่ไม่มีความมั่นคง

2) “รายได้พื้นฐานทำให้ภาคธุรกิจขาดแคลนแรงงาน” ในประเด็นนี้ไม่จริงเช่นกัน เพราะรายได้พื้นฐานใช้เป็นภูมิคุ้มกันจากงานที่มีความเสี่ยงและความเปราะบางที่เกิดขึ้นจากตลาดแรงงาน

3) “รายได้พื้นฐานในทางปฏิบัติไม่สามารถจ่ายได้” เพราะเกี่ยวข้องกับระดับของการให้เงินและจำนวนเงินที่ได้รับจากรายได้พื้นฐาน โดยใช้แทนที่สวัสดิการเดิมที่ได้อยู่ จึงมีการจัดเก็บภาษีก้าวหน้าเพื่อจัดเตรียมเงินทุนให้จ่ายรายได้พื้นฐาน

4) “รายได้พื้นฐานทำให้ต้องจัดเก็บภาษีเพิ่มขึ้น” ขณะที่ภาครัฐก็ต้องเผชิญกับอุปทานแรงงานและผลิตภาพที่น้อยลง พร้อมกับเงินที่แรงงานได้รับจากการทำงาน แต่ความจริงแล้วรายได้พื้นฐานเป็นการต่อสู้เพื่อปรับปรุงให้มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของทุกคนดีขึ้น

5) “รายได้พื้นฐานก่อให้เกิดการย้ายถิ่นในประเทศต่าง ๆ” เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสหภาพยุโรป แต่เมื่อพลเมืองได้รับรายได้พื้นฐานก็เป็นไปได้ว่าอัตราการย้ายถิ่นจะลดลงและบางกรณีรายได้พื้นฐานยังถูกใช้กับแรงงานย้ายถิ่นเข้ามา แต่จะกำหนดเงื่อนไขของการให้ตามระยะเวลาหรือจำนวนปีที่อาศัยในประเทศ

6) “รายได้พื้นฐานเป็นเหตุให้ยกเลิกรัฐสวัสดิการ” เพราะเป็นการจัดสรรเงินให้พลเมืองบางกลุ่มหรือพื้นที่และการให้เงินรายได้พื้นฐานเป็นบริการที่จัดเตรียมโดยรัฐบาล

7) “รายได้พื้นฐานไม่ได้แก้ไขความไม่เท่าเทียมที่ปรากฏให้เห็นอยู่” กล่าวได้ว่าเป็นความล้มเหลวของนโยบายสังคมและควรเพิ่มเป็นวาระนโยบายในศตวรรษนี้

8) “รายได้พื้นฐานไม่ควรรับมาหรือทุกคนควรจะมีสิทธิ์” เพราะแท้จริงแล้วรายได้พื้นฐานเป็นเงินที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต แต่ไม่สามารถสะสมความมั่งคั่ง จึงเป็นเครื่องมือที่ให้เสรีภาพแก่ปัจเจกบุคคลเพื่อให้ต่อสู้และดำรงชีวิตอยู่รอด โดยผลกระทบให้พลเมืองมีส่วนร่วมต่อการช่วยเหลือสังคม

9) “รายได้พื้นฐานทำให้คุณค่าของงานลดลง เพราะมีเงินในกระเป๋ามากขึ้น” ทั้งที่จริงรายได้พื้นฐานทำให้ขอบเขตและความหมายของงานกว้างมากขึ้น (สังเกตว่างานที่ไม่มีมาตรฐาน โดยเฉพาะงานว่าจ้างอิสระขยายตัวมากขึ้นและทำให้แรงงานทำงานมากกว่าหนึ่ง

งานและมีรายได้หลายช่องทาง) ขณะที่การจัดเตรียมรายได้ที่เพียงพอยังทำให้คนจำนวนมากมั่นใจว่าสามารถเข้าถึงงานได้มากขึ้น

10) “รายได้พื้นฐานก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพ” เพราะเงินที่จัดใช้สรรให้เก็บไว้เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อบริการสาธารณะอื่นได้ดีกว่า แต่เห็นได้ว่ารายได้พื้นฐานเป็นการเคลื่อนตัวจากรูปแบบการช่วยเหลือและการประกันสังคม โดยไม่เน้นเฉพาะแรงงานแต่ขอบเขตของรายได้พื้นฐานให้ความสำคัญต่อคนทุกช่วงวัย ซึ่งเป็นการปรับตัวจากเทคโนโลยีใหม่และตระหนักถึงรายได้ที่แท้จริงที่ทุกคนได้รับ

คำถามที่เกิดขึ้นตามมา “ทำไมรายได้พื้นฐานจึงกลับมาเป็นวาระสำคัญอีกครั้งในศตวรรษนี้”

ด้านแรก คือ การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยบ่อยครั้งกล่าวถึงหุ่นยนต์และปัญญาประดิษฐ์ ผลที่ตามมาคืองานเดิมที่มีอยู่ถูกทำให้หายไป ขณะที่งานใหม่ปรากฏขึ้น จึงจำเป็นต้องมีระบบความมั่นคงทางสังคมและสร้างโอกาสให้แรงงานไร้ทักษะมีงานทำ ทั้งนี้การลงทุนหุ่นยนต์สามารถลดต้นทุนของภาษี เช่น ภาษีเงินเดือนที่นายจ้างและลูกจ้างต่างร่วมจ่าย เป็นต้น (Straubhaar 2017, 75)

ด้านที่สอง คือ ระบบสวัสดิการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเกิดความยากจน ความไม่มั่นคงภาวะหนี้สิน และการพึ่งพิงของผู้ที่อยู่ข้างหลังในครอบครัว ขณะเดียวกันมีคนจนมากขึ้นกว่า 2 ล้านคนในอังกฤษ โดยอยู่ในช่วงวัยแรงงานและต้องทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตรที่มีชีวิตอยู่ ที่สำคัญแนวโน้มระหว่างปี ค.ศ. 1983 - 2012 ก็สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในอนาคตจึงเป็นไปได้ตามที่หลายสำนักคิดพยากรณ์ว่าทุกสังคมทั่วโลกจะเผชิญปัญหา

เดียวกันคือสังคมผู้สูงวัย รวมทั้งผลกระทบของเทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกำลังแรงงานและการจ้างงานที่ลดจำนวนชั่วโมงลง เหมือนจะเป็นข้อดีต่อแรงงานในฐานะปัจเจกบุคคลที่มีความยืดหยุ่น อันที่จริงกลับเพิ่มความเสี่ยงและไม่มั่นคง เนื่องจากขาดระบบสวัสดิการรองรับและไม่พิจารณาเงินให้เปล่านี้ ทำให้ครัวเรือนอ่อนแอลง ทางออกของปัญหาควรเน้นความสำคัญที่การสร้างโอกาสการพัฒนา ความก้าวหน้าในงาน และค่าจ้างที่เป็นธรรม หรือบ่อยครั้งนิยมเรียกรวม ๆ ว่างานที่มีคุณค่า (decent work) (Painter and Thoun 2015, 8-12)

แม้ว่ามีข้อเสนอที่แสดงให้เห็นว่ารายได้พื้นฐานเป็นการสร้างความพึงพอใจและปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์ แต่ยังคงยากให้เห็นว่ารายได้นี้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตเพียงคนเดียวและสร้างความเป็นปัจเจกบุคคลให้สูงขึ้นตามแนวทางเศรษฐกิจเสรีนิยม โดยไม่คำนึงถึงรายได้ถูกใช้จัดสรรเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือนอย่างไร เช่น ภาระการทำงานบ้านและบุตรที่กำลังศึกษาในโรงเรียน เป็นต้น ขณะที่ต้องทำความเข้าใจว่ารายได้พื้นฐานไม่ใช่สวัสดิการ (welfare) และแยกให้ออกว่าไม่เกี่ยวข้องกับค่าจ้างขั้นต่ำ (minimum wage) เพราะจุดมุ่งหมายของการให้เงินช่วยเหลือเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและมุ่งสู่ความยุติธรรมทางสังคม เนื่องจากพลเมืองได้รับเสรีภาพและการกระจายรายได้อย่างถ้วนหน้า บ่อยครั้งพบว่าเป็นการให้แบบไม่มีเงื่อนไข จึงมีข้อขัดต่อการคุ้มครองทางสังคมและการจัดการอย่างไรต่อการดำรงชีวิตของพลเมืองบนเส้นด้ายแห่งความเสี่ยงในกระแสเสรีนิยมใหม่ (De Wispelaere and Stirton 2004; Painter and Thoun 2015; Standing 2007; Standing 2017; Van Parijs 2004a)

ถ้าพิจารณารายได้พื้นฐานเป็นกลไกหรือเครื่องมือของเสรีนิยมใหม่แล้ว ย่อมหมายความว่ารายได้พื้นฐานเริ่มต้นก่อรูปขึ้นในทศวรรษ 1980 ภายใต้ระบบการคุ้มครองทางสังคม ที่จริงผู้เขียนกลับไม่พิจารณาเช่นนั้น เพราะอุปสรรคที่กีดขวางต่อการกลายรูปของลัทธิเศรษฐกิจเสรีนิยมคือความล้มเหลวเชิงโครงสร้างในทศวรรษ 1930 หรือช่วงที่ประสบวิกฤติเศรษฐกิจโลกตกต่ำ (Great Depression) จนในเวลาต่อมาหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ก็มีหมุดหมายที่ชี้ว่าโลกกำลังเคลื่อนตัวสู่เศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่ ในด้านหนึ่งเป็นการขับเคลื่อนตามโลกาภิวัตน์ แต่อีกด้านหนึ่งที่ต่อต้านระบอบคอมมิวนิสต์ พร้อมกับให้มีรัฐสวัสดิการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม การบริการสาธารณะ และมาตรการคุ้มครองแรงงาน ขณะเดียวกันกลับไม่สามารถหลีกเลี่ยงแนวทางของการเปลี่ยนรูปกิจการสาธารณะ (privatization) ฉะนั้นจึงไม่ได้เริ่มต้นเหมือนที่ Naomi Klein นำเสนอว่านโยบายนี้ใช้ทดลองในประเทศชิลีเป็นครั้งแรกและตามมา เช่น ประเทศอาร์เจนตินา ในทศวรรษ 1970 แต่เป็นโครงการทางการเมืองที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Supiot 2012; Klein 2007)

หากพิจารณาจากรากฐานความคิดทางเศรษฐกิจพบว่ามีการหวนกลับมาที่ข้อเสนอของ Thomas More เพราะถูกอ้างถึงการคิดแบบอุดมคติ (utopian thinking) โดยเป็นข้อเสนอของฝ่ายซ้ายเพื่อมุ่งสู่การปฏิรูประเบียบทางสังคม (social order) อย่างถอนรากถอนโคน ทั้งยังเป็นการรองรับต่อการวิเคราะห์ที่สืบเสาะสาเหตุของโลกที่ตั้งอยู่บนความไม่เท่าเทียม อันเป็นบรรทัดฐานอยู่ในขณะนี้ท้ายสุดเป็นการตรวจสอบข้อเท็จจริงและประเมินต่อบรรทัดฐานดังกล่าว จึงเป็นมูลเหตุของการปรากฏแนวทางว่าด้วยการช่วยเหลือให้แก่คนจนตามที่ปรากฏในหนังสือ “On the Assistance to the Poor” โดย

Johannes Ludovicus Vives ด้วยเหตุนี้รายได้พื้นฐานจึงพัฒนามาจากฐานคิดของการช่วยเหลือทางสังคมและอันที่จริงการจัดรายได้พื้นฐานให้โดยไม่มีเงื่อนไขกลับไม่ได้เป็นการกระจายรายได้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม เพราะมีข้อสังเกตต่อมาถึงคุณภาพชีวิตหลังจากนี้ ขณะเดียวกันยังมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ทำให้พลเมืองไม่ต่อต้านต่ออำนาจของผู้ปกครอง ระบบราชการ หรือสถาบันอื่นในสังคม รวมถึงครอบครัวก็มีการใช้อำนาจโดยหัวหน้าครอบครัว ฉะนั้น UBI จึงมีข้อกังขาว่าไม่ได้สร้างประโยชน์ต่อฝ่ายซ้ายอย่างแท้จริง (Van Parijs 2013)

UBI จึงไม่ใช่นโยบายหรือแนวทางใหม่เหมือนที่เสนอขึ้นภายใต้การพัฒนาระหว่างประเทศ เช่น นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบลอย่าง James Meade ที่เสนอนโยบายช่วยเหลือทางการเงินแบบไม่มีเงื่อนไขให้ผู้ว่างงานและการกระจายรายได้ประชาชาติเท่านั้น (Pateman and Murray 2012; Straubhaar 2017; Van Parijs 2013) แต่ยังมีรากฐานความคิดตั้งแต่การเกิดระบบสวัสดิการสังคม โดยอาศัยความช่วยเหลือเกื้อกูลและมีโมติวัจิตที่ได้รับอิทธิพลจากคริสต์ศาสนาและคหกรรมประชาธิปไตย ซึ่ง Paul O' Brien ใช้คำประกาศจากการปฏิวัติฝรั่งเศสเป็นจุดพลิกผันเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ UBI จนต่อมาแบ่งออกเป็นสามแนวคิด คือ 1) เสรีภาพ (liberty) คือ ทุนนิยมเน้นที่เสรีภาพทางเศรษฐกิจเพราะปรารถนาให้เกิดคุณค่าทางสังคมเพื่อมุ่งสู่ความยุติธรรม แต่สังคมนิยมตระหนักความมั่นคงเศรษฐกิจและความเท่าเทียม 2) เสมอภาค (equality) จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อขจัดการดำรงอยู่ของชนชั้นคนรวยที่มีอำนาจและสถานภาพทางสังคมที่เหนือกว่าพลเมือง เพราะที่ผ่านมาโอกาสทางการศึกษาและการพัฒนายังไม่ตั้งอยู่บนความเท่าเทียม แสดงให้เห็นความอยุติธรรม

ที่เป็นสาเหตุหลักของความไร้เสถียรภาพทางการเมือง

3) ภราดรภาพ (fraternity) เป็นการสร้างเอกภาพและความเป็นอันหนึ่งเดียวกันในสังคม แต่ภราดรภาพจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อสังคมตั้งอยู่บนความเป็นธรรม (O'Brien 2017; Kritsada Theerakosonphong 2019b)

การจัดกระบวนการทัศน์นี้ให้แก่รายได้ได้พื้นฐานตามข้อเสนอของ Guy Standing กลับแตกต่างจาก Paul O'Brien เนื่องจากใช้บริบททางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นปรากฏการณ์สำคัญมาทำความเข้าใจต่อการเปลี่ยนผ่านของรายได้พื้นฐาน โดยแบ่งออกเป็นสี่ระยะ ได้แก่ ระยะแรก เป็นการเปลี่ยนผ่านจากสังคมเกษตรกรรมมาสู่สังคมอุตสาหกรรมทุนนิยมและสถานะของแรงงานก็กลายเป็นคนงานหรือที่เรียกว่าชนชั้นกรรมาชีพ ต่อมาระยะที่สอง เป็นการสร้างความยุติธรรมทางสังคมภายหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ขณะเดียวกันก็ต่อต้านพลังทางสังคมของคอมมิวนิสต์ที่แผ่ขยายในภาคพื้นยุโรปถัดมาระยะที่สาม เป็นปัญหาการว่างงานและตกอยู่ภายใต้ความไม่เท่าเทียม โดยมีสาเหตุเกิดขึ้นมาจากการขยายตัวของเทคโนโลยีในทศวรรษ 1980 ท้ายสุดระยะที่สี่ เป็นการแทนที่แรงงานมนุษย์ด้วยหุ่นยนต์ ส่งผลให้เกิดสภาพความไม่มั่นคงแบบฝูงชน (Standing 2017; Kritsada Theerakosonphong 2019a)

ด้วยเหตุนี้ รายได้พื้นฐานช่วยบรรเทาความเรื้อรังของปัญหา แม้จะช่วยบรรเทาความเครียดและสุขภาพจิตให้มีรายได้สำหรับการว่างงาน การหางานหรือรายได้ไม่เพียงพอ หรือกล่าวอย่างตรงไปตรงมาก็คือนโยบายนี้ไม่ได้แก้ไขบนรากฐานของปัญหาที่เกิดขึ้นมาจากระบบทุนนิยม ถึงแม้การพัฒนาของระบบทุนนิยมก่อให้เกิดความไม่มั่นคงและไม่ยั่งยืนก็ตาม แต่ไม่ว่าจะเป็น Paul O'Brien และ Guy Standing ต่างพิจารณา

ให้รายได้พื้นฐานเป็นการจัดสรรทรัพยากรและสร้างโอกาส โดยมีเป้าหมายเพื่อต่อสู้กับความไม่เป็นธรรมและลดความยากจนโดยให้บรรลุสู่ความยุติธรรมทางสังคม ทั้งนี้ Standing ชี้ให้เห็นแนวคิดของอรรถประโยชน์นิยม ส่งผลให้รายได้พื้นฐานกลายเป็นการสร้างความสุขให้แก่พลเมืองส่วนใหญ่ในประเทศ ยิ่งกว่านี้ควรรองรับว่าเป็นสิทธิพลเมืองอย่างเท่าเทียม ไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติโดยจำกัดไว้เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง จึงอาศัยหลักการของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนปี ค.ศ. 1948 ของสหประชาชาติมาเป็นถ้อยแถลงแสดงเจตจำนงนี้ (Standing 2017; Standing 2019)

อย่างไรก็ตาม UBI มีข้อโต้แย้งว่าทำให้พลเมืองได้รับเงินช่วยเหลือเพียงพอต่อการดำรงชีวิตเพียงคนเดียว แต่ไม่สามารถทำให้สะสมความมั่งคั่งและยกฐานะทางเศรษฐกิจให้ดีขึ้นได้ เพราะถ้าต้องการอุปโภคและบริโภคนอกเหนือจากปัจจัยพื้นฐาน ต้องทำงานเพื่อให้ได้รับมา กลายเป็นข้อโต้แย้งต่อเสียงวิจารณ์ว่าเงินรายได้พื้นฐานส่งผลให้คนขี้เกียจและไม่หางานทำ กล่าวได้ว่า UBI เป็นเครื่องมือหนึ่งของฝ่ายขวาที่ฝึกฝนในอุดมการณ์เสรีนิยม เพื่อทำลายความสัมพันธ์ทางสังคมที่ตั้งอยู่บนความขัดแย้งทางชนชั้นและบทบาทของสหภาพแรงงาน ทั้งที่มูลเหตุของความยากจนและไม่เท่าเทียมควรตั้งข้อสังเกตถึงสัญญาจ้างงานที่แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง แต่เมื่อ UBI ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคและขยายมาถึงอำนาจที่ลดลงของขบวนการแรงงาน การบรรเทาปัญหาดังกล่าวต้องพิจารณาโครงสร้างและกฎเกณฑ์ที่สร้างบรรทัดฐานบนความแปลกแยกเช่นนี้ (O'Brien 2017; Mason 2015; Wright 2016) ซึ่งแท้จริงแล้ว UBI รักษาสัมพันธภาพให้แก่นโยบายสาธารณะภายใต้รูปแบบบนลงล่างเหมือน

เช่นเดิม โดยไม่ส่งเสริมให้เกิดการช่วงชิงพื้นที่แก่แรงงาน ทั้งที่ความยั่งยืนเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อการสร้างอำนาจและทรัพยากร ทั้งการมีส่วนร่วมแบบสมาคมและพัฒนา กลายมาสู่การสร้างสถาบัน เพื่อให้มีอำนาจเจรจาต่อรอง ร่วม ทั้งในสถานที่ทำงาน สังคม และออกมาสู่องค์การพหุ อื่นตามมา (Schmalz, Ludwig and Webster 2018)

ในเวลาเดียวกัน UBI ถูกตั้งคำถามเปรียบเทียบกับ การให้แบบประกันกลุ่มเป้าหมาย เพราะโครงการต่าง ๆ ในรูปแบบของตาข่ายความปลอดภัยได้ขยายอย่างยิ่ง ในประเทศกำลังพัฒนา ส่วนใหญ่แล้วพบว่าเน้นที่การ ให้เงินโอนช่วยเหลือนักเรียนยากจนในรูปแบบของทุน การศึกษา จึงเป็นรูปแบบของการให้แบบมีเงื่อนไข โดย จะให้เงินช่วยเหลือผู้หญิงก็ต่อเมื่อมีบุตร เพราะมีผู้ได้รับ ประโยชน์จากโครงการเหล่านี้น้อยกว่า 1 ใน 3 ของประเทศ เปรู นับว่า UBI ในรูปแบบนี้ให้ความสำคัญต่อครัวเรือน แทนที่ได้เน้นความเป็นปัจเจกเช่นเดียวกับ Van Parijs และ Atkinson เสนอไว้ แต่กลับไม่พบว่า UBI ทำให้เกิด ปัญหาของอุปทานแรงงานลดลง จนส่งผลกระทบต่อ ตลาดแรงงาน เพราะเป็นไปได้ว่าประชากรที่มีรายได้พื้น ฐานรองรับต่อการดำรงชีวิตประจำวัน อาจเปลี่ยน พฤติกรรมการทำงาน จากเดิมเคยทำงานเต็มเวลาสู่การ ทำงานบางเวลาหรือจ้างงานตนเอง เพื่อให้มีชีวิตส่วนตัว มากขึ้น จึงต้องศึกษาและทบทวนถึงแนวทางในอนาคต จะดำเนินการเช่นไรต่อไป (Hanna and Olken 2018)

เมื่อกล่าวถึงการคัดกรองตามระดับรายได้ (means-testing) กลุ่มเป้าหมายของผู้รับบริการหรือได้ รับสิทธิประโยชน์ ก็ปรากฏว่า Standing ได้เสนอให้เห็น ถึงจุดจบของระบบนี้แล้ว เนื่องจากการปฏิรูประบบทุน เสรีนิยมใหม่ในสี่ทศวรรษที่ผ่านมาไม่ได้ทำให้ปัญหา สังคมลดลง แต่กลับทำให้ความไม่เท่าเทียมขยายกว้าง

มากขึ้น เกิดความไม่มั่นคงในชีวิต เกิดหนี้สินของปัจเจก บุคคล ชีวิตที่ตกอยู่ภายใต้ความเครียด และความเสี่ยง และภัยอันตรายจากระบบการจ้างงาน ส่งผลให้รายได้ พื้นฐานกลับได้รับการเสนอขึ้นมาอีกครั้งและเน้นแบบ ถ้วนหน้า จึงชี้ให้เห็นวิธีการคัดกรองของระบบรายรับ ถ้วนหน้า (universal credit) เช่น 1) การให้เงินมีกรอบ ระยะเวลาสั้น ๆ ติดอยู่กับดัชนียากจนและชีวิตที่ตั้ง อยู่บนความเสี่ยงและไม่มั่นคง 2) มีต้นทุนการบริหาร ที่สูง ไม่มีความเชื่อมั่นถึงประสิทธิภาพในระบบการ คัดกรอง และอาจประสบปัญหาทางปฏิบัติคือการจ่าย เงินให้ล่าช้า 3) นอกจากนี้ไม่ช่วยแก้ปัญหาความเครียด หนี้สิน ทุกข์ยาก ชั่วตัวตาย ยากจน ที่อยู่อาศัย การเข้า ถึงอาหาร และสุขภาพที่ไม่ดี 4) และที่สำคัญขาด กระบวนการที่ทำให้เกิดความเป็นธรรมต่อแต่ละฝ่าย เพราะอาจเกิดการระงับกลุ่มเป้าหมายที่ผิดพลาด รวมถึง การคัดกรอง อาจทำให้จำกัดสิทธิประโยชน์สำหรับกรณี ครอบครัวยากจนที่มีเด็กจำนวนมาก และถูกจำกัดโดยเงื่อนไข ต่าง ๆ ในการรับสิทธิประโยชน์ ขณะที่สิทธิประโยชน์แบบ ถ้วนหน้าจะทำให้เกิดความครอบคลุมและเป็นประโยชน์ สำหรับทุกคนโดยเฉพาะครอบครัวยากจนที่มีขนาดใหญ่และมี ภาระค่าใช้จ่ายและหนี้สินสูง (Standing 2019)

ข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นต่อ UBI ยังเป็นกลไกและ เครื่องมือของเสรีนิยมใหม่เหมือนกับสวัสดิการการทำงาน (workfare) แทนที่จะได้รับสิทธิประโยชน์ช่วยเหลือตาม ความจำเป็นหรือรองรับตามสิทธิพลเมือง แต่กลับต้อง ทำงานให้รัฐบาลเพื่อแลกเปลี่ยนผลตอบแทนในรูปแบบ ของสวัสดิการ (Groot 2004) โดยเงินที่จัดสรรให้พลเมือง ไม่สามารถหลุดพ้นจากความเสี่ยงและไม่มั่นคงทาง เศรษฐกิจได้จริง แต่กลายเป็นการช่วงชิงตำแหน่งของ อุดมการณ์เศรษฐกิจและการเมือง โดยเฉพาะสร้าง

ผลกระทบทางตรงต่อความเป็นเหตุผลและพฤติกรรมของผู้บริโภค จึงเป็นความตั้งใจของเสรีนิยมใหม่เน้นที่การครอบงำต่อการกำหนดและตัดสินใจในระดับปัจเจกบุคคล แทนที่จำกัดไว้ในเชิงโครงสร้างทางสังคมและระหว่างประเทศ และป้องกันความล้มเหลวของระบบตลาดเหมือนกับวิกฤตการณ์การเงินโลกในปี ค.ศ. 2008 ที่สหรัฐอเมริกา ก่อนลุกลามมาถึงสหภาพยุโรป อย่างไรก็ตาม รายได้พื้นฐานกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบการคุ้มครองทางสังคม เพื่อลดความยากจนและความไม่เท่าเทียม โดยขับเคลื่อนพร้อมกับ SDGs (Larsen et al. 2015) รวมทั้งปรับสมดุลให้แรงงานที่เสียไม่มียานทำได้ มีโอกาสการทำงานมากขึ้น ขณะเดียวกัน UBI จะเป็นเครื่องมือที่สร้างความกินดีอยู่ดีให้แก่สังคมและเศรษฐกิจโดยภาพรวม (United Nations. Economic and Social Commission for Asia and the Pacific 2018)

ในเมื่อ UBI ทำหน้าที่รักษาระบอบให้เสรีนิยมใหม่ หมายความว่ากลไกเชิงนโยบายที่ปรากฏขึ้นในฉันทามติวอชิงตัน (Washington Consensus) ย่อมเกิดความล้ากันในระเบียบทางเศรษฐกิจนี้ เพราะด้านหนึ่งต้องการให้ลดค่าใช้จ่ายของภาครัฐลงและให้มีมาตรการรัดกุมทางการคลัง อีกด้านกลับส่งเสริมแนวทางสำหรับตาข่ายความปลอดภัยทางสังคม (social safety nets) ในประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขับเคลื่อนโดย WB และองค์การระหว่างประเทศในสหประชาชาติ (Williamson 2002; Fischer 2012) หรือถ้าพิจารณาภาพใหญ่กว่านี้คือ UBI เป็นส่วนหนึ่งของการคุ้มครองทางสังคมและให้เสรีนิยมใหม่ขับเคลื่อนระบบทุนนิยมที่มีชีวิตให้ดำเนินต่อไป โดยมีความสัมพันธ์ของตัวแสดงที่ทำงานร่วมกันคือปัจเจกบุคคล รัฐ และตัวแสดงอื่นที่มีอำนาจ เห็นได้จาก UBI เน้นที่ช่วงวัยแรงงานและกรณีของการว่างงาน โดยให้แบบ

ไม่มีเงื่อนไข จึงแตกต่างจากสวัสดิการรูปแบบอื่นที่จัดให้แก่กลุ่มคนเปราะบางเท่านั้น (Mason 2015)

ทั้งนี้ Paul Mason แนะนำกรณีการทำทำความเข้าใจโลกหลังทุนนิยมไว้สามประการ 1) เทคโนโลยีสารสนเทศลดความต้องการของการทำงานลง เพราะตั้งอยู่บนความสัมพันธ์กับเวลาและขึ้นอยู่กับความต้องการของค่าจ้าง ในประเด็นนี้แรงงานจะหันไปทำงานบนดิจิทัลแพลตฟอร์มมากขึ้น เพราะวิถีชีวิตตั้งอยู่บนความยืดหยุ่นและต้องการความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน 2) สินค้าสารสนเทศทำให้ราคาสินค้าตลาดผันแปรไป เพราะได้รับการส่งเสริม แตกต่างจากตลาดที่ความนิยมลดลง ผลที่ตามมาคือระบบตลาดที่เคยผูกขาดมากกว่าสองศตวรรษก็ได้เปลี่ยนรูปไปในอนาคต 3) แม้แต่อุตสาหกรรมการผลิตที่เคยเป็นรายเดียวหรือผลิตออกมาจำนวนมากมีความสัมพันธ์แบบขึ้นบังคับบัญชา แต่ก็ถูกลดทอนลง เช่น การสร้างสรรค์ความรู้ใหม่เดิมเป็นนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญและมีชื่อเสียงมาเขียนความรู้ในสารานุกรม (encyclopedia) แต่ปัจจุบันใครก็เข้าถึงและทำได้ในสารานุกรมออนไลน์อย่าง Wikipedia จนพัฒนาเป็นรูปแบบของการผลิตใหม่ที่เรียกว่าเศรษฐกิจแบ่งปัน (sharing economy) (Mason 2015)

ขณะที่เศรษฐกิจแบ่งปันได้รับความนิยมและเรียกความสัมพันธ์นี้ว่าเพื่อนสู่เพื่อน (peer-to-peer) หรือรูปแบบธุรกิจใหม่ที่เรียกว่าดิจิทัลแพลตฟอร์ม (digital platform) แต่ข้อเสนอของ Guy Standing อาศัยแนวคิดว่าด้วยการเปลี่ยนรูปสังคมครั้งใหญ่ (Great Transformation) โดย Karl Polanyi มาอธิบายผลกระทบต่อแรงงานตกอยู่ภายใต้ความเสี่ยง ไม่นั่นคงและภัยอันตรายบนเส้นด้ายของกระแสเสรีนิยมใหม่หรือ

ที่เรียกว่าชนชั้นล่างสุดทางสังคม (precariat) ส่งผลให้การทำความเข้าใจระบบการคุ้มครองทางสังคม รวมถึงการจัดเตรียมเพื่อให้ UBI กลับไม่สามารถจัดการความขัดแย้งเชิงโครงสร้างของระบบทุนนิยมโลกได้ถึง โศรณาทิที่ตั้งอยู่บนความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจและสังคม แม้มีกฎหมายภายในประเทศและมาตรฐานแรงงานสากลรับรองให้มีการคุ้มครองสิทธิการทำงานแล้ว แต่ก็ไม่สามารถครอบคลุมปัญหาทั้งหมด ขณะที่กระแสเสรีนิยมใหม่กลับให้อำนาจที่ปัจเจกบุคคลเหมือนกับ UBI ที่ให้เป็นรายบุคคล เช่นเดียวกับการคุ้มครองสิทธิการรวมกลุ่มของคนทำงานที่ลดความสำคัญลง แต่หันมาอาศัยกลไกการร้องทุกข์ให้ภาครัฐทำหน้าที่ชี้ขาดแทน (Standing 2012; Standing 2014a; Standing 2014b; Standing 2017; Standing 2018a; Standing 2018b)

6. บทส่งท้าย

การทำความเข้าใจต่อ UBI แบ่งออกได้หลากหลายตามสำนักคิด ปรากฏคำเรียกที่หลากหลายตามหัวข้อที่ 5 และมีรูปแบบของการให้เงินหรือประกันรายได้ที่แตกต่างกัน เช่น มีการอ้างถึง Milton Friedman ที่เสนอมาตรการภาษีเงินได้เชิงลบ (negative income tax) ให้รัฐบาลประกันรายได้ในกรณีที่ได้รับไม่ถึงตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ขณะเดียวกันก็มี Philippe Van Parijs เสนอรายได้พื้นฐานถ้วนหน้า (universal basic income) โดยเสนอรายได้พื้นฐานไม่ควรจำกัดเฉพาะพลเมืองภายในรัฐนั้น ๆ แต่ให้ขยายครอบคลุมคนต่างสัญชาติที่มาอาศัยในประเทศ ทั้งยังเหมาะสมกับสถานการณ์ในโลกของการทำงาน ณ ปัจจุบันที่มีความสัมพันธ์การจ้างงานให้เกิดการทำงานแบบยืดหยุ่น แต่ต้องตระหนักว่าการจัดเตรียม UBI อาจทำให้ลดสวัสดิการรูปแบบอื่นและให้เงินส่วนนี้ใช้จัดสรรค่าใช้จ่ายด้านอื่นด้วยตนเอง ครอบคลุมทั้งการศึกษา

การรักษาพยาบาล เป็นต้น นอกจากนี้มีการเสนอ UBI ตามแนวทางบนพื้นฐานสิทธิ (rights-based approach) เป็นส่วนหนึ่งของกลไกตาข่ายความปลอดภัย โดยจัดเป็นฐานขั้นแรกของการคุ้มครองทางสังคมตามที่ ILO เสนอไว้ ผู้เขียนจึงพัฒนาขึ้นตามภาพที่ 1 ในบทความนี้ พร้อมบูรณาการการจัดการความเสี่ยงทางสังคมของ WB มาพิจารณาตามฐานสามขั้นของ SPF ซึ่งโดยภาพรวมของบทความนี้ จึงเน้นที่ข้อเสนอเชิงนโยบายที่เกิดขึ้นจากองค์การระหว่างประเทศ

ถัดมาในทางปฏิบัติ UBI ถูกพัฒนากลายเป็นเค้าโครงข้อเสนอ จนปรากฏให้เห็นมากขึ้นในศตวรรษ 21 โดยบทความนี้อธิบายตัวแบบของอินเดีย สหรัฐอเมริกา และไอร์แลนด์ แต่ UBI ประสบความสำเร็จหรือไม่ หรือปฏิบัติได้ในประเทศหรือเมืองที่มีคุณลักษณะอย่างไรยังต้องติดตามต่อไป ขณะเดียวกันการออกแบบระบบนี้ต้องพิจารณาถึงบริบทเฉพาะของแต่ละเมืองและประเทศ กล่าวคือการกำหนดแนวทางที่เป็นสากลและใช้ได้ทุกแห่งหนั้น ย่อมไม่มีความเป็นไปได้ อย่างไรก็ตามทศวรรษนี้และถัดไปเป็นกระบวนทัศน์ของการพัฒนาสังคมและนโยบายสังคมที่ขับเคลื่อน UBI เป็นกระแสหลักและสนับสนุนให้สอดคล้องกับ SDGs เพื่อลดความยากจนภายใต้ความร่วมมือระบบพหุภาคีของสหประชาชาติ โดยเฉพาะการได้รับสิทธิประโยชน์ไม่กำหนดเงื่อนไขและให้ถ้วนหน้าแก่พลเมืองทุกคน สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าให้เพื่อเป็นเงินในกระเป๋าสามารถใช้วางแผนลงทุนในปัจจุบันและอนาคต ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิต การสร้างงานและพัฒนาเป็นผู้ประกอบการหรือเงินใช้จ่ายในครัวเรือนเพื่อสร้างความปลอดภัยในชีวิตที่ขาดความมั่นคงและดำรงอยู่ภายใต้ความเสี่ยงจากกระแสเสรีนิยมใหม่ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี

ขณะที่รูปแบบการทำงานเกิดการจ้างงานที่ไม่มีความมาตรฐานมากขึ้นได้แก่งานรายได้สิทธิประโยชน์และเวลาที่ยืดหยุ่น ด้วยเหตุนี้ UBI จะลดความเครียดและกังวลในกรณีที่ไม่มีการจ้างงานหรือขาดแคลนรายได้จากงานที่ไม่มีการจ้างอย่างสม่ำเสมอ ที่สำคัญคือเกิดข้อถกเถียงต่อระบบการคัดกรองกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับสิทธิประโยชน์หรือบริการ บ่อยครั้งเกิดปัญหาคือขาดประสิทธิภาพการบริหาร ต้นทุน และการจ่ายเงิน รวมถึงการคัดกรองที่ไม่ครอบคลุมและผิดพลาด ถือเป็นปัญหาเรื่องฐานคิดที่แตกต่างกันในแง่ของการจัดสรรและการกระจายทรัพยากร แต่สิ่งที่ดำรงอยู่เหมือนกันคือการตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนและมาตรฐานขั้นต่ำทางสังคม ทั้งนี้ Standing ที่ให้เห็นประเด็นที่ UBI กลายเป็นเครื่องมือทางการเมือง โดยเฉพาะความเปราะบางทางการเมืองและแท้จริงแล้วยังเป็นความสั่นคลอนต่อระบอบการเมืองประชาธิปไตย เห็นได้จากเกิดการขยายตัวของประชานิยมฝ่ายขวาหรือฟาสซิสต์ใหม่ ที่รู้สึกถึงการไม่ได้รับความมั่นคงและชีวิตที่มีความเสี่ยงอย่างแท้จริง โดยเป็นที่มาให้ UBI กลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญ เพื่อกระจายรายได้ให้ลดความไม่เท่าเทียมลง

ข้อสังเกต UBI กลับไม่ได้ต่อต้านความเสี่ยงเชิงโครงสร้างของระบบทุนเสรีนิยมใหม่ แต่ใช้เพื่อรับมือและบรรเทาจากผลกระทบที่เกิดขึ้น เพื่อลดปัญหาที่เกิดขึ้นจากระบบ ทั้งค่าจ้างที่ไม่เป็นธรรมโดยไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต การให้แรงงานทำงานยืดหยุ่น แต่ชั่วโมงการทำงานกลับยาวขึ้น การแบกรับชีวิตที่มีความเสี่ยงเพราะไม่ได้รับสิทธิการประกันสังคมและเอกชน โดยผู้เขียนพยายามสะท้อนให้เห็นว่า UBI ทำให้เกิดความเป็นปัจเจกบุคคลสูงขึ้น โดยแต่ละคนต้องรับผิดชอบชีวิตตนเองและครอบครัว ขณะเดียวกันเป็นไปได้ว่าต้นทุนของ UBI ถูกคำนวณรวมกับรายการอื่นของการคุ้มครองทางสังคม ส่งผลให้อาจกระทบต่อสวัสดิการอื่นที่มีอยู่ เช่น การศึกษาภาคบังคับโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย การประกันสุขภาพถ้วนหน้า การให้เงินบำนาญชราภาพ เป็นต้น และที่สำคัญ UBI จะเป็นประโยชน์ต่อขบวนการแรงงานและสร้างอำนาจการต่อรองให้กับแรงงานมากขึ้น เนื่องจากการรับประกันเงินรายได้ ซึ่งการนัดหยุดงานไม่สร้างผลกระทบมากนักต่อชีวิตตนเองและครอบครัว รวมทั้งสร้างแรงขับเคลื่อนให้ความสมานฉันท์มีความเป็นไปได้ในอนาคต

References

- Alfers, Laura, Francie Lund, and Rachel Moussie. 2018. *Informal Workers and The Future of Work: A Defence of Work-Related Social Protection*. WIEGO Working Paper No. 37. Accessed May 27, 2019. Manchester: Women in Informal Employment: Globalizing and Organizing (WIEGO). https://www.wiego.org/sites/default/files/migrated/publications/files/Alfers_Informal_Workers_Social_Protection_WIEGO_WP37.pdf
- Asian Development Bank. 2019. "Economic Indicators for Thailand." Accessed May 27, 2019. <https://www.adb.org/countries/thailand/economy#tabs-1-0>.
- Atkinson, Anthony Barnes. 2015. *Inequality: What Can Be Done?* Massachusetts: Harvard University Press.
- Awortwi, Nicholas, and Gregor Walter-Drop, eds. 2018. *Non-State Social Protection Actors and Services in Africa: Governance Below the State*. New York: Routledge.
- Bateman, Milford. 2018. "From Panacea to 'Anti-Development' Intervention: The Rise and Fall of Microcredit." In *The Ins and Outs of Inclusive Finance: Some Lessons from Microfinance and Basic Income*, edited by Diana Barrowclough, 19-57. Geneva: United Nations.
- Behrendt, Christina, and Quynh Anh Nguyen. 2018. *Innovative Approaches for Ensuring Universal Social Protection for the Future of Work*. Research Paper 1: ILO Future of Work. Geneva: International Labour Office. Accessed May 27, 2019. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---cabinet/documents/publication/wcms_629864.pdf.
- Cecchini, Simone, Fernando Filgueira, Rodrigo Martinez, and Cecilia Rossel. 2015. "Rights and the Life Cycle: Reordering Social Protection Tools." In *Towards Universal Social Protection: Latin American Pathways and Policy Tools*, edited by Simone Cecchini, Fernando Filgueira, Rodrigo Martinez and Cecilia Rossel, 25-45. Santiago: United Nations.
- Collins, Micheal. 2012. "Estimating the Cost of a Basic Income for Ireland." Accessed May 27, 2019. http://www.bien2012.de/sites/default/files/paper_070_en.pdf.
- De Wispelaere, Jurgen, and Lindsay James Stirton. 2004. "The Many Faces of Universal Basic Income." *The Political Quarterly* 75(3): 266-274.

- Deacon, Bob. 2013. *Global Social Policy in the Making: The Foundations of the Social Protection Floors*. Bristol: Policy Press.
- Devereux, Stephen. 2002. *From Workfare to Fair Work: The Contribution of Public Works and Other Labour-Based Infrastructure Programmes to Poverty Alleviation*. Issues in Employment and Poverty Discussion Paper 5. Geneva: Recovery and Reconstruction Department, International Labour Office. Accessed May 27, 2019. https://www.researchgate.net/publication/237803960_From_Workfare_to_Fair_Work_The_Contribution_of_Public_Works_and_Other_Labour-Based_Infrastructure_Programmes_to_Poverty_Alleviation.
- Fischer, Stanley. 2012. "The Washington Consensus." In *Global Economics in Extraordinary Times: Essays in Honor of John Williamson*, edited by C. Fred Bergsten and C. Randall Henning, 11-23. Washington, DC: Peterson Institute for International Economics.
- Fitzpatrick, Tony. 2010. "Basic Income." In *International Encyclopedia of Social Policy*, edited by Tony Fitzpatrick, Huck-Ju Kwon, Nick Manning, James Midgley and Gillian Pascall, 57-58. New York: Routledge.
- Francese, Maura, and Delphine Prady. 2018. "What Is Universal Basic Income?: Proponents Hails Simplicity and Equity; Skeptics Worry about Fiscal Cost and Incentives." *Finance and Development*, December 2018, 38-39. Accessed May 27, 2019. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2018/12/pdf/what-is-universal-basic-income-basics.pdf>.
- Garland, David. 2016. *The Welfare State: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Groot, Loek. 2004. *Basic Income, Unemployment and Compensatory Justice*. New York: Kluwer Academic Publishers.
- Hanna, Rema, and Benjamin A. Olken. 2018. "Universal Basic Incomes Versus Targeted Transfers: Anti-Poverty Programs in Developing Countries." *Journal of Economic Perspectives* 32(4): 201-226.
- Healy, Sean, and Brigid Reynolds. 2012. "Ireland: The Prospects for Basic Income Reform." In *Basic Income Worldwide: Horizons of Reform*, edited by Carole Pateman and Matthew Murray, 151-172. New York: Palgrave Macmillan.

- , 2016. "Basic Income: Radical Utopia or Practical Solution?" In *Basic Income: Radical Utopia or Practical Solution?*, edited by Brigid Reynolds and Sean Healy, 1-30. Dublin: Social Justice Ireland.
- Holzmann, Robert. 2001. *Risk and Vulnerability: The Forward Looking Role of Social Protection in a Globalizing World*. Washington, DC: The World Bank.
- , 2010. "Risk." In *International Encyclopedia of Social Policy*, edited by Tony Fitzpatrick, Huck-Ju Kwon, Nick Manning, James Midgley and Gillian Pascall, 1155-1158. New York: Routledge.
- Holzmann, Robert, and Steen Jorgensen. 1999. "Social Protection as Social Risk Management: Conceptual Underpinnings for the Social Protection Sector Strategy Paper." *Journal of International Development* 11(7): 1005-1027.
- Holzmann, Robert, Lynne Sherburne-Benz, and Emuk Tesliuc. 2003. *Social Risk Management: The World Bank's Approach to Social Protection in a Globalizing World*. Washington, DC: World Bank.
- Holzmann, Robert, Sandor Sipos, and the Social Protection Team. 2009. "Social Protection and Labor at the World Bank: An Overview." In *Social Protection and Labor at the World Bank, 2000-2008*, edited by Robert Holzmann, 1-10. Washington, DC: World Bank.
- Hoynes, Hilary W., and Jesse Rothstein. 2019. "Universal Basic Income in the US and Advanced Countries." NBER Working Paper Series. Accessed May 27, 2019. <http://www.nber.org/papers/w25538>.
- International Labour Organization. 2017. *World Social Protection Report 2017-19: Universal Social Protection to Achieve the Sustainable Development Goals*. Geneva: International Labour Organization. Accessed May 27, 2019. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_604882.pdf.
- , 2019a. *Work for a Brighter Future: Global Commission on the Future of Work*. Geneva: International Labour Organization. Accessed May 27, 2019. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---cabinet/documents/publication/wcms_662410.pdf.
- , 2019b. *Universal Social Protection for Human Dignity, Social Justice and Sustainable Development*. Geneva: International Labour Organization. Accessed May 27, 2019. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_673680.pdf.

- , 2010. *Extending Social Security to AI: A Guide through Challenges and Options*. Geneva: International Labour Organization. Accessed May 27, 2019. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_146616.pdf.
- International Labour Organization and World Bank Group. 2016. "A Shared Mission for Universal Social Protection: Concept Note." Accessed May 27, 2019. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/genericdocument/wcms_378996.pdf.
- Ireland. Department of the Taoiseach. 2002. "Basic Income: A Green Paper." Accessed May 27, 2019. <https://www.socialjustice.ie/sites/default/files/attach/policy-issue-article/3304/16601.pdf>.
- Khosla, Saksham. 2018. *India's Universal Basic Income*. Accessed May 27, 2019. Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace. https://carnegieendowment.org/files/CEIP_Khosla_Report_FNL_w_covers.pdf.
- Klein, Naomi. 2007. *The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism*. New York: Metropolitan.
- Kritsada Theerakosonphong. 2018. "Bot Parithat Nangsue (Book Reviews) Global Social Policy in the Making: The Foundations of the Social Protection Floor." [Book Review: Global Social Policy in the Making: The Foundations of the Social Protection Floor]. *Thammasat Journal* 37(2): 163-170. (in Thai)
- , 2019a. "Botkhwa Parithat Nangsue Basic Income: And How We Can Make It Happen." [Review Article: Basic Income: And How We Can Make It Happen]. *Journal of Humanities and Social Sciences University of Phayao* 7(1): 1-12. (in Thai)
- , 2019b. "Parithat Nangsue (Book Reviews) Universal Basic Income: Pennies from Heaven." [Book Review: Universal Basic Income: Pennies from Heaven]. *Thammasat Journal* 38(2): 18-26. (in Thai)
- , 2019c. "Praden Choeng Wiphak Nai Nayobai Sangkhom Lok Lae Kan Aphiban Phuea Lot Khwam Yakchon: Chak Khwam Mankhong Thang Sangkhom Su Kan Khumkhong Thang Sangkhom Khong Ongkan Raeng-ngan Rawang Prathet." [Critical Issues in Global Social Policy and Governance for Poverty Reduction: From Social Security to Social Protection of the International Labour Organization]. *Journal of Development Studies, Puey Ungphakorn School of Development Studies* 2(1): 151-205. (in Thai)

- Larsen, Mathias Norden, Jonathan Munk Nielsen, Daniel Branislav Christensen, Johanne Maria Juul Lauesen, and Axel Nordqvist de Baan. 2015. "Universal Basic Income – In a Neoliberal World". Accessed May 27, 2019. <https://core.ac.uk/download/pdf/43031398.pdf>.
- Mason, Paul. 2015. *PostCapitalism: A Guide to Our Future*. London: Penguin UK.
- Moffitt, Robert A. 2003. "The Temporary Assistance for Needy Families Program." In *Means-Tested Transfer Programs in the United States*, edited by Robert A. Moffitt, 291-364. Cambridge: National Bureau of Economic Research.
- Murphy, Eamon, and Sean Ward. 2016. "Costing a Basic Income for Ireland." In *Basic Income: Radical Utopia or Practical Solution?* edited by Brigid Reynolds and Sean Healy, 125-136. Dublin: Social Justice Ireland.
- Narumol Nirathron, and Kritsada Theerakosonphong. 2018. "Social Protection for Those Who Are Left Behind: Proposed Recommendations for Consideration." *Thammasat Review* 21(1): 93-110.
- O'Brien, Paul. 2017. *Universal Basic Income: Pennies from Heaven*. Gloucestershire: The History Press.
- Oleynik, Maria. 2008. "Basic Income in a Changing Ireland." Accessed May 27, 2019. <https://basicincome.org/bien/pdf/dublin08/5eioleynikbiiniireland.pdf>.
- Ortiz, Isabel, Christina Behrendt, Andres Acuna-Ulate, and Quynh Anh Nguyen. 2018. *Universal Basic Income Proposals in Light of ILO Standards: Key Issues and Global Costing*. ESS-Working Paper No. 62. Geneva: Social Protection Department, International Labour Office. Accessed May 27, 2019. <http://socialprotection-humanrights.org/wp-content/uploads/2018/07/55171.pdf>.
- Ortiz, Isabel, Valerie Schmitt, and Loveleen De, eds. 2019. *100 Years of Social Protection: The Road to Universal Social Protection Systems and Floors*. Volume I, 50 Country Cases. Geneva: International Labour Office. Accessed September 4, 2019. <https://www.social-protection.org/gimi/RessourcePDF.action?id=55462>.
- Painter, Anthony, and Chris Thong. 2015. "Creative Citizen, Creative State: the Principled and Pragmatic Case for a Universal Basic Income." Accessed May 27, 2019. https://www.thersa.org/globalassets/reports/rsa_basic_income_20151216.pdf.

- Pateman, Carole, and Matthew C. Murray. 2012. "Introduction." In *Basic Income Worldwide: Horizons of Reform*, edited by Matthew C. Murray and Carole Pateman, 1-8. New York: Palgrave Macmillan.
- Raventos, Daniel. 2007. *"Basic Income: The Material Conditions of Freedom."* London: Pluto Press.
- Ryan, Anne B., and John Baker. [2012]. "Reflections on Developing a National Campaign for Basic Income in Ireland." Accessed May 27, 2019. http://www.bien2012.de/sites/default/files/paper_176_en.pdf.
- Schmalz, Stefan, Carmen Ludwig, and Edward Webster. 2018. "The Power Resources Approach: Developments and Challenges." *Global Labour Journal* 9(2): 113-134.
- SEWA Bharat, New Delhi. 2014. "A Little More, How Much It Is...: Piloting Basic Income Transfers in Madhya Pradesh, India." Accessed May 27, 2019. <http://sewabharat.org/wp-content/uploads/2015/07/Report-on-Unconditional-Cash-Transfer-Pilot-Project-in-Madhya-Pradesh.pdf>.
- Sheahan, Allan. [2011]. "The History of the Basic Income Guarantee in the United States." Accessed May 27, 2019. <https://www.socialjustice.ie/sites/default/files/attach/policy-issue-article/3304/sheahan-historyofbeginusa.pdf>.
- Social Justice Ireland. 2015. "Ireland and the Europe 2020 Strategy: Employment, Education and Poverty: A Review of the Social Inclusion Aspects of Ireland's National Reform Programme in the Context of the Europe 2020 Strategy." Accessed May 27, 2019. <https://www.socialjustice.ie/sites/default/files/attach/publication/3713/2015-01-23-irelandandeu2020reviewfinal.pdf?cs=true>.
- 2018. "A Universal State Social Welfare Pension: Recognizing the Contribution of All Our Senior Citizens". Accessed May 27, 2019. Dublin: Social Justice Ireland. <https://www.socialjustice.ie/sites/default/files/attach/publication/5197/universalstatesocialwelfarepension.pdf?cs=true>.
- Spicker, Paul. 2013. "Introducing Universal Credit." In *Social Policy Review 25: Analysis and Debate in Social Policy, 2013*, edited by Gaby Ramia, Kevin Farnsworth and Zoe Irving, 3-22. Bristol: Policy Press.
- Standing, Guy. 2007. "Social Protection." *Development in Practice* 17(4-5): 511-522.
- 2011. "Workfare and the Precariat." *Soundings* 47: 35-43.
- 2012. "The Precariat: From Denizens to Citizens?" *Polity* 44(4): 588-608.

- , 2014a. "From Cash Transfers to Basic Income: An Unfolding Indian Agenda." *Indian Journal of Labour Economics* 57(1): 111-137.
- , 2014b. "The Precariat." *Contexts* 13(4): 10-12.
- , 2017. *Basic Income: And How We Can Make It Happen*. London: Penguin UK.
- , 2018a. "Taskers in the Precariat: Confronting an Emerging Dystopia." In *Confronting Dystopia: The New Technological Revolution and the Future of Work*, edited by Eva Paus, 115-133. New York: Cornell University Press.
- , 2018b. "How to Combat Inequalities Produced by Global Capitalism." In *Basic Income and the Left: A European Debate*, edited by Philippe Van Parijs. Social Europe Edition, 5-11.
- , 2019. *Basic Income as Common Dividends: Piloting a Transformative Policy: A Report for the Shadow Chancellor of the Exchequer*. London: The Progressive Economy Forum. Accessed September 5, 2019. https://www.progressiveeconomyforum.com/wp-content/uploads/2019/05/PEF_Piloting_Basic_Income_Guy_Standing.pdf.
- Standing, Guy, and Ian Orton. 2018. "Development and Basic Income: An Emerging Economic Model." In *The Ins and Outs of Inclusive Finance: Some Lessons from Microfinance and Basic Income*, edited by Diana Barrowclough, 59-115. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development.
- Stephens, Robert. 2019. "The Universal Basic Income: Should It Replace the Existing Social Security System?" *Policy Quarterly* 15(1): 30-37.
- Stiglitz, Joseph. 2019. *"People, Power, and Profits: Progressive Capitalism for an Age of Discontent."* New York: W. W. Norton & Company.
- Straubhaar, Thomas. 2017. "On the Economics of a Universal Basic Income." *Intereconomics* 52(2): 74-80. Accessed May 27, 2019. <https://archive.intereconomics.eu/downloads/getfile.php?id=1053>.
- Supiot, Alain. 2012. *The Spirit of Philadelphia: Social Justice vs. the Total Market*. Translated by Saskia Brown. London: Verso.

- Taft, Michael. 2016. "Basic Income and Transformative Strategies." In *Basic Income: Radical Utopia or Practical Solution?*, edited by Brigid Reynolds and Sean Healy, 109-123. Dublin: Social Justice Ireland.
- Thailand. Office of the National Economic and Social Development Council. 2019. "Raidai Lae Kan Om Suan Bukkhon Pi Pho So 2548 – 2560." [Personal Income and Saving 2005-2017]. Accessed May 27, 2019. http://social.nesdb.go.th/SocialStat/StatReport_Final.aspx?reportid=3625&template=2R1C&yeartype=M&subcatid=24. (in Thai)
- Torry, Malcolm. 2016. "Citizen's Basic Income – Is It Feasible?" In *Basic Income: Radical Utopia or Practical Solution?*, edited by Brigid Reynolds and Sean Healy, 31-47. Dublin: Social Justice Ireland.
- United Nations. Economic and Social Commission for Asia and the Pacific. 2018. "Universal Basic Income." *MPFD Policy Briefs*, no.66, April 2018. Accessed May 27, 2019. https://www.unescap.org/sites/default/files/MPFD%20Policy%20Brief%2066_Universal%20basic%20income.pdf.
- Van Parijs, Philippe. 2004a. "Basic Income: A Simple and Powerful Idea for the Twenty-First Century." *Politics & Society* 32(1): 7-39.
- , 2004b. "A Basic Income for All: A Brief Defence × To Secure Real Freedom, Grant Everyone a Subsistence Income." In *Basic Income, Unemployment and Compensatory Justice*, 11-23. New York: Kluwer Academic Publishers.
- , 2013. "The Universal Basic Income: Why Utopian Thinking Matters, and How Sociologists Can Contribute to It." *Politics & Society* 41(2): 171-182.
- Van Parijs, Philippe, and Yannick Vanderborght. 2017. *Basic Income: A Radical Proposal for a Free Society and a Sane Economy*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Walker, Robert. 1991. *Thinking about Workfare: Evidence from the USA*. London: HMSO.
- , 2013. "Social Security: Risks, Needs and Protection." In *Social Policy in a Developing World*, edited by Rebecca Surender and Robert Walker, 127-154. Cheltenham: Edward Elgar.

- Ward, Sean. 2016. "History and Recent Developments on Basic Income in Ireland." In *Basic Income: Radical Utopia or Practical Solution?*, edited by Brigid Reynolds and Sean Healy, 77-91. Dublin: Social Justice Ireland.
- Wehner, Burkhard. 2019. *Universal Basic Income and the Reshaping of Democracy: Toward a Citizens' Stipend in a New Political Order*. Switzerland: Springer.
- Widerquist, Karl, and Allan Sheahan. 2012. "The United States: The Basic Income Guarantee – Past Experience, Current Proposals." In *Basic Income Worldwide Horizons of Reform*, edited by Carole Pateman and Matthew Murray, 11-32. New York: Palgrave Macmillan.
- Williamson, John. 2002. "Did the Washington Consensus Fail?" Accessed May 27, 2019. <https://piie.com/commentary/speeches-papers/did-washington-consensus-fail>.
- World Bank. 2019a. "The Changing Nature of Work - World Development Report." Accessed May 27, 2019. <http://documents.worldbank.org/curated/en/816281518818814423/pdf/2019-WDR-Report.pdf>.
- . 2019b. "Thailand - GDP (current US\$)." Accessed May 27, 2019. <https://data.worldbank.org/country/thailand>.
- Wright, Erik Olin. 2016. "Unconditional Basic Income." In *World Social Science Report 2016 - Challenging Inequalities Pathways to a Just World*, 237-238. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

People's Liberation Army Reforms: Implications for Xi's Leadership**

Kittipos Phuttivanich*

Abstract

This paper argues that the People's Liberation Army reform under Xi Jinping contributes to the new power concentration of Chinese leadership, which is significantly related to the elimination of the Chinese presidential term limits in March 2018. The paper points out that 1) the president's position has become important in Chinese politics only since the late Deng Xiaoping's era with the attempt to institutionalize Chinese leadership; 2) there were serious problems in the relations between Chinese Communist Party (CCP) and the People's Liberation Army (PLA) especially during Jiang Zemin's and Hu Jintao's era, which damaged Mao's principle of "party commands guns"; and 3) Xi's PLA reforms, which consist of military administrative reform, military policies reform, and the integration of the military and civilian sectors, have vital implications for his supreme leadership as well as the institutionalization of leadership in China.

Keywords: *People's Liberation Army reforms, Chinese politics, Xi Jinping*

*Ph.D Candidate, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Phayathai Road, Wangmai, Pathumwan, Bangkok 10330. Email: kittipos.p@gmail.com

**Received March 7, 2019; Revised May 15, 2019; Accepted December 26, 2019.

การปฏิรูปกองทัพปลดแอกประชาชน: นัยต่อความเป็นผู้นำของสีจิ้นผิง**

กิตติพศ พุทธิวิช*

บทคัดย่อ

บทความนี้เสนอว่าการปฏิรูปกองทัพปลดแอกประชาชนส่งผลต่อการรวบอำนาจแบบใหม่ของผู้นำทางการเมืองจีนซึ่งในที่สุดแล้วมีนัยยะสำคัญต่อการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้ยกเลิกการจำกัดวาระของประธานาธิบดีจีนในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2018 โดยบทความเสนอว่า 1) พลวัตการทำให้ตำแหน่งประธานาธิบดีมีความสำคัญขึ้นมานั้นเพิ่งเกิดขึ้นในช่วงปลายสมัยของเติ้งเสี่ยวผิง ในความพยายามที่จะสร้างความเป็นสถาบันให้แก่ความเป็นผู้นำประเทศ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์กับกองทัพปลดแอกประชาชนดูเหมือนว่าจะราบรื่น แต่ในความเป็นจริงแล้วกลับมีความขัดแย้งภายในปรากฏให้เห็นอยู่เรื่อยมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยเจียงเจ๋อหมินและหูจิ่นเทาซึ่งส่งผลกระทบต่อหลักการ “พรรคคุมปืน” ของเหมาเจ๋อตง และ 3) การปฏิรูปกองทัพปลดแอกประชาชนของสีจิ้นผิงผ่านการปฏิรูปโครงสร้างกองทัพ การปฏิรูปนโยบายกองทัพ และการบูรณาการฝ่ายพลเรือนกับฝ่ายทหารมีนัยยะสำคัญต่อการก้าวขึ้นสู่ความเป็นผู้นำสูงสุดของเขา และยังมีผลต่อการสร้างความเป็นสถาบันให้กับผู้นำจีนอีกด้วย

คำสำคัญ: การปฏิรูปกองทัพปลดแอกประชาชน, การเมืองจีน, สีจิ้นผิง

* นิสิตปริญญาเอก คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 อีเมล kittipos.p@gmail.com

**ได้รับบทความ 7 มีนาคม 2562; แก้ไขปรับปรุง 15 พฤษภาคม 2562; อนุมัติให้จัดพิมพ์ 26 ธันวาคม 2562

หนึ่งในผลลัพธ์ของการประชุมสภาประชาชนแห่งชาติสมัยที่ 13 ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2018 คือการแก้ไขรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐประชาชนจีนในส่วนที่เกี่ยวกับประธานาธิบดี โดยยกเลิกการจำกัดวาระของผู้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีไม่ให้เกิน 2 สมัยออกไป ก่อให้เกิดวาทกรรมขึ้นอย่างแพร่หลายว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งนี้ทำให้สีจิ้นผิงสามารถดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีตลอดชีพเพื่อที่จะทำให้ประเทศจีนสามารถสานต่อการบรรลุความฝันของประเทศจีน (中国梦: จงกั๋วเหมิง) ได้สำเร็จ นอกจากนี้ยังได้มีการกล่าวอ้างอีกว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งนี้เป็นผลมาจากความสำเร็จของสีจิ้นผิงในการพัฒนาประเทศผ่านนโยบายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการผลักดันแนวคิดสังคมนิยมลักษณะจีนแบบใหม่ การรณรงค์ต่อต้านการฉ้อราษฎร์บังหลวง นโยบายความริเริ่มแถบ-ทาง (Belt and Road Initiative) การขจัดความยากจน และความสำเร็จในการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจ (Pridi Bunsue 2018) จนอาจกล่าวได้ว่าการยกเลิกการกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีในรัฐธรรมนูญนั้นเป็นความสำเร็จของสีจิ้นผิงในการก้าวขึ้นสู่การเป็นผู้นำสูงสุดของประเทศตลอดกาล

การเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขดังกล่าวได้ถูกขยายความออกไปมาก อันเป็นผลจากการละเลยการพิจารณาสองประเด็นสำคัญในทางการเมืองจีน ได้แก่ พลวัตของความเป็นผู้นำจีนกับความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์ (Chinese Communist Party: CCP) กับกองทัพปลดแอกประชาชน (People's Liberation Army: PLA) ซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์กรทางการเมืองที่สำคัญที่สุดของจีน หากวิเคราะห์ประเด็นทั้งสองนี้แล้วจะพบว่า การแก้ไขรัฐธรรมนูญในส่วนวาระการดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดีนั้น ไม่ได้หมายความว่าสีจิ้นผิงจะเป็น

ผู้นำตลอดชีพและการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็ไม่ได้เป็นผลมาจากความสำเร็จของสีจิ้นผิงในการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจอีกด้วย

บทความนี้มุ่งเสนอว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญในส่วนการยกเลิกวาระการดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดีสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของผู้นำพรรคในการผสมผสานระหว่าง “หลักการผู้นำร่วม” (集体领导: จี้ถี้หลิงต้าว) ที่ตั้งเสียวิงทำให้มีความเป็นสถาบันมากขึ้นในแง่ที่ว่า การตัดสินใจทางการเมืองจะต้องขึ้นกับฉันทามติของคณะกรรมการประจำกรมการเมือง (Politburo Standing Committee: PSC) เป็นสำคัญ (Li 2016, 16) กับ “หลักการพรรคคุมปืน” (党指挥枪: ต่างจี้ฮุยเชียง) ของประธานเหมาเจ๋อตงที่ว่าพรรคคอมมิวนิสต์จะต้องเป็นผู้ควบคุมทหารอย่างเด็ดขาด (Fisher 2010, 22) เนื่องจากผู้นำในช่วงหลังตั้งเสียวิงเป็นต้นมา ไม่สามารถควบคุมกองทัพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้สีจิ้นผิงจึงเสนอวาระการปฏิรูปกองทัพปลดแอกประชาชนขึ้นมาในปี ค.ศ. 2015 เพื่อทำให้กองทัพปลดแอกประชาชนเป็นกองทัพของทหารอาชีพและอยู่ภายใต้การควบคุมของพรรคคอมมิวนิสต์อย่างเบ็ดเสร็จผ่าน “คณะกรรมการทหารส่วนกลาง” (Chairman of Central Military Commission: CMC) โดยมุ่งเป้าระยะยาวว่าจะสำเร็จในปี ค.ศ. 2050 จะทำให้ผู้นำของจีนมีสอระบอบร่วมกัน กล่าวคือการมีผู้นำร่วมในประเด็นการบริหารประเทศกับการมีผู้นำสูงสุดในการบัญชาการกองทัพ ดังนั้นการเป็นผู้นำต่อเนื่องของสีจิ้นผิงจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว

บทความนี้มุ่งพิจารณาสามประเด็นหลักคือ 1) พลวัตการทำให้ตำแหน่งประธานาธิบดีมีความสำคัญขึ้นมาในช่วงปลายสมัยของเติ้งเสี่ยวผิง ที่มีความ

พยายามสร้างความเป็นสถาบันให้แก่ความเป็นผู้นำประเทศ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์กับกองทัพปลดแอกประชาชนที่ดูเหมือนว่าจะราบรื่นมาโดยตลอด แต่ในความเป็นจริงแล้วกลับมีความขัดแย้งภายในปรากฏให้เห็นอยู่เรื่อยมาซึ่งส่งผลเสียต่อหลักการพรรคคอมมิวนิสต์ของเหมาเจ๋อตง และ 3) การปฏิรูปกองทัพปลดแอกประชาชนของสีจิ้นผิงโดยการปฏิรูประบบกองทัพ การปฏิรูปนโยบายกองทัพ และการบูรณาการฝ่ายพลเรือนกับฝ่ายทหารมีนัยยะสำคัญต่อการก้าวขึ้นสู่ความเป็นผู้นำสูงสุดของเขาและยังมีผลต่อการสร้างความเป็นสถาบันให้กับผู้นำจีนอีกด้วย

ตำแหน่งประธานาธิบดีกับพลวัตของความเป็นผู้นำจีน

ภายหลังจากยุคของเหมาเจ๋อตง ตำแหน่งประธานาธิบดีของจีนก็แทบจะไม่มีมีความสำคัญทางการเมืองจนกระทั่งปี ค.ศ. 1993 ที่เจียงเจ๋อหมินขึ้นมาดำรงตำแหน่งดังกล่าวเพราะเติ้งเสี่ยวผิงที่เป็นผู้นำรุ่นที่ 2 ของจีนไม่ได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี แต่เขากลับมีอิทธิพลสูงกว่าประธานาธิบดี แต่การที่ตำแหน่งนี้มีความสำคัญขึ้นมา เนื่องจากภายหลังจากวิกฤตการณ์เทียนอันเหมินในปี ค.ศ. 1989 เติ้งเสี่ยวผิงตัดสินใจเปลี่ยนแปลงผู้สืบทอดอำนาจของตนเองอย่างกะทันหัน จากเดิมที่ควรเป็นจ้าวโจวหยางกลายเป็นเจียงเจ๋อหมินเพราะจ้าวโจวหยางไม่มีความเด็ดขาดในการปราบปรามการประท้วงที่เกิดขึ้น แต่เจียงเจ๋อหมินซึ่ง ณ ขณะนั้นดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคฯ สาขามหานครเซี่ยงไฮ้กลับมีผลงานในการควบคุมการประท้วงรวมทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ จนทำให้เหตุการณ์ดังกล่าวแทบไม่กระทบต่อเศรษฐกิจของเซี่ยงไฮ้เลย และนักการเมืองที่มีผลงานโดดเด่นในช่วงเวลานี้เช่นกันอีกคนหนึ่งคือหูจิ่นเทาซึ่ง

ขณะนั้นดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคฯ สาขาเขตการปกครองตนเองทิเบต ก็สามารถจัดการกับกลุ่มผู้ประท้วงที่มุ่งหวังจะทำการแบ่งแยกดินแดนได้อย่างเด็ดขาด ด้วยเหตุนี้เติ้งเสี่ยวผิงจึงมุ่งหวังจะให้บุคคลทั้งสองมาสืบทอดอำนาจต่อจากตนเพราะอย่างน้อยที่สุดเขาสามารถมั่นใจได้ว่าระบอบการปกครองของพรรคคอมมิวนิสต์จะไม่ถูกทำลาย (Li 2016, 16-17)

อย่างไรก็ตามปัญหาสำคัญของการเปลี่ยนตัวผู้สืบทอดอย่างกะทันหันเช่นนี้คือการที่ผู้นำคนใหม่ยังไม่ได้รับการยอมรับจากบรรดาบุคลากรเดิมที่ยังอยู่ในอำนาจ โดยเฉพาะเจียงเจ๋อหมินที่เติบโตมาจากการเมืองระดับท้องถิ่นและไม่มีประสบการณ์ในการทำงานในส่วนกลางด้วยแล้ว การก้าวขึ้นมาสู่การเมืองระดับชาติในส่วนกลางของประเทศจึงไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะทำให้เกิดการยอมรับจากนักการเมืองที่อยู่ในส่วนกลางมาก่อนหน้านี้ ด้วยเหตุนี้เติ้งเสี่ยวผิงจึงต้องหาวิธีการที่จะทำให้เจียงเจ๋อหมินได้รับการยอมรับจากบรรดาผู้นำเดิมโดยเร็วเพื่อที่จะทำให้การสืบทอดอำนาจสามารถเป็นไปอย่างราบรื่นที่สุด

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว เติ้งเสี่ยวผิงสร้างนวัตกรรมทางการเมืองขึ้นสองประการ ได้แก่ การสร้างความเป็นสถาบันให้แก่ระบบผู้นำร่วม (institutionalized collective leadership) และระบบลูกท่านหลานเธอ (princeling) โดยที่ระบบแรกนั้นใช้เพื่อตอบสนองต่อปัญหาการสืบทอดอำนาจในระยะสั้น ในขณะที่ระบบหลังจะใช้เพื่อตอบสนองต่อปัญหาดังกล่าวในระยะยาว ทั้งนี้วัตรกรรมทั้งสองระบบยังคงปรากฏอยู่ในการเมืองจีนจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าในสมัยของผู้นำพรรครุ่นที่ 5 จะมีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระบางส่วนไปแล้วก็ตาม

ในส่วนของระบบผู้นำร่วม ถึงแม้ว่าจะมีการกล่าวถึงหลักการนี้ตั้งแต่สมัยเหมาเจ๋อตงแล้ว แต่ในทางปฏิบัติกลับไม่สามารถเป็นไปได้อีกเพราะเหมาเจ๋อตงเป็นผู้คนที่เข้มแข็งเพียงคนเดียว หรือแม้แต่เติ้งเสี่ยวผิงเองก็เป็นผู้นำที่เข้มแข็งคนเดียวเช่นกัน จนกระทั่งเมื่อเติ้งเสี่ยวผิงตัดสินใจให้เจียงเจ๋อหมินเป็นผู้สืบทอดอำนาจต่อจึงนำเอาหลักการดังกล่าวมาใช้ในบริบทใหม่ที่เปลี่ยนไปจากเดิม โดยที่ภายใต้ระบบผู้นำร่วมนี้ อำนาจการตัดสินใจใด ๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารประเทศจะต้องได้รับฉันทามติจาก “คณะกรรมการประจำกรมการเมือง” ซึ่งประกอบด้วยสมาชิก 7 - 9 คน ที่ได้รับเลือกมาจากคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์ (CCP Central Committee) ให้ทำหน้าที่ในการตัดสินใจประเด็นสำคัญต่าง ๆ แทนคณะกรรมการกลางในกรณีที่ไม่มีการประชุมเมื่อเป็นเช่นนั้น จะเห็นได้ว่านโยบายของผู้นำในระบบผู้นำร่วมนั้นจึงไม่ใช่วิสัยทัศน์ของผู้นำคนใดคนหนึ่ง แต่หมายถึงกลุ่มผู้นำร่วมกันทั้ง 7 - 9 คน นำหนักความน่าเชื่อถือและแรงดันจากกลุ่มอำนาจที่มีอยู่ในพรรคคอมมิวนิสต์จึงสามารถลดทอนไปได้ (Li 2016, 13-14)

แต่การใช้ระบบผู้นำร่วมเพียงอย่างเดียว นั้นยังคงไม่เพียงพอที่จะสร้างหลักประกันว่าเจียงเจ๋อหมินจะสามารถได้รับการยอมรับจากกลุ่มอำนาจอื่น ๆ ได้ เติ้งเสี่ยวผิงจึงสร้างเครื่องมือสำคัญอีกประการหนึ่งขึ้นมาควบคู่ไปกับระบบผู้นำร่วมคือ **“ตรีเอกานุภาพแห่งอำนาจ”** (Trinity of Powers) ซึ่งหมายความว่าคนที่เป็ผู้นำสูงสุดที่เป็นเสมือนผู้เป็นลำดับหนึ่งในผู้ที่เท่ากัน (the first among equals) ในระบบผู้นำร่วม จะต้องดำรงตำแหน่งควบอีกสามตำแหน่ง ได้แก่ **เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์ ประธานาธิบดี และประธานคณะกรรมการทหารส่วนกลาง โดยตำแหน่งแรกคือการยืนยันความมีอำนาจสูงสุดในพรรคคอมมิวนิสต์**

ตำแหน่งที่สองคือการยืนยันการเป็นประมุขในรัฐบาลกลาง และตำแหน่งที่สามคือการยืนยันหลักการพรรคเป็นผู้ควบคุมกองทัพ (You 2018, 1) ทั้งนี้ นัยยะสำคัญของหลักตรีเอกานุภาพแห่งอำนาจดังกล่าวอยู่ที่ตำแหน่งประธานาธิบดีซึ่งต้องดำรงอยู่ในวาระได้ไม่เกิน 2 สมัยหรือไม่เกิน 10 ปี ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐประชาชนจีนตั้งแต่ปี ค.ศ. 1982 (ในขณะที่อีกสองตำแหน่งไม่ได้ระบุไว้) ประเด็นนี้จึงทำให้เกิดความมั่นใจว่าถึงแม้ว่าการก้าวขึ้นสู่อำนาจสูงสุดในส่วนกลางของเจียงเจ๋อหมินจะทำให้หลายพวกไม่พอใจ แต่เขาก็จะไม่ได้อยู่ในอำนาจไปตลอดชีวิตแบบเหมาเจ๋อตงหรือมีอิทธิพลทางการเมืองภายหลังจากเกษียณออกไปแล้วแบบเติ้งเสี่ยวผิง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้บรรดาผู้นำในพรรคคอมมิวนิสต์หลายคนเริ่มยอมรับให้เจียงเจ๋อหมินสามารถก้าวขึ้นสู่การกุมบังเหียนอำนาจของส่วนกลางมากยิ่งขึ้น (Li 2016, 12-14)

ในขณะที่ระบบลูกท่านหลานเธอ นั้น เกิดจากการที่ภายหลังจากวิกฤตการณ์เทียนอันเหมิน กลุ่มนักการเมืองอาวุโสผู้ทรงอิทธิพลในพรรคคอมมิวนิสต์จำนวนหนึ่งซึ่งมีแกนนำคือเติ้งเสี่ยวผิง ได้จัดการประชุมอย่างไม่เป็นทางการเพื่อหารือเกี่ยวกับประเด็นการสืบทอดอำนาจผู้นำในอนาคต โดยมีสาระสำคัญคือบุคคลที่จะมาสืบทอดอำนาจในพรรคคอมมิวนิสต์นั้นจะต้องเป็นกลุ่มทายาทของพวกเขา ด้วยเหตุผลตามที่หวังเจิ้น รองประธานาธิบดี ณ ช่วงเวลานั้นระบุไว้ว่า

“ในเมื่อบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่พวกเขาสนับสนุนให้เป็นผู้นำไม่อาจเป็นที่ไว้ใจได้ ก็น่าที่จะสนับสนุนให้ลูกหลานของพวกเขาเป็นผู้นำ อย่างน้อยก็มั่นใจได้ว่าลูกหลานของพวกเขาจะไม่หันเหทิศทางอุดมการณ์ไปเป็นอื่น วิธีการจะเป็นไปได้โดยสนับสนุน

ให้ลูกหลานของพวกเขาเข้าไปมีตำแหน่งระดับล่างในพรรคหรือรัฐก่อน จากนั้นจึงค่อย ๆ ไต่เต้าขึ้นไปสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้น...อย่างไรเสีย ลูกหลานของพวกเขาก็เป็นทายาทที่เชื่อถือไว้วางใจได้ว่าจะสามารถปกป้องรักษาแผ่นดินสีแดงที่พวกเขาได้ต่อสู้สืบทอดมาได้มา

...กลุ่มผู้นำอาวุโสของพรรคกลุ่มนี้ก็ได้วางกฎเกณฑ์ที่ไม่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรว่าลูกหลานของพวกเขาแต่ละครอบครัวจะต้องมีผู้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ระดับรองรัฐมนตรีเป็นอย่างน้อย” (Vorasakdi Mahathanobol 2013, 58-59)

เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าเติ้งเสี่ยวผิงได้มีการกำหนดตัวผู้นำรุ่นที่ 3 และ 4 ไว้เรียบร้อยแล้วหลังจากเหตุการณ์จัตุรัสเทียนอันเหมิน เมื่อเป็นเช่นนั้นมติของที่ประชุมผู้นำอาวุโสจึงหมายถึงผู้นำรุ่นที่ 5 เป็นต้นไป จะเห็นได้ว่าการก้าวขึ้นมาสู่อำนาจของสีจิ้นผิงก็เป็นหนึ่งในผลผลิตของเจตนารมณ์ดังกล่าว

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากประวัติของตระกูลสีในพรรคคอมมิวนิสต์แล้ว บุคคลสำคัญของตระกูลนี้ ผู้ซึ่งเป็นหนึ่งในวีรบุรุษจากช่วงสงครามปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์ร่วมกับเหมาเจ๋อตงตั้งแต่ช่วงแรก ๆ คือ สีจิ้นผิง บิดาของสีจิ้นผิงซึ่งภายหลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์ได้รับชัยชนะแล้ว สีจิ้นผิงดำรงตำแหน่งเป็นรองนายกรัฐมนตรีของนายกฯ โจวเอินไหล นอกจากนั้นเขายังเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารเศรษฐกิจของประเทศในช่วงการปฏิรูปเศรษฐกิจภายใต้เติ้งเสี่ยวผิง ในขณะที่สีจิ้นผิงดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคฯ สาขามณฑลกว่างตงผ่านการนำเสนอแนวคิดเรื่องเขตเศรษฐกิจพิเศษปากแม่น้ำจู (Pearl River Delta Special Economic Zone) ในช่วงต้นทศวรรษ 1980 อีกด้วย ด้วยเหตุนี้ทายาทของสีจิ้นผิงจึงเข้าข่ายการเป็นทายาทที่มีความชอบธรรมที่

จะสืบทอดอำนาจในการครองแผ่นดินจีนต่อจากผู้นำคนสุดท้ายที่เติ้งเสี่ยวผิงวางไว้ทุกประการ จึงอาจกล่าวได้ว่าภายหลังจากยุคของเติ้งเสี่ยวผิงแล้ว ทั้งระบบผู้นำร่วมและระบบลูกท่านหลานเธอล้วนแล้วแต่เป็นเงื่อนไขสำคัญของการสืบทอดอำนาจผู้นำพรรค

อย่างไรก็ตามเมื่อสีจิ้นผิงก้าวขึ้นสู่การกุมอำนาจพรรคภายใต้การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์สมัยที่ 18 ในปลายปี ค.ศ. 2012 เขาได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นำที่เข้มแข็ง ดังจะเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของพรรค การเปลี่ยนแปลงหน้าที่ของกลุ่มผู้นำย่อย (领导小组: หลังตัวเสี่ยวจู) การปราบปรามการฉ้อราษฎร์บังหลวง การปฏิรูปโครงสร้างรัฐบาล การมีนโยบายต่างประเทศในเชิงรุก รวมไปถึงการมีนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นการประสานงาน การพัฒนาอย่างเท่าเทียม จนทำให้ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2017 สีจิ้นผิงได้รับการยกย่องให้เป็น “ผู้นำแกนกลาง” (核心: เเหอซิน) ของพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นคำยกย่องเดียวกันกับที่เหมาเจ๋อตงและเติ้งเสี่ยวผิงเคยได้รับ ในขณะที่ทั้งเจียงเจ๋อหมินและหูจิ่นเทายังไม่เคยได้รับการยกย่องเช่นนี้มาก่อน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดประเด็นที่ต้องพิจารณาว่าการที่สีจิ้นผิงมีความเป็นผู้นำที่เข้มแข็งเช่นนี้ จะส่งผลกระทบต่อ “ระบบผู้นำร่วม” ที่ถูกวางไว้โดยเติ้งเสี่ยวผิงหรือไม่

เมื่อพิจารณาการเมืองจีนในภาพรวมแล้วจะพบได้ว่าประเด็นดังกล่าว “ไม่กระทบแต่อย่างใด” เพราะถึงแม้ว่าสีจิ้นผิงจะเป็นผู้นำ แต่ในกระบวนการดำเนินงานและการตัดสินใจในเชิงนโยบายยังคงมีการใช้ระบบผู้นำร่วมอยู่ อาทิ ในประเด็นเรื่องการประสานงานการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการมีนโยบายต่างประเทศในเชิงรุกนั้น คนที่รับผิดชอบหลักคือจางเกวาลี่ซึ่งเป็นหนึ่งใน

คณะกรรมการประจำกรมการเมือง ในขณะที่ในประเด็น เรื่องการรณรงค์ต่อต้านการฉ้อราษฎร์บังหลวง ผู้ดำเนินการหลักก็คือหวังจีซาน เป็นคณะกรรมการประจำกรมการเมืองเช่นกัน เมื่อเป็นเช่นนั้น จึงจะเห็นได้ว่าการตัดสินใจและการวางนโยบายต่าง ๆ ที่ถือได้ว่าเป็นความสำเร็จของสีจิ้นผิงนั้น แท้ที่จริงแล้วยังอยู่ภายใต้ระบบผู้นำร่วมของกลุ่มผู้นำพรรครุ่นที่ 5 อยู่ (Center for Strategic and International Studies 2017)

อย่างไรก็ดี มีเพียงประเด็นเดียวที่สีจิ้นผิงไม่ยึดกับระบบผู้นำร่วมคือการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์กับกองทัพปลดแอกประชาชนเพราะตามหลักตรีเอกานุภาพแห่งอำนาจของเติ้งเสี่ยวผิงนั้น สีจิ้นผิงจะเป็นผู้นำพลเรือนเพียงคนเดียวที่สามารถดำรงตำแหน่งในกองทัพในฐานะที่เป็น “ประธานคณะกรรมการทหารส่วนกลาง” ได้ และการจัดการกับกิจการต่าง ๆ ในกองทัพก็เป็นสิ่งที่คณะกรรมการประจำกรมการเมืองคนอื่น ๆ ไม่สามารถเข้าไปมีบทบาทในการให้ความเห็นหรือตัดสินใจในแง่นี้ คณะกรรมการประจำกรมการเมืองจะเป็นเพียงแค่ตราประทับของสีจิ้นผิงในการออกนโยบายหรือการตัดสินใจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทัพปลดแอกประชาชน จึงจะเห็นได้ว่าในเรื่องนี้ สีจิ้นผิงเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียว และจากประเด็นนี้เองที่ทำให้สีจิ้นผิงได้รับการยอมรับจากพรรคคอมมิวนิสต์เป็นอย่างมากซึ่งการยกเลิกวาระการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีและการได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำแกนกลางพรรคก็เป็นข้อพิสูจน์สำคัญในส่วนต่อไปจะกล่าวถึงภูมิหลังของความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์กับกองทัพปลดแอกประชาชนโดยสังเขปเพื่อเป็นพื้นฐานความเข้าใจเสียก่อนและจากนั้นจะอธิบายว่าสีจิ้นผิงทำอะไรบ้างในการจัดการความ

สัมพันธ์ระหว่างองค์กรทั้งสอง จนสามารถได้รับการยกย่องในระดับนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์กับกองทัพปลดแอกประชาชน

“กองทัพปลดแอกประชาชน” หรือ “จงกั๋วเหรินหมินเจียฟ่งจวิน” (中国人民解放军) เป็นหน่วยย่อยที่ถูกจัดตั้งขึ้นโดยสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์โดยมีชื่อเดิมว่า “กองทัพแดง” หรือ “หงจวิน” (红军) ทั้งนี้การจัดตั้งกองทัพแดงเป็นผลมาจากเหตุการณ์ในวันที่ 12 เมษายน ค.ศ. 1927 ที่พรรคกั๋วหมินต๋างมีการกวาดล้างพรรคคอมมิวนิสต์ครั้งใหญ่ที่เมืองเซียงไฮ้ซึ่งเป็นฐานที่ทำการหลักของพรรคคอมมิวนิสต์ ส่งผลให้สมาชิกพรรครวม 5,000 คนเสียชีวิต ทำให้ผู้นำพรรคหลายคนหันมาใช้วิธีการรุนแรงในการตอบโต้กับพรรคกั๋วหมินต๋าง โดยเริ่มจากการยึดเมืองหนานชางในวันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ. 1927 นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งกองทัพแดงอย่างเป็นทางการ จากนั้นในวันที่ 7 กันยายน ค.ศ. 1927 พรรคคอมมิวนิสต์ในหนานชางและเจียงซีก็ได้ลุกขึ้นมาก่อการเช่นเดียวกับกับที่เมืองหนานชาง แต่พ่ายแพ้ ทำให้ผู้นำของกองกำลังในหนานชางและเจียงซีคือเหมาเจ๋อตงกับกองทัพรวม 1,000 นายต้องหลบหนีไปอยู่ที่เขาจิ้งกั๊งซึ่งต่อมาในเดือนเมษายน ค.ศ. 1928 จูเต๋อผู้นำในการยึดเมืองหนานชางได้นำกำลังมาสมทบที่เขาลูกนี้ด้วยและด้วยการมีชัยภูมิที่ดีกับการใช้ยุทธศาสตร์แบบกองโจรทำให้กองทัพแดงบนเขาจิ้งกั๊งสามารถรอดพ้นจากการปราบปรามของพรรคกั๋วหมินต๋างได้ถึง 4 ครั้ง

หลังจากนั้นส่วนกลางของพรรคคอมมิวนิสต์จีนจะพยายามใช้ข้ออ้างจากพรรคคอมมิวนิสต์สากลเข้ามาแทรกแซงการวางยุทธศาสตร์ของกองทัพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยของปั๋วกั๋วกับที่ปรึกษาด้านการ

ทหารชาวเยอรมันคือ Otto Braun ที่เข้ามาพยายามวางแผนการรบให้แก่องทัพแดงในการรบกับกองกำลังของรัฐบาลกัว๋หมินต่าง แต่ท้ายที่สุดแล้วก็ล้มเหลวทำให้กองกำลังของพรรคคอมมิวนิสต์พ่ายแพ้ ไม่สามารถรักษาฐานที่มั่นบนเขาจิ้งกั๋วไว้ได้และนำไปสู่ “การเดินทางไกล” (Long March) ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1934-1935 ในที่สุด

ในช่วงระหว่างการเดินทางไกล พรรคคอมมิวนิสต์มีการจัดการประชุมครั้งสำคัญขึ้นที่เมืองจุนอี้ มณฑลกุ้ยโจว ในระหว่างวันที่ 15 - 17 มกราคม ค.ศ. 1935 เพื่อทบทวนความผิดพลาดของพรรคและหาแนวทางเพื่อดำเนินการต่อในอนาคต ทั้งนี้ผลสำคัญของการประชุมพรรคที่เมืองจุนอี้คือการปฏิเสธแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์สากลและหันมาดำเนินการปฏิวัติตามแนวทางของเหมาเจ๋อตง การประชุมดังกล่าวจึงถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างพรรคกับกองทัพและเมื่อเหมาเจ๋อตงสามารถรวบรวมอำนาจทั้งในกองทัพและในพรรคคอมมิวนิสต์ได้แล้ว เขาได้กล่าวถึงหลักการสำคัญในการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างพรรคกับกองทัพว่า “สมาชิกพรรคทุกคนต้องยอมรับความจริงที่ว่าอำนาจทางการเมืองมาจากปากกระบอกปืน หลักการสำคัญคือพรรคเป็นผู้ควบคุมปืนและปืนไม่ควรที่จะได้รับอนุญาตให้ควบคุมพรรค แต่...ทุกสิ่งทุกอย่างที่เรามีในเหียนอันถูกสร้างได้เพราะเรามีปืน” (Mao Tse-Tung 1965)

หลักการดังกล่าวจึงเป็นรากฐานสำคัญในการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างพรรคกับกองทัพตลอดมาซึ่งในสมัยของเหมาเจ๋อตงและเติ้งเสี่ยวผิงก็สามารถรักษาหลักการดังกล่าวได้และทำให้พรรคสามารถมีอำนาจเด็ดขาดเหนือกองทัพได้อย่างแท้จริง โดยปัจจัย

ส่วนหนึ่งคือการมีประสบการณ์ในการร่วมรบและเป็นผู้นำของกองทัพในช่วงสงครามต่อต้านญี่ปุ่นและสงครามกลางเมือง อย่างไรก็ตามการที่เติ้งเสี่ยวผิงตัดสินใจเปลี่ยนตัวผู้ที่จะสืบทอดอำนาจอย่างกะทันหันภายหลังจากวิกฤตการณ์เทียนอันเหมินในปี ค.ศ. 1989 นั้น นอกจากเจียงเจ๋อหมินผู้ที่ได้รับการหมายมั่นว่าจะเป็นผู้สืบทอดอำนาจคนใหม่จะไม่มีประสบการณ์ในการเมืองระดับชาติแล้ว เขายังไม่เคยมีประสบการณ์ในการทำงานและต่อสู้ร่วมกับกองทัพปลดแอกประชาชนอีกด้วย จึงมีแนวโน้มเป็นอย่างมากที่กองทัพจะไม่ยอมรับในตัวผู้สืบทอดอำนาจคนนี้ แต่จากการที่เติ้งเสี่ยวผิงยังมีบทบาททางการเมืองอยู่ภายหลังจากการเกษียณตนเองออกจากตำแหน่งทางการเมืองทั้งหมดในปี ค.ศ. 1989 แล้ว ก็ยังทำให้สมาชิกพรรคและกองทัพยังคงเฝ้าระวังในการตัดสินใจของเติ้งเสี่ยวผิงอยู่ จนกระทั่งเขาถึงแก่อนิจกรรมในปี ค.ศ. 1997

และเมื่อถึงช่วงการเปลี่ยนผ่านอำนาจจากเจียงเจ๋อหมินไปสู่นู๋จินเทาในปี ค.ศ. 2004 เจียงเจ๋อหมินมีความคิดที่จะอยู่ในตำแหน่งประธานคณะกรรมการทหารส่วนกลางต่อไปเพื่อรับประกันการเปลี่ยนผ่านอำนาจให้แก่ผู้นำที่ไม่มีประสบการณ์จากกองทัพเช่นกันให้เป็นไปได้โดยราบรื่น แต่เจียงเจ๋อหมินกลับได้รับแรงกดดันจากกองทัพว่าให้ลงจากตำแหน่งดังกล่าวและให้นู๋จินเทาเข้ามาดำรงตำแหน่งให้ครบถ้วนตามหลักทรีเอกภาพแห่งอำนาจของเติ้งเสี่ยวผิง (Fisher 2010, 24-25) ประเด็นนี้แสดงให้เห็นถึงความไม่ลงรอยกันระหว่างผู้นำของกองทัพกับผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์และตลอดสมัยที่เขาคุมอำนาจสูงสุดในการครองแผ่นดินจีน สิ่งที่เขาแทบจะจัดการไม่ได้เลยคือประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์กับกองทัพปลดแอกประชาชนนี้เองและเมื่ออำนาจถูกผลักดันเปลี่ยนมาสู่มือ

ของหูจิ่นเทาแล้ว ปัญหาที่เขาเผชิญในประเด็นนี้ก็ได้แตกต่างไปจากเจียงเจ๋อหมินมากมายนัก จึงขออธิบายปัญหาในการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างพรรคกับกองทัพของผู้นำทั้งสองคนนี้ไปพร้อมกัน

ปัญหาสำคัญของการที่กองทัพเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองเพื่อให้รัฐบาลมีนโยบายไม่ว่าจะเป็นนโยบายภายในหรือนโยบายต่างประเทศเป็นไปตามที่บุคคลระดับสูงในกองทัพต้องการ จึงทำให้ประเทศจีนมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าวในเวทีระหว่างประเทศในหลายกรณี อาทิ นโยบายของจีนต่อไต้หวัน นโยบายต่อเกาหลีเหนือ การทดลองขีปนาวุธอวกาศ หรือการตอบโต้ของจีนในกรณีทะเลจีนใต้ ฯลฯ ในความจริงแล้วท่าทีเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เกิดจากแรงกดดันจากกองทัพทั้งสิ้น (Fisher 2010, 40-41) โดยกองทัพจะแทรกแซงฝ่ายการเมืองผ่านสองช่องทาง ดังนี้

ช่องทางแรกคือการที่บุคคลจากกองทัพเข้ามาดำรงตำแหน่งระดับสูงในพรรคคอมมิวนิสต์ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการกลาง กรรมการเมือง หรือคณะกรรมการทหารส่วนกลางของพรรค โดยในส่วนนี้เกิดจากความยินยอมของผู้นำฝ่ายการเมืองเพื่อต้องการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างพรรคกับกองทัพเอาไว้ (Fisher 2010, 25-26) กรณีนี้ตัวอย่างเช่น สักส่วนของสมาชิกในกรรมการเมืองซึ่งเป็นองค์กรที่มีบทบาทในการกำหนดทิศทางนโยบายของประเทศมากที่สุด โดยมักจะมีผู้นำจากกองทัพเป็นสมาชิกอยู่ด้วยอย่างน้อย 2 คนจาก 25 คน ทั้ง 2 คนนี้จะดำรงตำแหน่งรองประธานของคณะกรรมการทหารส่วนกลางด้วย ทั้งนี้ยังไม่ได้นับรวมบรรดาบุคลากรที่เติบโตมาจากสายกองทัพและมาทำงานในพรรคคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะพวกผู้ตรวจการการเมืองที่มักจะมีบทบาทในคณะกรรมการย่อยๆ ภายใต้อคณะกรรมการกลางอยู่เช่นกัน

กล่าวได้ว่าบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งดังกล่าวมีอำนาจในการตัดสินใจเชิงนโยบายของพรรคโดยตรง เพราะตำแหน่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นตำแหน่งระดับสูงของพรรค แต่สิ่งที่ต้องพิจารณาคือการตัดสินใจของพรรคจะต้องยึดหลัก “ผู้นำร่วม” ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ดังนั้นเมื่อมีวาระที่ต้องตัดสินใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง บุรณภาพเหนือดินแดน และการป้องกันประเทศ ผู้นำกองทัพเหล่านี้ก็จะทำหน้าที่เป็นล็อบบี้ยิสต์ (lobbyists) ผ่านการเจรจาต่อรองผลประโยชน์กับสมาชิกอื่นในพรรคคอมมิวนิสต์เพื่อให้นโยบายที่ออกมาจากส่วนกลางสอดคล้องกับความต้องการของกองทัพได้

ช่องทางที่สองคือการที่บุคลากรในกองทัพปลดแอกประชาชนยังสามารถเข้ามามีบทบาทสำคัญในกระบวนการนโยบายสาธารณะของพรรคคอมมิวนิสต์จีนโดยผ่าน “กลุ่มผู้นำย่อย” (Small Leading Groups) ตามประเด็นต่าง ๆ เพราะหน้าที่ของกลุ่มผู้นำย่อยเหล่านี้คือการให้คำปรึกษาในเชิงนโยบายต่อกรรมการเมืองแห่งพรรคคอมมิวนิสต์โดยตรงเพื่อเป็นข้อเสนอแนะสำคัญในการตัดสินใจของกรรมการเมือง ทั้งนี้ในกลุ่มผู้นำย่อยที่เกี่ยวข้องกับกิจการของกองทัพเหล่านี้ มักจะมีบุคลากรของกองทัพเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยและมักจะมีข้อเสนอในเชิงนโยบายที่แข็งแกร่งในประเด็นต่าง ๆ ที่กลุ่มผู้นำย่อยนั้น ๆ รับผิดชอบ เช่น กลุ่มผู้นำย่อยประเด็นไต้หวัน กลุ่มผู้นำย่อยประเด็นฮ่องกง-มาเก๊า กลุ่มผู้นำย่อยอุดมการณ์และโฆษณาชวนเชื่อ และกลุ่มผู้นำย่อยด้านความมั่นคงแห่งชาติ (Miller 2008, 2-3)

จะเห็นได้ว่าประเด็นที่กลุ่มผู้นำย่อยทั้งสี่รับผิดชอบต่างเป็นผลประโยชน์แห่งชาติของจีนที่ไม่อาจประนีประนอมได้และจีนก็มักจะมีท่าทีที่แข็งแกร่งใน

ประเด็นทั้งนี้มาอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นความตึงเครียดระหว่างจีน-ไต้หวัน ความขัดแย้งในทะเลจีนใต้และทะเลจีนเหนือ รวมไปถึงการจัดการหรือปราบปรามการประท้วงระบอบคอมมิวนิสต์ในพื้นที่ต่าง ๆ ในประเทศ เช่น ฮองกง ทิเบต และซินเจียง เป็นต้น อาจจะกล่าวได้ว่าท่าทีที่แข็งกร้าวในที่นี้ นอกจะสะท้อนให้เห็นถึงปมทางประวัติศาสตร์ของประเทศจีนเรื่อง “ศตวรรษแห่งความอับยศ” (百年国耻: ป้ายเหินย่นกว่า่อื่อ) แล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่ยังทำให้การแสดงออกถูกทำให้มีความรุนแรงมากขึ้นก็ยังสะท้อนให้เห็นถึงการสนับสนุนและการให้แรงส่งเสริมจากกองทัพปลดแอกประชาชนในประเด็นเหล่านี้อีกด้วย

ยิ่งไปกว่านั้น ในพรรคคอมมิวนิสต์จีนยังมีกลุ่มผู้นาย่อยที่เป็นของบุคคลจากกองทัพเพียงฝ่ายเดียวที่กรมการเมืองมีการเรียกเข้ามาเพื่อปรึกษาหารือด้านนโยบายสาธารณะของประเทศ เช่น กลุ่มผู้นาย่อยของกองทัพเพื่อสนับสนุนโอลิมปิก กลุ่มผู้นาย่อยของกองทัพเพื่อให้ความช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัยแผ่นดินไหว กลุ่มผู้นาย่อยด้านการส่งเสริมและพัฒนาแนวรบฝั่งตะวันตก กลุ่มผู้นาย่อยของกองทัพเพื่อการวางแผนครอบครัว กลุ่มผู้นาย่อยของกองทัพเพื่อการควบคุมกองทัพในยามฉุกเฉิน และกลุ่มผู้นาย่อยของกองทัพเพื่อการตรวจสอบบัญชีและความรับผิดชอบของผู้นำกองทัพ แน่นอนว่าเมื่อมีประเด็นหรือวาระทางด้านนโยบายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเหล่านี้ กรมการเมืองแห่งพรรคคอมมิวนิสต์ก็จะมีการเรียกกลุ่มผู้นาย่อยที่เกี่ยวข้องเหล่านี้เข้าไปเพื่อให้ความเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินนโยบายและการที่กองทัพปลดแอกประชาชนมีกลุ่มผู้นาย่อยเป็นของตนเองซึ่งประกอบด้วยบุคลากรจากกองทัพทั้งหมดนั้น ก็เป็นตัวชี้วัดที่ชี้ให้เห็น

ว่ากองทัพมีบทบาทในการกำหนดนโยบายสาธารณะของรัฐบาลกลางในประเด็นใดบ้าง

กล่าวโดยสรุป การมีอิทธิพลของกองทัพปลดแอกประชาชนในสมัยผู้นำพรรครุ่นที่ 3 และ 4 ซึ่งส่งผลให้ตำแหน่งประธานคณะกรรมการทหารส่วนกลางซึ่งควรจะเป็นผู้นำฝ่ายการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์เพียงคนเดียวที่สามารถควบคุมกองทัพได้นั้น ไม่สามารถมีอำนาจเต็มในการสั่งการกองทัพได้และซ้ำร้ายไปกว่านั้นคือการที่รองประธานคณะกรรมการทหารส่วนกลางซึ่งเป็นบุคลากรจากกองทัพกลับมีอำนาจเต็มในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว จนทำให้มีผู้ที่ติดตามความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์กับกองทัพปลดแอกประชาชนเรียกรูปแบบความสัมพันธ์นี้เป็น “ระบบรองประธาน” ที่ผู้นำระดับสูงของกองทัพที่เข้ามามีตำแหน่งทางการเมืองมีบทบาทในการบัญชาการกองทัพที่แท้จริง ในขณะที่ประธานไม่มีอำนาจจริงแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้จึงก่อให้เกิดความกังวลในแง่ของการรักษาหลักการ “พรรคคุมกองทัพ” และความสามารถของกองทัพในการรบจริงขึ้นมา (Wuthnow and Saunders 2017, 33)

ดังนั้นเป้าหมายสำคัญของผู้นำพรรครุ่นที่ 5 ในการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างพรรคกับกองทัพคือการเพิ่มอำนาจให้แก่คณะกรรมการทหารส่วนกลางให้มีอำนาจในการบังคับบัญชากองทัพที่แท้จริง ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งหลักการ “พรรคนำกองทัพ” ซึ่งแน่นอนว่าการที่สีจิ้นผิงเข้ามารับตำแหน่งประธานคณะกรรมการทหารส่วนกลางของสมัชชาพรรคสมัยที่ 18 นั้น นอกจากเขาจะเป็นบุตรของสีจางชวินที่เป็นหนึ่งในผู้นำกองทัพแดงในสงครามปฏิวัติแล้ว สีจิ้นผิงยังเคยมีประสบการณ์ในกองทัพปลดแอกประชาชนในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1979 - 1982 กล่าวคือ

เขาเคยเป็นเลขาของอดีตผู้บังคับบัญชาของบิดาคือ เกิงเปียว (耿飚) ซึ่งในปี ค.ศ. 1979 เกิงเปียวได้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการและสมาชิกประจำของคณะกรรมการทหารส่วนกลางแห่งพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งถือได้ว่าเป็นตำแหน่งระดับสูงในพรรคคอมมิวนิสต์และในปี ค.ศ. 1981 เกิงเปียวได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมภายใต้คณะมุขมนตรี การทำงานกับเกิงเปียวในตลอดช่วงเวลาดังกล่าวทำให้สีจิ้นผิงมีความคุ้นเคยกับกองทัพปลดแอกประชาชน จึงถือได้ว่าเป็นโอกาสสำคัญที่ทำให้กองทัพยอมรับบุคลากรจากฝ่ายการเมืองและสถาปนาอำนาจการบังคับบัญชาการกองทัพที่แท้จริงให้กลับเข้ามาสู่ตำแหน่งประธานคณะกรรมการทหารส่วนกลางอีกครั้งหนึ่ง

การปฏิรูปกองทัพปลดแอกประชาชนภายใต้สีจิ้นผิง

วาระเรื่องการปฏิรูปกองทัพปลดแอกประชาชน ถูกกล่าวถึงครั้งแรกในการประชุมคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์สามัญครั้งที่ 3 ของสมัชชาพรรคฯ สมัยที่ 18 ในวันที่ 12 พฤศจิกายน ค.ศ. 2013 โดยในหัวข้อที่ 15 มีการกล่าวถึงเป้าหมายของการปฏิรูปกองทัพว่า

ต้องการสร้างกองทัพที่จงรักภักดีต่อพรรคคอมมิวนิสต์จีน มีความสามารถที่จะชนะสงครามและยึดถือในวิถีดั้งเดิมที่ดั่งามภายใต้เงื่อนไขใหม่ได้ เราจะมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการป้องกันประเทศและกองทัพ จะมีความริเริ่มใหม่ ๆ ในการสร้างทฤษฎีทางการทหาร จะยกระดับยุทธศาสตร์การทหาร จะนำยุทธศาสตร์การทหารไปปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน และจะสร้างระบบกองกำลังทหารสมัยใหม่ที่มีลักษณะแบบจีน (China Internet Information Center 2014)

โดยตามเป้าหมายของคณะกรรมการกลางจะเน้นการปฏิรูปกองทัพใน 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ การปฏิรูประบบทหาร การปฏิรูปนโยบายของกองทัพ และการประสานการทำงานระหว่างกองทัพและพลเรือน

ในส่วนของการปฏิรูประบบทหาร ใจความสำคัญคือการเพิ่มอำนาจการบังคับบัญชาของคณะกรรมการทหารส่วนกลางให้มีอำนาจในการสั่งการที่แท้จริง ผ่านการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของกองทัพในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ของหน่วยงานภายใต้คณะกรรมการทหารส่วนกลาง การปรับปรุงระบบปฏิบัติการร่วมรบ (joint combat) ด้วยการสร้างยุทธบริเวณ (theaters of war) การประสานงานกองสนับสนุนการรบ และการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในการเพิ่มขีดความสามารถในการบังคับบัญชาของคณะกรรมการทหารส่วนกลาง และยังรวมไปถึงการปรับปรุงโครงสร้างอัตรากำลังพลให้มีสัดส่วนสมดุลกันมากขึ้นระหว่างภาคสนามและภาคบริการ ระหว่างเจ้าหน้าที่กับทหารและระหว่างหน่วยรบกับฝ่ายเสนานิการ โดยในการปฏิรูปในครั้งนี้จะเน้นไปที่การลดบุคลากรและยุบหน่วยงานที่ไม่เกี่ยวกับการรบออกไปจากงานของกองทัพ และอีกประการที่สำคัญคือการให้ความสำคัญกับงานด้านวิชาการของกองทัพเพื่อที่จะสร้างโรงเรียนฝึกทหารเพื่อที่จะสร้างทหารอาชีพแบบใหม่ขึ้นมา

ในการปฏิรูปนโยบายกองทัพ จะให้ความสำคัญกับการจัดการบุคลากรและการใช้จ่ายงบประมาณ โดยในส่วนของบุคลากรมีการระบุไว้ว่าจะมีการปรับเปลี่ยนนโยบายทางด้านทรัพยากรบุคคลของกองทัพและนวัตกรรมการในเชิงสถาบันโดยจะมีการจัดตั้งระบบเจ้าพนักงานทหารอาชีพ มีการพัฒนาระบบเจ้า

พนักงานฝ่ายพลเรือนในกองทัพ รวมทั้งระบบการเกษียณ และการแทนที่บุคลากรของกองทัพอีกด้วย ส่วนด้านงานงบประมาณ จะมีการพัฒนาแผนการจัดสรรงบประมาณของกองทัพใหม่ มีการรวมศูนย์ทางด้านการใช้จ่ายงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง และระบบสวัสดิการทหารต่าง ๆ โดยให้การตัดสินใจในประเด็นนี้ทั้งหมดขึ้นอยู่กับส่วนกลาง นอกจากนี้ยังครอบคลุมไปถึงการยกระดับกฎทหาร การบังคับใช้กฎ และการแสวงหาช่องทางในการพัฒนา การจัดการกองกำลังอีกด้วย

สุดท้ายคือการบูรณาการการปฏิบัติการระหว่างฝ่ายทหารกับฝ่ายพลเรือน มีการตั้งเป้าที่จะดำเนินการใน 3 ส่วน ดังนี้

1) จัดตั้งสถาบันขึ้นเพื่อทำให้การพัฒนาร่วมกันระหว่างฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนอยู่ภายใต้ผู้นำหนึ่งเดียวที่มีเอกภาพ โดยสถาบันนี้จะรับผิดชอบงานระหว่างทหารกับรัฐบาลท้องถิ่น ระหว่างอุปสงค์และอุปทานทางการทหาร รวมไปถึงการจัดการข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ

2) จัดการกับกิจการอุตสาหกรรมและการพัฒนาเทคโนโลยีเชิงวิทยาศาสตร์ของกองทัพ โดยจะมีการเปลี่ยนแปลงระบบและกลไกในการทำวิจัย การผลิต ยุทธโศปกรณ์ และการจัดซื้อจัดจ้างของกองทัพ ในขณะที่วิสาหกิจที่เป็นเอกชนจะได้รับการชี้นำในการวิจัย พัฒนา การผลิต และการบำรุงรักษายุทธโศปกรณ์ของกองทัพจากส่วนกลาง และกองทัพจะเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาทำสัญญาต่าง ๆ กับกองทัพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการขนส่งลำเลียง

และ 3) บูรณาการการศึกษาระหว่างกองทัพกับพลเรือน จะปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาทางด้านการ

ป้องกันประเทศ ปฏิรูประบบการโยกย้ายกำลังคน และระบบการเกณฑ์ทหารทั้งในช่วงสันติและยามสงคราม รวมถึงการปฏิรูประบบประจำการของทหารและการจัดการป้องกันชายแดน ชายฝั่ง และอากาศของประเทศจีน (China Internet Information Center 2014)

ทั้งหมดนี้ทำให้เห็นได้ถึงภาพรวมของโครงการปฏิรูปกองทัพที่ผู้นำพรรคอย่างสีจิ้นผิงได้วางไว้ ส่วนในทางปฏิบัตินั้น เมื่อวันที่ 14 มีนาคม ค.ศ. 2014 คณะกรรมการกลางพรรคฯ ได้มีการจัดตั้งกลุ่มผู้นำย่อยว่าด้วยการปฏิรูปคณะกรรมการทหารส่วนกลางเพื่อตอบสนองต่อแผนการดังกล่าว โดยในกลุ่มผู้นำย่อยกลุ่มนี้มีสีจิ้นผิงเป็นหัวหน้ากลุ่มและในวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ. 2015 กลุ่มผู้นำย่อยดังกล่าวได้นำเสนอร่าง “แผนการปฏิรูปการป้องกันประเทศและกองทัพในเชิงลึก” (Overall Programme of Deepening National Defense and Military Reforms) ต่อคณะกรรมการประจำของคณะกรรมการทหารส่วนกลางซึ่งได้รับการอนุมัติในวันที่ 22 กรกฎาคม ค.ศ. 2015 จากนั้นคณะกรรมการทหารส่วนกลางก็ได้ยื่นเรื่องดังกล่าวเข้าสู่คณะกรรมการประจำกรมการเมืองซึ่งได้รับการอนุมัติในวันที่ 29 กรกฎาคม ค.ศ. 2015 โดยที่สีจิ้นผิงเป็นประธานของคณะกรรมการทั้งสามชุดที่ได้กล่าวไป

หลังจากผ่านกระบวนการทางการเมืองเป็นที่เรียบร้อยแล้ว คณะกรรมการประจำคณะกรรมการทหารส่วนกลางก็ได้มีการจัดประชุมกันเพื่อจัดทำ “แผนปฏิบัติงานเพื่อการปฏิรูปโครงสร้างการบังคับบัญชาและการบริหารงานของกองทัพ” (Implementation Plan for Administration and Command Structure Reform) จนในที่สุด เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน ค.ศ. 2015 สีจิ้นผิงก็ประกาศใช้แผนงานดังกล่าว และมุ่งเป้าหมายว่าการ

ปฏิรูปกองทัพภายใต้แผนปฏิบัติงานนี้จะเป็นที่สำเร็จ โดยสมบูรณ์ทั้งหมดและทำให้กองทัพปลดแอกประชาชน กลายเป็นกองกำลังที่เข้มแข็งระดับโลกให้ได้ภายในปี ค.ศ. 2050 (You 2018, 8) โดยจะกำหนดเป้าหมายเป็น สองระยะคือการทำให้กองทัพมีความเป็นสมัยใหม่ ภายในปี ค.ศ. 2035 และเป็นประเทศชั้นนำทางการทหาร ของโลกให้ได้ภายในปี ค.ศ. 2050 (Zhao 2017)

ในส่วนต่อจากนี้ จะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นกับกองทัพปลดแอกประชาชนในช่วงระหว่าง ค.ศ. 2015 - 2018 แล้วในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 2015 - 2018 โดยจะแบ่งประเภทของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างตาม การแบ่งในมิติของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์ คือการปฏิรูปโครงสร้างกองทัพ การปฏิรูปนโยบายกองทัพ และการบูรณาการการปฏิบัติการระหว่างฝ่ายทหารและ ฝ่ายพลเรือน

ส่วนแรกคือการปฏิรูปโครงสร้างกองทัพ ซึ่ง จะเน้นไปที่การเพิ่มอำนาจบังคับบัญชาอย่างเด็ดขาดให้ แก่คณะกรรมการทหารส่วนกลางเพราะในช่วงก่อน หน้านี้ ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นคืองานในส่วนที่เกี่ยวข้อง กับกองทัพทั้งหมดจะขึ้นอยู่กับสีกกรมใหญ่ภายใต้ คณะกรรมการทหารส่วนกลาง ได้แก่ กรมงานเจ้า พนักงาน กรมงานการเมือง กรมงานลำเลียง และกรมงาน ยุทธโศภกรณ์ ทำให้คณะกรรมการทหารส่วนกลางที่มี ประธานเป็นผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์แทบจะไม่มีอำนาจ ที่แท้จริงในการบังคับบัญชากองทัพแต่อย่างใด นอกจาก นั้นการที่กองทัพบกมีอิทธิพลนำในการบังคับบัญชามาก จนเกินไป ส่งผลให้โครงสร้างของกองทัพไม่สอดคล้อง ต่อบริบทแวดล้อมทางความมั่นคงของจีนที่เปลี่ยนแปลง ไปอีกด้วย อันจะเป็นอีกปัญหาสำคัญที่จะนำมาสู่ปัญหา ในการปฏิบัติการร่วมกันของบรรดาเหล่าทัพต่าง ๆ โดย

ภายใต้สี่จีนผิง คณะกรรมการทหารส่วนกลางมีการ ปรับปรุงโครงสร้างของกองทัพดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง ในวันที่ 11 มกราคม ค.ศ. 2016 คณะกรรมการทหารส่วนกลางภายใต้การนำของสี่จีนผิง มีคำสั่งให้ยุบกรมงานทั้งสี่และจัดตั้งหน่วยงานใหม่ โดยเน้นงานเฉพาะตามหน้าที่ทั้งหมด 15 หน่วยที่ขึ้นต่อ คณะกรรมการทหารส่วนกลางโดยตรง ทั้งนี้หน่วยงาน ที่จัดตั้งขึ้นใหม่นี้สามารถแบ่งได้เป็นสามประเภทคือ

1) กรมงาน 6 กรมงาน ได้แก่ กรมงานเจ้าพนักงานร่วม กรมงานการเมือง กรมงานลำเลียงขนส่ง กรมงาน ยุทธโศภกรณ์ กรมงานจัดการฝึกทหาร และกรมงานโยก ย้ายทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ 2) คณะกรรมการ 3 ชุด ได้แก่ คณะกรรมการตรวจสอบวินัย คณะกรรมการ ด้านความสัมพันธ์การเมืองและกฎหมายและคณะกรรมการ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และ 3) สำนักงาน 5 หน่วย ได้แก่ สำนักงานวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ สำนักงาน ปฏิรูปองค์กร สำนักงานความร่วมมือทางการทหาร ระหว่างประเทศ สำนักบัญชี และสำนักงานจัดการความสัมพันธ์ภายในกองทัพ

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากโครงสร้างใหม่แล้วจะ พบได้ว่ากรมงานเจ้าพนักงานเป็นหน่วยงานที่ได้รับผล กระทบมากที่สุดในบรรดาสีกกรมงานเดิม โดยที่งานที่เคย กระจุกตัวอยู่ที่กรมงานเจ้าพนักงานเดิม ไม่ว่าจะเป็นงาน ด้านเทคนิคงานด้านข้อมูลข่าวสาร งานด้านการวางแผน เชิงยุทธศาสตร์ งานด้านการฝึกกำลังพลงานด้านการ เคลื่อนย้ายสรรพกำลัง งานด้านการจัดการความสัมพันธ์ กองทัพ และงานด้านการจัดการการลำเลียงสนับสนุน ซึ่งทั้งหมดนี้เคยเป็นหน่วยงานย่อยภายใต้กรมเจ้าพนักงาน ได้ถูกกระจายออกไปและยกระดับให้เป็นกรมงานและ สำนักงานภายใต้คณะกรรมการทหารส่วนกลาง โดย

หน้าที่ที่ยังคงเหลือไว้ในกรมเจ้าพนักงานใหม่คืองานด้านการบังคับบัญชาและงานด้านการข่าวกรองเท่านั้น (Wuthnow and Saunders 2017, 10-16)

ส่วนงานของกรมงานการเมืองเดิมที่เคยมีคือ การปลูกฝังอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ในกองทัพ การตรวจสอบวินัยกองทัพ งานด้านความยุติธรรม การโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda) การเชื่อมความสัมพันธ์กับกองทัพของต่างประเทศ งานด้านสื่อของกองทัพ และการดูแลระบบผู้ตรวจการทางการเมือง (political commissars) ของกองทัพ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารครั้งนี้ได้มีการแยกงานด้านความยุติธรรมและงานด้านระบบผู้ตรวจการทางการเมืองออกไปให้ขึ้นกับคณะกรรมการด้านความสัมพันธ์การเมืองและกฎหมาย ส่วนงานด้านการตรวจสอบวินัยกองทัพนั้นก็ขึ้นตรงกับคณะกรรมการตรวจสอบวินัย โดยที่คณะกรรมการชุดนี้จะเป็นหน่วยงานสำคัญที่ทำหน้าที่ในการรณรงค์ต่อต้านการฉ้อราษฎร์บังหลวงในกองทัพปลดแอกประชาชน ส่วนงานด้านการเชื่อมความสัมพันธ์กับกองทัพต่างประเทศก็ถูกโอนไปให้สำนักงานความร่วมมือทางการทหารระหว่างประเทศภายใต้คณะกรรมการทหารส่วนกลาง จึงทำให้งานของกรมงานการเมืองใหม่ที่ถูกจัดตั้งขึ้นมาภายใต้นโยบายปฏิรูปกองทัพของสีจิ้นผิงคือการโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda) และงานด้านสื่อของกองทัพเท่านั้น

นอกจากนั้นงานของกรมงานลำเลียงเดิมได้แก่ การขนส่ง การลำเลียงทรัพยากร การจัดการด้านที่พักทหาร การบริการด้านการแพทย์ การจ่ายเงินเดือน และสวัสดิการต่าง ๆ ของกองทัพนั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงสำคัญคือการย้ายกองรบแนวหลังที่อยู่อันออกไปตั้งเป็น “กองกำลังลำเลียงสนับสนุนร่วม” (Joint Logistic

Support Force) ในเดือนกันยายน ค.ศ. 2016 โดยหน่วยงานนี้จะมีบทบาทเป็นอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการปฏิบัติการของกองทัพภาคสนามอีกด้วย

สุดท้ายคือการแยกงานด้านการวิจัยและพัฒนาออกจากกรมงานยุทธโปกรณ์เดิม โดยมีการจัดตั้งใหม่เป็นคณะกรรมการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อันจะเป็นกลไกสำคัญในการทำหน้าที่เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนเข้าไว้ด้วยกัน นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานทางด้านวิชาการของกรมงานยุทธโปกรณ์เดิมก็ได้ถูกย้ายออกไปให้ขึ้นตรงกับกรมงานจัดการฝึกทหาร ทั้งนี้งานที่ยังคงอยู่กับกรมงานยุทธโปกรณ์ที่ถูกตั้งขึ้นใหม่คืองานด้านการผลิตจัดเก็บ และซ่อมบำรุงอาวุธยุทธโปกรณ์ของกองทัพ อย่างไรก็ตามจากคำสั่งดังกล่าวยังไม่เป็นที่ชัดเจนว่า คณะกรรมการทหารส่วนกลางมีแนวทางในการจัดการประเด็นด้านการขายอาวุธและการแพร่กระจายอาวุธของกองทัพอย่างไรบ้าง

ประการที่สอง นอกจากการแก้ปัญหาเรื่องกรมงานทั้ง 4 แล้ว การจัดสมดุระหว่างเหล่าทัพทั้ง 4 ก็เป็นอีกงานที่คณะกรรมการทหารส่วนกลางให้ความสำคัญ เนื่องจากการที่กองทัพบกมีอำนาจในสำนักงานใหญ่ของกองทัพมากกว่ากองทัพอื่น ๆ ทำให้บุคลากรของกองทัพบกเป็นผู้บัญชาการภาคสนามในการร่วมรบของทั้งสี่เหล่าทัพ ส่งผลให้การวางแผนปฏิบัติการร่วมทางทหารในช่วงก่อนหน้านี้ให้ความสำคัญไปที่กองทัพบกเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งนอกจากจะทำให้บทบาทของเหล่าทัพอื่น ๆ มีน้อยลงแล้ว ยังเป็นการปฏิบัติการที่ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกและภูมิภาคภายหลังสงครามเย็นสิ้นสุดได้เท่าที่ควร เนื่องจากประเด็นข้อพิพาทร่วมสมัยที่จีนมีกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมไปถึงประเด็น

เรื่องการจัดกาารบูรณาภาพเหนือดินแดนของตนเองนั้น ส่วนใหญ่จะมีความเกี่ยวข้องกับทะเล ไม่ว่าจะเป็นข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ ข้อพิพาทในทะเลจีนตะวันออก ปัญหาไต้หวัน ฮองกง และมาเก๊า ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกองทัพเรือ กองทัพอากาศ และกองทัพจรวดทั้งสิ้น

ในการนี้คณะกรรมการทหารส่วนกลางจึงมีคำสั่งให้จัดตั้งสำนักงานใหญ่ของกองทัพบกขึ้นใหม่ที่กรุงปักกิ่งซึ่งแยกออกจากสำนักงานใหญ่ของกองทัพปลดแอกประชาชนเดิม โดยที่บุคลากรของกองทัพบกจากสำนักงานใหญ่เดิมบางส่วนได้ถูกโยกย้ายให้มาทำงานในสำนักงานใหญ่ของกองทัพบก อันจะส่งผลให้สัดส่วนของเจ้าหน้าที่ในสำนักงานใหญ่ของกองทัพปลดแอกประชาชนมีสัดส่วนของบุคลากรของกองทัพบกน้อยลงและมีความสมดุลกันมากยิ่งขึ้น ทั้งหมดนี้เป็น การปูพื้นฐานไปสู่การปรับเปลี่ยนโครงสร้างการปฏิบัติการของกองทัพแบบใหม่

ประการที่สาม ในแง่ของการปฏิบัติการร่วมกันระหว่างเหล่าทัพ คณะกรรมการทหารส่วนกลางมีการจัดตั้ง “ยุทธบริเวณ” (theater commands) ใหม่ขึ้นมาโดยให้ขึ้นกับคณะกรรมการทหารส่วนกลางโดยตรงและมีการลดขนาดจากการแบ่งเขตทหาร (military regions) จาก 7 เขต ให้เหลือ 5 หน่วยยุทธบริเวณซึ่งประกอบด้วยยุทธบริเวณภาคตะวันออก ยุทธบริเวณภาคใต้ ยุทธบริเวณภาคตะวันตก ยุทธบริเวณภาคเหนือ และยุทธบริเวณในภาคกลาง ประเด็นนี้จัดได้ว่าเป็นหนึ่งในการลดบทบาทในการควบคุมกองทัพของกองทัพบกอีกเช่นกัน เนื่องจากการแบ่งพื้นที่ปฏิบัติการทางทหารเป็น 7 พื้นที่นั้นใช้ยุทธศาสตร์การปฏิบัติการของกองทัพบกเป็นตัวแบ่งสำคัญ จึงทำให้ไม่

ได้สะท้อนถึงยุทธศาสตร์การร่วมปฏิบัติการของทั้ง 4 เหล่าทัพที่แท้จริง

ยุทธบริเวณที่จัดตั้งขึ้นมาใหม่ทั้งห้า นั้น ถือได้ว่าเป็นสำนักงานใหญ่ของกองทัพในแต่ละภูมิภาค โดยมีเป้าหมายสำคัญในภาพรวมคือ “การรักษาสันติภาพ ป้องปรามสงคราม และชนะการรบ” (Wuthnow and Saunders 2017, 17) และในแต่ละภูมิภาคก็จะมีวางแผนในทางยุทธศาสตร์เพื่อตอบสนองต่อภัยคุกคามประเทศจีนที่แตกต่างกัน ในส่วนของยุทธบริเวณภาคตะวันออกจะให้ความสำคัญกับการจัดการประเด็นเรื่องไต้หวันและทะเลจีนตะวันออก ยุทธบริเวณภาคใต้จะเน้นไปที่การจัดการประเด็นความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ ยุทธบริเวณภาคเหนือจะรับผิดชอบรับมือกับประเด็นเรื่องคาบสมุทรเกาหลี ยุทธบริเวณภาคตะวันตกจะมุ่งเน้นไปที่การรับมือกับปัญหาต่างๆ ที่เข้ามาจากอนุทวีปเอเชียกลาง เช่น ปัญหาผู้ก่อการร้ายข้ามแดน และรวมไปถึงการดูแลพรมแดนระหว่างจีน - อินเดียอีกด้วย และสุดท้ายคือยุทธบริเวณในภาคกลางมีเป้าหมายสำคัญคือการปกป้องเมืองหลวงและให้การสนับสนุนยุทธบริเวณอื่น ๆ รอบประเทศตามความจำเป็น

ทั้งนี้เพื่อการบรรลุเป้าหมายเหล่านี้ ยุทธบริเวณใหม่จะต้องเป็นศูนย์กลางในการวางยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างเหล่าทัพของกองทัพปลดแอกประชาชน ไม่ว่าจะเป็นกองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ และกองทัพจรวด นอกจากนั้นยังต้องประสานงานกับกองกำลังสนับสนุนทางยุทธศาสตร์ (Strategic Support Force) และกองส่งกำลังบำรุงทางยุทธศาสตร์ร่วม (Joint Strategic Support Force) ที่จัดตั้งขึ้นมาใหม่เช่นกัน เพื่อที่จะทำให้แผนการปฏิบัติการร่วมกันของกองทัพปลดแอกประชาชนสามารถบรรลุเป้าประสงค์ที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ประการที่สี่ คณะกรรมการทหารส่วนกลาง มีคำสั่งให้จัดตั้ง “กองกำลังสนับสนุนทางยุทธศาสตร์” (Strategic Support Force) ขึ้นมาในช่วงปลายปี ค.ศ. 2015 โดยมีโครงสร้างคล้ายกับกองทัพจรด แต่จะเน้นไปที่ประเด็นที่เกี่ยวกับความมั่นคงในรูปแบบใหม่และเทคโนโลยี ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติการในอวกาศ เทคโนโลยีไซเบอร์ อินเทอร์เน็ต และปัญญาประดิษฐ์ ทั้งนี้กองกำลังดังกล่าวเป็นการดึงเอาหน้าที่เหล่านี้ออกมาจากกรมงานเก่าของกองทัพ ไม่ว่าจะเป็นกรมงานบุคลากร กรมงานการเมือง และกรมงานยุทธโประกรณ์เพื่อให้มาร่วมกันสร้างความเข้มแข็งและประสานงานในการจัดการประเด็นเหล่านี้ได้มากขึ้น ทั้งนี้กองกำลังสนับสนุนทางยุทธศาสตร์มีนายพลกวาจิน อดีตอธิการบดีของวิทยาลัยศาสตร์ทหารของกองทัพปลดแอกประชาชน (PLA Academy of Military Science) เป็นผู้บังคับบัญชา

ประเด็นนี้ทำให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในส่วนนี้เป็นการเตรียมพร้อมสำหรับประเด็นความมั่นคงใหม่ที่มาพร้อมกับการพัฒนาของเทคโนโลยี โดยในกองกำลังสนับสนุนทางยุทธศาสตร์ประกอบด้วยสองกรมใหญ่คือกรมระบบอวกาศและกรมระบบเครือข่าย สำหรับหน้าที่สำคัญของกรมระบบอวกาศคือการฝึกบุคลากรในการทำกิจกรรมในอวกาศ เช่น นักบินอวกาศ การส่งกระสวยดาวเทียม การควบคุมและตรวจหาดาวเทียม การประจำสถานีอวกาศ และการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศ ในขณะที่หน้าที่สำคัญของกรมระบบเครือข่ายคือการจัดการข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อสร้างขีดความสามารถของกองทัพปลดแอกประชาชนในการทำสงครามข้อมูลข่าวสาร

ประการที่ห้า ในเดือนกันยายน ค.ศ. 2016 ประธานคณะกรรมการทหารส่วนกลางมีคำสั่งให้จัดตั้งกองกำลังทางยุทธศาสตร์ร่วม (Joint Strategic Support Force) โดยแยกหน้าที่ออกมาจากกรมงานลำเลียงเดิมเพื่อที่จะทำให้งานการลำเลียงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นยุทธโประกรณ์ กำลังคน และข้อมูลข่าวสารของกองทัพในภาคปฏิบัติมีความเป็นเอกภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้กองกำลังดังกล่าวจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการปฏิรูปกองทัพในแง่ของการสนับสนุนยุทธบริเวณในการบูรณาการการปฏิบัติการร่วม รวมไปถึงสนับสนุนการฝึกทหารร่วมของกรมงานจัดการฝึกทหาร นอกจากนั้นยังเป็นการช่วยสนับสนุนให้กองทัพปลดแอกประชาชนได้แสดงให้เห็นถึงขีดความสามารถในการโยกย้ายทรัพยากรเพื่อทำสงครามได้อย่างเต็มที่อีกด้วย (McCauley 2018, 8-10)

การปฏิรูปกองทัพในส่วนที่สองคือการปฏิรูปนโยบายกองทัพ ซึ่งจะเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างงบประมาณ รวมไปถึงการสร้างกฎและการบังคับใช้กฎในกองทัพ โดยในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 2016-2018 มีความเปลี่ยนแปลงทางด้านนโยบายของกองทัพทั้งสองด้านดังกล่าว ซึ่งนอกจากการเพิ่มงบประมาณให้แก่กองทัพปลดแอกประชาชนจำนวนมากแล้ว นโยบายที่สำคัญ 2 ประการที่ถือได้ว่าเป็นหมุดหมายสำคัญของการปฏิรูปกองทัพในครั้งนี้คือการยกเลิกการทำกิจกรรมอื่น ๆ ของกองทัพนอกเหนือไปจากการรบและการปรับลดกำลังทหาร โดยจะอธิบายรายละเอียดที่ได้มีการปฏิรูปไปแล้วทั้งสองประเด็น ดังนี้

ประการแรก ในเดือนมีนาคม 2016 คณะกรรมการทหารส่วนกลางได้มีคำสั่งให้กองทัพยกเลิกการทำกิจการอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการเปิดให้เข้าพื้นที่ของทหารและ

การประกอบกิจการอื่น ๆ ของกองทัพ เช่น โรงแรม โรงพยาบาล ร้านอาหาร ฯลฯ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการรบให้หมดสิ้นภายใน 3 ปี ทั้งนี้ *PLA Daily* กล่าวถึงมาตรการดังกล่าวว่า “เป็นการทำให้กองทัพหันไปให้ความสนใจกับการสร้างขีดความสามารถให้ประชาชนสงครามได้อย่างเต็มที่ การแสวงหากำไรจะเป็น...(การ) นำกองทัพไปสู่หายนะ” (Mai 2016)

ประเด็นนี้มีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากการที่กองทัพมีกิจการเป็นของตนเองนั้นเริ่มต้นในสมัยของเติ้งเสี่ยวผิง พร้อม ๆ ไปกับแนวนโยบาย “เทา กวงอย่างฮุย” (韬光养晦) ซึ่งมีใจความสำคัญคือการไม่ทำตัวโดดเด่นในทางการเมืองระหว่างประเทศ ในขณะที่ทุ้มเทรียการที่มีในการพัฒนาตนเองไปก่อน โดยภายใต้แนวนโยบายดังกล่าว เติ้งเสี่ยวผิงได้ตั้งงบประมาณของกองทัพออกไปเพื่อใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ จึงทำให้งบประมาณของกองทัพที่ได้จากส่วนกลางน้อยลง ด้วยเหตุนี้ในช่วงราวทศวรรษ 1980 เติ้งเสี่ยวผิงจึงอนุญาตให้กองทัพปลดแอกประชาชนสามารถจัดตั้งบริษัทแสวงหากำไรของตนเองได้หรือออกไปทำสัญญากับบริษัทข้างนอกเพื่อที่จะหาเงินทุนของตัวเองในการใช้จ่ายในกองทัพ ทั้งนี้ในปี ค.ศ. 1998 เจียงเจ่อหมินได้มีความพยายามออกคำสั่งให้กองทัพปลดแอกประชาชนยกเลิกการประกอบกิจการเหล่านี้ เนื่องจากดังที่กล่าวไปแล้วว่าผู้นำพรรครุ่นที่ 3 และ 4 มีการเพิ่มงบประมาณให้แก่กองทัพจำนวนมาก แต่ในความพยายามดังกล่าว เจียงเจ่อหมินต้องประสบกับแรงกดดันจากกองทัพอยู่พอสมควร ซึ่งผลคือ “การยกเลิกบางกิจการแบบมีข้อยกเว้นจำนวนมาก” ส่วนในสมัยหูจิ่นเทาที่ไม่ได้มีการแตะประเด็นนี้อีกเลย (Chan 2016)

ด้วยเหตุนี้การออกคำสั่งดังกล่าวจึงถือได้ว่าเป็นการปรับโครงสร้างทางด้านงบประมาณของกองทัพให้กองทัพมีการพึ่งพาตนเองทางด้านรายได้น้อยลง ขณะเดียวกันก็ต้องพึ่งพาส่วนกลางมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้ว่าการจัดตั้งสำนักบัญชีใหม่ภายใต้คณะกรรมการทหารส่วนกลาง อันแสดงให้เห็นถึงการรวมศูนย์เข้าสู่ศูนย์กลางที่แท้จริง ในประเด็นนี้ รัฐบาลกลางภายใต้ผู้นำพรรครุ่นที่ 5 ก็ได้ใช้นโยบายด้านงบประมาณรูปแบบเดียวกันในการควบคุมพฤติกรรมของรัฐบาลท้องถิ่น เพื่อให้แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของแต่ละกลุ่มภูมิภาคมีการประสานงานและเป็นไปในทิศทางเดียวกันภายใต้กรอบ “สามยุทธศาสตร์ใหญ่” ได้แก่ การพัฒนาภูมิภาค ปักกิ่ง-เทียนจิน-เหอเป่ย์ อย่างบูรณาการ (The Coordinated Development of the Beijing-Tianjin- Hebei Region) แถบเศรษฐกิจแม่น้ำแยงซี (Yangtze River Economic Belt) และความริเริ่มแถบ-ทาง (Belt and Road Initiative) โดยการให้เงินโอนจากรัฐบาลกลางจำนวนมาก (transfer payment) แก่รัฐบาลท้องถิ่นเพื่อไปทำในสิ่งที่รัฐบาลกลางกำหนด (National People's Congress of the People's Republic of China 2018) อันเป็นแนวนโยบายที่แตกต่างไปจากแนวนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของเติ้งเสี่ยวผิงโดยสิ้นเชิงเช่นเดียวกัน

ประการที่สอง คณะกรรมการทหารส่วนกลางมีแนวดำริในปี ค.ศ. 2015 ที่จะปรับลดกองทัพให้มีขนาดเล็กลง โดยมีการปรับลดอัตรากำลังพลลงกว่า 300,000 นายให้สำเร็จภายในปี ค.ศ. 2017 ทำให้กำลังพลทั้งหมดจากที่มีอยู่เดิม 2.3 ล้านนายจะเหลือ 2 ล้านนาย ซึ่งถึงแม้ว่าในเดือนกันยายน ค.ศ. 2015 หยางหยูจิน โฆษกกระทรวงกลาโหมของจีนมีการให้ข้อมูลว่า “เป็นการแสดงออกถึงความจริงใจและความต้องการที่จะร่วมมือกับประเทศอื่น ๆ เพื่อธำรงรักษาสันติภาพโลก...

และยังแสดงให้เห็นถึงการมองในเชิงรุกและมีความรับผิดชอบของจีนในการส่งเสริมมาตรการควบคุมทหารและการลดอาวุธ” (Yao 2015) แต่ในขณะเดียวกัน เขาก็ยังกล่าวต่ออีกว่าในแง่ของการจัดการโครงสร้างของกองทัพแล้ว “การปรับลดอัตรากำลังพลดังกล่าวจะเป็นปัจจัยสำคัญในการปรับขนาดและโครงสร้างของกองทัพปลดแอกประชาชน...และยังทำให้การจัดการทรัพยากรของกองทัพสามารถเป็นไปได้สะดวกมากขึ้น สามารถพัฒนาได้เร็วขึ้น และสามารถพัฒนาคุณภาพของระบบข้อมูลข่าวสารของกองทัพได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น” (Yao 2015)

ทั้งนี้การปรับลดขนาดของกองทัพปลดแอกประชาชนครั้งนี้ ไม่ใช่ความพยายามครั้งแรกของประเทศจีน โดยในปี ค.ศ. 1985 มีการลดทหารจำนวน 1,000,000 นาย ในปี ค.ศ. 1997 มีการปรับลดอีก 500,000 นาย และในปี ค.ศ. 2003 อีก 200,000 นาย (Tiezzi 2015) จึงนับได้ว่าในแต่ละสมัยของผู้หน้านับจากเติ้งเสี่ยวผิงมาจนถึงสีจิ้นผิง มีความพยายามปรับลดกำลังพลมาโดยตลอด แต่ความแตกต่างที่สำคัญของการปรับลดทหารในครั้งนี้คือจะมีการลดกำลังพลจากกองทัพบกในระดับผู้บังคับบัญชาอย่างน้อยจำนวน 170,000 นายซึ่งสอดคล้องกับการยุบ 7 เขตทหารตามแผนการปรับโครงสร้างของกองทัพปลดแอกประชาชน ทั้งนี้ผลลัพธ์สำคัญที่เกิดขึ้นคือสมดุลใหม่ของสัดส่วนระหว่างกองทัพบกกับหน่วยอื่น ๆ ในกองทัพ ซึ่งนับได้ว่าเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์จีนที่กองทัพบกมีขนาดน้อยกว่า 50% ของทหารทั้งหมด โดยมีปริมาณทหารบกต่ำกว่า 1 ล้านนาย อันจะส่งผลให้การทำงานร่วมกันของทั้ง 4 เหล่าทัพสามารถเป็นไปได้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสถานการณ์ทางยุทธศาสตร์ร่วมสมัยของจีนที่มีความจำเป็นต้องให้ความ

สำคัญกับกองทัพเรือมากยิ่งขึ้น (Times Internet 2018) นอกจากนั้นจะยังมีการลดกำลังพลที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการรบลงไปกว่า 100,000 นาย ในทั้ง 4 เหล่าทัพ โดยกำลังพลที่จะถูกปรับลดในส่วนนี้ ได้แก่ แพทย์ นักการสื่อสาร กลุ่มศิลปิน โดยจะเปลี่ยนงานคนกลุ่มนี้ไปสู่งานของภาคพลเรือน ในขณะที่เจ้าหน้าที่บางคนก็จะถูกปลดเกษียณก่อนเวลา

นอกจากนั้นการปรับลดทหารในครั้งนี้ยังมีความเกี่ยวข้องกับการรณรงค์ต่อต้านการฉ้อราษฎร์บังหลวงอีกด้วย โดยที่ในจำนวน 300,000 คนนี้ มีอยู่ประมาณ 3,000 คนถูกสั่งให้ย้ายออกจากตำแหน่งและมีการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับการทุจริต ซึ่งในจำนวนนี้รวมไปถึงบุคคลระดับนายพลกว่า 50 คนด้วย (Times Internet 2018) จึงอาจกล่าวได้ว่าการปรับลดบุคลากรของกองทัพครั้งนี้เป็นการถอนรากถอนโคนกลุ่มผู้นำทหารเดิมที่มีพฤติกรรมฉ้อฉลและไม่เชื่อฟังส่วนกลางพรรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในแง่นี้จึงทำให้สีจิ้นผิงซึ่งเป็นผู้นำฝ่ายการเมืองสามารถรวบรวมอำนาจในการบังคับบัญชากองทัพให้เข้าสู่ศูนย์กลางพรรคได้อย่างราบรื่น

ส่วนที่สามคือการปฏิรูปด้านการบูรณาการการปฏิบัติการระหว่างฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน สามารถแบ่งได้เป็นสองส่วนคือส่วนที่ว่าด้วยการพัฒนากองทัพ โดยที่กองทัพอนุญาตให้ฝ่ายพลเรือนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเทคโนโลยีทหารและยุทธโศปกรณ์ได้ โดยองค์การสำคัญที่ทำหน้าที่ดังกล่าวคือคณะกรรมการวิทยาศาสตร์และกรรมงานพัฒนายุทธโศปกรณ์ ภายใต้คณะกรรมการบริหารทหารส่วนกลาง ส่วนที่สองคืองานในเชิงองค์ความรู้และยุทธศาสตร์ของการปฏิบัติการทางการเมือง (political work) ของกองทัพ โดยมีแนวคิดหลักคือยุทธศาสตร์ “สามสงคราม” (三战: ซานจ้าน)

ได้แก่ สงครามจิตวิทยา สงครามความเห็นสาธารณะ (หรือสงครามสื่อ) และสงครามกฎหมายซึ่งมีเป้าหมายสำคัญคือ “การมีอิทธิพลต่อและมุ่งเป้าหมายไปที่จิตวิทยาของศัตรูผ่านการใช้ข้อมูลข่าวสารและสื่อในฐานะที่เป็นอาวุธใหม่” (Kania 2016, 10-13) โดยกองทัพจะทำการควบคุมความเห็นสาธารณะ การบั่นทอนความมุ่งมั่นของศัตรู การเปลี่ยนอารมณ์ความรู้สึก การชี้แนะทางจิตวิทยา การลบล้างการของศัตรู การป้องกันเชิงจิตวิทยา การจำกัดพฤติกรรมผ่านข้อกฎหมาย ซึ่งการที่จะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้นั้น จำเป็นต้องมีการบูรณาการระหว่างฝ่ายทหารกับฝ่ายพลเรือนเข้าไว้ด้วยกัน จึงอาจกล่าวได้ว่าแนวคิดยุทธศาสตร์สามสงครามเป็นการใช้ตรรกะสงครามของกองทัพปลดแอกประชาชนในยามสันติ

โดยในช่วงสมัยที่สี่จีนจึงเป็นประธานคณะกรรมาธิการทหารส่วนกลาง ได้มีความพยายามทำให้หลักการดังกล่าวมีความชัดเจนทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติการมากขึ้น โดยในปี ค.ศ. 2015 บทความในวารสาร *Science of Military Strategy* มีการกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสงครามใหม่ทั้งสามในฐานะองค์รวมที่ควรต้องมีการบูรณาการทุกภาคส่วนเพื่อการบริหารจัดการ (Kania 2016, 12-13) นอกจากนั้นกระทรวงต่างประเทศของจีนได้มีการร่วมมือกับกองทัพในแง่ของการใช้ยุทธศาสตร์ของสงครามกฎหมายกับต่างประเทศในกรณีที่เกี่ยวข้องกับบูรณาภาพเหนือดินแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือกรณีข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ นับตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2016 เป็นต้นมา ประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นถึงการบูรณาการร่วมกันระหว่างฝ่ายพลเรือนกับทหารภายใต้แนวคิดยุทธศาสตร์สามสงคราม

บทวิเคราะห์การปฏิรูปกองทัพกับความเป็นผู้นำจีน

ภายใต้การนำของสีจิ้นผิง การปฏิรูปกองทัพสามด้าน ได้แก่ การปฏิรูปโครงสร้างกองทัพ การปฏิรูปนโยบายกองทัพ และการปฏิรูปความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนเป็นการตอกย้ำหลักการ “พรรคคุมกองทัพ” ให้กลับมามีความศักดิ์สิทธิ์อีกครั้งหนึ่งและจากที่ได้อธิบายมาทั้งหมดนั้น ก็เป็นที่ชัดเจนว่าในกรณีของจีน กองทัพอยู่ภายใต้พรรค ไม่ใช่อยู่ภายใต้รัฐบาลแบบเดียวกันกับหลาย ๆ ประเทศซึ่งเป็นผลมาจากหลักการดังกล่าวด้วยเช่นกัน จึงเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อไปว่าลักษณะเช่นนี้ส่งผลอย่างไรต่อความเป็นผู้นำจีนในภาพรวม

หากนิยามสำคัญของการเป็นกองทัพสมัยใหม่ (modern army) คือการมีกองทัพประจำการภายใต้การบังคับบัญชาของรัฐบาล (Fisher 2010, 18-21) แล้ว ถึงแม้ว่ากองทัพปลดแอกประชาชนจะทำการปฏิรูปมากเพียงไร ก็จะไม่สามารถพัฒนาเป็นกองทัพสมัยใหม่ขึ้นมาได้ ตราบใดเท่าที่ยังยึดหลักการ “พรรคคุมกองทัพ” อยู่ ประเด็นนี้ สีจิ้นผิงย่อมตระหนักดีว่าลำพังหลักการนี้ไม่สามารถทำให้การปฏิรูปกองทัพให้มีความเป็นสมัยใหม่ได้และย่อมส่งผลต่อขีดความสามารถในการทำสงครามของกองทัพปลดแอกประชาชนที่ไม่ใช่กองทัพแห่งชาติด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้หลักการพรรคคุมกองทัพจึงต้องนำมาพิจารณาควบคู่ไปกับหลักการ “ตรีเอกานุภาพ แห่งอำนาจ” ที่ว่าผู้นำของจีนจะต้องเป็นผู้นำสูงสุดของสถาบันทางการเมืองทั้งสามคือเป็นเลขาธิการของพรรคคอมมิวนิสต์ เป็นประธานคณะกรรมาธิการทหารส่วนกลางของกองทัพปลดแอกประชาชน และเป็นประธานาธิบดีของรัฐบาลกลาง ซึ่งในปัจจุบันนี้สถาบัน

ทางการเมืองทั้งสามยังแยกกันอยู่ โดยสีจิ้นผิงใช้ระบบผู้นำในการกุมอำนาจการปกครองที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละสถาบัน

ในการกุมอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ สีจิ้นผิงยังคงรักษาระบบผู้นำร่วมไว้อยู่คือยังให้ความสำคัญกับฉันทามติในตัดสินใจของคณะกรรมการประจำกรมการเมืองและยังมีการมอบหมายหน้าที่เฉพาะให้กับผู้นำแต่ละคนในการรับผิดชอบและมีอำนาจเต็มในการจัดการผ่านการมีบทบาทนำในกลุ่มผู้นำย่อยด้านต่าง ๆ โดยในสมัยสีจิ้นผิง กลุ่มผู้นำย่อยเหล่านี้จะมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทจากเดิมที่เป็นที่ปรึกษาทางนโยบายให้กลายเป็นผู้ดำเนินการและประสานงานหลักทางด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การปราบปรามการฉ้อราษฎร์บังหลวง การส่งเสริมยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ การจัดการสื่อ หรือแม้กระทั่งการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ซึ่งในสมัยชาพรรคสมัยที่ 19 มีการยกระดับกลุ่มผู้นำย่อยบางกลุ่มให้เป็นคณะกรรมการกลางภายใต้คณะกรรมการกลางของพรรค ทำให้มีอำนาจเต็มในการจัดการในประเด็นนั้น ๆ มากยิ่งขึ้น ทั้งหมดนี้จะเห็นได้ในประเด็นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทหาร นอกจากนี้จะยังคงอยู่แล้ว ผู้นำประเทศรุ่นที่ 5 ยังทำให้ระบบผู้นำร่วมมีประสิทธิภาพมากขึ้นอีกด้วย

ในการกุมอำนาจการบัญชาการกองทัพ สีจิ้นผิงได้ปฏิรูปกองทัพและรวบอำนาจในการบัญชาการเข้าสู่คณะกรรมการทหารส่วนกลางซึ่งภายใต้โครงสร้างทางการเมืองจีนบังคับว่าผู้นำในการบังคับบัญชากองทัพต้องเป็นผู้นำเดียวที่มาจากพรรคคอมมิวนิสต์เพราะมีเพียงตำแหน่งประธานคณะกรรมการทหารส่วนกลางเท่านั้นที่เปิดโอกาสให้ผู้นำของพรรคเข้าไปมีบทบาทนำในกองทัพ ด้วยเหตุนี้ระบบผู้นำเดียวจึงมีความสำคัญ

อย่างยิ่งยวดในการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างพรรคกับกองทัพ ซึ่งนับได้ว่าสีจิ้นผิงประสบความสำเร็จในแง่นี้เป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามการตั้งเป้าหมายว่าจะทำให้กองทัพมีความเป็นสมัยใหม่ภายในปี ค.ศ. 2035 นั้นยังคงห่างไกลจากความเป็นจริงตราบดีที่กองทัพยังอยู่ภายใต้พรรคตามหลักการ “พรรคคุมกองทัพ” อยู่

ดังนั้นการประสานระหว่างระบบผู้นำร่วมกับระบบผู้นำเดี่ยว รวมทั้งการตั้งเป้าหมายจะทำให้กองทัพปลดแอกประชาชนมีความเป็นสมัยใหม่ จึงมารวมกันอยู่ที่การกุมอำนาจในการบริหารรัฐบาลกลางในฐานะประธานาธิบดีของสาธารณรัฐประชาชนจีน กล่าวคือการควบตำแหน่งประธานาธิบดีตามหลักตรีเอกานุภาพแห่งอำนาจอาจทำให้ตำแหน่งประธานาธิบดีสามารถกลายเป็นศูนย์รวมของทั้งพรรคและกองทัพในอนาคต เพราะแน่นอนว่าการที่กองทัพอยู่ภายใต้ประธานาธิบดีย่อมเท่ากับการที่กองทัพอยู่ภายใต้พรรค เมื่อเป็นดังนี้ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่การจัดการกับระบบผู้นำและการสืบทอดอำนาจของตำแหน่งประธานาธิบดี ที่จะทำให้การปฏิรูปกองทัพตามหลักการพรรคคุมกองทัพสามารถบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้อย่างไม่ขาดตอน ทั้งนี้เครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้นำไปสู่เป้าหมายดังกล่าวได้คือการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนในส่วนที่ว่าด้วยตำแหน่งประธานาธิบดี ให้ไม่มีการจำกัดวาระ 2 สมัยอีกต่อไป แต่การตัดการจำกัดวาระออกไปนั้นไม่ได้หมายความว่าสีจิ้นผิงจะเป็นประธานาธิบดีตลอดชีพซึ่งเมื่อพิจารณาตามตรรกะนี้แล้ว เมื่อถึงเวลาที่จะดำเนินการปฏิรูปกองทัพสามารถทำให้มั่นใจได้ว่าทั้งพรรคและรัฐบาลสามารถคุมกองทัพในความหมายของการเป็นกองทัพสมัยใหม่และพรรคสามารถสร้างผู้นำคนใหม่ที่ทำให้กองทัพเชื่อฟังได้แล้ว การผลัดเปลี่ยนอำนาจย่อมสามารถเกิดขึ้นได้

สรุป

จากความจำเป็นในการรักษาหลักการ “พรรคคุมกองทัพ” ทำให้สีจิ้นผิงทำการปฏิรูปกองทัพปลดแอกประชาชน อันส่งผลให้เกิดการรวมอำนาจแบบใหม่ของผู้นำทางการเมืองจีน กล่าวคือการผสมผสานระบบผู้นำร่วมกับระบบผู้นำเดี่ยวเข้าไว้ด้วยกันในส่วนกลางพรรค โดยที่พรรคจะให้ระบบผู้นำร่วมในการตัดสินใจประเด็นต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับกองทัพ เช่น การบริหารประเทศ เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ส่วนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการทหาร พรรคจะใช้ระบบผู้นำเดี่ยว โดยให้การตัดสินใจอยู่ที่สีจิ้นผิงในฐานะที่เป็นผู้นำสูงสุด

นับได้ว่าเป็นครั้งแรกในการเมืองจีนที่ระบบผู้นำทั้งสองสามารถอยู่ร่วมกันได้ภายใต้พรรคคอมมิวนิสต์ เพราะถึงแม้ว่าในช่วงสมัยที่เติ้งเสี่ยวผิงจะพยายามใช้ระบบผู้นำผสมแบบนี้ในช่วงที่จะมีการเปลี่ยนผ่าน

อำนาจให้กับเจียงเจ๋อหมิน ด้วยการมีอิทธิพลอยู่เบื้องหลัง แต่การที่เติ้งเสี่ยวผิงเป็นผู้ที่ทั้งสมาชิกพรรคและกองทัพต่างให้ความยำเกรง จึงทำให้เติ้งเสี่ยวผิงยังคงเป็นผู้นำเดี่ยวอยู่ดี เมื่อเป็นดังนี้ภายใต้การนำพรรคของเลขาธิการสีจิ้นผิงจึงก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในเชิงสถาบันของระบบผู้นำจีนเป็นอย่างมาก และเมื่อผนวกกับเป้าหมายการทำกองทัพปลดแอกประชาชนให้มีความเป็นสมัยใหม่ภายใต้การปฏิรูปกองทัพแล้ว จึงทำให้กองทัพกับรัฐบาลต้องมีความใกล้ชิดกันมากขึ้นแน่นอนว่าความสำเร็จและความยั่งยืนของการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวผู้นำคือสีจิ้นผิงเพียงคนเดียว ด้วยเหตุนี้ปัญหาที่ต้องพิจารณากันต่อไปคือหลังจากนี้โครงสร้างการเมืองการปกครองจีนต่อจากนี้จะเป็นเช่นไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการผลัดเปลี่ยนอำนาจในครั้งถัดไปว่าจะมีเสถียรภาพและมีความยั่งยืนมากน้อยเพียงใด

References

- Center for Strategic and International Studies. 2017. "Xi's Signature Governance Innovation: The Rise of Leading Small Groups." Accessed December 15, 2018. <https://www.csis.org/analysis/xis-signature-governance-innovation-rise-leading-small-groups>.
- Chan, Minnie. 2016. "Bringing an End to PLA Inc." *South China Morning Post*, April 14. Accessed January 10, 2019. <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/1935958/bringing-end-pla-inc>.
- China Internet Information Center. 2014. "Decision of the Central Committee of the Communist Party of China on Some Major Issues Concerning Comprehensively Deepening the Reform." Accessed October 2017. http://www.china.org.cn/china/third_plenary_session/2014-01/16/content_31212602.htm.
- Fisher, Richard D. 2010. *China's Military Modernization: Building for Regional and Global Reach*. California: Stanford University Press.
- Kania, Elsa B. 2016. "The PLA's Latest Strategic Thinking on the Three Warfares." *China Brief* 16(13).
- Li, Cheng. 2016. *Chinese Politics in the Xi Jinping Era: Reassessing Collective Leadership*. Washington, DC: Brookings Institution Press.
- Mai, Jun. 2016. "Chinese Military Ends Era of Providing Paid Services to Concentrate on Soldiering." *South China Morning Post*, March 27. Accessed January 10, 2019. <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/1931207/chinese-military-ends-era-providing-paid-services>.
- Mao Tse-Tung. 1965. "Problems of War and Strategy." In *Selected Works of Mao Tse-Tung, volume 2*. Peking: Foreign Languages Press. Accessed January 4, 2019. https://www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-2/mswv2_12.htm.
- McCauley, Kelvin. 2018. "China's Military Reforms and Modernization: Implications for the United States." Accessed January 4, 2019. http://www.uscc.gov/sites/default/files/McCauley_Written%20Testimony.pdf.

- Miller, Alice L. 2008. "The CCP Central Committee's Leading Small Groups." *China Leadership Monitor* 26.
- National People's Congress of the People's Republic of China. 2018. "Full Text: Report on China's Central, Local Budgets (2017)." Accessed January 10, 2019. <http://www.npc.gov.cn/englishnpc/c36099/201803/93e834a52ebe43f0a1381de42c73380d.shtml>.
- Pridi Bunsue. 2018. "Xi Jinping Kap Tamnaeng Phunam Talot Chip Chin Cha Lut Chak 'Kapdak Chuang Plian Phan' Dai Rue Mai." [Xi Jinping and the Position of Lifelong Leader: Could China Overcome "the Transitional Trap"?]. *ThaiPublica*, March 13. Accessed January 20, 2019. <https://thaipublica.org/2018/03/pridi90>. (in Thai)
- Tiezzi, Shannon. 2015. "The Real Reason China Is Cutting 300,000 Troops." *The Diplomat*, September 8. Accessed January 10, 2019. <http://thediplomat.com/2015/09/the-real-reason-china-is-cutting-300000-troops>.
- Times Internet. 2018. "China Cuts 3 Lakh Troops, Shrinks PLA to 2 Million." *Times of India*, March 6. Accessed January 4, 2019. <http://www.timesofindia.com/world/china/china-cuts-3-lakh-troops-shrink-pla-to-2-million/articleshow/63174429.cms>.
- Vorasakdi Mahathanobol. 2013. *Jin Pan Din Ti 5*. [China's Fifth Regime]. Bangkok: Openbooks. (in Thai)
- Wuthnow, Joel, and Phillip C. Saunders. 2017. *Chinese Military Reforms in the Age of Xi Jinping: Drivers, Challenges, and Implications*. China Strategic Perspectives, No. 10. Washington, DC: National Defense University Press.
- Yao, Jianing, ed. 2015. "Defense Ministry Holds Press Conference on V-Day Parade, Cut of Troops' Number." Accessed January 6, 2019. http://eng.mod.gov.cn/DefenseNews/2015-09/03/content_4617101.htm.
- You, Ji. 2016. *China's Military Transformation*. China Today. Cambridge: Polity Press.
- . 2018. "Xi Jinping and PLA Transformation through Reforms." RSIS Working Paper, no.313. Accessed January 5, 2019. <https://www.rsis.edu.sg/wp-content/uploads/2018/05/WP313.pdf>.
- Zhao, Lei. 2017. "PLA to Be World-Class Force by 2050." *China Daily*, October 27. Accessed January 10, 2019. www.chinadaily.com.cn/china/2017-10/27/content_33756453.htm.

Toward on Application of Sufficiency Economy Philosophy to Members of the Thai Urban Middle Classes and Above for Sustainable Human Security**

Nareenoot Damrongchai*

Abstract

Currently, there is no clear direction or guideline for members of the Thai urban middle classes and above how they could live their lives according to the concept of Sufficiency Economy. In order to contribute to the development of such a guideline, this article attempts to establish the relationships between “the philosophy of Sufficiency Economy”, “urban community”, “middle class” and “Human Security” by analyzing related documents. Four critical issues were identified for further study: inequality, crime, health and environmental problems. The study found that capitalism and consumerism influence the pattern of life of members of the urban middle classes and above. These factors generate problems in terms of Human Security, problems that are inevitably inter-connected. Applying the philosophy of Sufficiency Economy to members of the middle classes and above requires communication on and the nurturing in them of a truer understanding of other people’s worth, and the value of natural resources and monetary assets. The concept of “capitalism literacy” is offered to contribute to the redress of social imbalances and the reduction of human insecurity.

Keywords: *human security, sustainable development, sufficiency economy, middle classes, urban community*

*Assistant Professor, School of Social and Environmental Development, National Institute of Development Administration, 118 Seri Thai Road, Khlong Chan, Bang Kapi District, Bangkok 10240. Email: nareenoot.damrongchai@gmail.com

**Received July 18, 2019; Revised September 10, 2019; Accepted December 26, 2019.

แนวทางการดำเนินชีวิตของชนชั้นกลางขึ้นไปในชุมชนเมือง ที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความมั่นคง ของมนุษย์ที่ยั่งยืน**

นรินทร์ ดำรงชัย*

บทคัดย่อ

ปัจจุบันทิศทางและแนวทางในการผลักดันเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นในกลุ่มชนชั้นกลางขึ้นไปในสังคมเมืองเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนและความมั่นคงปลอดภัยทางสังคมที่เท่าเทียมกันอย่างแท้จริง ยังคงจำเป็นต้องสร้างขึ้นให้ชัดเจน ด้วยเหตุนี้เพื่อเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับข้อสงสัยดังกล่าว บทความชิ้นนี้จึงพยายามค้นหาปัญหาที่ “แนวความคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “สังคมเมือง” “ชนชั้นกลาง” และ “ความมั่นคงของมนุษย์” มีอยู่ร่วมกัน อันได้แก่ ก) ความไม่เท่าเทียม ข) อาชญากรรม ค) สุขภาพ และ ง) สิ่งแวดล้อม และเมื่อพบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นดังกล่าวพบว่าปัญหาเหล่านี้ล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งกับการยึดถือและดำเนินชีวิตภายใต้ระบบทุนนิยมบริโภคนิยมแบบเกินพอดี อีกทั้งปัญหาดังกล่าวล้วนเชื่อมโยงกันและกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทางออกหนึ่งที่จะสร้างสมดุลให้กับปัญหาด้านความมั่นคงของมนุษย์และส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ก็คือการหล่อหลอมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้อยู่ในชีวิตประจำวันของชนชั้นกลางขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในเมือง ควรจัดให้มีการสื่อสารที่มุ่งเน้นการรู้จักเห็นคุณค่าของผู้อื่น คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และคุณค่าของเงินอย่างถ่องแท้ ภายใต้การใช้ชีวิตอยู่อย่าง “รู้เท่าทันทุนนิยม”

คำสำคัญ: ความมั่นคงของมนุษย์, การพัฒนาที่ยั่งยืน, เศรษฐกิจพอเพียง, ชนชั้นกลาง, ชุมชนเมือง

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เลขที่ 118 ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240 อีเมล nareenoot.damrongchai@gmail.com

**ได้รับบทความ 18 กรกฎาคม 2562; แก้ไขปรับปรุง 10 กันยายน 2562; อนุมัติให้จัดพิมพ์ 26 ธันวาคม 2562

ที่มาและความสำคัญ

เมื่อพิจารณาในบริบทชุมชนเกษตรกรรมหลายพื้นที่ทั่วประเทศไทย จะสามารถพบเห็นหลายชุมชนที่ดำเนินการพัฒนาชุมชนภายใต้แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน อีกทั้งได้นำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริในรัชกาลที่ 9 มาปฏิบัติ และประสบผลสำเร็จในการพัฒนาจนทำให้ประชาชนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อีกทั้งยังทำให้คนหนุ่มสาวที่เคยทอดทิ้งชุมชนเข้าไปหางานทำตามเมืองใหญ่ตัดสินใจกลับมาใช้ชีวิตในชุมชนอีกครั้งหนึ่ง (Nareenoot Damrongchai 2018) อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาบริบทของชุมชนเมืองจะสังเกตเห็นได้ว่าภาพของการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมยังมีไม่ชัดเจนเท่ากับที่เกิดขึ้นในชุมชนเกษตรกรรม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความใกล้ชิดกับระบบทุนนิยมและบริบทนิยมที่สังคมเมืองมีมากกว่าสังคมเกษตรกรรมในชนบท จนทำให้เกิดข้อสงสัยถึงความเป็นไปได้และแนวทางในการผลักดันแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นในชุมชนเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มชนชั้นกลางขึ้นไปอย่างเป็นรูปธรรม

จากผลการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าปัจจัยสำคัญในการที่จะผลักดันให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนแนวทางการดำเนินชีวิตภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ได้แก่ “ความตระหนัก” ถึงปัญหา ข้อจำกัด และความเสี่ยงที่ตนและชุมชนต้องเผชิญอยู่อย่างถ่องแท้ อันจะนำไปสู่ความ “ศรัทธา” อย่างแท้จริงในการปฏิบัติตนตามวิถีแห่งความพอเพียง (Nareenoot Damrongchai 2018) ดังนั้นการผลักดันให้ผู้ที่อาศัยในชุมชนเมืองหันมาให้ความสำคัญกับการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงมีความเป็นไปได้ หากสามารถ

ทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความตระหนักถึงปัญหา ข้อจำกัด และความเสี่ยงที่ตนต้องเผชิญอยู่อย่างถ่องแท้

ด้วยเหตุนี้บทความชิ้นนี้จึงเป็นการพยายามค้นหาประเด็นปัญหา ข้อจำกัด และความเสี่ยงต่างๆ ที่ผู้คนซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชนชั้นกลางขึ้นไปเพื่อดำเนินชีวิตห่างไกลจากแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต้องเผชิญในปัจจุบัน เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นถึงความจำเป็นที่กลุ่มคนเหล่านี้ควรดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่น้อยไปกว่าชุมชนในสังคมเกษตรกรรม อีกทั้งเพื่อนำผลของการศึกษามาเป็นแนวทางพัฒนา “สาร” (message) สำหรับสร้างความ “ตระหนัก” อันจะนำไปสู่ความ “ศรัทธา” ในการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง (Nareenoot Damrongchai 2018, 98-99) ของกลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ในเมืองอย่างแท้จริง หรือในอีกนัยยะหนึ่งก็คือเพื่อนำผลจากการศึกษาที่ได้ไปเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเพื่อให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกิดขึ้นตั้งแต่ในระดับจิตสำนึก พัฒนาไปจนถึงระดับปฏิบัติ และนำไปสู่สังคมของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับที่ถ่องแท้และยั่งยืน ตามลำดับต่อไป (Thailand. Department of Social Development 2005, 6-11)

แนวทางการศึกษา

บทความชิ้นนี้เป็นการทบทวนข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทั้งงานวิจัยต่างๆ เอกสารเชิงทฤษฎี ข้อมูลเชิงสถิติ ตลอดจนข่าวและบทความเพื่อทำความเข้าใจ ตลอดจนวิเคราะห์ถึงรูปแบบการดำเนินชีวิต การบริโภค ปัญหา ข้อจำกัด และความเสี่ยงของผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองในปัจจุบันต้องเผชิญหน้า สืบเนื่องมาจากการไม่ดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับแนวทางของปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียง โดยแม้ว่าในปัจจุบัน เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยองค์การสหประชาชาติถือเป็นแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืนกระแสหลักก็ตาม แต่ผู้วิจัยเลือกที่จะนำแนวคิดด้านความมั่นคงของมนุษย์ (human security) ได้แก่ ประเด็นด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ประเด็นด้านความมั่นคงทางอาหาร ประเด็นด้านความมั่นคงทางสุขภาพ ประเด็นด้านความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม ประเด็นด้านความมั่นคงส่วนบุคคล ประเด็นด้านความมั่นคงของชุมชน และประเด็นด้านความมั่นคงทางการเมือง ที่เสนอขึ้นโดยสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Program: UNDP) มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากแนวคิดดังกล่าวให้ความสำคัญกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความจำเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคนเป็นหลัก

ทั้งนี้สาเหตุที่เลือกกลุ่มชนชั้นกลางขึ้นไป เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่ได้รับการให้ความสำคัญอย่างสูง ในฐานะ “เสาหลักในการกระตุ้นการบริโภคในอนาคต” (Nichakarn Chin 2014) อีกทั้งยังมีอิทธิพลกับเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในแง่การใช้ทรัพยากรและการกำหนดนโยบายค่อนข้างสูง (Funatsu and Kagoya 2003) แต่ยังคงมีความตระหนักและแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ห่างไกลจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงค่อนข้างมาก

จากการทบทวนวรรณกรรมเพื่อหาความเกี่ยวข้องและความสัมพันธ์ระหว่างประเด็น “ความมั่นคงของมนุษย์” (United Nations Development Programme 1994; Hastings 2011; Acharya 2007; Thailand. Department of Social Development and Human Security Standard 2014) “แนวความคิดปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียง” (Seri Pongpit 2007, 8; Nuttapong Thongpakdee 2007; Dujdeun Bhanthumnavin and Duangdeun Bhanthumnavin 2008; Thailand. Office of the Royal Development Projects Board 2010; Nidhi Eawsriwong 2012; Thailand. Department of Social Development 2005; Thailand. Office of the Royal Development Projects Board 2007) “สังคมเมือง” กับ “ชนชั้นกลาง” (World Bank Group 2015; Study Group on New Middle Class Acquisition Strategy 2012; LePoer 1989; Hakuhodo Institute of Life and Living ASEAN 2015; Thailand. Institute for Population and Social Research 2017; Wirathai Suntipraphop 2014; Funatsu and Kagoya 2003; Narumol Apinives 1992; Nichakarn Chin 2014) ผู้เขียนได้เลือกประเด็นที่แสดงความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจนโดยใช้เครื่องหมาย ○ ในช่องที่มีความสอดคล้องกันชัดเจน ใส่เครื่องหมาย △ ในช่องที่พอเห็นความสอดคล้องกันบ้าง และใส่เครื่องหมาย × ในช่องที่มีความสอดคล้องค่อนข้างต่ำ จากนั้นจึงคัดเฉพาะประเด็นที่มีเครื่องหมาย ○ ทั้งในมุมมองของ “สังคมเมือง” และ “วิถีชีวิตชนชั้นกลาง” หรือ ○ และ △ ในมุมมองใดมุมมองหนึ่งเพื่อนำมาเป็นประเด็นหลักในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้

อย่างไรก็ตามบทความชิ้นนี้ไม่ขอหยิบประเด็นในเรื่องการเมืองขึ้นมาศึกษา เนื่องจากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้อยู่ในช่วงของรัฐบาลคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ และมีแนวโน้มที่กำลังจะเข้าสู่การเลือกตั้งทั่วไปในอีกไม่นาน อีกทั้งได้ตัดประเด็นทางสังคม ด้านการย้ายถิ่นฐาน การลดลงและเพิ่มขึ้นของประชากรออกจากการวิเคราะห์ด้วยเช่นกัน เนื่องจากเป็นประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับแนวความคิด

เศรษฐกิจพอเพียงอยู่ค่อนข้างต่ำ ทำให้เหลือประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องทั้งสิ้น 4 ประเด็น (ตารางที่ 1) ซึ่งได้แก่ ก) เศรษฐกิจในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความไม่เท่าเทียม ข) สุขภาพ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับโรคภัยไข้เจ็บ ค) สิ่งแวดล้อม

ในประเด็นด้านการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ภาวะโลกร้อน ปัญหามลภาวะ และ ง) สังคม ในประเด็นด้านอาชญากรรม ภัยจากมนุษย์ และความปลอดภัยในภาพรวม

ตารางที่ 1 เกณฑ์ในการคัดเลือกข้อมูลเพื่อทำการวิจัยในครั้งนี้

	ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์											
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
สังคมเมือง	○	×	○	△	○	△	△	△	△	○	○	△
วิถีชีวิตชนชั้นกลาง	△	×	○	△	○	△	△	△	△	○	○	△

- A = เศรษฐกิจ: ความไม่เท่าเทียม
 B = การไม่สามารถเข้าถึงแหล่งอาหาร
 C = สุขภาพ เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ
 D = สุขภาพ เกี่ยวกับระบบสาธารณสุข
 E = สิ่งแวดล้อม ด้านการเสื่อมโทรม ภาวะโลกร้อน มลภาวะ
 F = สิ่งแวดล้อม ด้านภัยธรรมชาติ
 G = บุคคล ด้านการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชน
 H = ชุมชน ด้านความเป็นท้องถิ่น การคงไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น
 I = การเมือง การมีส่วนร่วมของประชาชน
 J = สังคม ด้านอาชญากรรม ภัยจากมนุษย์
 K = สังคม ด้านการย้ายถิ่นฐาน การลดลง/เพิ่มขึ้นของประชากร
 L = สังคม ด้านความไม่เท่าเทียมทางเพศ ชาติพันธุ์ และศาสนา

ความมั่นคงของมนุษย์ที่สัมพันธ์กับวิถีเศรษฐกิจพอเพียงของชนชั้นกลาง

ก. ประเด็นด้านความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ

ภายใต้สังคมทุนนิยมที่แผ่ขยายไปทั่วโลกนั้น ความไม่เท่าเทียมกลับดูจะทวีความรุนแรงมากขึ้นทั่วโลก ญี่ปุ่นเป็นสังคมหนึ่งที่ปัญหาความเหลื่อมล้ำขยายตัวอย่างรวดเร็วภายหลังจากที่ประเทศได้ก้าวเข้าสู่ความเป็นสังคม

ทุนนิยมบริโภคนิยมอย่างเต็มตัว นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา (Nareenoot Damrongchai 2019) สังคมไทยก็ตกอยู่ในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน โดยจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

ในระหว่างปี พ.ศ. 2558-2559 พบว่าประเทศไทยมีผู้มีฐานะยากจนเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 ซึ่งในจำนวนนี้แยกเป็นคนจนในเมืองเพิ่มขึ้นร้อยละ 24 และคนจนในชนบทเพิ่มขึ้นร้อยละ 17 นอกจากนี้จากสถิติรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนและการเปลี่ยนแปลงของรายได้เฉลี่ยจำแนกตามกลุ่มประชากรตามระดับรายได้ทั่วประเทศยังพบว่ากลุ่มคนจนร้อยละ 40 มีรายได้น้อยลงในช่วงปี พ.ศ. 2558 กับ พ.ศ. 2560 ขณะที่กลุ่มที่คนรวยที่สุดมีรายได้เพิ่มขึ้นซึ่งแสดงให้เห็นโดยนัยยะว่าเศรษฐกิจที่เติบโตเกินร้อยละ 3 เป็นการเติบโตบนฐานของประชากรกลุ่มที่มีรายได้ดี แต่กลุ่มที่มีรายได้น้อยกลับมีรายได้ลดลง (Thailand. National Statistical Office 2016)

มิติของความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย สามารถจำแนกออกได้เป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านรายได้ พบว่าร้อยละ 20 ของกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้สูงสุด ถือครองถึงร้อยละ 44.6 ของรายได้ทั้งหมดในประเทศ ตลอดจนร้อยละ 0.1 ของจำนวนบัญชีเงินฝากทั้งหมดที่มีวงเงินเกิน 10 ล้านบาทขึ้นไป มีจำนวนเงินรวมกันสูงถึงร้อยละ 49.2 ของเงินฝากทั้งหมดในประเทศ นอกจากนี้ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยังพบว่าค่าสัมประสิทธิ์ (coefficient) ความไม่เสมอภาคด้านรายได้ระหว่างเขตเมืองกับเขตชนบทก็ยังมิให้เห็นอย่างชัดเจนอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา (Thailand. Department of Social and Quality of Life Indicator and Database Development 2016) นอกจากนี้ผู้คนก็ยังมิเห็นสินมากยิ่งขึ้นอีกด้วย พบว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552-2559 จำนวนหนี้ครัวเรือนต่อประชากรเพิ่มขึ้นร้อยละ 92 จาก 69,182 บาท เป็น 132,931 บาท (ThaiPublica 2016) ด้านการถือครองที่ดิน โดยกลุ่มผู้ถือครองที่ดินเพียงร้อยละ 10 ในประเทศ มีส่วนแบ่ง

การถือครองที่ดินคิดเป็นร้อยละ 61.5 ซึ่งมากกว่าผู้ถือครองที่ดินที่เหลือในประเทศอีกร้อยละ 90 (Duangmanee Laowakul 2014) ด้านการศึกษา โดยกลุ่มคนที่มีรายได้สูงสุดมีอัตราการเข้าเรียนในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าร้อยละ 67.3 ในขณะที่กลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำมีอัตราการเข้าเรียนในระดับเดียวกันเพียงร้อยละ 3.5 เท่านั้น อย่างไรก็ตามพบว่าในขณะที่อัตราการว่างงานภายในประเทศที่มีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 เป็นต้นมา จำนวนผู้ว่างงานที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ขึ้นไปกลับมีอัตราสูงขึ้นถึง 3.2-3.3 หรือมากกว่าอัตราของผู้ว่างงานที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าถึงเท่าตัว ในปี พ.ศ. 2560 (Thailand. National Statistical Office 2016) และด้านสุขภาพพบว่ากรุงเทพมหานครซึ่งเป็นจังหวัดที่มีรายได้สูงสุดในประเทศ มีอัตราแพทย์ 1 คน ต่อประชากร 1,057 คน ในขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นภาคที่มีรายได้ต่ำสุดในประเทศ มีอัตราแพทย์ 1 คน ต่อประชากร 3,528 คน ซึ่งมีอัตราที่แตกต่างกันถึง 2.5 เท่า (Thai People Health Project 2017)

นอกจากนี้ข้อมูลทางเศรษฐศาสตร์ยังพบอีกว่ากลุ่มคนจนที่สุดได้รับพลังงานสารอาหารที่บริโภคต่ำกว่าเกณฑ์ ตรงข้ามกับกลุ่มคนรวยที่สุดซึ่งบริโภคอาหารเกินกว่าเกณฑ์ ผลกระทบจากปรากฏการณ์ดังกล่าวเชื่อมโยงไปถึงปัญหาความมั่นคงทางด้านอาหารซึ่งไม่ได้มาจากการขาดแคลนอาหาร แต่เกิดจากคนจนเข้าถึงอาหารได้น้อยลง โดยเฉพาะอาหารที่เป็นผักและผลไม้มีราคาแพงขึ้น แต่เกษตรกรได้รับผลตอบแทนต่ำ แต่ผู้ที่ได้รับส่วนต่างมากที่สุดคือกลุ่มที่อยู่ปลายทางซึ่งมักเป็นกลุ่มทุน นำไปสู่ความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวยและคนจนที่เรื้อรังนั่นเอง (Phollawut Songsakul 2017)

ปัญหาความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ แม้ว่า จะดูเหมือนว่าผู้ที่ได้รับผลกระทบจะเป็นเพียงแค่นายกจนและผู้ที่มียาได้ต่ำเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงแล้วกลับส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของชนชั้นกลางในเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากปัญหาดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองภายในประเทศไม่ว่าจะเป็นปัญหา ความยากจน ความขัดแย้ง การศึกษา การสาธารณสุข การขยายตัวของเมืองอย่างขาดสมดุลอันเกิดจากความจำเป็นในการต้องอพยพย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองเพื่อให้ได้รับโอกาสที่ดีกว่านั่นเอง

ข. ประเด็นด้านอาชญากรรมและความปลอดภัยทางสังคม

สืบเนื่องจากสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจทำให้กลุ่มคนซึ่งไม่สามารถหาทางออกได้หันไปมีพฤติกรรมที่ขัดต่อกฎหมาย นำมาซึ่งปัญหาทางด้าน คุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนปัญหาด้านความปลอดภัยต่าง ๆ ตามมา ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มขึ้นของอาชญากรรม การลดลงของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม อันสืบเนื่องมาจากการตัดไม้ทำลายป่า ตลอดจนการเผาป่าเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ระยะสั้น เป็นต้น

เมื่อพิจารณาถึงปัญหาด้านความปลอดภัยทางสังคมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับประเด็นความแตกต่างทางเศรษฐกิจระหว่างคนรวยกับคนจนในประเทศอย่างชัดเจนพบว่าอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในประเทศไทยมากกว่าร้อยละ 92.5 เป็นอาชญากรรมกลุ่มคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน เมื่อพิจารณาเป็นรายภาคพบว่ากรุงเทพมหานครและทุกกลุ่มจังหวัดในภาคต่าง ๆ ประสบเหตุการณ์เกี่ยวกับทรัพย์สินสูงสุด ในช่วงระหว่างร้อยละ 82.2-97.8 (Thailand. National Statistical Office 2014) ขณะที่

จำนวนคดีที่เด็กและเยาวชนถูกจับกุมส่งสถานพินิจทั่วประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539-2559 เห็นได้ว่าจะยังคงมีเด็กและเยาวชนที่ถูกจับกุมส่งสถานพินิจ เป็นจำนวนที่ค่อนข้างทรงตัว โดยฐานความผิดที่มีจำนวนผู้ถูกจับกุมมากที่สุด ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ และความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินตามลำดับ (Thailand. Department of Juvenile Observation and Protection 2018) นอกจากนี้ยังมีการคาดการณ์ว่าสถานการณ์ความผันผวนทางเศรษฐกิจ เช่น การว่างงาน รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายหนี้สิน ตลอดจนการมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย และการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อาจทำให้อาชญากรรมฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน โดยเฉพาะคดีชิงทรัพย์ ลักทรัพย์ฉ้อโกง และยักยอกทรัพย์ มีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น ("Sathiti Atyakam Pi 59 Rap Chaeng..." 2016; Thailand. National Statistical Office 2012)

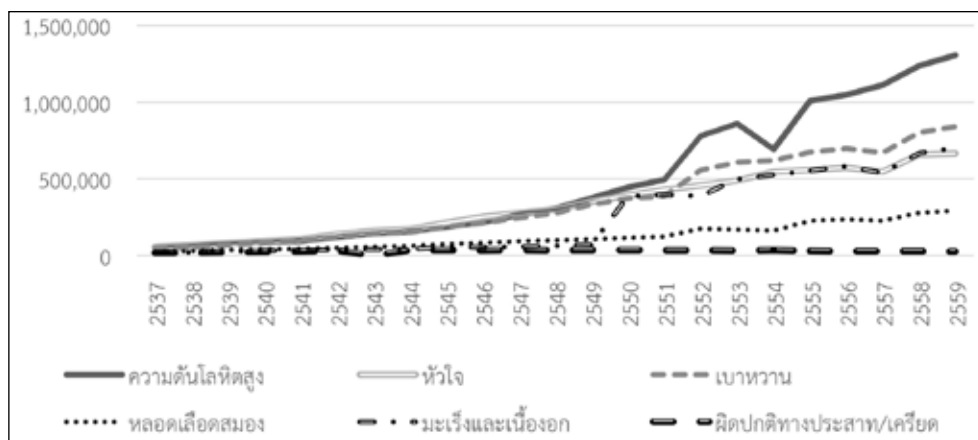
ค. ประเด็นเกี่ยวกับสุขภาพด้านโรคภัยไข้เจ็บ

นอกจากลัทธิบริโภคนิยมรวมถึงรูปแบบการใช้ชีวิตของคนในยุคปัจจุบันภายใต้สภาพสังคมแบบทุนนิยมและเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าจะนำไปสู่ปัญหาทางสังคมมากมายทั้งปัญหาหนี้สินปัญหาอาชญากรรมปัญหาความเหลื่อมล้ำ ฯลฯ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วยังก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านสุขภาพด้วยเช่นเดียวกันซึ่งเรียกว่าโรคภัยจากวิถีการใช้ชีวิต (lifestyle disease) ซึ่งเป็นรู้จักในอีกชื่อหนึ่งว่าโรคไม่ติดต่อ (Non-Communicable Disease: NCDs) หรือ โรคเรื้อรัง (chronic diseases) โดยมีกลุ่มโรคที่สำคัญทั้งสิ้น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1.กลุ่มโรคระบบหัวใจและหลอดเลือด (รวมถึงโรคหัวใจและโรคหลอดเลือดสมอง) 2.กลุ่มโรคเบาหวาน 3.กลุ่มโรคมะเร็ง และ 4.กลุ่มโรคระบบทางเดินหายใจเรื้อรัง (รวมถึงโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังและโรคหอบหืด) (Chatchai Nokdee 2014)

องค์การอนามัยโลกระบุว่าโรคภัยจากวิถีการใช้ชีวิตเป็นสาเหตุของการเสียชีวิตมากที่สุดของผู้คนทั่วโลก พบว่ามีผู้เสียชีวิตด้วยกลุ่มโรคนี้กว่าร้อยละ 70 ทั่วโลก ซึ่งมีมากกว่าผู้ที่เสียชีวิตด้วยโรคติดต่อ อีกทั้งอัตราส่วนดังกล่าวจะยังมีเพิ่มขึ้น ในกลุ่มประเทศที่มีรายได้สูงขึ้นไปตามลำดับอีกด้วย ทั้งนี้อัตราการเพิ่มขึ้นของโรคนี้มีควบคู่ไปกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การกลายเป็นเมืองที่รวดเร็ว ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงไปของรูปแบบและภาวะโภชนาการ โดยมีปัจจัยเสี่ยง ได้แก่ การสูบบุหรี่ การบริโภคอาหารที่ไม่ถูกสุขลักษณะ การไม่ออกกำลังกาย การดื่มแอลกอฮอล์ในปริมาณมาก และโรคอ้วน (Majid 2018; World Health Organization 2013) ทั้งนี้ในบรรดาผู้เสียชีวิตด้วยกลุ่มโรคดังกล่าวเป็นผู้ที่เสียชีวิตจากการไม่ออกกำลังกายในอัตราส่วนที่มาก

ที่สุดและรองลงมาก็คือการบริโภคอาหารที่ไม่ถูกสุขลักษณะ

ในประเทศไทยพบว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา มีผู้ป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน มะเร็ง และเนื้องอก ตามมาด้วยโรคหัวใจ มากขึ้นอย่างเด่นชัด (แผนภูมิที่ 1) ในขณะที่โรคที่คร่าชีวิตคนไทยมากที่สุดเป็นอันดับ 1 อย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดมากกว่า 20 ปี ได้แก่ โรคมะเร็ง ในปี พ.ศ. 2545 พบว่ามีคนไทยเสียชีวิตจากโรคหัวใจและหลอดเลือด 32,896 คน หรือเฉลี่ยชั่วโมงละเกือบ 4 คน และในปี พ.ศ. 2552 มีผู้เสียชีวิตจากโรคมะเร็งกว่า 56,058 ราย รองลงมาก็คือโรคหัวใจและหลอดเลือด (Thailand. National Economic and Social Development Council 2018)

แผนภูมิที่ 1 จำนวนผู้ป่วยเป็นโรคที่มีสาเหตุมาจากรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537–2559 (Thailand. National Economic and Social Development Council 2018)

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างความเสี่ยงในการเกิดโรคมะเร็งกับชุมชนเมืองนั้น กล่าวได้ว่าปัญหาเกี่ยวกับมลภาวะเป็นปัจจัยหลักที่นำไปสู่การเกิดขึ้นของโรคมะเร็ง (Weerasundara et al. 2018; Siwat Pongpiachan 2013b; Ribeiro et al. 2018) Ribeiro et al. (2018)

ศึกษาสถานการณ์และความเสี่ยงต่อการเสียชีวิตจากโรคมะเร็งทางเดินหายใจในเมืองเซาเปาโล ประเทศบราซิล พบว่าในส่วนใจกลางของเมืองจะมีภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนความหนาแน่นของการจราจรที่สูงกว่าในส่วนอื่น ๆ ซึ่งความหนาแน่นของการ

จรรยาบรรณมีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นของโรค
มะเร็งทางเดินหายใจของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณ
นั้น นอกจากนี้จากการตรวจสอบการสะสมตัวของโลหะ
หนักในบรรยากาศภายใต้สภาพแวดล้อมที่แออัดใน
เมืองแคนดี้ ประเทศศรีลังกา Weerasundara et al.
(2018) พบว่าการจราจรและการใช้ประโยชน์ที่ดินมีผล
ต่อความเข้มข้นของโลหะในชั้นบรรยากาศและเด็กจะ
เป็นผู้ที่ได้รับความเสี่ยงต่อสุขภาพสูงกว่าผู้ใหญ่

ง. ประเด็นด้านการเสื่อมโทรมของ สิ่งแวดล้อมภาวะโลกร้อน ปัญหามลภาวะ

ในปัจจุบันสังคมไทยยังต้องเผชิญกับปัญหา
หมอกควันอย่างรุนแรง โดยเฉพาะในพื้นที่ทางตอนเหนือ
ของประเทศ นำมาซึ่งความไม่มั่นคงทางด้านการใช้ชีวิต
ความเป็นอยู่ของประชาชนทุกคนอย่างทั่วถึง ซึ่งหนึ่งใน
สาเหตุของการเกิดปัญหานี้ก็คือการเผาถ่านในพื้นที่เพื่อ
ทำการเกษตรหรือหาของป่าเพื่อมาจำหน่าย เนื่องจาก
เกษตรกรในพื้นที่ดังกล่าวมีความยากจน มีต้นทุนการ
ผลิตต่ำ และมีทางเลือกน้อย (Nuttakorn Withitanantha
2012; Pairat Trakarnsirintont 2010) ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า
ปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น นอกจากจะ
นำมาซึ่งปัญหาอาชญากรรมแล้ว ยังเป็นปัจจัยที่ผลักดัน
ให้ผู้คนที่มีรายได้น้อยหรือยังต้องเผชิญหน้ากับความ
เหลื่อมล้ำ จำเป็นต้องมีพฤติกรรมที่ขัดต่อกฎหมายหรือ
ระบบคุณธรรมจริยธรรมอย่างไม่มีทางเลือก สิ่งเหล่านี้
จึงส่งผลต่อความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของชนชั้น
กลางขึ้นไปในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้พบว่าอุณหภูมิที่วัดได้จากพื้นผิว
โลก ผิวน้ำทะเล และปริมาณก๊าซเรือนกระจกล้วนอยู่ใน
ระดับสูงสุดเท่าที่เคยบันทึกมา 137 ปี (BBC 2017) อีกทั้ง
ระดับความเข้มข้นของก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในชั้น
บรรยากาศโลกยังขึ้นสูงสุดเป็นประวัติการณ์ด้วย
ปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้ระบบภูมิอากาศเกิดการ
เปลี่ยนแปลงที่คาดการณ์ไม่ได้และจะส่งผลกระทบต่อ
อย่างรุนแรงต่อระบบนิเวศและเศรษฐกิจโลกในอนาคต
(World Meteorological Organization 2017) สถานการณ์
โลกร้อนที่เกิดขึ้นมาจากสาเหตุหลายประการ แต่สาเหตุ
ที่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมายในการศึกษามาก
ที่สุด ได้แก่ สาเหตุที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำ
วันของชนชั้นกลางถึงสูงที่ส่วนมากอาศัยอยู่ในเมือง
ไม่ว่าจะเป็นการปล่อยก๊าซพิษจากรถยนต์หรือยาน
พาหนะที่ใช้ในการคมนาคมต่าง ๆ การผลิตขยะมากเกินไป
ความเหมาะสม การใช้หรือบริโภคอุปกรณ์ที่มีสารคาร์โบ
ฟลูออโรคาร์บอน (CFC)¹ เป็นต้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

มลภาวะจากการคมนาคมขนส่ง

ยานพาหนะที่ขับเคลื่อนด้วยพลังงานการเผา
ไหม้ของน้ำมันเบนซินหรือน้ำมันดีเซล จะปล่อยสารพิษ
ไอควัน ก๊าซต่าง ๆ หลายชนิดออกมาทางท่อไอเสีย
สู่อากาศในอัตราสูงเป็นอันดับหนึ่ง ไอเสียดังกล่าวโดย
มากประกอบไปด้วยสารพิษต่าง ๆ เช่น ก๊าซคาร์บอน
มอนอกไซด์ สารประกอบของตะกั่ว ก๊าซซัลเฟอร์ได
ออกไซด์ เป็นต้น ซึ่งเมื่อมนุษย์รับสารเหล่านี้เข้าไปใน
ร่างกายจำนวนมากเกินไป จะส่งผลต่อการไหลเวียนของ

¹ เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมและอุปกรณ์เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ตู้เย็น เครื่องปรับอากาศ แอร์ในรถยนต์ และจากสเปรย์ฉีด
พ่น เป็นสารที่สามารถทำลายโอโซนชั้นบรรยากาศของโลก ส่งผลให้รังสีอัลตราไวโอเล็ตส่งมายังโลกได้มากกว่าปกติจนเป็นอันตรายต่อมนุษย์
เช่น ก่อให้เกิดเป็นมะเร็งผิวหนังได้ (National Science and Technology Development Agency 2017)

ระบบเลือด ระบบทางเดินหายใจ ตลอดจนระบบการทำงานโดยรวมของร่างกาย จนอาจทำให้เสียชีวิตได้ (Vichit Boonyahotara 1995) นอกจากนี้ในเขม่าของรถที่ใช้น้ำมันเบนซินและเขม่าของรถดีเซล ยังมีสารที่ก่อให้เกิดโรคมะเร็ง เช่น ไพเรนซ์ (Pyrence) ประกอบอยู่ด้วย อีกทั้งการระเหยของน้ำมันเชื้อเพลิง การเบรกหรือการสึกหรอของยางรถยนต์ การกัดกร่อนบนท้องถนน ก็ยังคงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งของผลกระทบต่อสุขภาพมนุษย์อันสืบเนื่องจากมลพิษทางอากาศอันเกิดจากการขับขียานยนต์ด้วยเช่นกัน (Smith, Axon and Darton 2013)

มีงานวิจัยหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของมลภาวะในอากาศกับสุขภาพของมนุษย์ เช่น งานวิจัยของ Ren and Tong (2008) สรุปว่ามลภาวะทางอากาศ มีความสัมพันธ์ต่ออัตราการเข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาล อีกทั้งยังมีหลักฐานที่เชื่อมโยงกับผลกระทบในระยะยาวอันได้แก่การเสียชีวิต ส่วน Smith, Axon and Darton (2013) ยังพบว่าภายหลังจากที่ได้มีการออกมาตรฐานยูโร² (Euro Standards) ในปี พ.ศ. 2548 ส่งผลให้อัตราผู้เสียชีวิตที่สืบเนื่องมาจากมลพิษจากรถยนต์ลดลงถึงร้อยละ 25 นอกจากนี้รายงานการประเมินผลกระทบของมลพิษทางอากาศของคณะกรรมการการแพทย์ด้านผลกระทบของมลพิษทางอากาศ (England. Department of Health. Committee on the Medical Effects of Air Pollution 1998; England. Department of Health. Committee on the Medical Effects of Air Pollution 2010) แห่ง

สหราชอาณาจักร ยังสรุปว่าค่ามลภาวะทางอากาศที่ PM2.5 (อนุภาคในบรรยากาศที่มีเส้นผ่านศูนย์กลางเล็กกว่า 2.5 ไมครอน) เป็นระดับสารก่อมลพิษที่เพิ่มความเสี่ยงอัตราการตายให้สูงขึ้น ส่วน Künzli et al. (2000) ได้เก็บข้อมูลมลพิษทางอากาศในประเทศฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ และออสเตรีย พบว่ามีผู้ที่เสียชีวิตด้วยมลพิษที่ปล่อยออกมาจากรถยนต์เป็นจำนวนไม่ต่างกับการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ นอกจากนี้การศึกษากการปล่อยก๊าซพิษจากรถยนต์ในช่วงเวลาการไปส่งนักเรียนที่โรงเรียนในช่วงเช้าและเย็นของ Adams and Requia (2017) ยังพบว่าการจอดรถโดยติดเครื่องยนต์ทิ้งไว้ หรือการขับรถโดยเหยียบเบรกบ่อยครั้ง จะทำให้การเผาผลาญของเครื่องยนต์เป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ สร้างความเข้มข้นของมลพิษทางอากาศ และเพิ่มความเสี่ยงต่อสุขภาพ อย่างไรก็ตามการที่ปัญหาดังกล่าวไม่ได้เป็นสิ่งที่สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนด้วยตา ทำให้การสื่อสารความเสี่ยงเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศเป็นเรื่องยาก (Pascal et al. 2013)

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของฝุ่นละอองในอากาศแวดล้อมต่อการกลายพันธุ์และการเกิดมะเร็ง (Siwat Pongpiachan 2013a; Siwat Pongpiachan 2013b; Siwat Pongpiachan et al. 2013; Siwat Pongpiachan et al. 2015a; Siwat Pongpiachan et al. 2015b) พบว่าคุณภาพอากาศในกรุงเทพมหานครมีค่า PM10 อยู่ในระดับที่ค่อนข้างเป็นมลพิษ ภายใต้อิทธิพลของเกณฑ์คุณภาพอากาศระหว่างประเทศในปัจจุบัน (Siwat Pongpiachan and Iijima

² กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มมีการควบคุมการปล่อยมลพิษจากยานพาหนะอย่างเป็นระบบตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ด้วยการกำหนดมาตรฐานไอเสียสำหรับยานพาหนะ ควบคู่กับมาตรฐานของเชื้อเพลิง เพื่อให้ยานพาหนะที่ผลิตออกจำหน่ายปลดปล่อยไอเสียได้ไม่เกินเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

2016) นอกจากนี้จากการศึกษาค่า PM2.5 ในอากาศในกรุงเทพมหานคร โดยเน้นวิเคราะห์ช่องทางการรับมลพิษเข้าสู่ร่างกาย พบว่าอัตราของแคดเมียมและตะกั่วในอากาศอยู่ในระดับที่มีความเสี่ยงต่อร่างกายมนุษย์ การเข้าสู่ร่างกายทางอาหารที่เรากินเข้าไปเป็นช่องทางที่มีความเสี่ยงสูงสุด มากกว่าการหายใจและการสัมผัส นอกจากนี้ยังมีรายงานว่าปัญหามลภาวะทางอากาศในกรุงเทพมหานครส่งผลให้ตำรวจจราจรกว่าร้อยละ 40 มีปัญหาเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ (United Nations Development Programme 1994, 29) อีกด้วย ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญในการควบคุมฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM2.5 ในกรุงเทพมหานครก็คือการควบคุมการปล่อยมลพิษจากมนุษย์ซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่การควบคุมควันไอเสียจากยานพาหนะนั้นเอง (Siwat Pongpiachan et al. 2017)

อย่างไรก็ตามพฤติกรรมการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่เน้นความสะดวกสบายโดยพึ่งพาความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีเป็นหลัก กลับสวนทางกับข้อเท็จจริงดังกล่าว พบว่าจำนวนรถยนต์นั่งส่วนบุคคลในประเทศไทยมีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Thailand. National Statistical Office 2018a) ไม่เพียงแต่จำนวนรถยนต์ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น แต่จะเห็นได้ว่าความต้องการที่ไม่หยุดยั้งของคนในยุคเฟื่องฟูของระบบทุนนิยม ยังส่งผลให้ระบบโลจิสติกส์พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว พบว่าต้นทุนโลจิสติกส์ของประเทศไทยขยับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552–2559 (Thailand. National Statistical Office 2018b) สถิติการขนส่งสินค้าทั้งทางอากาศและทางน้ำก็มีเพิ่มขึ้นและจำนวนเที่ยวบินตลอดจนผู้ที่ใช้บริการการเดินทางด้วยอากาศก็มีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องด้วยเช่นเดียวกัน (Thailand. National Statistical Office 2018c)

การผลิตขยะมากเกินความเหมาะสม

Ackerman (2000) พยายามชี้ให้เห็นถึงผลกระทบของกระบวนการจัดการขยะที่ส่งผลต่อการเกิดภาวะโลกร้อน เขากล่าวว่ากระบวนการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพสามารถช่วยลดปัญหาภาวะเรือนกระจกได้เป็นอย่างดี ไม่น้อยไปกว่าการใช้รถประหยัดพลังงานหรือใช้ระบบขนส่งสาธารณะ (Ackerman 2000; United Nations Environment Programme 2010) นอกจากนี้ Murdock (2017) ชี้ให้เห็นถึงประเด็นมลพิษที่เกิดจากขยะอาหารเหลือทิ้ง โดยได้ทำการเปรียบเทียบข้อมูลของประเทศที่มีอัตราการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอันดับต้นของโลก ได้แก่ จีน (ร้อยละ 25.9) สหรัฐอเมริกา (ร้อยละ 13.9) อินเดีย (ร้อยละ 6.4) และรัสเซีย (ร้อยละ 4.9) กับการประเมินขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ซึ่งพบว่าร้อยละ 6.7 ของก๊าซเรือนกระจกทั่วโลกทั้งหมดมาจากเศษอาหาร ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าก๊าซเรือนกระจกที่เกิดขึ้นจากขยะอาหารในโลกมีปริมาณมากกว่าก๊าซเรือนกระจกที่ถูกปล่อยออกมาในประเทศอินเดียทั้งประเทศเสียด้วยซ้ำ ทั้งนี้ขยะอาหารส่วนใหญ่อยู่ในรูปของก๊าซมีเทนอันเป็นสารก่อมลพิษที่ร้ายแรงกว่าคาร์บอนไดออกไซด์ถึงกว่า 25 เท่า นอกจากนี้จากการสำรวจขององค์การอาหารและการเกษตรพบว่าพื้นที่ที่ใช้ในการผลิตอาหารที่ต้องกลายเป็นขยะโดยไม่ได้รับประทานนั้น มีถึงกว่า 5.4 ล้านตารางไมล์หรือเทียบได้กับประเทศที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับสองในโลก รองลงมาจากรัสเซียแน่นอน โดยเชตอูตสาหกรรมในเอเชียถือเป็นภูมิภาคที่เกิดเศษขยะอาหารสูงที่สุดในโลก คิดเป็นราวร้อยละ 30 ของปริมาณขยะอาหารทั้งหมดของโลก (Murdock 2017)

สำหรับในประเทศไทยนั้นพบว่าทุกวันนี้คนไทยสร้างขยะเฉลี่ยสูงอย่างต่อเนื่องอยู่ที่ราว 25 ล้านตันต่อปีซึ่งขยะเหล่านี้ล้วนใช้เวลายาวนานในการย่อยสลาย³ ในขณะที่ความสามารถในการจัดเก็บขยะกลับมีไม่ถึงร้อยละ 70 ของขยะที่เกิดขึ้นจึงทำให้เกิดปริมาณมูลฝอยตกค้างตามสถานที่ต่าง ๆ หรือมีการนำไปกำจัดโดยวิธีที่ไม่ถูกต้อง ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ทั้งทางด้านอากาศที่เกิดจากการเผามูลฝอยกลางแจ้งทางด้านน้ำอันเนื่องจากการกองมูลฝอยที่ตกค้างบนพื้นเมื่อฝนตกจะเกิดน้ำเสียซึ่งไหลลงสู่แม่น้ำทำให้เกิดภาวะมลพิษทางน้ำ อีกทั้งยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของพาหะนำโรค เช่น หนู แมลงวัน (Thailand. Pollution Control Department 2004)

นอกจากนี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 เป็นต้นมาพบว่าปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศ ผลิตขยะถึงราว 1 ใน 4 ของขยะที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ (ในช่วงปี พ.ศ. 2550 - 2555) และมีปริมาณมากกว่าจังหวัดนครราชสีมาซึ่งเป็นจังหวัดที่มีปริมาณขยะมากเป็นอันดับที่สองของประเทศหลายเท่าตัว อีกทั้งยังพบว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 เป็นต้นมาในแต่ละภาคของประเทศไทยผลิตขยะเพิ่มขึ้นถึงกว่า 1 เท่าตัว และระดับในการผลิตขยะก็สูงคงที่อย่างต่อเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคกลาง (Thailand. Pollution Control Department 2017)

การใช้หรือบริโภคอุปกรณ์ที่มีสารคาร์โรฟลูออโรคาร์บอน (CFC)

รูปแบบการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ทำให้เครื่องใช้ไฟฟ้าประเภทต่าง ๆ เช่น เครื่องซักผ้า หม้อหุงข้าว และโทรทัศน์ มียอดขายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด (Bank of Thailand 2018) ประกอบกับปัญหาภาวะโลกร้อนและอุณหภูมิของโลกที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้การบริโภคเครื่องปรับอากาศและตู้เย็นในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี พบว่าปริมาณการจำหน่ายเครื่องปรับอากาศภายในประเทศเพิ่มสูงขึ้นถึง 17 เท่า จากปี พ.ศ. 2543 ถึงปี พ.ศ. 2558 นอกจากนี้ยังพบว่าในช่วงเวลา 15 ปีที่ผ่านมา ครวเรือนที่ใช้เครื่องปรับอากาศมีจำนวนเพิ่มขึ้นกว่า 3 เท่า มีจำนวนเครื่องปรับอากาศที่ใช้อยู่ในครัวเรือนมากถึง 7.6 ล้านเครื่องในปี พ.ศ. 2557 จากที่มีเพียง 1.9 ล้านเครื่องในปี พ.ศ. 2543 (Thailand. National Statistical Office 2017) ส่วนสินค้าประเภทตู้เย็นก็ยังเป็นเครื่องใช้ไฟฟ้าอีกประเภทหนึ่งที่มียอดขายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องด้วยเช่นเดียวกัน (Bank of Thailand 2018) ซึ่งสินค้าทั้ง 2 ประเภทนี้ใช้พลังงานไฟฟ้าค่อนข้างสูง อีกทั้งยังปล่อยสาร CFC ในปริมาณที่สูงอีกด้วย (Braswell 1988)

อย่างไรก็ตามพบว่าแม้งานวิจัยบางชิ้นจะระบุว่าคนไทยมีความตระหนักต่อปัญหาภาวะโลกร้อน (Thailand. Department of Economics Research and Assessment 2009) แต่พฤติกรรมการบริโภคของ

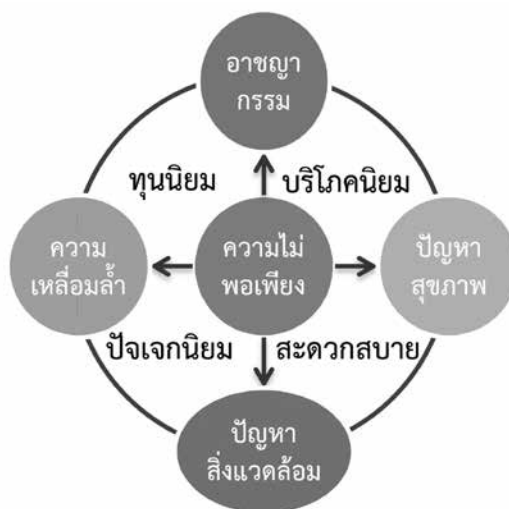
³ ระยะเวลาในการย่อยสลายของขยะแต่ละประเภทเป็นดังต่อไปนี้ เศษกระดาษ 2-5 เดือน เปลือกส้ม 6 เดือน ถ้วยกระดาษเคลือบ 5 ปี ก้นกรองบุหรี่ 12 ปี รองเท้าหนัง 25-40 ปี กระป๋องอะลูมิเนียม 80-100 ปี ถุงพลาสติก 450 ปี โฟม ไม่ย่อยสลายควรหลีกเลี่ยงการใช้ (Thailand. Pollution Control Department 2004)

ชาวไทยก็ยังไม่มีความโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด ดังจะเห็นได้ว่าไม่เพียงแต่รูปแบบการบริโภคอาหาร การคมนาคมที่เพิ่มมากขึ้นแล้ว อัตราการบริโภคน้ำและ ไฟฟ้าก็มีเพิ่มมากขึ้นทุกปีด้วยเช่นเดียวกัน (Thailand. National Economic and Social Development Council 2018)

วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับประเด็นด้านความมั่นคงของมนุษย์ โดยมุ่งเน้นไปที่ผลกระทบที่สืบเนื่องและมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มชนชั้นกลางที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมือง พบว่ามีความเกี่ยวข้องกับปัญหาสำคัญ 4 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ ประเด็นด้านอาชญากรรมและความปลอดภัยทางสังคม ประเด็นเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ และประเด็นด้านการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ซึ่งเมื่อพิจารณาจากข้อมูลที่รวบรวมมาข้างต้น พบว่าชนชั้นกลางถึงสูงที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองโดยมาก ยังใช้ชีวิต

ที่สวนทางกับแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงที่ให้ความสำคัญกับความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลง และความรู้คู่คุณธรรม ดังเห็นได้จากรูปแบบการใช้ชีวิตตลอดจนการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือย มุ่งเน้นความสะดวกสบายมากเกินไปให้ความสำคัญกับความสุขสบายส่วนตัว จนละเลยที่จะใส่ใจปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นรอบด้าน เป็นต้น ทั้งนี้ประเด็นทั้งหมดล้วนมีความเชื่อมโยงกับรูปแบบการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปภายใต้ระบบทุนนิยมบริโภคนิยม ไม่ว่าจะเป็นการกลายเป็นเมืองใหญ่ ลักษณะของครอบครัวขนาดเล็ก การแก่งแย่งกันเพื่อโอกาสส่วนตัว การพึ่งพาเทคโนโลยีที่ทันสมัย ขณะเดียวกันสาเหตุต่างๆ ดังกล่าวก็ล้วนมีความเชื่อมโยงกับปัญหาความมั่นคงของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้ปัญหาความมั่นคงของมนุษย์แต่ละปัญหา แม้โดยผิวเผินอาจดูไม่มีความเกี่ยวข้องกัน แต่ในความเป็นจริงแล้วมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงซึ่งกันและกันด้วยเช่นกัน (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างวิถีแห่งความไม่พอเพียงกับปัญหาด้านความไม่มั่นคงของมนุษย์

แนวทางการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงสำหรับชนชั้นกลางขึ้นไปในสังคมเมือง จึงต้องมีความแตกต่างไปจาก “ความพอเพียง” ของชุมชนเกษตรกรรมในชนบท กล่าวคือความพอเพียงของเกษตรกรในชนบทอาจเป็นการเรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติอย่างแท้จริง ใช้ชีวิตอย่างพออยู่พอกิน ไม่สร้างหนี้สิน และนำวิถีธรรมชาติมาใช้ในการเกษตร (Nareenoot Damrongchai 2018) แต่สำหรับชนชั้นกลางในเมือง การมีชีวิตให้สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดความเสี่ยงของการเกิดปัญหาด้านความมั่นคงของมนุษย์สามารถทำได้ในลักษณะดังต่อไปนี้

➢ ให้ความสำคัญกับความพยายามในการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมโดยคำนึงถึงการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมและสังคมมากยิ่งขึ้น ภายใต้ความตระหนักอย่างถ่องแท้ว่าทุก “ผู้กระทำ (actor)” ในสังคมล้วนมีความเชื่อมโยงกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

➢ การประหยัพลังงานและลดการพึ่งพาเชื้อเพลิงซึ่งช่วยลดมลภาวะหลายประเภท อีกทั้งยังเป็นการรักษาระบบนิเวศวิทยาและความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ

➢ พยายามปรับรูปแบบการใช้ชีวิตและการลดการบริโภคอย่างสิ้นเปลือง เลือกซื้อหรือบริโภคสินค้าเท่าที่จำเป็นอย่างแท้จริงโดยไม่ให้เหลือทิ้ง ยังเป็นความพอเพียงที่เชื่อมโยงไปสู่การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ใกล้ตัวที่สุด (American Hospital Association 2015)

➢ ลดการใช้วัสดุหรือผลิตขยะซึ่งนับเป็นการสร้างความยั่งยืนและเป็นการปกป้องทรัพยากรในอนาคต

➢ ปรับแนวทางการใช้ชีวิตที่เน้นความสะดวกสบายจนมากเกินไปซึ่งนอกจากจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองแล้ว เหนือสิ่งอื่นใดยังทำให้มีสุขภาพที่แข็งแรงอีกด้วย

ตารางที่ 2 เป็นการเปรียบเทียบระหว่างแนวทางการดำเนินชีวิตภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มชนชั้นกลางขึ้นไปในสังคมเมืองซึ่งเป็นผลจากสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทำการศึกษาในครั้งนี้อย่างได้ระบุมาชำรงต้น กับแนวทางการดำเนินชีวิตภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรที่อาศัยในชนบท (Nareenoot Damrongchai 2018) โดยเห็นได้ว่าขณะที่ชุมชนในชนบทควรเน้นไปที่การมีจิตใจรักและภูมิใจในท้องถิ่นของตน รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเน้นการประหยัดอดออมนั้นชนชั้นกลางที่อาศัยอยู่ในเมืองเองก็ต้องดำเนินชีวิตไปพร้อมกับการเห็นคุณค่าของผู้อื่น คุณค่าของทรัพยากร และคุณค่าของเงินอย่างถ่องแท้ ภายใต้การใช้ชีวิตอยู่ในระบบทุนนิยมในปัจจุบันอย่างชาญฉลาด ผู้เขียนขอให้คำจำกัดความลักษณะการดำเนินชีวิตของชนชั้นกลางดังที่ระบุอยู่ในตารางที่ 2 ว่าการรู้เท่าทันทุนนิยม หรือ capitalism literacy

ตารางที่ 2 แนวทางการใช้ชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรที่อาศัยในชนบท
เปรียบเทียบกับชนชั้นกลางที่อาศัยในเมือง

	เกษตรกรที่อาศัยในชนบท (Nareenoot Damrongchai 2018)	ชนชั้นกลางที่อาศัยในเมืองภายใต้แนวคิด “capitalism literacy”
ค่านิยม	รักบ้านเกิด สามัคคี ยกย่องภูมิปัญญาท้องถิ่น	มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ลดการเอาเปรียบ ไม่ยึดติดกับค่าของเงินเพียงอย่างเดียว
การใช้ทรัพยากร ธรรมชาติ	ใช้และบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่น้อย ให้เกิดประโยชน์สูงสุด	ยึดที่ความจำเป็นในการบริโภคภายใต้ข้อ จำกัดทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มากกว่า ศักยภาพทางการเงิน
การใช้เงิน	เน้นการประหยัดอดออม ลดการสร้างหนี้	ลดการใช้จ่ายที่สิ้นเปลือง
รูปแบบการใช้ชีวิต	ไม่กลัวความลำบาก ใช้ชีวิตร่วมกับธรรมชาติ อยู่อย่างพอมีพอกิน	เห็นคุณค่าของสิ่งของ ลดการผลิตขยะ ลด การใช้ชีวิตที่สะดวกสบายจนเกินไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าระบบเศรษฐกิจที่อิงแนวความคิดแบบทุนนิยมและบริโภคนิยม อันส่งผลให้พฤติกรรมและนโยบายในการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับการให้ความสำคัญต่อ “อุปสงค์ (demand)” ที่มีไม่สิ้นสุด ผันตามจำนวน “เม็ดเงิน” ที่มี ก่อให้เกิดอุปทาน (supply) ที่นำไปสู่การบริโภคในปริมาณมหาศาล อย่างไรก็ตามผลกระทบจากการใช้ชีวิตที่ไม่ตั้งอยู่บนความพอเพียง แต่กลับยึดติดกับจำนวน “เม็ดเงิน” จนมากเกินไปนั้น นำมาซึ่งผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อคนทุกคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่เป็นเจ้าของ “เม็ดเงิน” จำนวนมหาศาลหรือผู้ที่ยังไม่มีแม้แต่อหารรองท้องในแต่ละวัน ซึ่งล้วนต้องเผชิญหน้ากับปัญหาดังกล่าวอย่างเท่าเทียมกันและหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผลกระทบดังกล่าวเกิดขึ้นทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคม ผลกระทบร้ายแรงที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนในระดับปัจเจก ได้แก่ ปัญหาทางสุขภาพ ดังจะเห็นได้ว่าอัตรา

การเสียชีวิตหรืออัตราของผู้ที่เป็นโรคจากการมีอันจะกินและการใช้ชีวิตที่สะดวกสบายมีเพิ่มขึ้นอย่างโดดเด่น ส่วนผลกระทบที่ร้ายแรงและน่ากลัวมากกว่าหลายเท่าก็คือ ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสังคม ที่ทุกคนต้องร่วมกัน ได้แก่ ปัญหาความปลอดภัยทางสังคม ตลอดจนปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นภัยพิบัติที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น ปัญหามลภาวะที่ส่งผลกระทบร้ายแรงต่อสุขภาพของทุกคน รวมถึงการต่อสู้เพื่อแย่งชิงทรัพยากรที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้หากพิจารณาสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพร้อมกันไป จะเห็นได้ว่าสถานการณ์ดังกล่าวนั้นล้วนเกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากการใช้ชีวิตที่ไม่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้แก่การใช้ชีวิตที่ขาดความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนคุณธรรมอย่างเพียงพอ จนนำไปสู่การไม่รู้จักความพอประมาณ ไม่ตั้งอยู่บนความเป็นเหตุเป็นผล และขาดความสนใจหรือเตรียมพร้อมที่จะรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันนั่นเอง

หากต้องการแก้ไขปัญหาค่าความมั่นคงของมนุษย์ด้านต่าง ๆ ที่มักจะเกิดขึ้นอันเนื่องจากระบบทุนนิยมที่สุดโต่งขึ้นทุกวันนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาและยกระดับเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นเป็น “ระบบ” เศรษฐกิจใหม่ที่เอื้ออำนวยต่อความยั่งยืนเพื่อคนทุกชนชั้นและทุกกลุ่มในสังคมอย่างแท้จริง กล่าวคือจำเป็นต้องพยายามพัฒนาให้เกิดค่านิยมที่ไม่ยึดติดกับปริมาณของ “เม็ดเงิน” ที่ผันแปรตาม “ความต้องการ” ซึ่งไม่มีที่สิ้นสุดของมนุษย์ แต่เพียงอย่างเดียวหรืออีกนัยยะหนึ่งก็คือต้องแก้ไขค่านิยมที่มองเพียงว่าระดับความสามารถในการใช้เงินเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดต่อสิทธิในการใช้ชีวิต หรือบริโภคสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรหรือพลังงาน ซึ่งถือเป็นของส่วนรวม หากแต่ต้องคำนึงถึงปัจจัยและข้อจำกัดสำคัญที่เป็นพื้นฐานของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของทุกคนในสังคม ได้แก่ข้อจำกัดในเรื่องสังคม ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม สุขภาพ ฯลฯ ตลอดจนสำนึกต่อส่วนรวมเป็นหลักมากกว่า ดังนั้นการหล่อหลอมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน ไม่เฉพาะแค่เพียงชุมชนในชนบท แต่ยังต้องรวมถึงชนชั้นกลางขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเมือง จึงเป็นทางออกหนึ่งที่จะสร้างสมดุลให้กับสถานการณ์ดังกล่าวได้

หลักการใช้ชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้น แม้จะอยู่บนหลักการเดียวกันได้แก่ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน ควบคู่กับ 2 เงื่อนไขคือ ความรู้คุณธรรม แต่ก็มีแนวโน้มที่จะถูกนำไปปฏิบัติในวิถีที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะการใช้ชีวิต ชนชั้นทางสังคม ตลอดจนพื้นที่อยู่อาศัย จนเป็นเหตุให้ในบางครั้งหลายฝ่ายจึงไม่สามารถมองเห็นภาพความสัมพันธ์ระหว่างหลักเศรษฐกิจพอเพียง กับกลุ่มชนชั้นกลางถึงสูงที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองได้ชัดเจนเท่าที่ควร ผลที่เกิดขึ้น

ขึ้นก็คือผู้ที่ให้ความจริงจังและเห็นความสำคัญกับการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงส่วนมาก มีแค่เพียงกลุ่มเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในชนบท

อย่างไรก็ดีเนื่องจากชนชั้นกลางคือกลุ่มคนที่มีผลกระทบต่อสังคม ประเทศ และโลก อย่างมหาศาล (Hakuhodo Institute of Life and Living ASEAN 2015; Funatsu and Kagoya 2003) อาจกล่าวได้ว่าความจำเป็นที่กลุ่มชนชั้นกลางถึงสูงที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองต้องใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีไม่น้อยไปกว่ากลุ่มคนที่อาศัยอยู่ตามชนบทเลย หรือแท้ที่จริงแล้วมีความจำเป็นมากกว่ากลุ่มคนในชนบทเสียด้วยซ้ำ ดังนั้นทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรเร่งดำเนินการอย่างจริงจังเพื่อสร้างความตระหนักและปลูกฝังให้กลุ่มชนชั้นกลางขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเมืองมีความศรัทธาในแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างลึกซึ้ง โดยการสื่อสารให้กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ “รู้เท่าทันทุนนิยม (capitalism literacy)” อย่างแท้จริงผ่านค่านิยม “สบายอย่างพอดี มีอย่างพอประมาณ พิจารณาส่งแวดล้อม พร้อมใส่ใจสังคม”

นอกจากนี้แม้จะมีการศึกษาที่พบว่าชาวไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีการศึกษาดีนั้น มีความตระหนักถึงปัญหาโลกร้อนและเล็งเห็นถึงความสำคัญในการร่วมมือกันแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าว (Thailand. Department of Social and Quality of Life Indicator and Database Development 2016) แต่ความตระหนักดังกล่าวก็ยังไม่ส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตของประชาชนเท่าที่ควร ดังนั้นการที่ส่งเสริมผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองหันมาให้ความสำคัญกับความพยายามในดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้นั้น จำเป็นต้องเริ่มต้นจากการสร้าง

ความตระหนักให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม จนสามารถส่งผลให้ความตระหนักดังกล่าวนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับพฤติกรรมของประชาชนอย่างแท้จริงอีกด้วย ซึ่งผลจากการศึกษาในครั้งนี้ทำให้เห็นถึงประเด็นสำคัญที่ควรหยิบยกขึ้นมาเพื่อให้นำเสนอในการสื่อสารสร้างความตระหนักให้กลุ่มชนชั้นกลางที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองหันมาเล็งเห็นถึงความสำคัญในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังต่อไปนี้

1. นำเสนอภาพความเชื่อมโยงระหว่างการดำเนินชีวิตด้วยความไม่พอเพียงกับการเกิดขึ้นของปัญหาด้านความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อให้ผู้รับสารเกิดความตระหนักว่าปัญหาด้านความมั่นคงทางมนุษย์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว นอกจากนี้การนำเสนอต้องสามารถชี้ให้เห็นให้ได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งหมดมีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของประชาชนทุกคนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2. นำเสนอภาพความร้ายแรงของผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการไม่ใช้ชีวิตอยู่บนหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ผู้รับสารเห็นความเชื่อมโยงระหว่างพฤติกรรมความไม่พอเพียงในชีวิตประจำวันกับผลกระทบร้ายแรงที่เกิดขึ้น ทั้งต่อตัวบุคคล สังคม ประเทศชาติ และโลก ตามลำดับ

3. นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาความมั่นคงของมนุษย์แต่ละประเด็น เพื่อชี้ให้ผู้รับสารเล็งเห็นว่าประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของมนุษย์นั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง มิได้แยกออกจากกันและกัน ดังนั้นพฤติกรรมใด ๆ ที่ดูเหมือนจะก่อให้เกิดปัญหาความมั่นคงของมนุษย์ในประเด็นใดประเด็นหนึ่งนั้น แท้จริงแล้วยังส่งผลไปสู่การเกิดขึ้นของปัญหาความมั่นคงของมนุษย์ในประเด็นอื่นด้วยเช่นกัน

4. นำเสนอผลกระทบจากค่านิยมที่ยึดติดในมูลค่าของเม็ดเงินกับสิทธิในการบริโภค จนทำให้เกิดเกณฑ์ในการตัดสินใจบริโภคสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นอยู่กับเม็ดเงินที่คนผู้นั้นมีเพียงอย่างเดียว โดยลืมนพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่เกิดขึ้นในโลกยุคปัจจุบันที่ส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อประชากรทั่วทั้งโลก ได้แก่ ปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม (ส่วนรวม) ตลอดจนปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ (ปัจเจก) อันเนื่องมาจากรูปแบบการบริโภคเกินความจำเป็นและมลพิษต่าง ๆ ที่ล้วนเกิดขึ้นจากพฤติกรรมความไม่พอเพียงของมนุษย์ด้วยนั่นเอง

References

- Acharya, Amitav. 2007. "Human Security." Accessed April 25, 2018. <http://www.amitavacharya.com/sites/default/files/Human%20Security.pdf>.
- Ackerman, Frank. 2000. "Waste Management and Climate Change." *Local Environment* 5(2): 223–229.
- Adams, Matthew D., and Weeberb J. Requia. 2017. "How Private Vehicle Use Increases Ambient Air Pollution Concentrations at Schools during the Morning Drop-Off of Children." *Atmospheric Environment* 165: 264-273.
- American Hospital Association. 2015. "Waste and Climate Change." Accessed July 20, 2018. <http://www.sustainabilityroadmap.org/drivers/wastechange.shtml#.W1A7YdlzbIV>.
- Bank of Thailand. 2018. "Pariman Kan Chamnai Sinkha Utsahakam Nai Prathet." [Quantity of Industrial Products Sold in the Country]. Accessed July 26, 2018. https://www.bot.or.th/Thai/Statistics/Discontinued/DocLib_DiscontinuedSeries/XLS_RL_002_TH.xls. (in Thai)
- BBC. 2017. "Rai-Ngan Mai Yuenyan Unhaphum Lok Pi 2016 Ron Thisut Thao Thi Khoei Banthuek Ma." [New Report Confirms Year 2016 Is the Hottest in History]. Accessed July 17, 2018. <https://www.bbc.com/thai/international-40896183>. (in Thai)
- Braswell, A. 1988. "Impact of CFC Regulations on the Air Conditioning and Refrigeration Industry." *International Journal of Refrigeration* 11(6): 385-388.
- Chatchai Nokdee. 2014. "Rok Rai Thi Rao Sang Eng." [Serious Decease We Ourselves Cause]. Thai Health. Accessed April 21, 2018. <https://www.thaihealth.or.th/Content/23880-NCDs%20-%20โรคภัยที่เราสร้างเอง%20.html>. (in Thai)
- Duangmanee Laowakul. 2014. *Kan Krachuk Tua Khong Khwam Mankhong Nai Sangkhom Thai*. [Concentration of Security in Thai Society]. Bangkok: Cheewitthai Foundation. (in Thai)
- Dujdeun Bhanthumnavin, and Duangdeun Bhanthumnavin. 2008. "Lak Setthakit Phophiang Nai Radap Bukkhon." [Sufficiency Economy at Individual Level]. In *Pratya Khong Setthakit Phophiang Kap Kan Borihan Kan Phatthana* [A Philosophy of Sufficiency Economy and Development Administration], 48 - 85. Bangkok: National Institute of Development Administration. (in Thai)

- England. Department of Health. Committee on the Medical Effects of Air Pollutants. 1998. *Quantification of the Effects of Air Pollution on Health in the United Kingdom*. London: The Stationery Office.
- , 2010. "The Mortality Effects of Long-Term Exposure to Particulate Air Pollution in the United Kingdom." Accessed May 13, 2018. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/304641/COMEAP_mortality_effects_of_long_term_exposure.pdf.
- Funatsu, Tsuruyo, and Kazuhiro Kagoya. 2003. "The Middle Classes in Thailand: The Rise of the Urban Intellectual Elite and Their Social Consciousness." *The Developing Economies* 41(2): 243-263.
- Hakuhodo Institute of Life and Living ASEAN. 2015. *"ASEAN Sei-Katsu-Sha Forum 2015: The Seamless Middle: New Perspectives on the ASEAN Middle Class"*. Hakuhodo Institute of Life and Living ASEAN.
- Hastings, David A. 2011. "The Human Security Index: An Update and a New Release." Accessed April 20, 2018. <http://gisws.media.osaka-cu.ac.jp/gisideas10/viewpaper.php?id=381>.
- Künzli, N., R. Kaiser, S. Medina, M. Studnicka, O. Chanel, P. Filliger, M. Herry, F. Horak Jr., V. Puybonnieux-Texier, P. Quénel, J. Schneider, R. Seethaler, JC. Vergnaud, and H. Sommer. 2000. "Public-Health Impact of Outdoor and Traffic-Related Air Pollution: A European Assessment." *Lancet* 356(9232): 795-801.
- LePoer, Barbara Leitch. 1989. *Thailand: A Country Study*. 6th ed. Washington, D.C.: Federal Research Division, Library of Congress.
- Majid, Aisha. 2018. "Mapped: The Global Epidemic of 'Lifestyle' Diseases in Charts." *The Telegraph*, March 29. Accessed May 28, 2018. <https://www.telegraph.co.uk/news/0/mapped-global-epidemic-lifestyle-disease-charts>.
- Matichon Online. "Sathiti Atyakam Pi 59 Rap Chaeng Lot Long 4 Klum Phayakon Pi 60 Setthakit Ding Long Lak Sap Chingsap Chokong Phung." [Criminal Statistics in Year 2016: 4 Types Decreased, Predict Economic Downturn in 2017, Thefts and Gifts to Increase]. Accessed October 27, 2018. https://www.matichon.co.th/local/crime/news_337084. (in Thai)

- Murdock, Andy. 2017. "What You Need to Know about Food Waste and Climate Change: A Surprisingly Large Problem with Some Simple Solutions." Accessed May 20, 2018. <https://www.universityofcalifornia.edu/longform/what-you-need-know-about-food-waste-and-climate-change>.
- Nareenoot Damrongchai. 2018. "Naeothang Kan Sang Khwam Yangyuen Nai Kan Phatthana Chumchon Thai Phaitai Naeo Khwamkhit Setthakit Phophiang." [An Approach for Sustainable Community Development in Thailand through Sufficiency Economy Approach]. *Sukhothai Thammatirat Open University Journal* 31(1): 92-107. (in Thai)
- , 2019. *Prawattisat Yipun Yuk Ruam Samai*. [Contemporary Japanese History]. Bangkok: National Institute of Development Administration. (in Thai)
- Narumol Apinives. 1992. *Chonchanklang: Kradumphi Pen Khrai Ma Chak Nai ...?* [The Middle Class: The Middle Classes: Who Are They and Where Do They Come From...?]. Bangkok: Manager. (in Thai)
- Nichakarn Chin. 2014. "Cho Luek Phuboriphok Klum Chonchanklang – Sao Lak Nai Kan Kraton Kan Boriphok Nai Anakhot ." [Deep Scanning Middle Class Consumers: The Main Pillar of Future Consumption]. Accessed July 6, 2018. <https://www.thaibizchina.com/เจาะลึกผู้บริโภคกลุ่มช.> (in Thai)
- Nidhi Eawsriwong. 2012. "Watthanatham Setthakit Phophiang." [Sufficiency Economy Culture]. Bangkok: Openbooks. (in Thai)
- Nuttakorn Withitanantha. 2012. "Kan Krachai Amnat Thi Mai Phiangpho: Botrian Chak Wikrit Mok Khwan Phaknuea Ton Bon." [Insufficient Decentralization: Lessons Learned from the Smog Crisis in Upper North Thailand]. Accessed May 1, 2018. <http://prachatai.com/journal/2012/0339739>. (in Thai)
- Nuttapong Thongpakdee. 2007. "Pratya Setthakit Phophiang: Khwam Pen Ma Lae Khwammai." [Sufficiency Economy Philosophy: Historical Background and Meanings]. *NIDA Development Journal* 47(1): 1-24. (in Thai)
- Pairat Trakamsirinont. 2010. *Khrongkan Sang Khwam Khemkhaeng Kae Chumchon Nai Kan Kaekhai*

- Panha Wikrit Mok Khwan Kitchakam Phatthana Chumchon Pen Laeng Rianru Kan Kaekhai Panha Monphawa Mok Khwan Nai Chumchon.* [Project to Strengthen Communities' Abilities in Solving the Smog Crisis: Community Development Activities as Means to Solve Smog Conditions in Communities]. Chiang Mai: Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University (in Thai)
- Pascal, Mathilde, Magali Corso, Olivier Chanel, Christophe Declercq, Chiara Badaloni, Giulia Cesaroni, Susann Henschel, Kadri Meister, Daniela Haluza, Piedad Martin-Olmedo, and Sylvia Medina. 2013. "Assessing the Public Health Impacts of Urban Air Pollution in 25 European Cities: Results of the Aphekom Project." *Science of the Total Environment* 449: 390-400.
- Phollawut Songsakul. 2017. "Perd Tualek Khonchon Perm Khun Gueab Lan Khon Raidai Lod Kha-ahan Pang Khun Pracharat Sumterm." [Almost a Million More Poor, Lower Incomes, More Expensive Food, State-Promoted Pracharat Civic Activities Additional Factor]. Accessed July 24, 2018. <https://thestandard.co/poverty-number-increase>. (in Thai)
- Ren, Cizao, and Shilu Tong. 2008. "Health Effects of Ambient Air Pollution - Recent Research Developments and Contemporary Methodological Challenges." *Environmental Health* 7: 56.
- Ribeiro, Adeylson G., Oswaldo S. Baquero, Clarice U. de Freitas, Francisco Chiaravalotti Neto, Maria Regina A. Cardoso, Maria do Rosario D.O. Latorre, and Adelaide C. Nardocci. 2018. "Incidence and Mortality Risk for Respiratory Tract Cancer in the City of São Paulo, Brazil: Bayesian Analysis of Association with Traffic Density." *Cancer Epidemiology* 56: 53-59.
- Seri Pongpit. 2007. *Setthakit Phophiang Samrap Witthayakon*. [Sufficiency Economy for Resource Persons]. Palangpunya: Bangkok. (in Thai)
- Siwatt Pongpiachan. 2013a. "Diurnal Variation, Vertical Distribution and Source Apportionment of Carcinogenic Polycyclic Aromatic Hydrocarbons (PAHs) in Chiang-Mai, Thailand." *Asian Pacific Journal of Cancer Prevention* 14(3): 1851-1863
- , 2013b. "Vertical Distribution and Potential Risk of Particulate Polycyclic Aromatic Hydrocarbons in High Buildings of Bangkok, Thailand." *Asian Pacific Journal of Cancer Prevention* 14(3):1865-77.

- Siwatt Pongpiachan, and Akihiro Iijima. 2016. "Assessment of Selected Metals in the Ambient Air PM10 in Urban Sites of Bangkok (Thailand)." *Environmental Science and Pollution Research* 23(3): 2948-2961.
- Siwatt Pongpiachan, Chomsri Choochuay, Mattana Hattayanone, Charnwit Kositanont. 2013. "Temporal and Spatial Distribution of Particulate Carcinogens and Mutagens in Bangkok, Thailand." *Asian Pacific Journal of Cancer Prevention* 14(3): 1879-1887.
- Siwatt Pongpiachan, Danai Tipmanee, Chukkapong Khumsup, Itthipon Kittikoon, and Phoosak Hirunyatrakul. 2015a. "Assessing Risks to Adults and Preschool Children Posed by PM2.5-Bound Polycyclic Aromatic Hydrocarbons (PAHs) during a Biomass Burning Episode in Northern Thailand." *Science of the Total Environment* 508: 435-444.
- Siwatt Pongpiachan, Mattana Hattayanone, Chomsri Choochuay, Rattana Mekmok, Natdee Wuttijak, Orapin Ketratanakul. 2015b. "Enhanced PM10 Bounded PAHs from Shipping Emissions." *Atmospheric Environment* 108:13-19.
- Siwatt Pongpiachan, Suixin Liu, Rujin Huang, Zhuizi Zhao, Jittree Palakun, Charnwit Kositanont, and Junji Cao. 2017. "Variation in Day-of-Week and Seasonal Concentrations of Atmospheric PM2.5-Bound Metals and Associated Health Risks in Bangkok, Thailand." *Archives of Environmental Contamination and Toxicology* 72(3): 364-379.
- Smith, Thorry W., Colin J. Axon, and Richard C. Darton. 2013. "The Impact on Human Health of Car-Related Air Pollution in the UK, 1995-2005." *Atmospheric Environment* 77: 260-266.
- Study Group on New Middle Class Acquisition Strategy. 2012. "Shin Chuukansou Kakutoku Senryaku: Ajia wo Chuushin toshita Shinkoukoku totonomi Seichou suru Nihon." [How to Become Middle Class: A Strategy for Japan to Develop Together with Newly Industrialized Countries in Asia]. Accessed April 10, 2018. http://www.meti.go.jp/committee/kenkyukai/external_economy/chukan_kakutoku/pdf/report01_01.pdf. (in Japanese)
- Thai People Health Project. 2017. *Soem Phalang Klum Pro Bang Sang Sangkhom Thi Mai Thotthing Kan*. [Empowering Valnerable Groups to Build a Caring Society]. Nakhon Pathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University. (in Thai)

- Thailand. Department of Economics Research and Assessment. 2009. *Rai-ngan Kan Samruat Khwam Khithen Lae Thatsanakhati Thang Sangkhom Rai Traimat Rueang Phawa Lok Ron Kap Sangkhom Thai*. [A Quarterly Survey of Public Opinion and Social Attitudes towards Global Warming and Thai Society]. Bangkok: Department of Social and Quality of Life Indicator and Database Development. National Economic and Social Development Council. (in Thai)
- Thailand. Department of Juvenile Observation and Protection. 2018. *Sathiti Kan Ko Atyakam Doi Yaowachon Nai Prathet Thai*. [Statistics of Crime by Juveniles in Thailand]. Bangkok: Ministry of Justice. (in Thai)
- Thailand. Department of Social and Quality of Life Indicator and Database Development. 2016. *Rai-ngan Kan Wikhro Sathanakan Khwam Yakchon Lae Khwam Lueam Lam Nai Prathet Thai Pi 2558*. [An Analytical Report on Poverty and Inequality in Thailand Year 2015]. Bangkok: National Economic and Social Development Council. (in Thai)
- Thailand. Department of Social Development. 2005. *Setthakit Phophiang*. [Sufficiency Economy]. Bangkok: BTS Press. (in Thai)
- Thailand. Department of Social Development and Human Security Standard. 2014. *Khwam Mankhong Khong Manut Nai Prathet Thai Pi 2555*. [Human Security in Thailand, Year 2012]. Bangkok: Ministry of Social Development and Human Security. (in Thai)
- Thailand. Institute for Population and Social Research. 2017. *Sukkhaphap Khon Thai 2560: Soem Phalang Klum Pro Bang Sang Sangkhom Thi Mai Thotthing Kan*. [Thai People's Health: Empower the Weak to Construct a Society That Leaves Nobody Behind]. Nakhon Pathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University. (in Thai)
- Thailand. National Economic and Social Development Council. 2018. "Attrakhan Tai Duai Rok Samkhan To Prachakon Saen Khon Chamnaek Rai Phak Pi Pho So 2541 - 2560 Rai Pi." [Mortality Rate from Major Diseases Per Hundred Thousand Classified by Region, 1998 - 2017]. Accessed July 11, 2018. <http://social.nesdb.go.th/social/Default.aspx?tabid=131>. (in Thai)
- Thailand. National Science and Technology Development Agency. 2017. "San CFC Khue Arai." [What is CFC?]. Accessed July 24, 2018. <https://www.nstda.or.th/th/vdo-nstda/sci-day-techno/5107> (in Thai)

- Thailand. National Statistical Office. 2012. *Kan Samruat Khomun Atyakam Phak Prachachon Pho So 2555*. [A Review of Statistics on People Sector Crimes, Year 2012.]. Bangkok: Ministry of Digital Economy and Society. (in Thai)
- , 2014. *Samruat Kan Yai Thinthan Khong Prachakon Pho So 2556*. [A Survey on Population Migration Year 2013]. Bangkok: Text Journal Publication. (in Thai)
- , 2016. "Khomun Sathiti Thi Samkhan." [Important Statistics]. Accessed July 12, 2018. <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/08.aspx> (in Thai)
- , 2017. "Phoem Ongsa Pha Prayat." [Save by Increasing Air Conditioner Temperature Setting]. *Statistics Journal* 28(1): 8-9. (in Thai)
- , 2018a. "Chamnuan Rot Thi Chotthabian Chamnaek Tam Praphet Rot." [Number of Registered Vehicles Classified by Type]. Accessed January 12, 2019. http://statbbi.nso.go.th/staticreport/Page/sector/TH/report/sector_15_10201_TH_.xlsx (in Thai)
- , 2018b. "Tonthun Lochittik Lae Satsuan Tonthun Lochittik To GDP Khong Prathet Thai." [Investment on Logistics and Ratio to GDP in Thailand]. Accessed January 12, 2019. http://statbbi.nso.go.th/staticreport/Page/sector/TH/report/sector_15_30501_TH_.xlsx (in Thai)
- , 2018c. "Sathiti Kan Khonsong Thang Akat Chamnaek Pen Rai Tha-akatsayan." [Air Transport Statistics Classified by Airports]. Accessed January 12, 2019. http://statbbi.nso.go.th/staticreport/Page/sector/TH/report/sector_15_10302_TH_.xlsx (in Thai)
- Thailand. Office of the Royal Development Projects Board. 2007. *Setthakit Phophiang: Praty Chi Thang Naeothang Kan Damnoen Chiwit*. [Sufficiency Economy: Philosophy for Life's Conduct]. Bangkok: Office of the Royal Development Projects Board. (in Thai)
- , 2010. *Lakkan Song Ngan Nai Phrabatsomdetphrachaoyuhua*. [The King's Principles of Work]. Bangkok: Office of the Royal Development Projects Board. (in Thai)
- Thailand. Pollution Control Department. 2004. "Punha Singwadolom Chak Khaya Moonfoi." [Environmental Problems Caused by Garbages]. Accessed July 19, 2018. http://www.pcd.go.th/info_serv/waste_rubbish.htm. (in Thai)

- , 2017. "Sathanakan Khaya Munfoi Chumchon Pi 2559" [Thailand Community Garbage Situation Report, Year 2016]. Bangkok: Ministry of Natural Resources and Environment. (in Thai)
- ThaiPublica. 2016. "Choluek Ni Kruareun Khonthai Pan Big Data-'PIER' Pei Khon Pieng 10% Pen Ni Gwa 60% Khong Tang Rabob." [In Depth Focus on Thai Household Debts from Big Data]. Accessed Septeber 16, 2018. <https://thaipublica.org/2016/09/bot-symposium-2016-household-debt>. (in Thai)
- United Nations Development Programme. 1994. *Human Development Report. United Nations Development Programme*. Oxford: Oxford University Press.
- United Nations Environment Programme. 2010. "Waste and Climate Change: Global Trends and Strategy Framework." Accessed April 23, 2018. <http://www.unep.or.jp/ietc/Publications/spc/Waste&ClimateChange/Waste&ClimateChange.pdf>.
- Vichit Boonyahotara. 1995. *Chiwit Lae Singwaetlom*. [Life and the Environment]. Bangkok: Thammasarnkarnpim. (in Thai)
- Weerasundara, Lakshika, Dhammika Nayoma Magana-Arachchi, Abdul M. Ziyath, Ashantha Goonetilleke, and Meththika Vithanage. 2018. "Health Risk Assessment of Heavy Metals in Atmospheric Deposition in a Congested City Environment in a Developing Country: Kandy City, Sri Lanka." *Journal of Environmental Management* 220: 198-206.
- Wirathai Suntipraphop. 2014. *Chonchanklang Kap Kan Plianplaeng Sangkhom*. [The Middle Classes and Social Change]. Bangkok: Bangkok Business. (in Thai)
- World Bank Group. 2015. "Urbanization in Thailand is Dominated by the Bangkok Urban Area." Accessed May 8, 2018. <http://www.worldbank.org/en/news/feature/2015/01/26/urbanization-in-thailand-is-dominated-by-the-bangkok-urban-area>.
- World Health Organization. 2018. "Noncommunicable Diseases." Accessed April 20, 2018. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/noncommunicable-diseases>.
- World Meteorological Organization. 2017. *WMO Greenhouse Gas Bulletin. No. 13: The State of Greenhouse Gases in the Atmosphere Based on Global Observations through 2016*. Accessed March 10, 2019. https://library.wmo.int/doc_num.php?explnum_id=4022.

Democratic Festivities during the Elections of “Lok Sabha” Members of Parliament, India 2019**

Aphirat Kamwang*

Abstract

This article examines the surge of political activities surrounding the 17th general elections in 2019 for the Indian lower House of Parliament or “Lok Sabha”, in which there were 900 million voters, using data collected from Indian government organizations and online news media. It focuses on important activities undertaken by political parties and their leaders, and also their votebanks, alliances and contested seats. The study revealed a political orientation positive towards the Bharatiya Janata Party (BJP) and Narendra Modi's return as Prime Minister for a second term to further his socio-economic policies in accordance with long-term nationalistic ideals. On the other hand, the oldest party, the Indian National Congress (INC), suffered a defeat, as it had done in recent years, and independent parties retained or went beyond their regional votebanks. There were numerous regional parties from West Bengal to southern India which did not support the Government's methods and ideals. At the same time, an increasingly diverse range of people exhibited an enthusiastic level of political participation. This was evident in active social media campaigns, which livened up the Indian political scene spectacularly.

Keywords: *Indian studies, general election 2019, Lok Sabha, political culture, social media*

* Researcher, Centre for Bharat Studies (Indian Studies), Research Institute for Languages and Cultures of Asia (RILCA), Mahidol University, Salaya, Budhamonthon, Nakhon Pathom 73170. Email: aphirat.kam@mahidol.edu

** Received October 7, 2019; Revised December 26, 2019; Accepted April 7, 2020.

เทศกาลแห่งประชาธิปไตยในการเลือกตั้งสมาชิก “โลกสภา” อินเดีย ค.ศ. 2019**

อภิรัฐ คำวัง*

บทคัดย่อ

บทความนำเสนอผลการศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองในอินเดียในช่วงการเลือกตั้งทั่วไปสู่ “โลกสภา” ครั้งที่ 17 ค.ศ. 2019 ซึ่งมีผู้มีสิทธิ 900 ล้านคน โดยประมวลข้อมูลจากหน่วยงานรัฐและข่าวออนไลน์ของสำนักข่าวอินเดีย พิจารณากิจกรรมทางการเมืองที่สำคัญของพรรคและผู้นำ สถานเสียงและพันธมิตร และการช่วงชิงที่นั่ง ผลการศึกษาแสดงให้เห็นประจักษ์ถึงความโน้มเอียงทางการเมืองของมหาชนต่อพรรค Bharatiya Janata Party (BJP) และการสนับสนุนให้นาเรนดรา โมดี กลับเข้าสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสมัยที่สอง เดินหน้าพัฒนาสังคมเศรษฐกิจตามอุดมการณ์ชาตินิยม มุ่งหมายจะเป็นรัฐบาลระยะยาว ในทางตรงกันข้าม ความพ่ายแพ้อย่างต่อเนื่องเกิดขึ้นอีกครั้งกับพรรคเก่าแก่ Indian National Congress (INC) ขณะที่พรรคอิสระต่าง ๆ พยายามกอบกู้หรือรักษาฐานเสียงในท้องถิ่น หลายพรรคที่มีฐานเสียงจากแถบรัฐเบงกอลตะวันตกถึงอินเดียใต้ไม่ค่อยถนัดตามอุดมการณ์และแนวทางของรัฐบาลกลาง ขณะเดียวกันความหลากหลายของผู้คนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองกับพรรคต่าง ๆ มากขึ้น ในครั้งนี้กิจกรรมในสื่อสังคมออนไลน์ได้กลายมาเป็นสิ่งสร้างแรงกระเพื่อมทางการเมืองที่สำคัญในอินเดีย

คำสำคัญ: อินเดียศึกษา, การเลือกตั้งทั่วไป 2019, โลกสภา, วัฒนธรรมทางการเมือง, สื่อสังคมออนไลน์

* นักปฏิบัติการวิจัย ศูนย์การศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170 อีเมล aphirat.kam@mahidol.edu

** ได้รับบทความ 7 ตุลาคม 2562; แก้ไขปรับปรุง 26 ธันวาคม 2562; อนุมัติให้จัดพิมพ์ 7 เมษายน 2563

บทนำ

เมื่อวันที่ 10 มีนาคม ค.ศ. 2019 คณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งอินเดีย (Election Commission of India: ECI) ณ กรุงเดลี โดย สุนิล อโรรา (Sunil Arora) ประธาน ECI ได้ประกาศการเลือกตั้ง “โลกสภา” ครั้งที่ 17 ค.ศ. 2019 กำหนด 7 ช่วง (Phase) ระหว่างวันที่ 11 เมษายน ถึง 19 พฤษภาคมและนับคะแนน 23 พฤษภาคม

ในการประกาศนั้นได้รายงานข้อมูลสำคัญ คือ *ประการที่ 1* ผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียง 900 ล้านคน ผู้มีสิทธิครั้งแรก อายุ 18-19 ปี 150 ล้านคน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอินเดียเป็นประเทศประชาธิปไตยที่มีประชากรมากที่สุดในโลก *ประการที่ 2* กำหนดวิธีการเลือกตั้งรูปแบบใหม่ครั้งแรกทั่วประเทศ ด้วยหน่วยลงคะแนนเสียง 1 ล้านหน่วย ใช้เครื่องลงคะแนน Electronic Voting Machine (EMV) คู่กับเครื่อง Voter-Verifiable Paper Audit Trail (VVPAT) ที่จะพิมพ์สลิปการลงคะแนนให้ผู้มีสิทธิแต่ละคน *ประการที่ 3* กำหนดให้ผู้สมัครต้องรายงานรายละเอียดสื่อสังคมออนไลน์ (social media) *ประการที่ 4* กิจกรรมทางการเมืองให้งดการใช้เครื่องขยายเสียง เวลา 22.00 - 06.00 น. เพื่อลดมลภาวะทางเสียง

สำหรับการเลือกตั้งครั้งที่ 17 นี้ ผู้ศึกษาได้ติดตามสถานการณ์และความเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สำคัญทั้งก่อนและหลังการเลือกตั้ง โดยเฉพาะช่วงประกาศวันเลือกตั้งจนถึงพิธีสาบานตนเข้ารับตำแหน่ง ราว 3 เดือน ช่วงเวลาดังกล่าวถือเป็น “เทศกาลแห่งประชาธิปไตย” (festival of democracy) อันมีนัยต่อสังคมวัฒนธรรมอินเดียที่มีความหลากหลาย บ่งบอกถึงการก้าวไปตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย มหาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในหลากหลายมิติ เพื่อให้

เกิดความนิยมเอียงต่าง ๆ อย่างไรก็ดี กระแสความนิยมเอียงเกิดขึ้นโดยเน้นสนับสนุนให้รัฐบาลกลาง (central government) บริหารประเทศต่อไป พร้อมกับการช่วงชิงที่นั่งในแต่ละถิ่น ตลอดจนเกิดวาทกรรมใหม่และผลิดซ้ำจากผู้นำสำคัญ

บทความเลือกคำว่า “เทศกาล” เป็นผลมาจากส่วนผสมทางบริบทสังคมวัฒนธรรมและการเมืองการปกครองของอินเดีย ด้วยความตระหนักว่าการเลือกตั้งเป็นกิจกรรมหนึ่งในชีวิต ลักษณะเดียวกับเทศกาลอื่น ๆ ที่มีความหมาย ความสำคัญ และคุณค่า ซึ่งชาวอินเดียนิยมกล่าวกันว่าการเลือกตั้งโลกสภาเป็นเทศกาลที่ใหญ่ที่สุดของอินเดีย โดยจะเฉลิมฉลองสิทธิและเสียงของตน ซึ่งได้กลับคืนไปสู่ชนทุกชั้นวรรณะ ทุกลัทธิศาสนา เกิดความเท่าเทียมกันทางการเมือง ชนในแต่ละถิ่นจะแสดงตนว่ามีสิทธิ พร้อมกับแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ว่าเป็นส่วนหนึ่งของอินเดียและของการเลือกตั้ง เป็นการผสมผสานความหมายอย่างพิเศษ ประกอบกับการที่มหาชนนำเอากิจกรรมทางวัฒนธรรมเข้าไปผสมในกิจกรรมทางการเมืองด้วย เช่น มโหรีสพในการหาเสียง แต่งกายตามกลุ่มชนในวันเลือกตั้ง เป็นต้น แต่กระนั้นหากจะพิจารณาในแง่มุมอื่น ตัวอย่างเช่นการเลือกตั้งเสมือนสงครามอย่างหนึ่งที่มีการช่วงชิงที่นั่งในสภา ว่า อินเดียเน้นเปรียบเทียบการเลือกตั้งเป็นเทศกาลหนึ่ง ดังสุนทรพจน์ของนายกรัฐมนตรี โมดี ขณะหาเสียงที่เขตพาราณสี “เราไม่ตัดสินใจว่าใครเป็นคู่แข่งจากพรรคการเมืองทั้งหลาย พวกเขาคงหาใช้ศัตรูของเรา พวกเขากำลังทดสอบความเข้มแข็งของประชาธิปไตย การเลือกตั้งไม่ใช่สงคราม แต่เป็นเทศกาลแห่งประชาธิปไตย พรรคการเมืองจะชนะได้โดยอัตโนมัติจากการช่วยเหลือของประชาชน” (Verma 2019)

ทบทวนวรรณกรรม

การเลือกตั้งโลกสภาอินเดียเป็นประเด็นที่นักวิชาการทั้งอินเดียและนานาชาติต่างให้ความสนใจ สำหรับนักวิชาการไทยเคยอธิบายถึงความสำเร็จของพรรค Indian National Congress (INC) ครั้งที่ 15 ค.ศ. 2009 ชนะ 260 ที่นั่ง รัฐบาลนายกรัฐมนตรี มานโมฮัน สิงห์ (Manmohan Singh) บริหารต่อในสมัยที่สอง แต่คราวนั้นจำต้องอาศัยพรรคร่วมสนับสนุนจากพรรคระดับท้องถิ่นที่มีเพิ่มขึ้นหลายพรรค มีอำนาจต่อรองสูง ขณะที่ตระกูลคานธีพยายามรักษาบทบาทการบริหารพรรคและผลักดันให้ ราฮูล คานธี (Rahul Gandhi) สืบทอดอำนาจ ส่วนพรรคคู่แข่ง Bharatiya Janata Party (BJP) ยังไม่ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนหัวอำนาจที่มีอยู่ในระดับท้องถิ่นให้ขึ้นมาอยู่บนเวทีระดับประเทศ (Jaran Maluleem 2009, 103-124)

แต่ผลการเลือกตั้งโลกสภา ครั้งที่ 16 ค.ศ. 2014 กลับตรงกันข้าม พรรค BJP ได้เป็นรัฐบาล ทำให้นักวิชาการต่างวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่สนับสนุน โดยปัจจัยหนึ่งคือเรื่องจำนวนผู้ใช้สิทธิ์เลือกตั้งซึ่งมีสัดส่วนที่เพิ่มมากขึ้น แต่เฉพาะกลุ่มสตรีและกลุ่มผู้มีสิทธิ์ครั้งแรกต่างก็ได้ออกไปใช้สิทธิ์กันมาก (Kumar 2017, 25-44) และพรรค BJP ตระหนักถึงสถิติผู้มีสิทธิ์เป็นเยาวชนที่เพิ่มขึ้น จึงได้วางแผนให้เยาวชนหันมาสนใจการเมืองและสร้างความไว้วางใจให้ได้ (Kumar 2014, 45-57) ส่วนอีกปัจจัยหนึ่ง เรื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเมืองซึ่งได้กลายเป็นปัจจัยใหม่ ผู้นำพรรคเริ่มใช้สื่อนี้เมื่อ ค.ศ. 2009 กระทั่งมีผู้ติดตามมากขึ้น จนช่วยให้เข้าถึงเยาวชนได้โดยตรง ถือเป็นพฤติกรรมรูปแบบใหม่ในอินเดีย (Wani and Alone 2014, 7363-7366) ตลอดจนเรื่องชนชั้นวรรณะก็ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญต่อ

การเลือกตั้งอยู่เสมอ และเป็นที่ชัดเจนว่าวรรณะต่ำ โดยเฉพาะชุมชนดาลิต (Dalit) ปฏิเสธนโยบายทางวัฒนธรรมและสังคมของพรรค BJP แต่กลับได้รับเสียงสนับสนุนจากกลุ่มชนชั้นกลาง (middle class) และชนชั้นล่าง (lower class) ที่กลายมาเป็นชนชั้นกลางใหม่ (neo-middle class) จากผลพวงทางเศรษฐกิจอินเดียที่เติบโต รวมทั้งวรรณะพราหมณ์และกลุ่มราชบุตรในสังคมฮินดูได้สนับสนุนพรรครัฐบาล (Jaffrelot 2015, 19-38) และขณะดำรงวาระของรัฐบาล ค.ศ. 2014-2019 พรรค BJP สามารถปรับตัวเพื่อการเพิ่มความเข้มแข็งทางการเมืองและเป็นไปอย่างรวดเร็ว ด้วยภาวะผู้นำของประธานพรรคและนายกรัฐมนตรีที่สามารถสร้างอำนาจในส่วนกลางและในพื้นที่ 20 รัฐและดินแดนสหภาพสามารถสร้างกลยุทธ์เพื่อสนับสนุนกลุ่มชนชั้นวรรณะสามารถสื่อสารและเข้าถึงกลุ่มชาติพันธุ์และกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ (Misra 2018, 1-15)

ตัวอย่างจากผลการเลือกตั้งโลกสภาของรัฐเบงกอลตะวันตกในช่วงสองทศวรรษ พบว่าประเด็นทางศาสนาไม่ส่งผลมากนักต่อการเลือกตั้ง แต่มุ่งความสำคัญต่อแคมเปญที่พรรคการเมืองชูเป็นนโยบาย ทำให้ในครั้งที่ 16 พรรค BJP เริ่มเจาะฐานเสียงได้บ้าง ตรงกันข้าม ที่นั่งของพรรคคอมมิวนิสต์จากรัฐนี้ได้ลดลงในครั้งที่ 15 และไม่ได้ที่นั่งเลยในครั้งที่ 16 (Bhutia 2014, 27-37) สำหรับพรรค INC ในทศวรรษปัจจุบันนั้น ก็ตกอยู่ในภาวะที่ถดถอยไม่ว่าจะเป็นด้านการบริหาร ผู้นำพรรค นโยบาย และอื่น ๆ ซึ่งสะท้อนตัวอย่างจากทุกผลการเลือกตั้งของกรุงเดลี เป็นความพ่ายแพ้อย่างไม่เคยประสบมาก่อน แต่ภายใต้สถานการณ์ที่ซับซ้อนขึ้น พรรค BJP หรือพรรคอื่น ๆ กลับสามารถชนะนโยบายต่อเมืองหลวงได้สำเร็จ (Vaishnav 2015)

ดังจะเห็นได้ว่าการเลือกตั้งโลกสภา ครั้งที่ 15-16 มีบริบทและปัจจัยที่สนับสนุนต่างกันอย่างชัดเจน ได้แก่ การบริหารพรรคการเมืองและภาวะผู้นำนโยบาย และยุทธศาสตร์ กลุ่มผู้สนับสนุน การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีกับการสื่อสารให้เข้าถึงผู้สนับสนุน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะยังคงมีผลต่อเนื่องสู่ครั้งที่ 17 ค.ศ. 2019

แนวคิดเรื่องความเป็นอินเดียและ วัฒนธรรมการเมือง

จากการเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ภาษา และศาสนา ทำให้ต้องเข้าใจพื้นฐานดังกล่าว ดังเช่น “We Indians” (Singh 2016, 1-19) อธิบายว่าเมื่อชาวต่างถิ่นมาที่หมู่บ้าน จะไม่ถามว่าคุณเป็นใครแต่จะถามว่าเป็นอะไร กล่าวคือ ครอบครัวอยู่ในวรรณะใด เมื่ออยู่ที่เมืองหลวง ผู้คนแนะนำตนว่าเป็นชาวซิกข์จากปัญจาบ เป็นชาวมุสลิมจากเบงกอล เป็นชาวคริสต์จากเกรละ แต่ไม่ได้ยืนยันว่าเป็นชาวอินเดีย เมื่อไปอยู่ที่ทางตะวันตก ไม่มีใครรู้จักชื่อชนเหล่านี้ เขาเรียกเราเป็นชาวอินเดีย

ในอดีตชาวอเมริกันเรียกชาวอินเดียทั้งหมดว่า “ฮินดู” (हिन्दु, Hindu) ส่วน “ฮินดี” (हिन्दी, Hindi) มาจาก “ฮินด” (हिन्द, Hind) ย่อมาจาก “ฮินดูสถาน” (हिन्दुस्तान, Hindustan) โดย “ฮินด” ยังใช้กันปกติสำหรับเรียกอินเดีย และ “ฮินดี” ไม่มีความหมายเกี่ยวข้องกับศาสนา ชาวอินเดียนับถือศาสนาต่าง ๆ ก็เป็นฮินดีมากเท่า ๆ กับที่นับถือศาสนาฮินดู แต่ฮินดีในอินเดียได้มีความหมายเกี่ยวกับอักษรเทวนาครี (Nehru 2010, 69-72) เรียกว่าภาษาฮินดี ภาษาราชการของอินเดีย

ขณะที่ มะมะตา บะเนอร์จี (Mamata Banerjee) มุขมนตรีแห่งรัฐเบงกอลตะวันตก เคยให้สัมภาษณ์

มีความตอนหนึ่งว่า “ความเป็นหนึ่งเดียวในความหลากหลาย (unity in diversity) เป็นเสาหลักหนึ่งของ ‘วัฒนธรรมของพวกเรา’ เช่นเดียวกัน ฮินดู มุสลิม คริสเตียน ซิกข์ ต่างก็มีงานเทศกาลของตน แล้วพวกเรา ร่วมกันเฉลิมฉลอง ส่วนที่นี้ (รัฐเบงกอลตะวันตก) คือ วัฒนธรรมเบงกอล แล้วเหตุใดจะต้องไปยึดวัฒนธรรมของคนอื่น” (India Today Web Desk 2019a)

ทัศนะข้างต้นแสดงพื้นฐานของสังคมวัฒนธรรมอินเดีย อันเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง (political culture) ที่มาจากส่วนผสมสองส่วนคือเป็นการสังสมทางประวัติศาสตร์ในระบบการเมือง และเป็นประวัติศาสตร์ของผู้คนที่เสริมสร้างให้เกิดเป็นระบบ จนได้กลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นรากฐานอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งกิจกรรมสาธารณะและประสบการณ์บุคคล (Pye 1969, 3-26) โดยวัฒนธรรมทางการเมืองมาจากทัศนคติและความโน้มเอียงของบุคคลที่มีต่อการเมืองแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ความโน้มเอียงด้านการรับรู้ (cognitive orientation) ความโน้มเอียงด้านความรู้สึก (affective orientation) ความโน้มเอียงด้านการประเมินค่า (evaluative orientation) ตลอดจนแบ่งวัฒนธรรมทางการเมืองได้ 3 แบบ คือ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ (parochial political culture) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (subject political culture) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (participant political culture) แต่ทั้งสามนี้ยังผสมผสานได้เป็นแบบอื่น ๆ อีก (Almond and Verba 1972, 13-41) ดังนั้นสังคมใดที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมจะเกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมทางการเมือง มหาชนสามารถเข้าร่วมในระดับต่าง ๆ เช่น สนับสนุน ใช้สิทธิ์ ตรวจสอบ ลงสมัครตั้งพรรคการเมือง

วิธีการศึกษา

บทความนี้เป็นผลมาจากการศึกษาอิสระที่บูรณาการความรู้ทางด้านสังคมวัฒนธรรมและรัฐศาสตร์ประมวลข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงสถิติ กำหนดกรอบการศึกษาที่เน้นเหตุการณ์ปัจจุบันทางการเมืองของประเทศไทย โดยเก็บข้อมูลจาก 1) เอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ พัฒนาการทางการเมืองการปกครอง การเลือกตั้งที่ผ่านมา ประวัติทางการเมือง 2) เหตุการณ์และความเคลื่อนไหวทางการเมืองช่วงมีนาคม-มิถุนายน ค.ศ. 2019 เก็บข้อมูลจากหน่วยงาน ECI สำนักข่าวอินเดียต่าง ๆ ผู้นำพรรคการเมืองที่สื่อสารในสังคมออนไลน์

ดังนั้นการนำเสนอเนื้อหาได้แสดงลำดับเหตุการณ์และความเคลื่อนไหวทางการเมือง เฉพาะเจาะจงการเลือกตั้งโลกสภา ครั้งที่ 17 ค.ศ. 2019 และข้อมูลบางประการได้เทียบกับครั้งที่ 16 ค.ศ. 2014 เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ที่มีความต่อเนื่องและอยู่ในยุคเดียวกัน

หนึ่ง ชื่อเฉพาะได้ใช้ทับศัพท์ภาษาอังกฤษและใช้อักษรย่อ โดยเฉพาะชื่อพรรคการเมือง นอกจากนี้ศัพท์เฉพาะของอินเดียได้เพิ่มภาษาฮินดีในบางแห่งเพื่อจะเป็นประโยชน์ในการค้นคว้าต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองของอินเดีย เฉพาะการเลือกตั้งโลกสภา ครั้งที่ 17 ค.ศ. 2019

การเมืองการปกครองของอินเดีย

นับตั้งแต่อินเดียได้รับเอกราชจากอังกฤษ วันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 1947 (วันที่ 14 สิงหาคม ค.ศ. 1947 แบ่งแยกประเทศปากีสถานและยังนับรวมบังกลาเทศ) และวันที่ 26 มกราคม ค.ศ. 1950 สถาปนาเป็นสาธารณรัฐอินเดีย แบ่งเขตการปกครองเป็นรัฐ (state) กับดินแดนสหภาพ (Union Territory: UT) โดย ค.ศ. 2014 ประกอบด้วย 29 รัฐ กับ 7 ดินแดนสหภาพ (รวม 36)¹ กรุงเดลีเป็นเมืองหลวง มีสถานะเป็น National Capital Territory (NCT) ทั้งนี้อินเดียเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม อันเป็นรากฐานในการดำเนินนโยบายแบ่งเขตรัฐด้วยความสอดคล้องทางภาษา เป็นรัฐ เป็นพรมแดนทางภาษา มีภาษาราชการ 22 ภาษา มีภาษาฮินดีเป็นภาษาราชการกลางและนับรวมภาษาอังกฤษด้วย

จากการสำรวจประชากรของรัฐบาลอินเดีย ค.ศ. 2011 จำนวน 1.21 พันล้านคน เป็นบุรุษ 623.7 ล้านคน สตรี 586.4 ล้านคน นับถือศาสนาฮินดู 79.80% ศาสนาอิสลาม 14.23% ศาสนาคริสต์ 2.30% และอื่น ๆ เฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รัฐที่นับถือศาสนาคริสต์เป็นส่วนใหญ่ คือ รัฐอรุณาจัลประเทศ รัฐเมฆาลัย รัฐมิโซรัม รัฐนากาแลนด์ เฉพาะรัฐจัมมูและกัศมีร์ หมู่เกาะลักษทวีป ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม สำหรับรัฐปัญจาบส่วนใหญ่ นับถือศาสนาซิกข์ (India. Census Population 2015)

¹ ต่อมาสิงหาคม ค.ศ. 2019 รัฐจัมมูและกัศมีร์ปรับสถานะเป็นดินแดนสหภาพ ครอบคลุมเขตจัมมูและเขตกัศมีร์ ส่วนเขตลาดัค สถาปนาเป็นดินแดนสหภาพแห่งใหม่และพฤศจิกายน ค.ศ. 2019 ได้ผนวกดามันและไดว และ ดาदราและนครยเวลี เป็นดินแดนสหภาพเดียวกัน ทำให้อินเดียประกอบด้วย 28 รัฐ กับ 8 ดินแดนสหภาพ (รวม 36 รัฐและดินแดนสหภาพ)

อำนาจอธิปไตย ประกอบด้วยอำนาจอธิปไตย คือ รัฐสภา อำนาจอธิปไตย คือ คณะรัฐมนตรี อำนาจตุลาการ คือ ศาล ทั้งนี้ขอกล่าวถึงเฉพาะระบบรัฐสภาของอินเดีย แบ่งเป็น 2 สภา ดังนี้

(1) “โลกสภา” (लोक सभा, Lok Sabha) เป็นสภาผู้แทนราษฎร (House of the People) หรือสภาล่าง มีวาระ 5 ปี ผู้นำสูงสุด คือ นายกรัฐมนตรีโดยรัฐธรรมนูญกำหนดจำนวนสมาชิกสภา (Members of Parliament) สูงสุด 552 คน แบ่งเป็นสมาชิกจากรัฐ สูงสุด 530 คน ดินแดนสหภาพ สูงสุด 20 คน และชุมชน Anglo-Indian ไม่เกิน 2 คน ซึ่งแต่งตั้งโดยประธานาธิบดี (Parliament of India n.d.a)

(2) “ราชยสภา” (राज्य सभा, Rajya Sabha) เป็นวุฒิสภา (Council of States) หรือสภาสูง มีวาระ 6 ปี ผู้นำสูงสุด คือ ประธานาธิบดี มีสถานะเป็นประมุขข้อมูลพอสังเขป กล่าวคือรัฐธรรมนูญกำหนดจำนวนสมาชิกราชยสภา สูงสุด 250 คน โดยมาจากรัฐกับดินแดนสหภาพ (เฉพาะกรุงเดลีและเมืองพอนดิเชอร์รี) รวม 238 คนและจากการแต่งตั้งโดยประธานาธิบดี 12 คน วาระปัจจุบันมีสมาชิก 245 คน มาจากรัฐกับดินแดนสหภาพ 233 คน และการแต่งตั้ง 12 คน (Parliament of India n.d.b)

นอกจากนี้ ยังมี “วิธานสภา” (विधान सभा, Vidhan Sabha) เป็นสภานิติบัญญัติแห่งรัฐ (State Legislative Assembly) สมาชิกมาจากการเลือกตั้งในแต่ละรัฐ ผู้นำสูงสุด คือ มุขมนตรี (Chief Minister)

พรรคการเมือง แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ พรรคระดับชาติ (national party) พรรคระดับรัฐ (state party) นอกจากนี้ยังมีพรรคระดับท้องถิ่น (regional party) โดย

พรรคระดับชาติมีเงื่อนไขสำคัญคือ 1) ได้ที่นั่งอย่างน้อย 2% ในโลกสภา จากอย่างน้อย 3 รัฐ 2) การเลือกตั้งโลกสภา ชนะ 6% ของผลคะแนน และอย่างน้อย 4 ที่นั่ง 3) ดำเนินงานอย่างน้อยใน 4 รัฐ

ณ วันที่ 9 มีนาคม ค.ศ. 2019 มีพรรคการเมือง 2,293 พรรค เป็นพรรคใหม่ 149 พรรคที่ลงทะเบียนช่วงกุมภาพันธ์-มีนาคม (Press Trust of India 2019a) ขอแนะนำพรรคระดับชาติ 7 พรรค เริ่มจาก 2 พรรคใหญ่ คือ พรรค INC ก่อตั้ง ค.ศ. 1885 เป็นฝ่ายกลาง-ซ้าย (centre-left) อุดมการณ์อินเดียชาตินิยมแนวเสรี (liberal nationalism) พรรคได้กลายเป็นผู้นำฝ่ายค้านตั้งแต่ ค.ศ. 2014 ขณะที่พรรค BJP ก่อตั้ง ค.ศ. 1980 เป็นฝ่ายขวาสังคมนิยม (right-wing (socialism)) ด้วยอุดมการณ์อนุรักษนิยม (conservatism) และชาตินิยมฮินดู เรียกว่า “ฮินดูตวะ” (हिन्दुत्व, Hindutva nationalism) พรรคได้เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลตั้งแต่ ค.ศ. 2014

สำหรับ 3 พรรค เป็นฝ่ายกลาง-ซ้าย อุดมการณ์เน้นความเท่าเทียมกันทางสังคมและคติโลกวิสัย (secularism) คือ 1) Bahujan Samaj Party (BSP) ก่อตั้ง ค.ศ. 1984 โดยผู้นำชุมชนชาวดาลิต เป็นวาระต่อต้านสังคมฮินดู มีรัฐอุตตรประเทศเป็นฐานเสียง 2) All India Trinamool Congress (AITC) มีรัฐเบงกอลตะวันตกเป็นฐานเสียง ก่อตั้ง ค.ศ. 1997 โดย มะมะตา บะเนออร์จี ได้แยกตัวออกมาจากพรรค INC 3) Nationalist Congress Party (NCP) มีรัฐมหาราษฏระเป็นฐานเสียง ก่อตั้ง ค.ศ. 1999 ที่แยกตัวจากพรรค INC

ส่วนพรรคคอมมิวนิสต์ 2 พรรค มีฐานเสียงในอินเดียใต้ คือ Communist Party of India (CPI) ก่อตั้ง ค.ศ. 1925 และ Communist Party of India (Marxist) หรือ CPI-M ก่อตั้ง ค.ศ. 1964

อย่างไรก็ดี แต่ละพรรคจะมีเครือข่ายเป็นพรรคพันธมิตร เช่น 1) National Democratic Alliance (NDA) นำโดยพรรค BJP อันเป็นผลมาจากการได้จัดตั้งรัฐบาลครั้งแรก ค.ศ. 1998 2) United Progressive Alliance (UPA) นำโดยพรรค INC เคยมีบทบาทเป็นรัฐบาล 2 สมัย ค.ศ. 2004 และ ค.ศ. 2009 ทั้งนี้พันธมิตรทั้งสองต่างก็มีพรรคร่วมตั้งแต่ 10 พรรคขึ้นไป (นับเฉพาะ พรรคที่มีที่นั่งในโลกลสภา)

พรรคพันธมิตรเฉพาะอุดมการณ์ ที่มี 2 พรรคขึ้นไป เช่น 1) พรรคพันธมิตร Left Front ของพรรค CPI กับพรรค CPI-M 2) พรรคพันธมิตร Mahagathbandhan (MGB) ของพรรค BSP พรรค Samajwadi Party (SP) และพรรค Rashtriya Lok Dal (RLD) พรรคพันธมิตรเฉพาะทั้งสองไม่ค่อยยึดตามนโยบายรัฐบาลกลาง

ส่วนพรรคเก่าแก่อีกพรรคหนึ่งที่ต้องกล่าวถึงด้วยคือ Shiromani Akali Dal (SAD) ก่อตั้ง ค.ศ. 1920 โดยคณะผู้นำชาวซิกข์ เป็นพรรคระดับรัฐในรัฐปัญจาบ แนวอุดมการณ์ซ้ายจัด (far-right) ว่าด้วยการศาสนาคู่กับการเมือง เป็นพรรคพันธมิตร NDA ค.ศ. 1998 (Elections.in 2019a)

นอกจากนี้ยังมีพรรคอิสระได้ 1-2 ที่นั่งในโลกลสภา เป็นพรรคระดับรัฐ เช่น รัฐสิกขิม รัฐนาగాแลนด์ ปกติจะได้ที่นั่งในวิธานสภา ประธานพรรคจะเข้าสู่ตำแหน่งมุขมนตรี แต่การเลือกตั้งโลกลสภา บางครั้งก็เป็นพันธมิตรกับ NDA หรือ UPA หรือบางครั้งก็ประกาศตัวเป็นพรรคอิสระ

ย้อนรอยการเลือกตั้งแห่งโลกลสภา

การเลือกตั้งโลกลสภาครั้งที่ 1 ค.ศ. 1951 วันที่ 25 ตุลาคม ค.ศ. 1951 ถึง 21 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1952

นายกรัฐมนตรีคนแรกคือ ยวหาระลาล เนห์รู (Jawaharlal Nehru) พรรค INC จากรัฐอุตตรประเทศ โดยพรรคชนะ 364 ที่นั่ง จาก 489 ที่นั่ง ผู้ลงสมัคร 1,874 คน จาก 53 พรรค ผู้มีสิทธิ 173.2 ล้านคน จากประชากร 360 ล้านคน (India Today Web Desk 2016)

นับตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งแรกเป็นต้นมา พรรค INC ได้ที่นั่งในโลกลสภาและได้เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลโดยส่วนใหญ่ ผู้ศึกษาแบ่งช่วงและสมัยของนายกรัฐมนตรีและอาศัยพรรค INC เป็นแกน ดังนี้

ช่วงที่ 1 (ครั้งที่ 1 ค.ศ. 1951 ถึงครั้งที่ 9 ค.ศ. 1989)

1) สมัยนายกรัฐมนตรี ยวหาระลาล เนห์รู ครั้งที่ 1 ค.ศ. 1951 ครั้งที่ 2 ค.ศ. 1957 ครั้งที่ 3 ค.ศ. 1962

2) สมัยนายกรัฐมนตรี อินทิรา คานธี (Indira Gandhi) ครั้งที่ 4 ค.ศ. 1967 ครั้งที่ 5 ค.ศ. 1971 ครั้งที่ 7 ค.ศ. 1980

เฉพาะครั้งที่ 6 ค.ศ. 1977 เป็นครั้งแรกที่พรรค Janata Party (JP) ได้เป็นรัฐบาล และนายกรัฐมนตรีคือ โมรารจี เทไซ (Morarji Desai) แต่ต่อมาพรรค JP ยุติบทบาท แล้วพรรค BJP ก่อตั้งขึ้นแทน ค.ศ. 1980

3) สมัยนายกรัฐมนตรี ราจีฟ คานธี (Rajiv Gandhi) ครั้งที่ 8 ค.ศ. 1984 ครั้งที่ 9 ค.ศ. 1989

หลังจากการก่อการจลาจลของนายกรัฐมนตรี ราจีฟ คานธี ค.ศ. 1991 แล้ว ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ถึงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านอย่างชัดเจน จะเห็นได้จากผลการเลือกตั้งโลกลสภาและผู้นำพรรคในระยะหลัง

ช่วงที่ 2 (ครั้งที่ 10 ค.ศ. 1991 ถึงครั้งที่ 16 ค.ศ. 2014)

4) สมัยนายกรัฐมนตรี นาราซิมฮา ราว (Narasimha Rao) ครั้งที่ 10 ค.ศ. 1991

แต่ครั้งที่ 11 ค.ศ. 1996 และครั้งที่ 12 ค.ศ. 1998 นั้น พรรค BJP ก่อตั้งพรรคพันธมิตร NDA ได้เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลครั้งแรกและนายกรัฐมนตรี คือ อตัล บิฮารี วาซปายี (Atal Bihari Vajpayee)

5) สมัยนายกรัฐมนตรีมันโมฮัน สิงห์ ครั้งที่ 13 ค.ศ. 1999 และครั้งที่ 14 ค.ศ. 2004 ซึ่งช่วงนี้ โซเนีย คานธี (Sonia Gandhi)² เป็นประธานพรรค INC ค.ศ. 1998-2014

จนกระทั่งในครั้งที่ 16 ค.ศ. 2014 พรรค BJP ได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้นและจัดตั้งรัฐบาล อินเดียจึงเข้าสู่สมัยนายกรัฐมนตรีคนใหม่ คือ นาเรนดรา โมดี อดีตมุขมนตรีแห่งรัฐคุชราต

ขณะที่ก่อนการเลือกตั้ง ราฮุลได้เข้าสู่ตำแหน่งประธานพรรค INC สืบทอดแทน โซเนีย ซึ่งมีมหาชนส่วนหนึ่งมองว่าเป็นคู่สัมพันธ์ระหว่างพรรคกับตระกูล เรียกในเชิงลบว่า “ราชวงศ์คานธี” (Gandhi Dynasty) ในความเป็นจริงแล้ว หลายพรรคก็มีตระกูลใหญ่สืบทอดอำนาจแต่มิได้ถูกวิจารณ์มากนัก

ย้อนรอยสองทศวรรษโลกสภา (จากครั้งที่ 13 ค.ศ. 1999 ถึงครั้งที่ 17 ค.ศ. 2019)

ครั้งที่ 13 ค.ศ. 1999 พรรค BJP ได้สูงสุด 182 ที่นั่ง และพรรคพันธมิตร NDA รวม 11 พรรค ได้ 298 ที่นั่ง (ค.ศ. 1998 รวมได้ 29 พรรค) โดยเป็นสมัยนายกรัฐมนตรี วาซปายี ในทางตรงกันข้าม พรรค INC ได้ 114 ที่นั่ง และพรรคพันธมิตร UPA ได้ 136 ที่นั่ง สำหรับพรรคพันธมิตร Left Front ได้ 43 ที่นั่ง ส่วนพรรคระดับท้องถิ่นและพรรคอิสระ รวม 67 ที่นั่ง (Elections.in 2019a)

อนึ่ง ก่อนและหลังการเลือกตั้งมีความเคลื่อนไหวสำคัญ คือ ค.ศ. 1998 โซเนียเป็นประธานพรรค INC และเป็นสมาชิกโลกสภาครั้งแรกจากเขต Amethi รัฐอุตตระประเทศ (ฐานเสียงตระกูลคานธี สืบทอดจากนายกรัฐมนตรี ราจีฟ คานธี ค.ศ. 1981-1991) ส่วนพรรค BJP ไม่ดีเป็นมุขมนตรีแห่งรัฐคุชราต ค.ศ. 2001-2014

ครั้งที่ 14 ค.ศ. 2004 โลกสภาประกอบด้วย 39 พรรคการเมือง โดยพรรค INC ได้สูงสุด 145 ที่นั่ง และพรรคพันธมิตร UPA ได้ 218 ที่นั่ง ทำให้มันโมฮัน เป็นชาวซิกข์คนแรกที่ก้าวขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ส่วน โซเนีย ประธานพรรคนั่งควบประธานพรรคพันธมิตร UPA ขณะที่ราฮุลได้ที่นั่งในโลกสภาครั้งแรกเขต Amethi แทนโซเนียซึ่งย้ายไปเขต Rae Bareilly รัฐอุตตระประเทศ สำหรับพรรค BJP ได้ 138 ที่นั่ง และพรรคอื่น ๆ เช่น พรรค CPM ได้ 43 ที่นั่ง พรรค SP ได้ 36 ที่นั่ง พรรค BSP ได้ 19 ที่นั่ง (Outlook India 2004)

ครั้งที่ 15 ค.ศ. 2009 พรรค INC ได้ 206 ที่นั่ง ทำให้มันโมฮันเป็นนายกรัฐมนตรีสมัยที่สองและพรรคพันธมิตร UPA รวม 9 พรรค ได้ 262 ที่นั่ง โดยพรรค AITC ได้ 19 ที่นั่งเป็นครั้งแรกในโลกสภา (All India Congress Committee 2018) ในทางตรงกันข้าม พรรคพันธมิตร NDA รวม 8 พรรค ได้ 159 ที่นั่ง เป็นฝ่ายค้าน โดยพรรค BJP ได้ 116 ที่นั่ง แต่ครั้งนี้มีพรรคการเมืองมากที่สุดในประวัติศาสตร์ 364 พรรค ส่วนใหญ่เป็นพรรคใหม่ระดับท้องถิ่น ได้อย่างน้อย 1 ที่นั่ง แล้วหันมาจับมือกันเองเป็นพันธมิตรร่วมพรรคระดับรัฐ

² โซเนีย เดิมเป็นชาวอิตาเลียน ต่อมาโอนสัญชาติเป็นชาวอินเดียหลังจากสมรสกับราจีฟ คานธี (บุตรของอินทรีวา) โดยครอบครัวมีบุตร คือ ราฮุล (Rahul) และบุตรีคือ ปรียานกา (Priyanka)

ครั้งที่ 16 ค.ศ. 2014 โลกสภาประกอบด้วย 36 พรรค (จาก 484 พรรค) โดยพรรค BJP ได้ 282 ที่นั่ง เกินกว่ากึ่งหนึ่งและพรรคพันธมิตร NDA ได้ 336 ที่นั่ง ดังนั้นตั้งแต่ ค.ศ. 2014 อินเดียจึงเข้าสู่สมัยนายกรัฐมนตรี โมดี ในทางตรงกันข้าม พรรคพันธมิตร UPA ได้ที่นั่งรวม 60 ที่นั่ง ซึ่งเป็นครั้งแรกของราชรัฐในฐานะประธานพรรค INC ได้ 44 ที่นั่ง ถือว่าได้น้อยที่สุดในประวัติศาสตร์ของพรรคเก่าแก่

พรรคอิสระจากฐานเสียงท้องถิ่น พรรค All India Anna Dravida Munnetra Kazhagam (AIADMK) 37 ที่นั่งจากรัฐทมิฬนาฑู พรรค AITC ได้ 34 ที่นั่งจากรัฐเบงกอลตะวันตก และพรรค Biju Janata Dal (BJD) ได้ 20 ที่นั่งจากรัฐโอริสสา ส่วนพรรคอื่น ๆ ได้ 1-10 ที่นั่ง (Parliament of India 2019a; Elections.in 2019a)

ในครั้งนี้นี้ แคมเปญของนายกรัฐมนตรี โมดี ได้นำเสนอ “จายวาลา” (चायवाला) ซึ่ง “จาย” (चाय) แปลว่า น้ำชา ดังนั้นจายวาลาเป็นคนปรุงและขายน้ำชา เป็นคนหาเช้ากินค่ำ การดื่มชาร้อนสมุนไพรเป็นวิถีของชาวอินเดีย แต่ ค.ศ. 2014 ได้นำคำนี้มาใช้เพื่อให้เกิดความนิยมเยี่ยงต่อพรรค BJP ซึ่งนายกรัฐมนตรี โมดี เคยให้สัมภาษณ์ มีความตอนหนึ่งว่า “ผมเป็น ‘จายวาลา’ ผมเป็นคนขายน้ำชา แต่ผมไม่เคยสร้างบาปด้วยการขายชาดี” (India Today Web Desk 2017)

การพลิกเอาชนะพรรคเก่าแก่ได้สำเร็จ มหาชนต่างกล่าวขานเหตุการณ์ทางการเมืองด้วยทัศนคติต่าง ๆ ส่วนใหญ่กล่าวว่า “สี-นโม” (Tsu-Namo) เปลี่ยนแบบชื่อคลื่นยักษ์สึนามิ (Tsunami) ว่าเป็นคลื่นยักษ์ทางการเมือง “นโม” (Namo/NaMo) มาจาก Narendra Modi

เคยนำไปใช้กับ “Namo TV” และ “Namo App” รวมถึง “คลื่นสีส้ม” (the saffron wave) กล่าวคือเมื่อระบายสีส้มของพรรค BJP ลงบนแผนที่อินเดียแล้ว ผลการเลือกตั้งทำให้สีส้มเพิ่มมากขึ้นและแต่ละเขตต่างก็ได้ประดับธงสีส้มกันมากขึ้น

โลกสภา ครั้งที่ 17 ค.ศ. 2019

การเลือกตั้งโลกสภา ครั้งที่ 17 แบ่งเป็น 7 เฟส ครอบคลุมจำนวนรัฐและดินแดนสหภาพต่างกัน คือ 1) วันที่ 11 เมษายน จำนวน 91 ที่นั่ง ใน 20 รัฐ 2) วันที่ 18 เมษายน จำนวน 97 ที่นั่ง ใน 13 รัฐ 3) วันที่ 23 เมษายน จำนวน 115 ที่นั่ง ใน 14 รัฐ 4) วันที่ 29 เมษายน จำนวน 71 ที่นั่ง ใน 9 รัฐ (5) วันที่ 6 พฤษภาคม จำนวน 51 ที่นั่ง ใน 7 รัฐ 6) วันที่ 12 พฤษภาคม จำนวน 59 ที่นั่ง ใน 7 รัฐ 7) วันที่ 19 พฤษภาคม จำนวน 59 ที่นั่ง ใน 8 รัฐ

ทั้งนี้เลือกตั้งเพียง 1 เฟส รวม 22 รัฐและดินแดนสหภาพทั้งเจ็ด และเลือกตั้ง 2 เฟส มี 4 รัฐ ส่วนเลือกตั้ง 3 เฟส มี 2 รัฐ สำหรับเลือกตั้ง 4 เฟส มี 4 รัฐ ขณะที่รัฐใหญ่ คือ รัฐพิหาร รัฐอุตตระประเทศ รัฐเบงกอลตะวันตก เลือกตั้งทุกเฟส เฉพาะรัฐจัมมูและกัศมีร์นั้น เลือกตั้ง 5 เฟส แต่เฉพาะ Anantnag เลือกตั้ง 3 เฟส เนื่องจาก ECI ไม่อาจจะควบคุมสถานการณ์ให้เรียบร้อยได้เป็นเวลานาน จากเหตุความไม่มั่นคงและการก่อการร้าย (Special Correspondent in Srinagar 2019a) แต่การกำหนดวันทีนั้น ผู้นำพรรคต่างวิจารณ์เฉพาะเฟส 5 วันที่ 5 พฤษภาคม เป็นช่วงเทศกาลเราะมะฎอน (Ramdan)เกรงว่าจะส่งผลให้ชาวมุสลิมไปใช้สิทธิน้อย ทั้งกลุ่มสตรีและกลุ่มแรงงาน

รัฐบาล (พรรค BJP) จาก ค.ศ. 2014 จะก้าวสู่ ค.ศ. 2019

กระแสและการคาดการณ์ของการเลือกโลกสภาครั้งนี้มีคำถามหลักที่ว่ามหาชนจะยังคงสนับสนุนให้พรรค BJP บริหารประเทศต่อไปหรือไม่ ซึ่งดำเนินนโยบายตามวิถีทางแบบชาตินิยม เน้นความเป็นอินเดียแล้วผลการบริหารที่ผ่านมา 5 ปี จะถือเป็นแรงเสริมหรือเป็นอุปสรรค เช่น กรณีการส่งเสริมให้ตลาดสดร้านค้าทำธุรกรรมทางการเงินแบบออนไลน์ได้เป็นที่ยอมรับกันมาก ทว่ากรณีการเปลี่ยนธนบัตรฉบับละ 500 กับ 1,000 รูปีอินเดีย ค.ศ. 2016 เพื่อปราบข้อราษฎร์บังหลวง แม้ว่าข้อดีจะมีมาก แต่ในการปฏิบัติกลับสร้างความโกลาหลกระทบต่อการแลกเปลี่ยนเงินตราของนานาชาติ

อัตราภาษี อัตราการว่างงาน ค.ศ. 2017 รัฐบาลพรรคพันธมิตร NDA เปลี่ยนวิธีการจัดเก็บภาษีสินค้าและบริการ (Goods and Services Tax: GST) จากเดิมที่แต่ละรัฐเก็บไม่เท่ากัน ชับซ้อน ให้เป็น GST แบบใหม่เรียกเก็บ 5% ต่อสินค้าบริการทั่วไปและเพิ่มขึ้นตามประเภทสินค้าฟุ่มเฟือย แต่ไม่เก็บกับสิ่งที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ ค.ศ. 2009 เคยเสนอ GST ต่อโลกสภาแล้ว แต่ขณะนั้นรัฐบาลพรรคพันธมิตร UPA มิเห็นชอบจากประเด็นที่ว่าจะเป็นการเอื้อประโยชน์ให้กลุ่มธุรกิจ (Ranjan 2017) ส่วนอีกประเด็นหนึ่ง ค.ศ. 2017-2018 อัตราการว่างงาน 6.1% สูงสุดในรอบ 45 ปี เฉพาะเยาวชนในชนบทมีอัตราสูง 7.8% แม้ว่าภาคชนบทจะรวมเฉลี่ย 5.3% ก็ตาม (Express Web Desk 2019a) สองประเด็นนี้ พรรค INC ไม่เห็นด้วยกับการบริหารงานของพรรค BJP ได้อภิปรายโต้ตอบอยู่เสมอ พยายามจะยกเลิกวิธีของ GST แบบใหม่

ภัยความมั่นคง ก่อนการเลือกตั้งโลกสภา (กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2019) ได้เกิดเหตุวินาศกรรมจากการก่อการร้ายที่เมือง Pulwama รัฐจัมมูและกัศมีร์ ถือเป็นการสูญเสียครั้งใหญ่ของกองทัพ โดยอินเดียเปิดเผยว่าผู้ก่อเหตุอยู่ในเขตของปากีสถาน จากนั้นอินเดียได้โจมตีแคมป์นั้นและปากีสถานก็ได้กลับ ปฏิบัติการโต้ตอบของสองประเทศครั้งนั้นส่งผลกระทบต่อความมั่นคงภายในภูมิภาค สร้างความวิตกกังวลต่อทั่วโลก 2-3 สัปดาห์

ดังนั้นอัตราภาษี อัตราการว่างงาน และความมั่นคงของประเทศ ตลอดจนเรื่องอื่นๆ จะส่งผลให้ความนิยมเอียงของมหาชนตัดสินใจอย่างไรต่อการบริหารประเทศของพรรค BJP

ตัวอย่างความคาดหวัง Association for Democratic (ADR) ได้สำรวจกลุ่มตัวอย่างชาวอินเดีย 273,487 คน ก่อนเลือกตั้งว่าสิ่งใดที่อยากจะให้รัฐบาลใหม่แก้ไข (คะแนนเต็ม 5) เช่น ขนส่งมวลชน 2.58 พลังงานไฟฟ้า 2.53 น้ำดื่ม 2.52 มลภาวะทางน้ำ 2.51 พลังสตรี 1.37 ความมั่นคง 1.37 ข้อราษฎร์ 1.15

ขณะเดียวกันประเด็นที่คาดหวังกันมาก เช่น โอกาสจ้างงาน 2.15 สุขภาพ 2.35 และการเกษตรประกอบด้วยน้ำ 2.18 หนี้สินของเกษตรกร 2.15 ราคาพืชผล 2.23 นอกจากนี้ทัศนคติของเยาวชนที่จะเลือกตั้งเป็นครั้งแรกยังสนใจเรื่องโอกาสจ้างงาน อีสรภาพที่จะแสดงทัศนคติ ความปลอดภัยของสตรี ความทุกข์ของเกษตรกร และสันติสุขที่เขตกัศมีร์ (Agencies 2019)

ความเคลื่อนไหวที่สำคัญของพรรคการเมือง

พรรค INC กระแสที่ถูกจับตามอง คือ ราฮูล ลงสมักร 2 เขต เขตเดิมที่รัฐอุตตรประเทศ กับเขตใหม่ที่ Wayanad รัฐเกรละ ซึ่งเป็น 1 ใน 4 รัฐฐานเสียงอินเดียใต้ เป็นพรรคพันธมิตร United Democratic Front (UDF) ระหว่างพรรค INC กับพรรค Bharat Dharma Jana Sena (BDJS) โดยแบ่ง 19 ที่นั่ง จาก 20 ที่นั่งของรัฐนี้ ขณะที่เลือกตั้งนั้นก็มีความวิเคราะห์ว่าเป็นการแสวงหา "ที่นั่งที่ปลอดภัย" (safe seat) ของราฮูล เนื่องจากพรรค BJP ได้ที่นั่งวิधानสภาแห่งรัฐอุตตรประเทศเพิ่มขึ้นและจะช่วงชิงที่นั่งของตระกูลคานธี สำหรับ Wayanad เป็นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ นับถือลัทธิศาสนาต่าง ๆ ซึ่ง ราฮูล อธิบายว่า "เป็นการส่งสารซึ่งแสดงว่าอินเดียเป็นหนึ่งในเดียว" (Dharmadhikari and Balan 2019; Express Web Desk 2019b)

พรรค BJP วันที่ 22 มีนาคม ค.ศ. 2019 พรรคประกาศผู้ลงสมัครรอบแรกพบว่าประธานพรรค อมิต ชาห์ (Amit Shah) ย้ายไปเขต Gandhinagar และ โมตี เดมลงเขต Vadodara แต่ย้ายไปเขต 77 พาราณสี รัฐอุตตรประเทศ ทั้งนี้มีการวิเคราะห์ว่าเป็นไปตามหลักโหราศาสตร์ ฮินดูที่ว่า 7 เป็นเลขพิเศษ ใช้ในองค์ประกอบ เช่น ครั้งที่ 17 เฟส 7 เขต 77 (Tripathi cited in Press Trust of India 2019d)

บุคคลสำคัญ ข่าวเด่นครั้งนี้มาจากการไม่ลงสมัครของมโนโมฮัน อดีตนายกรัฐมนตรี พรรค INC และ มายาวตี ประธานพรรค BSP ในขณะที่บุคคลจากวงการอื่นหันมาลงสมัครกันมาก ตัวอย่างจากนักกีฬาสมัครในกรุงเดลี คือ นักกรีฑาทีมชาติจากพรรค BJP นักมวยแชมป์โอลิมปิกจากพรรค INC

สตรีสู่โลกสภา การนำเสนอผู้สมัครสตรีได้

กลายเป็นกระแสที่สวยงามในเทศกาลแห่งประชาธิปไตย โดยเฉพาะพรรค AITC รัฐเบงกอลตะวันตก ผู้นำสตรีเน้นย้ำว่าสตรีมีสัดส่วนสูง 41% ขณะเดียวกัน ผลวิเคราะห์จาก ADR ระบุว่าสตรีเป็นสมาชิกโลกสภา 12% สมาชิกราชยสภา 11% นอกจากนี้สตรีเป็นนักการเมืองสัดส่วนสูงในรัฐฮาร์ยนาทและรัฐเบงกอลตะวันตก เฉพาะรัฐอุตตรประเทศมีสตรีลงสมัครเพิ่มมากขึ้นจากการเลือกตั้งโลกสภา 3 ครั้งต่อเนื่อง (Khan 2019)

ในครั้งที่ 17 ค.ศ. 2019 มีสตรี 724 คน หรือ 8.99% จากผู้ลงสมัคร 8,049 คน เช่น รัฐอุตตรประเทศ 104 คน รัฐหิมาจัลยา 64 คน รัฐพิหาร 55 คน รัฐเบงกอลตะวันตก 54 คน ส่วนใหญ่สังกัดพรรค เช่น พรรค INC 54 คน พรรค BJP 53 คน พรรค BSP 24 คน ส่วนสตรีที่ลงสมัครอิสระ 222 คน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มเพศทางเลือก (transgender) อีก 4 คน สังกัดพรรค INC พรรค Aam Aadmi Party (AAP) และพรรคอื่น ๆ (Press Trust of India 2019b)

ร่วมหรือแยก ความเคลื่อนไหวการร่วมเป็นพรรคพันธมิตรใหม่ๆ ที่สำคัญ คือ พรรคพันธมิตร MGB จาก 3 พรรค ฐานเสียงรัฐอุตตรประเทศ นำโดย มายาวตี ผู้นำสตรีจากชุมชนดาลิตที่เป็นประธานพรรค BSP ประกาศจะช่วงชิงที่นั่งกลับคืนมาจากพรรค BJP ส่วนพรรคพันธมิตรอื่น ๆ มีความเคลื่อนไหวน้อย ข่าวสารทั่วไปเป็นการยืนยันสัมพันธภาพของแต่ละพรรคในพรรคพันธมิตรเดิม

กิจกรรมทางการเมือง

ปัจจุบันกิจกรรมทางการเมืองเกิดขึ้นทั้งทางกายภาพและทางออนไลน์ บางกิจกรรมอาจจะเริ่มจากประเภทหนึ่งก่อนแล้วขยายไปอีกประเภทหนึ่ง

ประเภทที่ 1 กิจกรรมทางเมืองในทางกายภาพ พรรคการเมืองระดับชาติ ผู้นำมีโรดโชว์ (road-show) ไปพบปะมหาชนและกล่าวปราศรัยทั่วประเทศ ไม่ว่าจะเป็นเมืองใหญ่หรือพื้นที่ห่างไกล พื้นที่สูง ในสถิติครั้งที่ 17 นี้ พบว่าพรรค BJP โดยนายกรัฐมนตรี โมดี กล่าวปราศรัย 142 ครั้ง จากโรดโชว์ 18 ชุด เดินทางกว่า 150,000 กิโลเมตร (Modi Today 2019) ซึ่งพรรค INC ก็มีสถิติโรดโชว์ในลักษณะเดียวกัน

ขณะที่บรรยากาศเทศกาลแห่งประชาธิปไตยในอินเดีย ผู้สนับสนุนจะตกแต่งสถานที่ แต่งกาย แสดงสิ่งของให้สัมพันธ์กระแสนิยม ตลาดร้านค้าคึกคักกับการขายสินค้าที่แสดงสัญลักษณ์ของพรรค ภาพผู้นำ จากครั้งที่ 16 ค.ศ. 2014 ปรากฏว่าสำหรับพิมพ์ภาพนายกรัฐมนตรี โมดี กลายเป็นที่นิยมมาก จนทำให้ครั้งที่ 17 ผู้สนับสนุนพรรค INC ในตลาดสำหรับใหญ่รัฐคุชราตผลิตสารพิมพ์ภาพตระกูลคานธีก็ได้กลายเป็นที่นิยมเช่นกัน (Maniar 2019b) อย่างไรก็ตาม ECI ขอความร่วมมือไม่ให้ภาพบุคคลและกองทัพบาใช้ประกอบในกิจกรรม โดยเฉพาะจากกรณีนักบินกองทัพอากาศอินเดียที่เครื่องบินตกในปากีสถานและไม่ให้จัดกิจกรรมในศาสนสถาน ไม่ให้นำภาพศาสนสถานมาใช้ประกอบ (Press Trust of India 2019c)

ข้างขงข้างที่รัฐเบงกอลตะวันตก เดิมรัฐอุตตรประเทศเป็นฐานเสียงของพรรคใหญ่จะเป็นรัฐที่ถูกจับตามอง แต่ข่าวใหญ่กลับไปเกิดขึ้นที่รัฐเบงกอลตะวันตก ซึ่งมีผู้มีสิทธิครั้งแรกมากที่สุดกว่า 2 ล้านคน ประเด็นเกิดขึ้นในเฟส 7 เมืองโกลกัตตา 9 ที่นั่ง ผู้มีสิทธิส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม ชนชั้นกลาง ครั้งที่ผ่านมาพรรค AITC และพรรคพันธมิตรได้ฐานเสียงจากชนบท กลุ่มผู้ประกอบการ แต่ครั้งที่ 17 พรรค BJP ขอแบ่งที่นั่ง (Agencies 2019; TNN 2019) เหตุการณ์รุนแรงเริ่มจาก

วันที่ 14 พฤษภาคม ค.ศ. 2019 ประธานพรรค BJP โรดโชว์ที่โกลกัตตา แล้วเกิดเหตุจลาจลระหว่างผู้สนับสนุนทั้งสองพรรค ทำให้มีผู้เสียชีวิต บาดเจ็บ ส่งผลให้ ECI ประกาศให้งดกิจกรรมวันที่ 17 พฤษภาคม ซึ่งพรรค AITC วิเคราะห์ว่าเป็นประกาศที่เอื้อประโยชน์ให้พรรค BJP อย่างไรก็ดี ถือเป็นเหตุร้ายแรงเรื่องเดียวจากกิจกรรมทางการเมืองในการเลือกตั้ง

ประเภทที่ 2 กิจกรรมทางการเมืองในโลกออนไลน์ ชาวอินเดียใช้ Facebook และ WhatsApp มากที่สุดของโลก เฉพาะ WhatsApp กว่า 200 ล้านคน ในการเลือกตั้งครั้งที่ 16 นักการเมืองและมหาชนต่างก็นิยมแสดงทัศนะทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สำหรับครั้งที่ 17 เฉพาะ มีนาคม - เมษายน ค.ศ. 2019 Twitter รายงานว่ามีความเคลื่อนไหวในการเลือกตั้ง 45.6 ล้านครั้ง เฟส 1 สูง 1.2 ล้านครั้ง นายกรัฐมนตรี โมดีได้รับการกล่าวถึงสูงสุด มีผู้ติดตามกว่า 46 ล้านคน ส่วนราฮูลมีผู้ติดตาม 9 ล้านคน และชาวอินเดียทั่วโลกให้ความสนใจเรื่องความมั่นคงประเทศ ศาสนา การว่างงาน เกษตร การค้า ภาษี ทั้งนี้มีเยาวชนร่วมแสดงทัศนะดีเบตประเด็นสาธารณะ อย่างไรก็ดี Facebook ระบุว่า เมษายน ค.ศ. 2019 ได้ระงับผู้ใช้งานที่ล้อแหลมต่อพรรคการเมืองกว่า 700 รายการ (Lyengar 2019; Social Samosa 2019; TNT Bureau 2019)

แต่กระนั้น ยังคงมีคดีเกิดขึ้นจากผู้สนับสนุนพรรค BJP ได้ตัดแต่งภาพล้อเลียนมมะตา บะเนอร์จี ประธานพรรค AITC แล้วนำเผยแพร่ในสื่อออนไลน์ วันที่ 10 พฤษภาคม ค.ศ. 2019 จนกลายเป็นชนวนความขัดแย้งระหว่างผู้สนับสนุนทั้งสองพรรคและเป็นเหตุหนึ่งที่เชื่อมโยงไปสู่การก่อจลาจลก่อนเฟส 7 ซึ่งจะมีโรดโชว์ของพรรค BJP ที่เมืองโกลกัตตา

จาก “จายวาลา” ถึง “จอกิดาร์” แคมเปญใหม่ในโลกออนไลน์ วันที่ 16 มีนาคม ค.ศ. 2019 นายกรัฐมนตรี โมดี เริ่มใช้วาทะ “แมฮ์ ภี จอกิดาร์” (मैं भी चौकीदार) แปลว่า ฉันก็เป็นยามด้วย คำว่า “จอกิดาร์” (chowkidar) แปลว่า ยามหรือผู้ดูแลความปลอดภัย เมื่อนำมาใช้ในทางการเมืองจึงมีนัยใหม่ว่า “การเป็นยามของคุณคือหน้าที่เฝ้าและบริการเพื่อชาติ” (NDTV 2019d) เมื่อนายกรัฐมนตรี โมดี ใช้คำนี้บนหน้าชื่อใน Twitter คือ “Chowkidar Narendra Modi” จากนั้นบุคคลในพรรคและผู้สนับสนุนก็ปฏิบัติตาม ในวันเดียวมีผู้ติดตามกว่า 1.5 ล้าน ทว่า ผู้นำที่มีวาระสูงไม่สามารถใช้คำนี้ได้ เนื่องด้วยในมิติทางสังคม “จอกิดาร์” เป็นภาษาอูรดู (Urdu) ซึ่ง “จอกี” เป็น 1 ใน 4 ของผู้เฝ้าดูแลหมู่บ้าน ลงท้าย “ดาร์” เป็นผู้กระทำ ในอดีตเป็นตำแหน่งประจำทิศทั้งสี่ของหมู่บ้านชนบทในยามวิกาล เป็นพัฒนาการของตำรวจชุมชน (India Today Web Desk 2019b)

แม้ว่าราฮูลจะปราศรัยโต้ตอบด้วยประโยค “จอกิดาร์โจร แฮ” (चौकीदार चोर है) แปลว่า ยามคือโจร เพื่อสื่อความหมายว่ายามซึ่งเป็นรัฐบาลกำลังฉ้อราษฎร์แต่การโต้กลับนี้ไม่เป็นที่ยอมรับต่อสาธารณชน

วิธีการลงคะแนนเสียง

นับเป็นครั้งแรกที่อินเดียใช้เทคโนโลยีในการลงคะแนนเสียงทั่วประเทศ ด้วยเครื่อง EVM และ VVPAT ซึ่งไม่เชื่อมต่อสัญญาณใด ๆ ทำให้ไม่สามารถโจรกรรมข้อมูลได้ (Roy and Sopariwala 2019) ทั้งนี้เคยทดลองใช้ตั้งแต่ ค.ศ. 1982 - 1983 ส่วนครั้งนี้ได้เพิ่มภาพผู้สมัครสัญลักษณ์ของพรรคบนเครื่อง “สิ่งนี้จะช่วยหลีกเลี่ยงความสับสนใด ๆ ซึ่งอาจจะมีชื่อของผู้ลงสมัครที่คล้าย

หรือเหมือนกันในเขตเลือกตั้ง...” (Arora cited in HT Correspondent 2019b) เครื่องรุ่นใหม่แสดง 24 คน แต่มีเขตหนึ่งในรัฐเตลังคานาใช้ 7-8 เครื่อง ตามจำนวนผู้ลงสมัคร

เมื่อผู้มีสิทธิใช้สิทธิแล้ว ยังคงใช้น้ำหมึกที่ลบไม่ออกขีดบนเล็บ (ปกติที่นิ้วชี้ มือซ้าย) น้ำหมึกผลิตโดยบริษัท Mysore Paint ที่ส่งออกทั่วโลก ซึ่ง ECI สั่งซื้อมาตั้งแต่ ค.ศ. 1962 ในครั้งนี้ใช้ 2.6 ล้านขวด (10 ซีซี) งบประมาณ 330 ล้านรูปีอินเดีย (PTI New Delhi 2019) และหลังจากการใช้สิทธิแล้ว ก็จะนิยมถ่ายภาพตนเองพร้อมกับชุนิ้วแสดงขีดน้ำหมึก และเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ เป็นพฤติกรรมใหม่ในทศวรรษปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังจัด “บูธลงคะแนนสีชมพู” (pink polling booth) ตกแต่งเป็นสีชมพูและมีเจ้าหน้าที่สตรีดูแล อันเป็นการรณรงค์ให้สตรีออกมาใช้สิทธิ เคยทดลองจัดมาแล้วหลายพื้นที่ ในครั้งนี้หลายเขตก็เริ่มทดลอง เช่นเดียวกับที่กรุงเดลีนำร่อง 2,696 หน่วย จาก 13,816 หน่วย เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นแบบอย่างและร่วมฉลองเทศกาลแห่งประชาธิปไตย (Press Trust of India 2019e)

เชื้อ Exit Poll? ผลวิเคราะห์และโพลตามสื่อต่าง ๆ จะกระทำได้หลังสิ้นสุดแล้ว 48 ชั่วโมง ของเฟสสุดท้าย (India, Legislative Department 2019) อย่างไรก็ดี ECI อนุมัติให้เปิดเผยได้ วันที่ 19 พฤษภาคม ค.ศ. 2019 เวลา 18.30 น. แล้วทุกสำนักข่าวก็แสดงผลไปในทิศทางเดียวกันคือคาดการณ์ว่าพรรค BJP จะชนะอย่างท่วมท้น ส่วนพรรคอื่น ๆ จะได้ที่นั่งไม่มากนัก ดังนั้นจะเชื้อถือได้หรือไม่

เมื่อ “Modi 2.0”

ผลคะแนนประกาศในช่วงวันที่ 23-24 พฤษภาคม ค.ศ. 2019 โดยภาพรวมแล้วมีผู้ใช้สิทธิ 67.47% หรือ 613 จาก 900 ล้านเสียง ซึ่งเพิ่มขึ้น 1.03% จากครั้งที่ 16 ค.ศ. 2014 และมีผู้ใช้สิทธินอกประเทศ 11.5 ล้านเสียง

พรรคการเมือง 36 พรรคได้ที่นั่งในโลกลสมารวม 542 ที่นั่ง โดยพรรคส่งผู้สมัคร 437 ที่นั่ง ได้ 303 ที่นั่ง หรือ 55.90% เพิ่มขึ้นจาก 282 ที่นั่งในครั้งที่ 16 จึงทำให้โมดีเป็นนายกรัฐมนตรีสมัยที่สองและพรรคพันธมิตร NDA รวม 353 ที่นั่ง เพิ่มขึ้นจาก 336 ที่นั่งในครั้งที่ 16 จึงถือว่าชนะอย่างท่วมท้นจน “กวาดคะแนน” ตาม Exit Poll คาดการณ์ในทางตรงกันข้ามพรรค INC ส่งผู้สมัคร 424 ได้ 52 ที่นั่ง หรือ 9.59% เพิ่มขึ้นจาก 44 ที่นั่งในครั้งที่ 16 และพรรคพันธมิตร UPA รวม 91 ที่นั่ง แม้จะได้เพิ่มขึ้นแต่ก็พ่ายแพ้ ส่วนอีก 98 ที่นั่ง แบ่งให้กับพรรคอื่น ๆ และผู้สมัครอิสระ โดยภาพรวมแล้วได้ที่นั่งลดลงจากครั้งที่ 16 ยกเว้นพรรคพันธมิตร MGB ได้ 15 ที่นั่ง เพิ่มขึ้นจากครั้งที่ 16 (Elections.in 2019b)

ที่นั่งในการช่วงชิงสุกโลกสภา ผู้ศึกษาจำแนกประเภทผลการเลือกตั้งและความนิยมของมหาชนแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ ประเภทไม่เกิดความคาดหวัง ประเภทพลิกกลับ ประเภทช่วงชิง โดยพิจารณาตามเรื่องเด่นของรัฐบาลนั้น แต่ไม่ได้ยึดโยงกับพรรคใด ทั้งนี้ผลการเลือกตั้งมาจาก ECI ส่วนข้อมูลในอดีตได้เทียบมาจากหลายแหล่ง ดังนี้

ประเภทที่ 1 ไม่เกินความคาดหวัง

1.1) 4 รัฐ 3 ดินแดนสหภาพ 54 ที่นั่ง พรรค BJP ได้ที่นั่งครบอย่างไม่เกินความคาดหวังจากฐานเสียงในครั้งที่ 16 โดยเฉพาะบ้านเกิดนายกรัฐมนตรี

โมดี รัฐคุชราต 26 ที่นั่ง และประธานพรรคได้คะแนนเสียง 8.9 แสน ส่วนรัฐหิยาณา 10 ที่นั่ง รัฐหิมาจัลประเทศ 4 ที่นั่ง รัฐอุตตรขันธ์ 5 ที่นั่ง ขณะที่ดินแดนสหภาพได้ 2 ที่นั่งจากเมืองจันทิครห์ เมืองดัมและนิวสำหรับกรุงเดลีทั้งเจ็ดที่นั่งก็ได้ครบอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่พรรค INC และพรรค AAP ไม่ได้ที่นั่งเลย แม้ว่าพรรค INC จะเคยได้ครบทั้งเจ็ดที่นั่งจากครั้งที่ 15 ค.ศ. 2009 ก็ตาม แต่ก็สูญเสียไปทั้งหมด ดังนั้น “Modi 2.0” จึง “กวาดคะแนน” ได้ 1 ใน 10 ที่นั่งของโลกลสมารวม พื้นที่ใจกลางภาษาฮินดี (Hindi Heartland) ทั้งในภาคเหนือและภาคตะวันตก

1.2) 5 รัฐ 97 ที่นั่ง (จาก 107 ที่นั่ง) พรรค BJP ได้เกือบครบ โดยรัฐราชสถาน ได้ 24 ที่นั่งจาก 25 ที่นั่ง รัฐมธยะประเทศ ได้ 28 ที่นั่งจาก 29 ที่นั่ง รัฐกรณาฏกะ ได้ 25 ที่นั่งจาก 28 ที่นั่ง รัฐฌารขันธ์ ได้ 11 ที่นั่งจาก 14 ที่นั่ง รัฐฉัตติสครห์ ได้ 9 ที่นั่งจาก 11 ที่นั่ง ทั้งนี้อย่างน้อย 1 ที่นั่งในรัฐหนึ่ง ๆ ได้แบ่งให้กับพรรค INC หรือไม่กี่พรรคระดับรัฐ ดังนั้น “Modi 2.0” จึง “กวาดคะแนน” ได้ 2 ใน 10 ที่นั่งของโลกลสมารวม พื้นที่ใจกลางภาษาฮินดีในภาคกลาง

1.3) 1 รัฐ 48 ที่นั่ง รัฐมหาราษฏระมีสัดส่วนที่เปลี่ยนแปลงน้อย ทำให้พรรค BJP ได้คงเดิม 23 ที่นั่ง พรรค INC ได้ 1 ที่นั่ง พรรคระดับรัฐ 3 พรรค รวมได้ 24 ที่นั่ง ขณะที่พรรคพันธมิตร UPA ได้คงเดิม 4 ที่นั่งจากพรรค NCP และพรรคพันธมิตร NDA ได้คงเดิม 18 ที่นั่งจากพันธมิตรร่วมอุดมการณ์ชาตินิยมฮินดู Shiv Sena Party (SSP) ก่อตั้งเมื่อ ค.ศ. 1966 และปัจจุบันเป็นพรรคที่มีอำนาจการต่อรองสูงในวิธานสภา

1.4) รัฐเกรละ 20 ที่นั่ง ราชูล “กวาดคะแนน” กว่า 7 แสน เป็นคะแนนที่สูงมากจากเขต Wayanad หรือ

“ที่นั่งที่ปลอดภัย” ตามที่ถูกจับตามอง อย่างไรก็ตามก็ดี รัฐนี้ไม่เหมือนกับส่วนอื่นของอินเดีย พรรค INC ได้เพิ่มขึ้นเท่าตัวถึง 15 ที่นั่ง และพรรคพันธมิตร UDF รวม 3 พรรคได้ 4 ที่นั่ง เมื่อรวมกับพรรค INC แล้ว จึงได้ 19 ที่นั่งสำหรับ Left Front หรือพรรค CPI-M ได้ 1 ที่นั่ง ส่วนพรรค BJP ไม่ได้ที่นั่งเลยจากรัฐนี้

อนึ่ง พรรคพันธมิตร UDF ปฏิเสธการนำรัฐบาลของนายกรัฐมนตรี โมดี ด้วยประเด็นเรื่องการแบ่งแยกทางศาสนา จึงหันมาสนับสนุนพรรค INC (V. 2019)

1.5) **รัฐปัญจาบ 13 ที่นั่ง** พรรค INC มี “ที่นั่งที่ปลอดภัย” 8 ที่นั่ง นำโดยบุคคลสำคัญชาวซิกข์คือ อมรินเดอร์ สิงห์ (Amarinder Singh) มุขมนตรีแห่งรัฐปัญจาบ ขณะที่พรรค AAP ได้ที่นั่งเดียวในโลกสภาจากปัญจาบ ทั้งนี้ชาวซิกข์ส่วนใหญ่ไม่สนับสนุนพรรค BJP จากการดำเนินนโยบายเน้นความเป็นฮินดู จึงได้ 2 ที่นั่งจากเขตที่มีชาวฮินดูเป็นส่วนใหญ่ คือ Gurdaspur และ Hoshiarpur สำหรับพรรคระดับรัฐที่เก่าแก่ SAD ได้ 2 ที่นั่ง ทำให้พรรคพันธมิตร NDA รวม 4 ที่นั่ง

1.6) **รัฐจัมมูและกัศมีร์ 6 ที่นั่ง** พรรค BJP ได้คงเดิม 3 ที่นั่ง ส่วนอีก 3 ที่นั่ง ช่างชิงกันระหว่าง 2 พรรคระดับรัฐ ในครั้งที่ 17 พรรค JKNC ได้ไป 3 ที่นั่ง ซึ่งเป็นพรรคพันธมิตร UPA แต่จากครั้งที่ 16 เคยเป็นที่นั่งของพรรค Jammu and Kashmir Peoples Democratic Party (JKPDP)

แม้ว่าความไม่สงบระหว่างพรมแดนอินเดีย กับปากีสถานจะเกิดขึ้นบ่อยครั้งก็ตาม โดยเฉพาะก่อนการเลือกตั้ง แต่ชาวกัศมีร์ (Kashmiris) ยังคงเชื่อมั่นและยอมรับต่อพรรค BJP และนายกรัฐมนตรี โมดี จึงยังคงได้ 3 ที่นั่ง แม้ว่าชาวกัศมีร์จะไม่ค่อยยอมรับกับนโยบาย

ชาตินิยมก็ตาม ทว่า ยินดีที่เห็นรัฐบาลทำงานหนักและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นสิ่งสำคัญกว่า (Upadhyay 2019)

1.7) **8 รัฐ 25 ที่นั่ง** ภาคตะวันออกเฉียงเหนือท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์วัฒนธรรมและศาสนา ผลการเลือกตั้งจึงออกมาโดยแบ่งกันอย่างกระจาย รัฐที่มี 1 ที่นั่ง 3 รัฐ คือ รัฐสิกขิม รัฐมิโซรัม รัฐนากาแลนด์ เป็นที่นั่งของพรรคระดับรัฐสำหรับพรรค BJP นั้น ได้ 14 ที่นั่งจาก 4 รัฐ โดยได้ 9 ที่นั่ง จาก 14 ที่นั่งของรัฐอัสสัม ได้ 4 ที่นั่งจากรัฐตริปุระ และรัฐอรุณาจัลประเทศ (รัฐละ 2 ที่นั่ง) และได้จากรัฐมณีปุระ 1 ที่นั่ง จาก 2 ที่นั่ง (ซึ่งพรรคระดับรัฐได้ 1 ที่นั่ง) ขณะที่พรรค INC ได้ 4 ที่นั่งจาก 2 รัฐ คือ รัฐอัสสัม 3 ที่นั่ง รัฐเมฆาลัย 1 ที่นั่ง จาก 2 ที่นั่ง (ซึ่งพรรคระดับรัฐได้ 1 ที่นั่ง) ส่วนพรรคระดับรัฐ 7 พรรค ได้ 7 ที่นั่ง ใน 6 รัฐ

ประเภทที่ 2 พลิกกลับ

2.1) **รัฐอุตตรประเทศ 80 ที่นั่ง** พรรคของชุมชนดาลิต BSP ได้ 10 ที่นั่ง รวมกับพรรค SP ได้ 5 ที่นั่ง ทำให้พรรคพันธมิตร MGB สามารถทวง 15 ที่นั่งกลับคืนมาจากพรรค BJP หลังจากที่เคยสูญเสียไปในครั้งที่ 16 สำหรับพรรค BJP ได้ 62 ที่นั่ง ลดลงจาก 71 ที่นั่งในครั้งที่ 16

เขตสำคัญคือพาราณสี นายกรัฐมนตรี โมดี รับคะแนนเสียงกว่า 6.7 แสน ส่วนเขต Rae Bareilly เป็นที่นั่งเพียงหนึ่งเดียวที่เหลือของพรรค INC ของโซเนียซึ่งก็ชนะมาโดยตลอด แต่กลับสูญเสียเขต Amethi ของราชูลที่ลง 2 เขต ก็พ่ายแพ้เป็นครั้งแรกให้กับ สมรตี อีรานี (Smriti Irani) พรรค BJP ซึ่งต่อมาได้เป็นรัฐมนตรี

2.2) **รัฐทมิฬนาฑู 38 ที่นั่ง** พรรคที่ก่อตั้งเมื่อ ค.ศ. 1949 Dravida Munnetra Kazhagam (DMK) ได้ 23 ที่นั่ง จำนวนนี้จึงส่งผลให้กลายเป็นพรรคลำดับที่สามในโลกสภา อันเป็นการพลิกกลับจากครั้งที่ 16 เคยสูญเสียที่นั่งทั้งหมดให้กับพรรค AIADMK ซึ่งครั้งที่ 17 นี้ได้เพียงที่นั่งเดียว

พรรคคอมมิวนิสต์ทั้งพรรค CPI และพรรค CPI-M รวม 4 ที่นั่ง ส่วนพรรค INC ได้ 8 ที่นั่ง ทำให้พรรคพันธมิตร UDF รวม 12 ที่นั่ง แต่อย่างไรก็ดีจะเห็นได้ว่าความนิยมของชาวอินเดียใต้ต่ออุดมการณ์คอมมิวนิสต์มีแนวโน้มที่ลดลงมาก

2.3) **รัฐอานธรประเทศ 25 ที่นั่ง** ทุกที่นั่งเป็นของพรรคเจ้าถิ่น แต่เป็นการพลิกกลับระหว่าง 2 พรรคอิสระ คือ Yeduguri Sandinti Rajasekhara Congress Party (YSRCP) ได้ 22 ที่นั่ง เคยได้ 8 ที่นั่งในครั้งที่ 16 ส่วนคู่แข่ง คือ Telugu Desam Party (TDP) ได้ 3 ที่นั่ง จากเดิม 15 ที่นั่ง เป็นพรรคพันธมิตร NDA

ประเภทที่ 3 ช่วงชิง

3.1) **รัฐเบงกอลตะวันตก 42 ที่นั่ง** พรรค AITC สามารถรักษาไว้ได้ 22 ที่นั่ง ลดลงอย่างมากจาก 34 ที่นั่งในครั้งที่ 16 ส่วนพรรค BJP ช่วงชิงได้ 18 ที่นั่ง จากที่เคยได้ 2 ที่นั่งในครั้งที่ 16 ซึ่งก็เป็นผลมาจากช้างชนช้างที่ช่วงชิงกันอย่างดุเดือด ส่วนพรรค INC ได้ 2 ที่นั่ง

3.2) **รัฐโอดิศา 21 ที่นั่ง** พรรคระดับรัฐ BJD ได้ 12 ที่นั่ง ลดลงจาก 20 ที่นั่งในครั้งที่ 16 ส่วนพรรค BJP ช่วงชิงได้ 8 ที่นั่ง เพิ่มขึ้นจากที่เคยได้ 1 ที่นั่งในครั้งที่ 16 ส่วนพรรค INC ได้ 1 ที่นั่ง

3.3) **รัฐเตลังคานา 17 ที่นั่ง** รัฐใหม่ลำดับที่ 29 แยกมาจากรัฐอานธรประเทศ สถาปนาเมื่อ ค.ศ. 2014

เป็นฐานเสียงของพรรคอิสระ Telangana Rashtra Samithi (TRS) ได้ 9 ที่นั่ง ลดลงจาก 11 ที่นั่งในครั้งที่ 16 ส่วนพรรค BJP ได้ 4 ที่นั่ง และพรรค INC ได้ 3 ที่นั่ง พรรคใหญ่ทั้งสองได้เพิ่มขึ้น ส่วนอีก 1 ที่นั่งเป็นของพรรคระดับท้องถิ่น แต่เรื่องที่น่าสนใจเกิดขึ้นในเขต Nizamabad จากการที่มีชาวนาเป็นผู้ลงสมัครอิสระ 178 ที่นั่ง จาก 185 คน และ 1 ใน 5 ของชาวนามีนามสกุลเดียวกัน คือ Reddy

นอกจากการแบ่งทั้งสามประเภทข้างต้นแล้วยังมีสถิติบางประการที่น่าสนใจจากโลกสภาครั้งที่ 17

กรณีไม่เลือก ผู้มีสิทธิเลือก NOTA (None of the Above) หรือไม่เลือกผู้สมัครผู้ใด มากกว่า 6.4 ล้านเสียง ส่วนใหญ่มาจากรัฐพิหาร กว่า 8 แสนเสียง รัฐอุตตรประเทศ กว่า 7 แสนเสียง รัฐเบงกอลตะวันตก กว่า 5 แสนเสียง และรัฐและดินแดนสหภาพอื่นๆ (Express News Service 2019a)

กรณีชาวมุสลิม ผู้แทนชาวมุสลิมได้ 26 ที่นั่ง เพิ่มขึ้นจาก 22 ที่นั่งในครั้งที่ 16 ค.ศ. 2014 ส่วนใหญ่จากรัฐอุตตรประเทศและรัฐเบงกอลตะวันตก รัฐละ 6 ที่นั่ง ขณะเดียวกัน พรรค AITC ได้ 5 ที่นั่ง พรรค INC ได้ 4 ที่นั่ง แต่พรรค BJP ไม่ได้เลย (Special Correspondent in Srinagar 2019b)

กรณีสตรี ที่นั่งจำนวนที่นั่ง 78 ที่นั่งเป็นของสตรีจากที่ลงสมัคร 724 เขต คิดเป็น 14% สูงกว่าจาก 64 ที่นั่งในครั้งที่ 16 ค.ศ. 2014 ส่วนใหญ่มาจากรัฐอุตตรประเทศและรัฐเบงกอลตะวันตก รัฐละ 11 ที่นั่ง ขณะเดียวกัน พรรค BJP ได้ 41 ที่นั่ง ใน 303 ที่นั่ง หรือ 13.53% สำหรับพรรค AITC ได้ 11 ที่นั่ง จาก 22 ที่นั่ง และพรรค BJD ได้ 5 ที่นั่ง จาก 12 ที่นั่ง ทั้งสองพรรคได้เกิน 33% ส่วนพรรค INC ได้ 5 ที่นั่ง พรรค YSR ได้ 4

ที่นั่ง และพรรคระดับรัฐอื่น ๆ ได้อย่างน้อย 1 ที่นั่ง ทว่า ผู้สมัครจากกลุ่มความหลากหลายทางเพศยังไม่ได้ที่นั่ง ในโลกสภา (Joy 2019)

กรณีอาชีพร สมาชิกโลกสภา ครั้งที่ 17 ค.ศ. 2019 มาจากฐานอาชีพด้านการเกษตรสูงสุด 25.98% เป็น 1 ใน 4 ส่วนรองลงมา ได้แก่ นักสังคม 19.96% นักธุรกิจ 15.75% นักนโยบายและสังคม 7.87% ทนาย 7.48% และอาชีพอื่น ๆ (Parliament of India 2019b)

เมื่อ “Tsu-NaMo” กระทบฝั่ง

ความเคลื่อนไหวที่สำคัญหลังผลการเลือกตั้งชัดเจน โดยพรรค INC จัดประชุม Congress Working Committee (CWC) มีประเด็นหลักจากการที่ราษฎรขอ ลาออกจากประธานพรรค แม้ว่าช่วงแรก CWC ยังคงให้ ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปก่อน แต่ สิงหาคม ค.ศ. 2019 ปรากฏว่า โฆษกกลับมารักษาการณ์แทน ขณะที่พรรค AITC มะมะตา บะเนอริจีขอลาออกจากมุขมนตรีแห่งรัฐเบงกอล ตะวันตก แต่จะขอทำงานเฉพาะประธานพรรค ทว่า ทาง พรรคได้ปฏิเสธคำร้องนั้น ส่วนพรรค AAP ได้บทเรียน สำคัญว่าการเลือกตั้งโลกสภาเป็นงานใหญ่เกินตัว มหาชนต่างให้ความสนใจต่อพรรคระดับชาติขณะเดียวกัน ลูกพรรคกลับไม่สามารถจะอธิบายให้ผู้คนทั่วไปให้ได้ รับคำตอบที่ดีจากคำถามที่ว่าเหตุใดจะต้องเลือกพรรค AAP (PTI 2019)

แต่บรรยากาศต่างไปจากพรรคพันธมิตร NDA โดยพรรค BJP ประชุมเตรียมความพร้อมรัฐบาลใหม่ และเปิดตัวโครงการรณรงค์ใหม่ “National Ambition, Regional Aspiration” (NARA) พร้อมนำเสนอ “Mission 333” ประกาศเป้าหมายใหม่สู่โลกสภา ครั้งที่ 18 ค.ศ. 2024 เตรียมจะเจาะฐานเสียงเพิ่ม โดยเฉพาะรัฐอันธะระ ประเทศ รัฐทมิฬนาฑู รัฐเกรละ รัฐเบงกอลตะวันตก ซึ่ง

เลขาธิการพรรคจะปรับวิธีการปราศรัยจากภาษาฮินดี เป็นภาษาเตลugu (Telugu) ภาษาเบงกอล (Bengali) และ ภาษาอื่น ๆ “ถ้าคุณอยากจะได้ใจ คุณจะต้องรู้ภาษา” ดังนั้น “ชุมชนพูดภาษาที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ จะมีดุลยภาพ ในชาตินิยมฮินดู” (Choudhury and Ramachandran 2019)

อย่างไรก็ตามบทวิเคราะห์แสดงแนวโน้มว่า พรรค BJP จะสามารถเป็นรัฐบาลระยะยาว โดยเฉพาะ นายกรัฐมนตรี โมดี น่าจะบริหารประเทศต่อไปในสมัยที่ 3-4 (จนถึงครั้งที่ 19 ค.ศ. 2029) เนื่องจากผู้นำพรรคนี้อ มีความสามารถมากบารมี วาญยุทธศาสตร์ดี เพียงแต่อายุ ของผู้นำอาจจะเป็นข้อจำกัดในระยะยาว

เดินทางต่อไป วันที่ 30 พฤษภาคม ค.ศ. 2019 พิธีสาบานตนเข้ารับตำแหน่งของรัฐบาล ณ ทำเนียบ ประธานาธิบดี (Rashtrapati Bhavan) โดยได้เชิญผู้นำ กลุ่มบิมสเทค (BIMSTEC: Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation) 7 ประเทศเข้าร่วม รวมถึงไทยด้วย ซึ่ง พรรค BJP เน้นความสำคัญต่อประเทศเพื่อนบ้านบน หลักการ “Neighbourhood First” ที่ได้เริ่มมาตั้งแต่ ครั้งที่ 16 ค.ศ. 2014

ต่อมาวันที่ 31 พฤษภาคม ค.ศ. 2019 คณะ รัฐมนตรีเปิดประชุมครั้งแรก ส่วนวันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ. 2019 Congress Parliamentary Party (CPP) หรือฝ่าย ค่ายเปิดประชุม สาระสำคัญคือ โฆษกได้รับคัดเลือกให้ เป็นประธานพรรคพันธมิตร UDA สมัยที่สอง กระทั่ง วันที่ 17 มิถุนายน ค.ศ. 2019 สมาชิกโลกสภาประกอบ พิธีสาบานตนเข้ารับตำแหน่งซึ่งมีจุดเด่นคือสมาชิก สามารถกล่าวสาบานตนด้วยภาษาแม่หรือภาษาที่ตน ถนัดหรือภาษาราชการประจำรัฐของตน

บทวิเคราะห์และสรุป

มิติที่ 1 ความโน้มเอียงและผลการเลือกตั้ง

กรณีสองพรรคใหญ่ พรรค BJP ประสบความสำเร็จจากการเลือกตั้งโลกสภา ครั้งที่ 16-17 อย่างต่อเนื่อง อันเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความนิยมของมหาชนชาวอินเดียต่อพรรคและผู้นำ บทพิสูจน์ทำให้โมดีได้เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยที่สองด้วย 303 ที่นั่งซึ่งเป็นตัวเลขที่สูงในรอบ 35 ปี (จากครั้งที่ 8 ค.ศ. 1984 พรรค INC) จากฐานเสียงส่วนใหญ่ในพื้นที่ใจกลางภาษาฮินดีและหวังด้วยเป้าหมายใหม่ “Mission 333” ครั้งที่ 18 ค.ศ. 2024 จะช่วงชิงในพื้นที่อื่น ๆ โดยเฉพาะแถบรัฐเบงกอล ตะวันตกถึงอินเดียใต้ (รัฐทมิฬนาฑู รัฐเกรละ) ซึ่งพรรคในอาณาบริเวณเหล่านี้ไม่ค่อยถนัดตามอุดมการณ์และนโยบายของรัฐบาล

หากพรรค BJP วางแผนเป็นรัฐบาลระยะยาว ตลอดสองทศวรรษแล้ว การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นเสมือนรอยต่อสำคัญ การสะสมที่นั่งเพิ่มมากขึ้นเป็นการสร้างแรงกระเพื่อมในโลกสภา จะเห็นได้ว่าปัญหาที่ผ่านมามีโซ่อุปสรรคบั่นทอนรัฐบาลให้อ่อนอำนาจลง หากทศวรรษหน้าจะสามารถแก้ไขจุดอ่อนใด ๆ ที่จะกระทบต่อมหาชน เพื่อมิให้เปลี่ยนความโน้มเอียง (ซึ่งเคยมีบทเรียนในครั้งที่ 13 ค.ศ. 1999 จนทำให้เกิดการพลิกกลับให้พรรค INC ชนะการเลือกตั้งอย่างฉิวเฉียด)

ส่วนพรรค INC นำโดยราฮูลซึ่งเป็นประธานพรรค ได้ประสบกับความพ่ายแพ้ เนื่องจากได้ที่นั่งจำนวนน้อยทั้งสองครั้ง อีกทั้งยังไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นที่น่าเชื่อถือต่อมหาชน ทำให้ประเด็นหลักกลายเป็นคำถามที่ว่าหากตระกูลคานธีบริหารพรรคต่อไปจะปรับเปลี่ยนอย่างไร เพื่อจะทั้งการรักษาและการช่วงชิงที่นั่ง

ในครั้งที่ 18 อย่างไรก็ตามเส้นทางการเมืองของราฮูลมีเวลาอีกยาวไกลที่จะสร้างความน่าเชื่อถือและสร้างภาวะผู้นำ

กรณีพรรคระดับรัฐ รัฐซึ่งมิใช่ฐานเสียงของรัฐบาลหรือพรรคใหญ่จึงเป็นการช่วงชิงกันเองของพรรคต่าง ๆ ในรัฐนั้น โดยได้เห็นแนวโน้มแล้วว่าแต่ละพรรคพยายามจะสร้างความแข็งแกร่งในถิ่นตนมากขึ้น และพยายามจะไม่เข้าร่วมพรรคพันธมิตรใหญ่แต่หันไปเป็นพรรคอิสระหรือไม่ก็สร้างพันธมิตรใหม่

ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งคือธรรมชาติของการเป็นพรรคในรัฐเล็กหรือใหญ่ ซึ่งมีข้อแตกต่าง กรณีรัฐเล็ก มี 1-2 ที่นั่งในโลกสภา โดยพรรคจะได้ที่นั่งนั้นเป็นแกนนำในวิधानสภา ประธานพรรคอาจเป็นมุขมนตรี พรรคมีแนวโน้มจะร่วมพรรคพันธมิตรหรือเป็นพรรคอิสระ ว่า กรณีรัฐใหญ่ การได้ 10-25 ที่นั่ง จะกลายเป็นพรรคลำดับที่ 3-10 ในโลกสภา จะสามารถสร้างอำนาจการต่อรองได้สูง อย่างไรก็ตามมักจะเผชิญกับความไม่แน่นอน มีโอกาสขาดเสถียรภาพจากการพลิกกลับของคู่แข่งในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง

นอกจากนี้ผลการเลือกโลกสภาในแต่ละรัฐยังมีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อ การเลือกตั้งวิधानสภา โดยเฉพาะกรุงเดลี พรรค BJP ได้ที่นั่งทั้งหมดสองสมัยในโลกสภา ขณะที่พรรค AAP เป็นแกนนำในวิधानสภา ดังนั้นจะเกิดการช่วงชิงในการเลือกตั้งวิधानสภา มุขมนตรี ค.ศ. 2020 จะเป็นของพรรคใด

กรณีอื่น ๆ การเปลี่ยนแปลงทิศทางการเมืองและแนวโน้มในอินเดียตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมา น่าจะเป็นสิ่งที่พรรคคอมมิวนิสต์จำต้องทบทวนแนวทาง ส่วนพรรคที่มีสตรีเป็นผู้นำในรัฐใหญ่ BSP (ชุมชนดาลิต)

และ AITC (รัฐเบงกอลตะวันตก) สองพรรคนี้ยังจะต้องเผชิญกับการชิงชัยในการเลือกตั้งทุกระดับ และจะต้องรับมืออย่างหนักกว่าเดิม ท่ามกลางรัฐบาลกลางที่เป็นปีกแผ่นอย่างยิ่ง

มติที่ 2 บางแง่มุมในเทศกาลแห่งประชาธิปไตย

ประการที่ 1 ความพยายามที่จะปรับช่องว่างทางชนชั้นวรรณะยังคงดำเนินเรื่อยมา ทำให้แต่ละกลุ่มทางสังคมสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองได้เพิ่มขึ้น ทั้งกรณีสตรีและชาวมุสลิมได้ที่นั่งเพิ่ม เช่นเดียวกับการยกเลิกเขตทางเลือกได้รับโอกาสอยู่เสมอ มีหลายพรรคให้การสนับสนุนที่ชัดเจน ตลอดจนกรณีชาวนาในชนบท มีโอกาสลงสมัครอิสระเป็นจำนวนมาก ขณะที่ผลการเลือกตั้งก็ให้เห็นถึงความหลากหลายทางอาชีพของสมาชิกโลกสภา ครั้งที่ 17 ซึ่งมีอาชีพด้านการเกษตรในสัดส่วนสูงสุด

ประการที่ 2 กิจกรรมทางการเมืองในปัจจุบันมีหลากหลายรูปแบบ สื่อสังคมออนไลน์ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญมากขึ้นในการเลือกตั้งทั้งนักการเมืองและผู้สนับสนุนต่างก็ใช้เครื่องมือนี้ซึ่งก็ใช้ทั้งสร้างสรรค์และสร้างความขัดแย้ง การสร้างแคมเปญทางออนไลน์ช่วยให้เกิดการรับรู้ สร้างกระแสสร้างแนวโน้มทางการเมืองได้เป็นอย่างดี จึงมีปริมาณเพิ่มขึ้น รูปแบบกิจกรรมทางการเมืองอินเดียจึงมีแนวโน้มที่เปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน ขณะที่กิจกรรมทางกายภาพก็ยังสร้างเข้มข้นจากมหาชนอยู่มาก เพียงแต่กลุ่มผู้สนับสนุนที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองต่างกันยังคงอาศัยความรุนแรงในการโต้ตอบ

ประการที่ 3 การขับเคลื่อนทางการเมืองและการเลือกตั้งโลกสภาอินเดีย ครั้งที่ 17 ได้สะท้อนบริบททางสังคมวัฒนธรรม ภาษา และศาสนาอย่างชัดเจนมาก พรหมแดนทางภาษาได้กลายเป็นเส้นแบ่งความนิยมต่อรัฐบาลกลางคือการครองพื้นที่ใจกลางภาษาฮินดี ขณะที่ระบบชุมชนและมหาชนในรัฐหนึ่ง ๆ ได้ร่วมกันตัดสินใจแล้วว่าควรสนับสนุนหรือไม่ยินยอมต่อแนวทางของรัฐบาลกลางบนแนวทางชาตินิยมและความเป็นฮินดู ดังนั้นการแสดงออกก็คือผลการเลือกตั้งอันเป็นส่วนผลหนึ่งที่มิได้อยู่ในวัฒนธรรมทางการเมืองของอินเดีย “ยุคโมดี 2.0” และการเตรียมครองพื้นที่ทางภาษาฮินเพื่อ “ยุคโมดี 3.0”

References

- Agencies. 2019. "Lok Sabha Elections 2019: What First-Time Voters Want." Accessed March 25, 2019. <https://www.indiatvnews.com/elections/lok-sabha-elections-2019-lok-sabha-elections-2019-what-first-time-voters-want-509277>.
- All India Congress Committee. 2018. "Brief History of Congress." Accessed May 1, 2019. <https://www.inc.in/en/inc-timeline/2005-2010>.
- Almond, Gabriel Abraham, and Sidney Verba. 1972. *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Bhutia, Sherap. 2014. "Changing Political Landscape of West Bengal: A Study of Lok Sabha Elections, 2009 & 2014." *International Organization of Scientific Research-Journal of Humanities and Social Science* 19(7): 27-37.
- Choudhury, Sunetra and Smriti Kak Ramachandran. 2019. "BJP's Next Target: 333 in 2024 Lok Sabha Polls with Focus on South." *Hindustan Times*, May 28, 2019. Accessed May 28, 2019. <https://www.hindustantimes.com/india-news/bjp-s-next-target-333-in-2024-with-focus-on-south/story-LFrRN1s8zpluQW8ul7InpM.html>.
- Dharmadhikari, Sanyukta, and Saritha S. Balan. 2019. "Why Rahul Gandhi Has Chosen Wayanad as the Second Seat He Will Contest from." *The News Minute*, March 31, 2019. Accessed May 1, 2019. <https://www.thenewsminute.com/article/why-rahul-gandhi-has-chosen-wayanad-second-seat-he-will-contest-99236>.
- Elections.in. 2019a. "Political Party in India." Accessed May 1, 2019. <http://www.elections.in/political-parties-in-india>.
- , 2019b. "Lok Sabha Election Results 2019." Accessed May 30, 2019. <https://www.elections.in/parliamentary-constituencies/2019-election-results.html>.
- Express News Service. 2019a. "BJP Leaders Break Head over NOTA Votes Cast in Lok Sabha Elections 2019." *The New Indian Express*, May 28, 2019. Accessed May 29, 2019. <http://www.newindianexpress.com/nation/2019/may/28/bjp-leaders-break-head-over-nota-votes-cast-in-lok-sabha-elections-2019-1982746.html>.

- Express Web Desk. 2019a. "Unemployment Rate at 45-Year High, Confirms Labour Ministry Data." *The Indian Express*, June 6, 2019. Accessed June 1, 2019. https://indianexpress.com/article/india/unemployment-rate-at-45-year-high-joblessness-at-6-1-of-labour-force-5759095/?fbclid=IwAR2fLF6kL4D2aw7pkfCPUnZKC0u0BGVhAZ7o_Z5tq2TNtDYN_3ycmEyqAnM.
- , 2019b. "Rahul Gandhi Files Nomination from Wayanad, Says Will Not Speak a Word against CPM." *The Indian Express*, April 4, 2019. Accessed April 4, 2019. <https://indianexpress.com/elections/rahul-gandhi-files-nomination-in-wayanad-says-will-not-speak-a-word-against-cpm-5658393/?fbclid=IwAR1R5Fe2JmnXxyduGLIBqzypRwI0gzeBaqD73OLKOvnyoYsmwEpXMjLzII0>.
- HT Correspondent. 2019b. "Lok Sabha Elections 2019: EVM Ballot Paper to Carry Candidates' Photographs." *Hindustan Times*, March 10, 2019. Accessed March 10, 2019. https://www.hindustantimes.com/india-news/lok-sabha-election-2019-evm-ballot-paper-to-carry-candidates-photographs/story-BJkahUDWHpNemT1ZmWcuRI.html?fbclid=IwAR3h9DFjgPz8-xRXZxRWj95DG-3_CNHIEWI928ntN0dk-r71zFzuUITs-nY.
- India. Census Population. 2015. "Religion Census 2011." Accessed May 1, 2019. <https://www.census2011.co.in/religion.php>.
- India Legislative Department. 2019. "The Representation of the People Act, 1951" Accessed May 19, 2019. http://legislative.gov.in/sites/default/files/04_representation%20of%20the%20people%20act,%201951.pdf
- India Today Web Desk. 2016. "First General Elections in India: All You Need to Know." *India Today*, February 10, 2016. Accessed May 1, 2019. <https://www.indiatoday.in/education-today/gk-current-affairs/story/general-elections-308073-2016-02-10>.
- , 2017. "Gujarat Assembly Election: How That Chaiwala Jibe Put Congress on Backfoot Once Again." *India Today*, November 29, 2017. Accessed May 1, 2019. <https://www.indiatoday.in/india/story/gujarat-assembly-election-why-chaiwala-jibe-at-narendra-modi-may-have-put-congress-on-back-foot-1096584-2017-11-29>.
- , 2019a. "Unity in Diversity Is Our Culture: Mamata Banerjee Uses TIME Cover to Attack PM Modi." *India Today*, May 10, 2019. Accessed May 10, 2019. <https://www.indiatoday.in/elections/lok-sabha-2019/story/mamata-banerjee-pm-modi-time-cover-controversy-1522011-2019-05-10>.

- , 2019b. "So You Are a Proud Twitter Chowkidar. But Do You Know Where the World Came From?" *India Today*, March 20, 2019. Accessed March 20, 2019. <https://www.indiatoday.in/india/story/bjp-pm-modi-chowkidar-1482374-2019-03-20>.
- Jaffrelot, Christophe. 2015. "The Class Element in the 2014 Indian Election and the BJP's Success with Special Reference to the Hindi Belt." *Studies in Indian Politics* 3(1): 19-38.
- Jaran Maluleem. 2009. "Khabuankan Prachathipatai Khong India: Chai Chana Khong Phak Congress." [Indian Democratic Process: The Victory of the Congress Party]. *Journal of Asian Review* 30(1): 103-124. (in Thai)
- Joy, Shemin. 2019. "78 LS MPs: New Record, More Power for Women." *Deccan Herald*, May 24, 2019. Accessed May 24, 2019. <https://www.deccanherald.com/lok-sabha-election-2019/78-ls-mps-new-record-more-power-for-women-735924.html>.
- Khan, M. Tariq. 2019. "Lok Sabha Elections 2019: 'Fair Representation of Women Still a Far Cry'." *Hindustan Times*, March 13, 2019. Accessed March 13, 2019. https://www.hindustantimes.com/lok-sabha-elections/lok-sabha-elections-2019-fair-representation-of-women-still-a-far-cry/story-3olVetexjH45iYFW1yPBrN.html?fbclid=IwAR0FZFBzRBpoH_yJYO3bFVPB-zeu-sMbfEK41v82Xny47wdxEQZ3K9xd4GY.
- Kumar, Sanjay. 2014. "The Youth Vote Made a Difference for the Victory of the BJP." *Panjab University Research Journal Social Sciences* 22(2): 45-57.
- , 2017. "Interpreting the Electoral Verdict of 2014 Lok Sabha Elections in India: A Significant Shift in the Nature of Electoral Politics." *Panjab University Research Journal (Arts)* XLIV(1): 25-44.
- Lyengar, Rishi. 2019. "In India's Last Election, Social Media Was Used as a Tool. This Time It Could Become a Weapon." *CNN*, March 13, 2019. Accessed March 12, 2019. https://edition.cnn.com/2019/03/11/tech/india-election-whatsapp-twitter-facebook/index.html?utm_medium=social&utm_source=fbCNNi&utm_content=2019-03-12T08%3A22%3A05&utm_term=link&fbclid=IwAR132AFmUz1ITqtmEdWxNW762_eFp_GZxUvrrpo5QtOQVpSwRIsS_3X-ICQ.
- Maniar, Gopi. 2019b. "After Modi Sarees, Surat Traders Now Print Rahul and Priyanka Gandhi Sarees." *India Today*, February 20, 2019. Accessed May 1, 2019. <https://www.indiatoday.in/elections/lok-sabha-2019/story/after-modi-sarees-surat-traders-now-print-rahul-and-priyanka-gandhi-sarees-1460706-2019-02-20>.

- Misra, Satish. 2018. “Understanding the Rise of the Bharatiya Janata Party.” *Observer Research Foundation* 258: 1-15.
- Modi Today. 2019. “Narendra Modi’s Lok Sabha Election Campaign Involved 1.5 Lakh KM of Air Travel, 142 Rallies, Says Amit Shah.” Accessed May 22, 2019. <https://modi.today/a/narendra-modis-lok-sabha-election-campaign-involve>.
- NDTV. 2019d. “BJP Launches ‘Main Bhi Chowkidar’ Campaign, PM Modi Tweets Video.” Accessed March 16, 2019. Video, 2:18. <https://www.ndtv.com/video/news/news/bjp-launches-main-bhi-chowkidar-campaign-pm-modi-tweets-video-509360>.
- Nehru, Jawaharlal. 2010. *The Discovery of India*. New Delhi: Penguin Books.
- Outlook India. 2004. “Party Wise Summary.” May 13, 2004. Accessed May 1, 2019. <https://www.outlookindia.com/website/story/party-wise-summary/223893>.
- Parliament of India. 2019a. “Seventeenth Lok Sabha.” Accessed May 31, 2019. <http://164.100.47.194/Loksabha/Members/StatewiseList.aspx>.
- . 2019b. “Statistical Analysis.” Seventeenth Lok Sabha. Accessed March 10, 2019. <http://164.100.47.194/Loksabha/Members/StatisticalAnalysis.aspx>.
- . n.d.a. “About Parliament.” Accessed March 10, 2019. <http://loksabhapn.nic.in/Parliament.aspx>.
- . n.d.b. “Rajya Sabha – An Introduction.” Accessed March 10, 2019. https://rajyasabha.nic.in/rsnew/about_parliament/rajya_sabha_introduction.asp.
- Press Trust of India. 2019a. “Lok Sabha Elections 2019: India Now Has 2,293 Political Parties, 149 Registered between February and March.” *Hindustan Times*, March 17, 2019. Accessed March 17, 2019. https://www.hindustantimes.com/lok-sabha-elections/lok-sabha-elections-2019-india-now-has-2-293-political-parties-149-registered-between-february-and-march/story-NoYuL5W0ppJ3kP5ITt7xhO.html?fbclid=IwAR1w6Zhy3gx58ZNRLzqTwDJPJ_XKNrXGgKvPPkOlz2hXPOPEtpjxtGzF7n0.
- . 2019b. “Record 78 Women Lawmakers Elected to New Lok Sabha.” Accessed May 24, 2019. https://www.ndtv.com/india-news/record-78-women-lawmakers-elected-to-new-lok-sabha-2042677?fb&fbclid=IwAR0EH_WO08qlsmA4ROcLq4mvB6k9vHd5ZS9_QqMWH6h46R7PxxkWNpAghRWIY.

- , 2019c. "Don't Seek Votes in Sabarimala Temple's Name: Election Commission." Accessed March 13, 2019. <https://www.ndtv.com/india-news/dont-seek-votes-in-sabarimala-temple-name-election-commission-2007135?fb&fbclid=IwAR1ja8GoK6l47bZt4asfsb6zA7APbAm-NsNbgLc15-cp3M0Rarr2w62rDc8>.
- , 2019d. "BJP Feels 'Lucky' about Uttar Pradesh Election Schedule." Accessed April 1, 2019. <https://www.ndtv.com/india-news/2019-lok-sabha-polls-bjp-feels-lucky-about-uttar-pradesh-election-schedule-2015676?fb&fbclid=IwAR3gZGkv1aP77yUuFLnjZi0NKPIYjHJ2PYutriTInnTJPMW1VceVTuErtgc>.
- , 2019e. "For Lok Sabha Elections, All Women Polling Booths for Delhi." Accessed March 12, 2019. <https://www.ndtv.com/india-news/for-lok-sabha-elections-2019-all-women-polling-booths-for-delhi-2006059?fbclid=IwAR3E-WBR3uWJrHMaunit8M-E5wBluiLdF9Oke5gz8NLSg1PIhbVXVYU39eo>.
- PTI. 2019. "We Couldn't Explain to People Why They Should Vote for Us: Kejriwal to AAP Workers." *The New Indian Express*, May 29, 2019. Accessed May 29, 2019. <http://www.newindianexpress.com/cities/delhi/2019/may/29/we-couldnt-explain-to-people-why-they-should-vote-for-us-kejriwal-to-aap-workers-1983326.html?fbclid=IwAR2eh2gHI0625geE802B22PiDDrwaEjKtY0G6ZrgSJrGZfTMNT79PSX8Wg0>.
- PTI New Delhi. 2019. "Lok Sabha Elections: EC Order 26 Lakh Bottles of Indelible Ink." *The Hindu BusinessLine*, March 24, 2019. Accessed March 26, 2019. <https://www.thehindubusinessline.com/news/national/lok-sabha-elections-ec-orders-26-lakh-bottles-of-indelible-ink/article26625527.ece>
- Pye, Lucian W. 1969. *Introduction: Political Culture and Political Development*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Rai, Dipu. 2019. "Lok Sabha Election 2019: SP-BSP Might Win Just 40 Seats in UP, India Today Analysis Shows." *India Today*, March 18, 2019. Accessed March 18, 2019. https://www.indiatoday.in/elections/lok-sabha-2019/story/lok-sabha-elections-2019-sp-bsp-uttar-pradesh-only-40-seats-india-today-analysis-1480783-2019-03-18?fbclid=IwAR0KxXRTiIHbKdA3RRkacdhwbDfDmc-0T3a20cKwz6kPDqumnC_rJK72UuXA.
- Ranjan, Abhinav. 2017. "What is GST, GST Full form, GST Rates, Its Impact and What It Means for India." Accessed May 1, 2019. <https://www.indiatvnews.com/business/india-what-is-gst-meaning-india-full-form-invoice-format-rate-list-impact-388284>.

- Roy, Prannoy, and Dorab Sopariwala. 2019. "EVMs Are Tamper, Hack-Proof: Exclusive Extracts from the Verdict." *Outlooking India*, March 18, 2019. Accessed March 12, 2019. <https://www.outlookindia.com/magazine/story/books-completely-confident-evms-are-tamper-and-hack-proof-exclusive-extracts-from-the-verdict-by-prannoy-roy/301277>.
- Singh, Khushwant. 2016. *We Indians*. New Delhi: Juggernaut Books.
- Social Samosa. 2019. "Twitter Records 45.6 Million Tweets around Lok Sabha Elections." Accessed April 15, 2019. <https://www.socialsamosa.com/2019/04/twitter-lok-sabha-elections-statistics>.
- Special Correspondent in Srinagar. 2019a. "One Seat, Three Phases." *The Telegraph*, March 11, 2019. Accessed March 13, 2019. https://www.telegraphindia.com/india/one-seat-three-phases-for-anantnag-constituency/cid/1686592?ref=india_indiapage&fbclid=IwAR3CyfMmuBQKfMxj6gNF0LHxIQWlo4cD2t3Cm7InaQzTBjEcROWHcVZUfec.
- , 2019b. "More Muslim and Women Legislators in Lok Sabha." *The Telegraph*, May 25, 2019 Accessed May 25, 2019. https://www.telegraphindia.com/india/more-muslim-and-women-legislators-in-lok-sabha/cid/1691196?utm_source=facebook&utm_medium=social&utm_campaign=tt_daily&fbclid=IwAR0cTfXlxXc_OppRc-N90OTBdWz8HjFMFAaSh6iC4DT_YsQ0HNBgAfgOz8A.
- TNN. 2019. "Lok Sabha Election: Middle Class & Muslim Hold Key to Nine Seats in Bengal." *The Times of India*, May 19, 2019. Accessed May 19, 2019. <https://timesofindia.indiatimes.com/elections/lok-sabha-elections-2019/west-bengal/news/middle-class-muslims-hold-key-to-nine-seats-in-bengal/articleshow/69392629.cms>.
- TNT Bureau. 2019. "Facebook Removes over 700 Fake Congress, BJP Pages & Accounts." *The Northeast Today*, April 2, 2019. Accessed April 2, 2019. https://thenortheasttoday.com/facebook-removes-over-700-fake-congress-bjp-pages-accounts/?fbclid=IwAR0uXEL-l6lF0Y_Di7l6R9Lg_sa9k-hwtd6tVBgNpqqPCP5COWlFNkH7b5E.
- Upadhyay, Tarun. 2019. "What BJP's Win in Jammu Means for Kashmir Valley." *Outlook India*, May 26, 2019. Accessed May 26, 2019. <https://www.outlookindia.com/website/story/india-news-what-bjps-win-in-jammu-means-for-kashmir/330985>.

- V., Ajmal. 2019. "Sabarimala, Rahul behind UDP's Historic Win in Kerala." *Deccan Herald*, May 23, 2019. Accessed March 13, 2019. https://www.deccanherald.com/lok-sabha-election-2019/sabarimala-rahul-behind-udfs-historic-win-in-kerala-735577.html?fbclid=IwAR2yuAy6WnE_qPjvytgqQ6bKfbD_Kbhif2vYCBQucgDdJtRFsv5ic_D674o.
- Vaishnav, Milan. 2015. *Understanding the Indian Voter*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace.
- Varma, Gyan. 2019. "Election Is Not a War but a Festival of Democracy: Narendra Modi." *Live Mint*, April 26, 2019. Accessed April 26, 2019. <https://www.livemint.com/politics/news/election-is-not-a-war-but-a-festival-of-democracy-narendra-modi-1556257704045.html>.
- Wani, Gayatri, and Nilesh Alone. 2014. "A Survey on Impact of Social Media on Election System." *International Journal of Computer Science and Information Technologies* 5(6): 7363-7366.

Book Review / บทความหนังสือ

John Bresnan. 2006. *At Home Abroad: A Memoir of the Ford Foundation in Indonesia, 1953-1973*. Jakarta: Equinox Publishing. 213 p. ISBN 979-3780-34-7.

อินโดนีเซียเป็นหนึ่งในประเทศของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกจนอาจเรียกได้ว่าเป็นประเทศมหาอำนาจระดับกลาง (middle power) ปัจจุบันทางประชากรที่มีจำนวนมาก ขนาดของเศรษฐกิจที่ใหญ่รวมไปถึงขนาดของพื้นที่และทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่มาก ได้ช่วยสนับสนุนให้อินโดนีเซียมีเสียงและบทบาทในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างมาก นอกเหนือไปจากนั้น เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ที่อินโดนีเซียเคยตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศมหาอำนาจยุโรป การต้องเผชิญกับการสู้รบกับกองทัพของญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง และการต้องเผชิญกับความวุ่นวายทางการเมืองโดยเฉพาะในประเด็นคอมมิวนิสต์ในช่วงสงครามเย็น ทำให้อินโดนีเซียพัฒนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาขึ้นมาอย่างใกล้ชิด แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวก็มีทั้งช่วงที่ดีและช่วงที่ไม่ดี

หนังสือเรื่อง *At Home Abroad: A Memoir of the Ford Foundation in Indonesia, 1953 - 1973* เป็นงานเขียนของ John Bresnan ผู้เขียนเคยปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ช่วยผู้แทนมูลนิธิฟอร์ด (Ford Foundation) ประจำอินโดนีเซียระหว่างปี ค.ศ. 1961-1965 และเป็นผู้แทนระหว่างปี ค.ศ. 1969-1973 อีกทั้งยังเคยเป็นหัวหน้าสำนักงานประจำภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิกที่สำนักงาน

ใหญ่ของมูลนิธิฟอร์ดในกรุงนิวออร์กระหว่างปี ค.ศ. 1973-1982

Bresnan เขียนหนังสือเล่มนี้เพื่อเล่าประสบการณ์ของการเข้ามาทำงานร่วมกับมูลนิธิฟอร์ดและการทำงานในอินโดนีเซีย เขาทำงานติดต่อกับอินโดนีเซียอยู่นานจนได้รับรางวัล Distinguished Service Star (Bintang Jasa Pratama) จากประธานาธิบดีเมกาว่าตี ซูการ์โนบุตรี (Megawati Sukarnoputri) เมื่อปี ค.ศ. 2003 ในฐานะที่เป็นชาวอเมริกันที่ทำหน้าที่ประสานความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับอินโดนีเซีย (Bresnan 2006, 1)

หนังสือเล่มนี้เล่าประสบการณ์ส่วนบุคคลของ Bresnan โดยพยายามตอบคำถามหลักที่ประกอบไปด้วย ทำไมมูลนิธิฟอร์ดเข้าไปให้ความช่วยเหลือในอินโดนีเซียหลายปี ทำไมมูลนิธิฟอร์ดให้พนักงานอยู่ในอินโดนีเซีย และจัดตั้งโครงสร้างองค์กรของมูลนิธิแตกต่างไปจากมูลนิธิอื่น ๆ ที่เป็นของอเมริกา ตัวแทนของมูลนิธิฟอร์ดเข้าไปทำอะไรในอินโดนีเซีย มันคุ้มค่าอย่างนั้นหรือ และผู้เขียนจะกลับไปทำหน้าที่นั้นอีกครั้งหรือไม่ หากมีโอกาส (Bresnan 2006, 2)

หนังสือเล่มนี้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 30 บท แต่ละบทมีเนื้อหาไม่ยาวมาก ทำให้ผู้อ่านสามารถติดตามอ่านได้สะดวก ในบทที่ 1-4 ผู้เขียนเล่าเรื่องส่วน

ตัวในการเริ่มเข้ามาทำงานในมูลนิธิฟอร์ด เมื่อถึงบทที่ 5 ผู้เขียนเริ่มเล่าเนื้อหาถึงความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างมูลนิธิฟอร์ดว่าทำไมจึงสนใจเข้ามาให้ความช่วยเหลืออินโดนีเซีย Bresnan อธิบายผ่านการศึกษาค้นคว้าช่วยจำ (memorandum) ของมูลนิธิฟอร์ดที่มีชื่อว่า “บันทึกช่วยจำเกี่ยวกับกลุ่มของมูลนิธิฟอร์ดในอินโดนีเซียและพม่า” (Memorandum on Foundation Group Going to Indonesia and Burma) เอกสารดังกล่าวมีการพูดถึงประเด็นต่าง ๆ เช่น มูลนิธิเห็นว่าสถานที่ตั้งของอินโดนีเซียมีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ อีกทั้งในช่วงเวลาดังกล่าวยังมีประชากรจำนวนมากกว่า 75 ล้านคนซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่ใหญ่เป็นอันดับที่หกของโลกในช่วงเวลานั้นและยังมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ เช่น น้ำมัน ยาง และดีบุก (Bresnan 2006, 27) บันทึกความทรงจำดังกล่าวยังระบุอีกด้วยว่าประเด็นที่สำคัญที่สุดก็คือ แม้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าวอินโดนีเซียจะมีปัญหาการเมืองภายในประเทศจำนวนมากแต่อินโดนีเซียก็เป็นประเทศที่มีศักยภาพที่จะเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับโลกประชาธิปไตยได้เพราะแม้ว่าอินโดนีเซียจะเคยเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับสหภาพโซเวียตและเคยมีปัญหาเรื่องคอมมิวนิสต์ในประเทศ แต่อินโดนีเซียก็ยังคงไม่เปลี่ยนแปลงไปเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ (Bresnan 2006, 27)

แต่ปัญหาที่สำคัญที่อินโดนีเซียต้องเผชิญในการพัฒนาประเทศก็คือ การขาดทรัพยากรบุคคลที่ได้รับการพัฒนาผ่านการศึกษาหรือการฝึกอบรม ไม่ว่าผู้ที่ทำงานด้านบริหารธุรกิจ ครู นักเศรษฐศาสตร์ หรือแพทย์และประเทศอินโดนีเซียในช่วงเวลานั้นก็ยังขาดภาษากลางของประเทศซึ่งทำให้มีปัญหาในการติดต่อสื่อสารกันภายในประเทศ อีกทั้งประชากรในอินโดนีเซียเองก็ไม่มีความรู้ความสามารถทางภาษาอังกฤษเช่นเดียว

กับคนอื่นที่เคยถูกอังกฤษปกครอง (Bresnan 2006, 28) ดังนั้นเพื่อที่จะสนับสนุนให้สหรัฐอเมริกามีบทบาทที่สำคัญเป็นผู้นำในการเมืองโลกในช่วงเวลาดังกล่าวสหรัฐอเมริกาควรใช้มูลนิธิฟอร์ดเป็นเครื่องมือในการสร้างและเผยแพร่ความรู้และทำความเข้าใจประเทศหรือภูมิภาคต่าง ๆ (Bresnan 2006, 28) มูลนิธิฟอร์ดจึงได้มอบงบประมาณให้กับ Stanford University ในปี ค.ศ. 1951 เพื่อศึกษาสถานะองค์ความรู้ด้านเอเชียศึกษาในสหรัฐอเมริกา และต่อมาในปี ค.ศ. 1952 จึงมอบทุนให้กับนักวิชาการไปศึกษาด้านเอเชียและตะวันออกกลาง และในปีเดียวกันนั้นเอง มูลนิธิก็มอบงบประมาณกว่า 125,000 เหรียญสหรัฐให้กับ Massachusetts Institute of Technology (MIT) ให้ทำวิจัยเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การพัฒนาและเสถียรภาพความมั่นคงทางการเมืองในอินโดนีเซียและอินโดนีเซีย (Bresnan 2006, 28-29)

ในขณะเดียวกัน Ali Sastroamidjojo ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นทูตอินโดนีเซียประจำกรุงวอชิงตัน สหรัฐอเมริกา ได้แสดงความประสงค์ต่อสถาบันเพื่อการศึกษานานาชาติ (The Institute for International Education: IIE) ในกรุงนิวยอร์ก ให้ช่วยส่งครูสอนภาษาอังกฤษไปยังอินโดนีเซียเพื่อพัฒนาบุคลากรให้กับชาวอินโดนีเซียได้เรียนรู้ภาษาอังกฤษให้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้การพัฒนาเศรษฐกิจ และ “เพื่อให้เป็นเครื่องมือในการสร้างหลักประชาธิปไตยในประเทศที่ต้องการมิตรอย่างมาก” (Bresnan 2006, 31) และ Sumitro Djojohadikusumo ซึ่งเป็นรัฐมนตรีการคลังและคณบดีของคณะเศรษฐศาสตร์ที่ University of Indonesia ก็ปรารถนาให้สหรัฐอเมริกาส่งนักเศรษฐศาสตร์เข้ามาสอนในมหาวิทยาลัยสักสองสามปี เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับอินโดนีเซียจนกว่าอินโดนีเซียจะสามารถผลิตบุคลากรด้านเศรษฐศาสตร์ได้ด้วยตนเอง (Bresnan 2006, 31-32)

หากอ่านหนังสือเล่มนี้จากมุมมองด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่เรื่องราวของผู้เขียนในฐานะเจ้าหน้าที่ทำงานของมูลนิธิฟอร์ดในช่วงสงครามเย็น หนังสือเล่มนี้เล่าเรื่องราวต่างๆ โดยมีบริบทของการเมืองระหว่างประเทศในช่วงสงครามเย็นที่มีผลต่อความสัมพันธ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา และมีอินโดนีเซียเป็นฉากหลัง นอกจากนี้หนังสือยังเล่าประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสัมพันธ์ทางวิชาการระหว่างอินโดนีเซียและสหรัฐอเมริกาซึ่งสะท้อนภาพให้เห็นว่าไม่เพียงแต่ความสัมพันธ์ทางการทูตเท่านั้นที่เป็นเครื่องมือในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่สำคัญ แต่ช่องทางด้านวิชาการก็เป็นหนึ่งในเครื่องมือที่ถูกใช้เพื่อสร้างองค์ความรู้ ทำความเข้าใจความแตกต่าง และการประสานความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศได้ อีกทั้งฉากหลังที่เป็นการเมืองภายในของอินโดนีเซียก็ถูกเล่าผ่านงานเขียนนี้ซึ่งทำให้เราเห็นประเด็นของผลกระทบของการเมืองภายในต่อการประสานความสัมพันธ์ระหว่างอินโดนีเซียกับสหรัฐอเมริกา เช่น ความเห็นของชาวอินโดนีเซียต่องบประมาณการให้ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา และสหรัฐอเมริกาเองก็พิจารณาว่าหากให้งบประมาณช่วยเหลืออินโดนีเซีย รัฐบาลอินโดนีเซียอาจนำงบประมาณดังกล่าวไปใช้ทางด้านการทหารเพื่อต่อสู้กับมาเลเซีย (Bresnan 2006, 48-51)

แต่เพราะสถานการณ์ปัญหาการเมืองภายในของอินโดนีเซียเองและความขัดแย้งระหว่างอินโดนีเซียกับมาเลเซียนี้เองทำให้ท้ายที่สุดมูลนิธิต้องปิดตัวลงในปี ค.ศ. 1965 Bresnan ได้อธิบายไว้ในบทที่ 11 เกี่ยวกับการข่มขู่การปฏิบัติงานของมูลนิธิในช่วงปี ค.ศ. 1953 - 1965 ที่มูลนิธิอยู่ในอินโดนีเซียว่ามูลนิธิได้จัดสรรงบประมาณกว่า 15 ล้านดอลลาร์สหรัฐมายังอินโดนีเซีย

มีการสนับสนุนส่งนักเรียนอินโดนีเซียให้ไปศึกษาต่อต่างประเทศกว่า 400 คนซึ่งส่วนมากเป็นระดับปริญญาโทและปริญญาเอกเพื่อให้เขาเหล่านั้นกลับมาเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย เน้นการสอนภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม คณิตศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ (Bresnan 2006, 66)

มูลนิธิฟอร์ดยังมีส่วนอย่างมากในการทำให้สหรัฐอเมริกาพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับอินโดนีเซียศึกษา มูลนิธิฟอร์ดสนับสนุนงานวิจัยที่เป็นวิชาการและไม่ใช่งานที่เป็น “งานสายลับที่ดูเหมือนงานวิชาการ” มูลนิธิจึงจัดตั้งหน่วยอบรมและวิจัยนานาชาติ (International Training and Research: ITR) ขึ้นในนิวยอร์ก ITR ให้งบประมาณวิจัยต่อ MIT และ Cornell University ให้ทำวิจัยเกี่ยวกับอินโดนีเซีย งานวิจัยชุดแรก ๆ ของ MIT มี Max Millikan ที่เป็นหัวหน้าของศูนย์นานาชาติศึกษา (Center for International Studies) เป็นผู้นำโครงการศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การเมืองของอินโดนีเซียโดยมีงานวิจัยในโครงการ เช่น โครงสร้างการเงินของอินโดนีเซีย (มี Douglas Paauw เป็นนักวิจัย) โครงการศึกษาการประมาณรายได้ระดับชาติของอินโดนีเซีย (มี Benjamin Higgins กับ Williams Hollinger เป็นนักวิจัย) และโครงการศึกษาการเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อม (มี Guy Pauker เป็นนักวิจัย) (Bresnan 2006, 76)

นอกจากนี้ยังมีโครงการวิจัยอื่น ๆ อีก เช่น โครงการวิจัยเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของหมู่บ้านในชวา (Java) ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงนโยบาย นักวิจัยจาก Harvard University ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย หนังสือเล่มแรกที่ตีพิมพ์ออกมาจากโครงการวิจัยนี้คือ “ศาสนาของชวา” (The Religion of

Java) โดย Clifford Geertz (Bresnan 2006, 77) หรือโครงการที่ศึกษาการเมืองของอินโดนีเซียที่นำโดย George Kahin จาก Cornell University ซึ่ง Kahin ไม่ได้ต้องการศึกษาแค่บทบาทของคอมมิวนิสต์ในอินโดนีเซียเท่านั้น หากแต่ต้องการศึกษาประเด็นอื่น ๆ ที่กว้างไปมากกว่านั้นซึ่งทางมูลนิธิก็กเห็นด้วย (Bresnan 2006, 79) ต่อมา Kahin ก็ได้ชักชวนให้ลูกศิษย์ของเขา คือ Benedict Anderson ให้เข้ามาทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับอินโดนีเซีย

มูลนิธิฟอร์ดปิดตัวลงในปี ค.ศ. 1965 เพราะสหรัฐอเมริกาไม่พอใจอินโดนีเซียจากเหตุการณ์ที่รัฐบาลอินโดนีเซียส่งคนไปประท้วงและเผาสถานทูตอังกฤษในกรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย เพราะรัฐบาลมีความขัดแย้งกับรัฐบาลอังกฤษเรื่องเกาะบอร์เนียวและการตั้งมาเลเซียเป็นประเทศ การเผาสถานทูตในเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้รัฐบาลสหรัฐอเมริกาดัดจริตใจไม่ให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ กับอินโดนีเซียอีกต่อไป (Bresnan 2006, 47-48)

มูลนิธิลบกลับมาเปิดตัวใหม่อีกครั้งในปี ค.ศ. 1969 เพราะ Adam Malik ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไปร้องขอให้มูลนิธิพิจารณากลับมาเปิดใหม่อีกครั้ง (Bresnan 2006, 81-82) ในการเกิดตัวใหม่อีกครั้งนี้ มูลนิธินิมีโอกาสในการทำงานที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้นเพราะมีอาจารย์เศรษฐศาสตร์ใน University of Indonesia จำนวน 5 คนที่เคยไปศึกษาต่อที่สหรัฐอเมริกาด้วยงบประมาณของมูลนิธิและกลับมาปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานต่าง ๆ ด้วยตำแหน่งที่สำคัญไม่ว่าจะเป็น 1) Widjojo Nitisastro ซึ่งเป็นนักเศรษฐศาสตร์ชาว

อินโดนีเซียคนแรกที่สามารถการศึกษาจาก University of California, Berkeley และดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าของหน่วยงานวางแผนระดับชาติ (National Planning Agency) 2) Ali Wardhana ที่ได้รับปริญญาเอกจาก Berkeley และดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง 3) Emil Salim ที่สามารถการศึกษาจาก Berkeley ระดับปริญญาเอก และกลับมาเป็นรองหัวหน้าของ Planning Agency 4) Sadli ที่สามารถการศึกษาปริญญาโทจาก MIT และศึกษาต่อที่ Berkeley และ Harvard ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าของทีมงานเรื่องการลงทุน (Team on Capital Investment) และ 5) Subroto ที่สามารถการศึกษาปริญญาโทจาก McGill University และ MIT ได้กลับมาเป็นหัวหน้าด้านการวางแผนในกระทรวงการค้า (Department of Trade) ซึ่งทั้ง 5 คนนี้เป็นที่รู้จักกันในนามว่า “The Berkeley Mafia” (Bresnan 2006, 93) ผู้เขียนได้อธิบายไว้ในบทที่ 18¹ ถึงบทบาทของทั้ง 5 คนในการวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเอาไว้โดยชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการก่อตัวของเทคโนโลยี (technocrats) กับการพัฒนาประเทศ และตั้งแต่บทที่ 18 ถึงบทที่ 24 ผู้เขียนเล่าประสบการณ์การทำงานที่มูลนิธิมีต่อการพัฒนาประเด็นต่าง ๆ ในอินโดนีเซีย เช่น การพัฒนามหาวิทยาลัยในต่างจังหวัด การวางแผนการพัฒนาข้าว การพัฒนาชนบท การพัฒนาการศึกษา การพัฒนาการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ในอินโดนีเซียโดยได้รับความช่วยเหลือจาก Clifford Geertz

หากจะกล่าวโดยสรุปแล้ว แม้ว่าหนังสือนี้จะไม่ได้เป็นหนังสือที่เขียนแบบมีข้อถกเถียงทางวิชาการหรือทฤษฎีใด ๆ เพราะเป็นการเล่าประสบการณ์การเข้ามาทำงานร่วมกับมูลนิธิฟอร์ดในช่วงสงครามเย็น รวมไปถึง

¹ ผู้อ่านอาจสับสนกับหมายเลขบทที่เป็นตัวเลขโรมัน เนื่องจากในสารบัญเขียนอย่างถูกต้องว่า XVIII แต่ในเนื้อหาเขียนเลขบทผิดเป็น XIX ซึ่งซ้ำกับบทที่ 19 ในบทถัดไป

การเล่าประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และโดยเฉพาะด้านการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย (ซึ่งเป็นประเด็นใหญ่ของหนังสือเล่มนี้) แต่หนังสือนี้ก็เล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยมีฉากหลังเป็นสงครามเย็น ความขัดแย้งระหว่างประเทศอินโดนีเซียกับมาเลเซีย และปัญหาการเมืองภายในประเทศเอง

มิติหนึ่งที่สำคัญจากการอ่านหนังสือนี้ก็คือ การที่ทำให้เราเห็นภาพของมูลนิธิการศึกษาในฐานะที่เป็นตัวแสดงที่เป็นทั้งผู้ให้ทุน ผู้วิจัย หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัยและสนับสนุนกิจกรรม หากเราเปลี่ยนการมองจากตัวกิจกรรมแล้วหันมาพิจารณาตัวมูลนิธิ ในฐานะตัวแสดง เราจะพบว่า การเข้าไบบทบาทของตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มีบทบาทด้านการสนับสนุนการศึกษา การทำวิจัย หรือการช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาในช่วงสงครามเย็น ก็มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งที่ช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การอ่านเพื่อเข้าใจบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล หรือหากจะกล่าวให้ชัดเจนก็คือ การที่มูลนิธิฟอร์ดเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา จะช่วยให้เราเห็นภาพของหนึ่งในเครือข่ายตัวแสดงที่ทำงานครอบคลุมและควบคู่ไปกับนโยบายและยุทธศาสตร์ ในช่วงสงครามเย็น

มุมมองหนึ่งที่อาจจะได้จากหนังสือเล่มนี้ก็คือ การพยายามอธิบายบทบาทของการให้ทุนสนับสนุนนักวิชาการเพื่อไปศึกษาต่อต่างประเทศ แล้วเมื่อนักวิชาการเหล่านั้นกลับมาปฏิบัติหน้าที่ในประเทศของตนเอง ทำให้เกิดการถ่ายทอดแนวคิดทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจมาสู่ประเทศตนเอง และการถ่ายทอดองค์ความรู้จากประเทศในโลกตะวันตกเข้ามาสู่ประเทศที่มีรูปแบบการปกครองที่แตกต่างออกไป การเปลี่ยนแปลง

ชุดความรู้ในมหาวิทยาลัยที่เป็นตัวแสดงที่มีหน้าที่ในการให้ความรู้และหล่อหลอมตัวแสดงต่าง ๆ ในสังคม ดังนั้นการอ่านหนังสือเล่มนี้จะเป็นกรณีศึกษาหนึ่งของผู้ที่สนใจประเด็นด้านทฤษฎีของการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้จากโลกประชาธิปไตยไปยังโลกอื่น รวมไปถึงบทบาทของเทคโนโลยีที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศและมีผลต่อการพัฒนาประเทศของตนเอง

คุณสมบัติที่สำคัญอีกประการที่ช่วยให้หนังสือนี้มีคุณค่าต่อการศึกษามากยิ่งขึ้นก็คือ เอกสารที่ผู้เขียนอ้างอิงอยู่ในหนังสือ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า แม้ว่าหนังสือนี้จะไม่ใช่หนังสือที่เขียนตามขนบทางวิชาการที่มีการเขียนบรรณานุกรมอยู่ในตอนท้ายของหนังสือแบบเต็มรูปแบบ แต่การมีเชิงอรรถที่สนับสนุนความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลทำให้หนังสือนี้ไม่เพียงแต่เล่าข้อเท็จจริงหรือมุมมองส่วนตัว แต่ยังมีข้อถกเถียงเอกสารชั้นต้น ทั้งบันทึกการประชุม จดหมาย หรือเอกสารทางการอื่น ๆ จนทำให้เนื้อหาภายในประกอบไปด้วยประเด็นและข้อมูลที่นำเสนออยู่หลายแห่งซึ่งมีประโยชน์ต่อผู้สนใจประเด็นที่เกี่ยวข้องและน่าจะไปศึกษาต่อยอดได้เป็นอย่างดี

Narut Charoensri
School of International Affairs
Faculty of Political Science and Public
Administration, Chiang Mai University,
Huay Kaew Rd., Muang, Chiang Mai 50200
narut.c@cmu.ac.th

นฤตม์ เจริญศรี
สำนักวิชาการระหว่างประเทศ
คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ถ.ห้วยแก้ว ต.สุเทพ อ.เชียงใหม่ 50200
narut.c@cmu.ac.th

คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความ

เพื่อตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วารสารสังคมศาสตร์ (Journal of Social Sciences) พิจารณาตีพิมพ์บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษประเภทบทความวิจัย (research article) บทความปริทัศน์ (review article) และบทวิจารณ์หนังสือ (book review) ที่มีเนื้อหาวิชาการทางรัฐศาสตร์ การเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา รัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง ที่ไม่เคยตีพิมพ์ หรือไม่เคยอยู่ระหว่างการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในสิ่งพิมพ์วิชาการใด

รายละเอียดบทความ ประกอบด้วย

1. ข้อมูลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ประกอบด้วย ชื่อบทความ // ชื่อ-สกุล // ชื่อหน่วยงานที่สังกัด // คำสำคัญ (keyword) ไม่เกิน 5 คำ // Email
2. รูปแบบตัวอักษร Cordia New ขนาดตัวอักษร 16 pt. ระยะระหว่างบรรทัด 1 บรรทัด (single space)
3. ขนาดความยาวของเนื้อหา รวมภาคผนวกและส่วนอ้างอิงของบทความ (article) ระหว่าง 15-25 หน้า และบทวิจารณ์หนังสือ (book review) ความยาวระหว่าง 2-3 หน้ากระดาษ A4 พิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Word
4. บทความต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ วางตำแหน่งของบทคัดย่อภาษาอังกฤษก่อนบทคัดย่อภาษาไทยจำนวนไม่น้อยกว่า 150 คำ และไม่เกิน 200 คำ
5. ถ้ามีเอกสารอ้างอิงภาษาไทย ให้แปลเป็นภาษาอังกฤษและระบุในวงเล็บว่า (in Thai) และเรียงรวมกับเอกสารอ้างอิงภาษาอังกฤษ และส่วนที่เป็น in-text citation เขียนเป็นภาษาอังกฤษ
6. หากเป็นงานแปลหรือเรียบเรียงจากภาษาต่างประเทศ ต้องมีหลักฐานการได้รับอนุญาตให้ตีพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าของลิขสิทธิ์
7. ต้นฉบับที่มีตาราง ต้องระบุชื่อตาราง คำอธิบายตารางและที่มาด้วย สำหรับต้นฉบับที่มีภาพประกอบของผู้เขียนหรือได้รับสิทธิ์ตามกฎหมายให้ตีพิมพ์ได้ โปรดส่งไฟล์ภาพแยกต่างหากจากต้นฉบับโดยให้แนบเป็นไฟล์สกุล .jpg หรือ .gif หรือ .png เป็นต้น โดยมีความละเอียดอย่างน้อย 150 dpi. เพื่อความคมชัดในการพิมพ์
8. ส่งต้นฉบับโดยกรอกแบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์พร้อมผลงานได้ทาง <https://mc03.manuscriptcentral.com/poljss>

เกณฑ์การพิจารณา บทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์จะได้รับการ

1. พิจารณาเบื้องต้นโดยกองบรรณาธิการภายใน 1 เดือนหลังจากได้รับต้นฉบับ
2. ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 2-3 ท่าน เป็นผู้พิจารณาเนื้อหาและตรวจสอบคุณภาพทางวิชาการภายใน 1 เดือนหลังจากได้รับต้นฉบับ

การอ้างอิง

ใช้การอ้างอิงแบบนาม-ปี (author-date citation system) และการเขียนเอกสารอ้างอิง (reference) แบบ The Chicago Manual of Style ตัวอย่างเช่น

(Wilson 2011, 261)

(Norris-Tirrell and Clay 2010, 237)

(Churcharee Ketmaro 2014, 113)

(Pasuk Phongpaichit and Baker 2003, 97)

(Raco, Imrie and Lin 2011, 275)

(Fazey et al. 2007, 49) กรณีผู้เขียนมากกว่า 4 คน ในส่วน reference ต้องระบุชื่อและนามสกุลผู้เขียนทุกคน

หนังสือ

Norris-Tirrell, Dorothy, and Jay A. Clay. 2010. *Strategic Collaboration in Public and Nonprofit Administration: A Practice-Based Approach to Solving Shared Problems*. Boca Raton, FL: CRC Press.

Pasuk Phongpaichit, and Chris Baker. 2003. *Setthakit Kan Mueang Thai Samai Krungthep*. [Thailand: Economy and Politics]. 3rd ed. Chiang Mai: Silkworm Books. (in Thai)

วารสาร

Somkiat Wanthana. 2015. "Kamnued Lae Khwam Yonyang Khong Seriprachatippatai." [Origins and Paradox of Liberal Democracy]. *Journal of Social Sciences* 45(2): 127-145. (in Thai)

Wilson, James Lindley. 2011. "Deliberation, Democracy, and the Rule of Reason in Aristotle's Politics." *American Political Science Review* 105(2): 259-274.

นิตยสาร/หนังสือพิมพ์

Giglio, Mike. 2011. "The Facebook Freedom Fighter." *Newsweek*, February 21, 22-25.

Hookaway, James. 2011. "Hanoi Detains Critic after Uprising Call." *The Wall Street Journal*, March 1, 3.

วิทยานิพนธ์

Gonsrud, Lars Siland. 2009. "Market Capitulation and Interstate War: Limits to University in International Relations." Master's thesis, Sociology and Political Science, Norwegian University of Science and Technology.

แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

Blanev, Dallas. 2010. "Understanding Global Civil Society: Theory, Governance and the Global Water Crisis." Ph.D. diss., Colorado State University. ProQuest Dissertations and Theses. Accessed August 26, 2011. <http://proquest.uni.com/pqderb?did>.

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

References

- Bercovith, Jacob, and Mikio Oishi. 2010. *International Conflict in the Asia-Pacific: Patterns, Consequences and Management*. London: Routledge.
- Bodaar, Annemarie. 2008. "Cities and the 'Multicultural State': Immigration, Multi-Ethnic Neighborhoods, and the Socio-Spatial Negotiation of Policy in the Netherlands." Ph.D. diss., The Ohio State University.
- Breslin, Shaun. 2007. *Theorising East Asian Regionalism(s): New Regionalism and Asia's Future(s)*. London: Routledge.
- Chuncharee Ketmaro. 2014. *Archewa Anamai*. [Occupational Health]. 2nd ed. Bangkok: Ramkamhaeng University. (in Thai)
- Declaration on ASEAN Unity in Cultural Diversity. 2011. Accessed December 15, 2014. <http://www.asean.org/archive/documents/19th%20summit/Culture.pdf>.
- Fazey, Ioan, John A. Fazey, Joern Fischer, Kate Sherren, John Warren, Reed F. Noss, and Stephen R. Dovers. 2007. "Adaptive Capacity and Learning to Learn as Leverage for Social-Ecological Resilience." *Frontiers in Ecology and the Environment* 5(7): 375-380.
- Ramesh, M. 2010. "Reasserting the Role of the State in the Healthcare Sector: Lessons from Asia." In *Reasserting the Public in Public Services: New Public Management Reforms*, edited by M. Ramesh, Eduardo Araral and Xun Wu, 101-112. London: Routledge.
- Smith, Patriann. 2013. "Accomplishing the Goals of Multicultural Education." *Curriculum and Teaching Dialogue* 15(1): 27-40.
- Somkiat Wanthana. 2015. "Kamnued Lae Khwam Yonyang Khong Seriprachatippatai." [Origins and Paradox of Liberal Democracy]. *Journal of Social Sciences* 45(2): 127-145. (in Thai)
- Wahdah, Raihani. 2011. "Education for Multicultural Citizens in Indonesia: Policies and Practices." Accessed June 18, 2015. <http://socsc.smu.edu.sg/sites/default/files/socsc/pdf/raihani.pdf>.
- The United Church of Canada. 2014. "Defining Multicultural, Cross-Cultural, and Intercultural." Accessed December 16, 2014. <http://www.unitedchurch.ca/files/intercultural/Multicultural-crosscultural-intercultural.pdf>.

Author Guidelines

Journal of Social Sciences, Faculty of Political Science,
Chulalongkorn University

Manuscript Submission

The Journal of Social Sciences seeks original and academic papers, namely research articles, review articles, book reviews and other types of academic articles written in Thai or English that fall within the scope of political science, government, international relations, sociology, anthropology, public administration and related fields. Articles submitted to *Journal of Social Sciences* should be original contributions and should not be under consideration by any other publication at the same time.

Instructions to Contributors

1. All manuscripts must include: the title of the manuscript; the author's name, academic position (if applicable), affiliated institution and email; and up to five keywords.
2. Research and review articles in principle must be no more than 8,000 words in length, including references. The length of book reviews must be no more than 3,000 words. Articles must be in MS Word format, using the 12-point Times New Roman font, and single spaced.
3. All manuscripts must include an abstract that is between 200 and 500 words in length.
4. Articles translated or excerpted from foreign language texts must obtain a written permission from the copyright holder.
5. When tables are used, the title, description and source must be clearly stated. Any pictures or photographs included must not infringe on copyright laws. Pictures or photographs should be sent in separate files saved in .jpg, .gif or .png format. The image resolution should be at least 150 dpi.
6. All manuscripts and completed Manuscript Proposal Forms must be submitted electronically as separate attachments to <https://mc03.manuscriptcentral.com/poljss>
7. In the case that the author wishes to withdraw from publication an approved article, the request must be expressed in writing to the editorial board within at least 7 days after the approval of the said article.

Evaluation Process

1. The Editorial Board will give a preliminary review of all received manuscripts within one month of their submission.
2. Accepted manuscripts will then be peer-reviewed by 2-3 reviewers. This process will take approximately one month. Manuscripts will then be returned to the authors for any necessary correction.

Parentetical Citation

Use the basic author-date citation system.

Examples:

(Wilson 2011, 261)

(Norris-Tirrell and Clay 2010, 237)

(Fazey et al. 2007, 49)

References

Use The Chicago Manual of Style.

Examples:

Book

Norris-Tirrell, Dorothy, and Jay A. Clay. 2010. *Strategic Collaboration in Public and Nonprofit Administration: A Practice-Based Approach to Solving Shared Problems*. Boca Raton, FL: CRC Press.

Pasuk Phongpaichit, and Chris Baker. 2003. *Setthakit Kanmueang Thai Samai Krungthep*. [Thailand: Economy and Politics]. 3rd ed. Chiang Mai: Silkworm Books. (in Thai)

Journal

Wilson, James Lindley. 2011. "Deliberation, Democracy, and the Rule of Reason in Aristotle's Politics." *American Political Science Review* 105(2): 259-274.

Rachain Chintayarangsarn. 2011. "Khunnaphap Cheewit Kap Kan Terbt Tang Setthakit Lae Kan Krachai Raidai." [Economic Growth, Income Distribution and Quality of Life]. *NIDA Development Journal* 51(1): 1-18.

Magazine/Newspaper

Giglio, Mike. 2011. "The Facebook Freedom Fighter." *Newsweek*, February 21, 22-25.

Hookaway, James. 2011. "Hanoi Detains Critic after Uprising Call." *The Wall Street Journal*, March 1, 3.

Dissertation

Gonsrud, Lars Siland. 2009. "Market Capitation and Interstate War: Limits to University in International Relations." Master's thesis, Sociology and Political Science, Norwegian University of Science and Technology.

Electronics Sources

Blanev, Dallas. 2010. "Understanding Global Civil Society: Theory, Governance and the Global Water Crisis." Ph.D. diss., Colorado State University. ProQuest Dissertations and Theses. Accessed August 26, 2011. <http://proquest.uni.com/pqderb?did>.

Example

References

- Bercovith, Jacob, and Mikio Oishi. 2010. *International Conflict in the Asia-Pacific: Patterns, Consequences and Management*. London: Routledge.
- Bodaar, Annemarie. 2008. "Cities and the 'Multicultural State': Immigration, Multi-Ethnic Neighborhoods, and the Socio-Spatial Negotiation of Policy in the Netherlands." Ph.D. diss., The Ohio State University.
- Breslin, Shaun. 2007. *Theorising East Asian Regionalism(s): New Regionalism and Asia's Future(s)*. London: Routledge.
- Chuncharee Ketmaro. 2014. *Archewa Anamai*. [Occupational Health]. 2nd ed. Bangkok: Ramkamhaeng University. (in Thai)
- Declaration on ASEAN Unity in Cultural Diversity. 2011. Accessed December 15, 2014. <http://www.asean.org/archive/documents/19th%20summit/Culture.pdf>.
- Fazey, Ioan, John A. Fazey, Joern Fischer, Kate Sherren, John Warren, Reed F. Noss, and Stephen R. Dovers. 2007. "Adaptive Capacity and Learning to Learn as Leverage for Social-Ecological Resilience." *Frontiers in Ecology and the Environment* 5(7): 375-380.
- Ramesh, M. 2010. "Reasserting the Role of the State in the Healthcare Sector: Lessons from Asia." In *Reasserting the Public in Public Services: New Public Management Reforms*, edited by M. Ramesh, Eduardo Araral, and Xun Wu, 101-112. London: Routledge.
- Smith, Patriann. 2013. "Accomplishing the Goals of Multicultural Education." *Curriculum and Teaching Dialogue* 15(1): 27-40.
- Somkiat Wanthana. 2015. "Kamnued Lae Khwam Yonyang Khong Seriprachatippatai." [Origins and Paradox of Liberal Democracy]. *Journal of Social Sciences* 45(2): 127-145. (in Thai)
- Wahdah, Raihani. 2011. "Education for Multicultural Citizens in Indonesia: Policies and Practices." Accessed June 18, 2015. <http://socsc.smu.edu.sg/sites/default/files/socsc/pdf/raihani.pdf>.
- The United Church of Canada. 2014. "Defining Multicultural, Cross-Cultural, and Intercultural." Accessed December 16, 2014. <http://www.unitedchurch.ca/files/intercultural/Multicultural-crosscultural-intercultural.pdf>.

ใบสมัครสมาชิก

วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ☐ สมัครสมาชิกใหม่
- ☐ ต่ออายุ หมายเลขสมาชิก.....

วารสารสังคมศาสตร์ เป็นวารสารราย 6 เดือน ตีพิมพ์เผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ
(ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน และฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม)

กรุณกรอกรายละเอียด

ชื่อ-สกุล (นาย/นาง/นางสาว).....

หน่วยงานสังกัด.....ตำแหน่ง.....

ที่อยู่สำหรับจัดส่งวารสาร.....

.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....Email.....

สนใจสมัครสมาชิกวารสารในรูปแบบ

- ☐ ฉบับพิมพ์ 200 บาท/ปี สมัครสมาชิกปีที่.....ฉบับที่.....

ชำระค่าสมาชิกวารสารโดย

- ☐ โอนเงิน

ชื่อบัญชี คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เลขที่บัญชี 045-2-06661-0

ธนาคาร ไทยพาณิชย์ สาขาสภากาชาดไทย

(กรุณาส่งหลักฐานการโอนเงินโดยแฟกซ์มาที่ 02-218-7331 หรือส่ง Email: cusocscij@gmail.com)

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนอังรีดูนังต์ แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

โทรศัพท์ 02-218-7333 โทรสาร 02-218-7331

<http://www.library.polsci.chula.ac.th/journal2> / Email: cusocscij@gmail.com

